

ספר תולדות הזמן

מהשנים שקדמו לבריאה ועד אחרית הימים
בסדר כרונולוגי, בביאור מקיף
ועיקרי הדעות בנושאים העיקריים
בתמצות ובבהירות.
בראי היהדות.

יוסף גרמון
התשע"ד 2014

מהדורה שלישית

הרב יוסף גרמון

רב העיר קאלי - קולומביה

הערות והארות אשמח לקבל למייל

toldothazman@gmail.com

כל הזכויות שמורות

לאשתי ולבתי
היקרות מכל.

תוכן

15.....	טוב להודות
19.....	פרולוג
25.....	הזמן שלפני הזמן
35.....	בריאת העולם בראיית העולם
49.....	גיל היקום
54	יום ראשון
64	יום שני
68	יום שלישי
72	יום רביעי
91	יום חמישי
92	יום שישי
119	יום שבת
109.....	אבולוציה -
121.....	האלף הראשון
125.....	האלף השני
133.....	האלף השלישי
157	תורה מן השמים
187.....	האלף הרביעי החמישי והשישי
215.....	התהוות הנצרות

240.....התהוות האיסלם

267..... חלק ב': כור ההיתוך

313..... אחרית דבר

317 .....התאוריה של הכל

341..... נספח: י"ג עיקרים

353..... בבליוגרפיה

טוב להודות

מאז ומתמיד התקשיתי להבין את צמד המילים "טוב להודות".

כל בן אנוש, אפילו במצב אנוש מבין שהודאה היא דבר מוכרח, ולא רק בבחינת טוב בעלמא.

אך אחרי התבוננות מועטה הבנתי, שאכן להודות זה "הכרח המציאות", אך בנוסף יש בזה הטבה לאדם המודה.

אף שורש השם שלנו "העם היהודי" נעוץ בהודיה שהודתה לאה, אשת יעקב, אי-שם בהיסטוריה.

לאור דברים אלו חפץ גם אני להנות מטובת ההודיה ולכן אזכיר כאן במספר שורות קטנות אנשים גדולים שתרמו לשורשי האילן הפרטי שלי:

ראשית כמובן תודה לבורא העולם שנתן לי אינספור אפשרויות להודות ובמיוחד על ששתל אותי במשפחה כה אוהבת והורים מסורים – אבי היקר הרב אליהו גרמון שליט"א, אמי המסורה וכל אחי ואחיותי. יה"ר שיזכו לראות רק אושר עד בלי די ושכל נטיעותיהם יהיו כמותם.

תודה מיוחדת לחמי וחמותי היקרים הרב יעקב אלנקווה שליט"א רעיתו וכל משפחתו שיזכו לראות רק טוב.

לישיבת "אמרי נועם", ירושלים, על כל יושביה.

לישיבת "תורה אור" בירושלים.

לישיבת "אור תורה", מקסיקו, בראשות הר' מאלח שליט"א.

לרב עמרם אניג'ר שליט"א.

לקהילת "שובה ישראל", מקסיקו, בראשות הר' דוד בן חמו שליט"א. והר' אליהו אדמוני שליט"א.

לקהילות הקודש בקולומביה, ובפרט לקהילתי בעיר קאלי, שם התחדדו הדברים המובאים בספר זה לכלל צורתם כיום.

לבה"ח אליהו זלסקו.

למשפחת ויסנשטרן.

לרב החשוב נתן גלנט שטרח ועשה את הספר כסולת נקיה.

ואחרונה חביבה, אשתי מרגלית, כשמה כן היא ושלי ושלכם שלה הוא.

רק טרם אסיים, ברצוני להבהיר כמה עניינים:

ראשית- חלק נכבד מהספר מכיל עובדות היסטוריות, וכמובן שהיסטוריה א"א להמציא ולמען הדיוק ההיסטורי הסתייעתי בכל סוגי הספרים עד היכן שידי מגעת.

כמו כן השתדלתי להגיש דרך מסודרת בכל מחלוקות הזמנים ושאר העניינים, כפי שיראה המעיין בספר.

שנית- הוספתי רעיונות פילוסופים על אירועים משמעותיים בהסטוריה, לפעמים חלקם יראו מוזרים, תלויים או לא נכונים, ומן הסתם יקפוץ הקורא וינסה לבטל את הדברים בהינף יד אך כאן בקשתי שטוחה: עיינו בדברים שוב ושוב מתוך כוונה להבין את כוונתי.

התנ"ך כפי שידוע, איננו אוסף אגדות עם, אינו ספר היסטוריה ואף אינו ספר מדע. האור הנצחי הוגשם בטקסט שלפנינו שהוא בבחינת קוד להתחבר לאור, לכן השתדלתי לצאת מהטקסט ולהביט מעבר. אם כי במקומות מסוימים השארתי את התיאור התנכ"י כהיסטוריה, מקוצר היריעה או מקוצר הידיעה.

דבר נוסף, במקומות מסוימים, המעיין הזריז בשכלו ימצא סתירות בין הכתוב. גם לזה יש הסבר. מאחר ולפעמים נכנסתי לדון בנושאים סבוכים, השארתי כלפי חוץ את הנושא ברור והשתדלתי לתת תרופת הרגעה, תירוצ מספק. אך לא בעומק העניין. לכן, למחפש האמיתי השארתי סתירות מהסיבה השביעית, שומה עליו שיבין את כוונתי.

וכמובן שאשמח לקבל הארות והערות על הכתוב ולהחכים מחכמת הקורא.

אחר הדברים האלה

אסיים בתפילה הודיה ובקשה

על העבר והעתיד

שנזכה להמשיך להצליח

ולהצליח להמשיך.

אנו מנהלים את חיי היום יום שלנו
מבלי להבין כמעט מאומה מן העולם הסובב אותנו
[קורל סגן]

פרולוג

"בינו שנות דור ודור" [פרשת האזינו]

אט אט החל האופל להקריח, וקרני שמש ראשונות מיהרו להבליח, מגרשות את עלטת הליל שעטפה את היקום עד לא מזמן.

הרוח הקלה ליטפה את צמרות העצים, שהתנועעו ברכות ובידרה קלות את שערות האנשים, משכימי הקום. נושבת מחלונם של אחרים האחוזים עדיין בחבלי השינה וממאנים להיפרד מיצועם.

הרוח התגברה מעט. צמרות העצים החלו זעות אנה ואנה ללא מנוחה, משל נשמה עלומה נכנסה בהם. עם חלוף הרגעים החלו נראים העננים, שהלכו וצבעו את הרקיע התכול בצבע אפרפר מתכהה. השמש המשיכה להתקדם במעלה הרקיע, רומסת כל חלקת זמן ומעבירה לעבר.

שעון הזמן נכנס למרוצה מסחררת, בלתי נתקנת.
5774 שנים חלפו ביעף עברו ואינם – הלא דבר הוא!

■ ■ ■ ■ ■

פתיתי השלג המופלאים נחו בזה אחר זה על האדמה המלבינה, מעוררים התפעלות והשתאות אין קץ.

הלובן מילא את הכל. פתיתי השלג נישאו לכל רוח, מתערבים אלו באלו ויוצרים שלווה קוסמית, בלתי מוסברת. הרוח שרקה בעליזות, נושאת בכנפיה את ההוד הלבן אל האדמה, מעלימה את צבעה הטבעי.

הרוח נחלשה לאיטה. הטמפרטורות טפסו למעלה מן האפס. האדמה החלה נראית, משירה את הלובן שדבק בה, אברים אברים שהלכו והתמוססו במהירות, עד שהפכו לנחלי מים שחומים וזועפים.

השמש יצאה ממחבואה, זרחה על הארץ והראתה פנים של שמחה, בולעת את שיירי הלובן, שהותיר הקיפאון, ששרר ביקום קודם לכן.

השעות חלפו-הלכו והשמש התקדמה במערב, מקבלת את פני הירח על צבאו האדיר, שמהיר להתמקם ברקיע המחשיך.

עוד יום קיפל את זנבו והלך לו, נעלם במעמקי הזמן, מצטרף לשגרה ארוכה ומייגעת, שאת פנימיותה לא נשכיל לידע מרוב להט. אך אולי מבחוץ ננסה לגעת, ולהשיג מעט הבנה ודעת.

■ ■ ■ ■ ■

שריפות, עיניים, שחיטות, טביחות וגירושים- כל אלו ועוד היוו במשך שנים מרכיב מציאותי וגורם עיקרי בחייו של היהודי. מאמצי על השקיעו האומות, לקעקע את הניצוץ היהודי, שקם ועלה, צמח ופרח, חרף כל העיניים והרדיפות. היהודי קם והמשיך את חייו, אל מול נחשולי הצרות, ששטפו אותו, מאיימים להטביע. בכך הפך לסמל הנצחיות בהיסטוריה של העולם כולו.

היוונים, הרומאים, המצרים והבבלים צצו כמתוך חלום, נצצו ברוב הדר, עד הועם הזוהר. הבוקר עלה והחלום נעלם לבלתי השאר עקבות. נפלו הם ולא יכלו קום. התמלאה סאתם!

רק היהודי הקטן, העם המפורד, מעוט הכוח, נשאר עומד איתן, מול האומות ושנאתן, הקמות לו לשטן, ונופלות בשעתן.

אבסורד נטול פירוש! [?]

■ ■ ■ ■ ■

האמונה הינה אובייקטיבית, בלתי תלויה בגורם נוסף, אך מבצבצת היא במלא הדרה מכל פרט ופרט בסובב אותנו הכל צועק אמונה, וחובה על האיש המשתלם להתבונן בסובב אותו ומתוך כך לבוא ליראת אלוקים כדברי הרמב"ם [יסודי התורה פ"ב ה"ב] הקורא להתבונן בחדסי ה' ולבוא מתוך כך לאהבה ויראה.

תמיהות רבות עלולות להיווצר באמונה ואף ליצור בה סדקים, בדמות שאלות שונות ומשונות. לפיכך, שומה על האדם לידע, לפני מה הוא עומד והאם אכן מאמין הוא!

תסייע לו בכך ההתבוננות בעמידתו האיתנה של העם היהודי לאורך ההיסטוריה למול כל הגלים, שעלו שצפו וגעשו במשך השנים, אימו להטביע את היהדות בנחשוליהם המאיימים ולבסוף נשברו, התנפצו ועברו מן העולם בקול דממה דקה.

"זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור".

[פרשת האזינו]

הזמן שלפני הזמן

הזמן הוא מורה מעולה אך למרבה הצער
הורג הוא את תלמידיו [לואי הקטור ברליוז]

2000 שנה קודם היצירה¹

▪ תתקע"ד דורות

דורות בפוטנציאל – [רש"י שבת פח. זבחים קט"ז].

לכאורה אנו רגילים לחשוב שהבריאה החלה בבריאת השמים והארץ וכו' כפי המסופר בספר בראשית, אך במדרשים ובספרי הקבלה מובאים מספר דברים שקדמו לבריאה ובהמשך אסביר מעט את המושג של בריאה לפני הבריאה.

להלן רשימת הדברים שנבראו לפני היום הראשון:

א. יצירת התורה. [ונלמד מהפסוק "ואהיה אצלו אמן – ואהיה שעשועים יום יום" יומו של הקב"ה אלף שנה כפול שתיים = אלפיים שנים (בראשית רבה)].

התוכן:

חמשה חומשים, 54 פרשיות, 5845 פסוקים, [בקיודשין דף ל. מובא סכום שונה של פסוקים, המגיע ל- 5888 וככל הנראה השינוי נעוץ באי ידיעתנו לספור, כפי שמובא שם בגמ'. אגב בילקוט שמעוני מביא, שסכום הפסוקים הוא 5842].
79,976 מילים, ו- 304,808 אותיות.²

¹ 2000 שנים אלו מהוות לכאורה סתירה לנאמר, שהזמן נברא רק בבריאת העולם, ונאלץ לומר שזמן זה הוא מדד ביחס למובן האנושי בלבד, אך לעומת זאת ברבינו בחי" על פרשת בראשית כתוב שזמן זה הוא בערכים שונים מערכי האדם ואין להם קשר. ויש גם להבין מה פשר התתקע"ד דורות כי אם באלפיים שנה היו צריכים להיות תתקע"ד דורות, א"כ יוצא שכל דור הינו 2 שנים בלבד, ומכאן זה יש הטוענים שכך עלה במחשבה לתת את התורה לסוף אלף דור, אבל בסוף נתנה אחרי כ"ו דורות בלבד, וזו הייתה טענת המלאכים במתן תורה, מה אתה נותן לישראל את התורה עכשיו הרי חסר עוד זמן רב בשביל להשלים לאלף דור. ואפשר אף לומר שהתתקע"ד דורות, הכוונה לאנשים שהיו אמורים להברא וזה מוכח מהגמרא [חגיגה יד] שלקח אותם הקב"ה ושתלם בכל דור והם העזי פנים שבכל דור, וכעין זה כתב הר"י ברצלוני על ספר היצירה, שהכוונה לאלפיים השנים הראשונים מבריאת העולם שבהם היו צריכים להברא התתקע"ד דורות, ועיין עוד ברמב"ם במורה נבוכים [חלק ב' פרק ל'] שהאריך בנושא הזה.

ישנם מספר דעות כמה זמן נחשב דור כדלהלן: במדרש תהילים מובא 20 שנה, אך דעת רש"י שם 35 שנה ואילו האבן עזרא בבראשית [ט"ו] טוען שדור נחשב אב ובנו ובמהרש"א [חגיגה י"ד] כתב שדור זה 10 שנים ויש המגיהים שהכוונה לעשרה אנשים,

² ישנם קדמונים שאומרים שיש 600,000 אותיות בתורה ולכאורה במציאות זה לא נכון ויתכן ליישב על פי הפסוק "כפלח הרמון רקתך", דבר המלמד, שאפי' הריקנים שבעם מלאים מצוות כרמון. והרי ריק איננו מושג יחסי וא"כ במה מתבטאת ריקנותם? אלא, שיתכן שלאותם אנשים יש אחיזה באותיות הריקניות שבתורה, כפי שמובא בזהר, שישנה משמעות לרווחים בין החומשים ולכל אחד מישראל

חלוקת התנ"ך לפרקים נעשתה ע"י סטפן לנגטון [1205] והתקבלה ע"י היהודים [על אף שבתלמוד לעיתים החלוקה שונה]. בצורה אקראית ע"י סופר יהודי שהתנצר לבסוף, בשם יעקב בן חיים שהכניס את החלוקה הנוצרית לתוך התנ"ך. אך יש שמביאים שהטמעת החלוקה נעשתה ע"י רבי שלמה בן ישמעאל [1330 לערך]. בסך הכל יש 187 פרקים בתורה ו- 929 פרקים בכל התנ"ך. חלוקת הפרשות עוד בבבל וסדר קריאתם כיום, נקבע ע"י עזרא הסופר שסידר את הפרשיות לפי השבתות ועניינם.

שיטה שונה, לחלוקת התנ"ך, ידועה כחלוקת הסדרים, כפי שנכתב בהקדמה לתנ"ך קורן: "ידוע לנו על חלוקת התורה ל-154 סדרים, לפי מנהג ארץ ישראל קדום של מחזור שלוש שנים בקריאת התורה בציבור בשבתות – 'סדר' אחד בכל שבת ושבת. ר' שאול קוסובסקי ז"ל, חישוב את כמות הסדרים של כל הספרים ביחד והגיע למספר 293; זהו מספרם של ימות החול בשנה רגילה... יוצא איפה שנקבע 'סדר' קריאה מן התורה הנביאים והכתובים, לכל יחיד ויחיד, לכל יום ויום מ-365 ימי השנה. כך, כנראה, נהגו קדמונינו"

בתורה יש 248 מצוות עשה, ו-365 מצוות לא תעשה [המכוונות כנגד 248 איברים ו-365 גידים שבגוף האדם, הגשמי והרוחני. והכוונה שגם לנשמה יש תרי"ג חלקים וע"י המצוות הם מתחברים ומגיעים לתיקונם. וכנגד 248 חלקים של העולם ו-248 פעמים שה' הביט בתורה] מתוך תורה זו נברא העולם [אבות פ"ג י"ד].

בהקדמה לזוהר עם פירוש הסולם מובא שאף 22 האותיות היו כבר בזמן זה.

ב. כיסא הכבוד. עניינו גבוה טמיר ונעלם, אך בדרך דרוש ניתן להבין את מה שכתוב שלכיסא הכבוד יש 4 רגליים, בדמות: אריה, נשר, שור ואדם. והכוונה שאחרי שאדם רוכש את ארבעת המידות שהדמויות הללו מסמלות, זוכה שהקב"ה שוכן עמו, כלומר נעשה ככיסא הכבוד שה' יושב עליו.

אריה – מסמל את הגבורה, איזהו גיבור הכובש את יצרו.

נשר – מסמל את החכמה, איזהו חכם הרואה את הנולד.

שור – מסמל את העושר [עגל הזהב], איזהו עשיר השמח בחלקו.

ואדם – מסמל את הענווה.

אחרי שהאדם משתלם בארבעת המידות [- ארבעת הרגליים], ה' משכין בו את שכינתו. אגב, זה ההסבר במה שכתוב בתלמוד [נדרים], אין הקב"ה משרה שכינתו אלא במי שהוא עשיר, חכם, גיבור וענו.

יש אחיזה לאות מספר התורה. אותן נשמות אוחזות באותיות הריקניות, הנמצאות ברווחים ואינם נראות, ובסך כולל ישנן 600,000 אותיות בתורה כמניין נשמות ישראל.

אף דרך החגים ניתן להגיע לארבעת המידות הללו.

אריה - גבורה. הימים הנוראים. אלול. ראש השנה. יום כיפור הושענא רבה. ר"ת אריה.

נשר - חכמה, שבועות. שנתנה בו תורת ה' המחכימת פתי.

שור - עשירות. פסח. יצאנו ממצרים עם רכוש גדול. עיין עגל הזהב. שור זה ביטוי לעשירות.

אדם - ענווה. סוכות. יוצאים לסוכה וכולם שווים. סמל הענווה.

לעומת זאת היו ארבעה דורות שהיו חסרים במידות אלו ונפלו:

דור המבול, חסרו בחכמה. לראות את הנולד. שהולך להגיע מבול.

דור הפלגה, חטאו בגבורה. חשבו להילחם באלוקים.

סדום ועמורה, חטאו בעשירות. שהביאתם לקמצנות נוראה.

מצרים, פרעה חטא בגאווה. מי ה' אשר אשמע בקולו.

יוצא שע"י החגים אנחנו נעשים בחינת כיסא הכבוד. כל אחד מאיתנו נחשב לכיסא של הקב"ה.

ומי שמתרחק ממידות אלו, מתקרב חלילה לדורות של המבול וכו.

ג. מלאכי השרת. מובא באבות דרבי נתן, שהשתעשעו עם הקב"ה בתורתו. דבר זה

מוקשה מעט מפירושם של פרשני המקרא על הפסוק "ויהי ערב יום אחד", שהיה

הקב"ה יחיד בעולמו, שעדיין לא נבראו המלאכים. לכאורה, זה נסתר מהדברים שלעיל.

ויתכן, שכוונת הפסוק לומר, שהראשון מכריח את השני וכל עוד לא היה את היום השני,

אי אפשר היה לקרוא ליום היחיד "ראשון".

ד. המחשבה לברוא את עם ישראל. [לדעת המדרש רבה בלבד. וישנה דעה שמחשבה

זו מקומה בהתחלה. יצוין, שלדעת הפרקי דרבי אליעזר, המחשבה חשובה כמעשה]

מובא במדרש שהקב"ה התייעץ עם נשמות הצדיקים לפני בריאת העולם,

יש שמבינים שהכוונה לרוחו של אדם הראשון שהייתה קיימת עוד קודם לבריאה,

בה היו כלולות כל הנשמות, וזהו החלק שהתלבש בנשמה בבריאת העולם, ולאחר

חטא אדם הראשון התפרד לשישים ריבוא שורשים, וזהו ה"אני" של האדם. [ועיין

עוד בסוף הספר ב"תאוריה של הכל", שם הארכתי בנושא]

ה. המחשבה על בית המקדש.

ו. המחשבה לברוא את האבות אברהם יצחק יעקב. [לדעת המדרש רבה בלבד]

ז. המחשבה על שמו של משיח.

ח. התשובה. [כך נכתב גמ' פסחים נד. ובמדרש רבה מובא חולק שסבור, שהיא בכלל התורה]

ט. גן עדן: גן ועדן שני דברים הם, כמובא בברכות לד: [לגמ' בפסחים נד. אך למדרש רבה נברא ביום שלישי].

י. גהינום. [לגמ' בפסחים נד. אך למדרש רבה נברא ביום שני]

יא. בשנים אלו ברא הקב"ה עולמות והחריבן עד שבנה את זה העולם, שמצא חן בעיניו. [שבת פח:]

בכף החיים מובא שבריאית העולמות הייתה בין י"ז אלול עד כ"ד אלול אז התחיל לברוא את העולם.

יתכן להסביר

את הרעיון בדברים שקדמו לבריאה עצמה, שכביכול זה המתכון של העולם [-המרכיבים החיוניים] וכמו אומן שמגדיר לעצמו את הדבר שהוא הולך ליצור, כך ה' יצר את הדברים הללו.

למשל, התורה, ניתן להסביר שהתורה היא בעצם רוחנית הרבה יותר מהטקסט שאנו רואים כיום, וכביכול זהו המנוע הרוחני שמניע כל דבר בעולם.

לאחמ"כ נתנה לעם ישראל תוך הגשמה כביכול של התורה בטקסט שלפנינו ! ניתן להבין זאת ע"י משל: מרגל נשלח לאיראן ע"י מפעילו, המרגל רואה שיש תכנון לשלוח טיל על מדינתו ביום רביעי. כמובן שהוא צריך להעביר את המסר בצורה מוצפנת.

הוא נזכר בקוד המוסכם. וכותב למפקדו שביום רביעי ירד גשם שכמוהו לא היה, סערה של ממש.

אשת המפקד מקבלת בארץ את המכתב, קוראת שביום רביעי ירד גשם חזק. וחושבת לזרוק את המכתב. מי כתב את השטויות הללו?! השמש כמעט יצאה מנרתיקה אנו בחום יולי אוגוסט, מי מעיז לדבר על גשם. בעלה מגיע באותו רגע, וכשרואה את המכתב חוורות פניו והוא מתחיל בסדרת טלפונים בהולה. מי צודק?

ברור שהמפקד! הסיפור הוא מטאפורה למציאות המסתתרת מאחוריו. מי שיקבל את הסיפור בלבד יהיה כאשת המפקד החושבת שהכל שטויות ולא תעשה דבר בשביל למנוע את נפילת הטיל.

התורה במהותה היא אור אינסוף. שורש רוחני. שורש הדברים אין מצוות ועבירות. למשל. חזיר זה סוג של הגבלה. בשורש התורה אין הגבלה לחזיר. רק כשחטאו ישראל בחטא העגל. ירדו בדרגה. ושוב לא יכלו להשיג ולהתחבר לאור האלוהי. לכן אמר הקב"ה למשה. "פסל לך". תגשים את האור שבתורה לטקסט גשמי שיוכלו דרכו להתחבר לאור האמיתי. ע"י שאנו מקיימים מצוות אנחנו מתחברים לאור. ובמילים אחרות עולים לקומה השנייה.

ברגע שנהיה בקומה השנייה לא נצטרך את המדרגות, המצוות. אנשים רבים חושבים שהמצוות באו רק לשמור על הבריאות. למשל אסור לאכול בשר וחלב כי זה מזיק לבריאות, תפילין טובות ללחץ הדם, או לשפר את צבע ההילה [כפי שכבר הוכח, צבע ההילה יכול להשתנות גם בעקבות מלפפון ואין צורך להביא מצבעי ההילה, ראייה לכוח התפילין שללא ספק משפיעות הרבה יותר] וכו'. זה פשוט לא נכון. עובדה שהדתיים לא חיים יותר מהאחרים.

למצוות יש מטרה הרבה יותר עליונה. זה קוד למשהו הרבה יותר חשוב. אלו הם המדרגות לעלות למעלה. אם לא נעשה זאת פשוט לא נגיע. נישאר כמו אשת המפקד.

וראיה לדברינו, שהגמרא אומרת שלכל דבר בתורה יש מ"ט צדדים להתרומם ומ"ט צדדים לאיסור וכי החכמים הם אלה שקובעים, [כלומר התורה יכולה להתגשם לכל הצדדים].

ראיה נוספת ניתן להביא מהגמרא [נידה סא:] שמביאה דעה שלעתיד לבוא מצוות בטלות, כלומר שלעתיד לבוא לא נצטרך את המצוות בשביל להגיע לרבדים הרוחניים העמוקים של התורה, ולפי"ז נבין למה דברים אלו לא מהווים סתירה למה שנאמר שזאת התורה לא תהא מוחלפת, שם הכוונה על השורש הרוחני של התורה.

כמו כן אנו מוצאים בתלמוד [נדרים כב.] שכל המושג של התורה שבע"פ התחדש רק לאחר חטא העגל, בגלל שהיו צריכים הגשמה נוספת של השורש הרוחני של התורה, שם אף התחדש הכוח של חכמים להחליט ולפסוק בתורה כפי רוחב הבנתם. ולכן יום כיפור הוא רק מיניאטורה של פורים כי בכיפור קיבלו את התורה שבכתב [בלוחות השניים] ובפורים קיבלו עליהם את התורה שבע"פ מאהבה, בה טמון הכוח האדיר להכריע בתורה.

לכן גדולי ישראל שהעמיקו בתורה, זכו וראו את העתיד וכדו', מכיוון שהגיעו לרובד הרוחני של התורה, וברוחניות אין מושגים של הגבלת הזמן והראיה. [וזה הפשט שה' גנז את האור הגנוז בתורה – בחלק הרוחני שלה. ועם אור זה, שוב אין מגבלות בראייה, שהרי כידוע חוסר היכולת לראות עצמים נסתרים נובע מקוצר הראיה שלנו]. ועל פי זה, נוכל אף להבין את טענת המלאכים שרצו את התורה בשבילם [וכי לא ידעו שכתוב בה "כבד את אביך" וגו'], אלא שטענו שה' יכול להגשים את התורה בצורה אחרת שתתאים להם.

אך ה' אמר למשה אחוז בכסא הכבוד ותענה להם, כלומר תאחז בדבר שעיקרו גשמיות אך בשמים הוא סמל הרוחניות, כלומר, העיקר בעולם, זה להפוך את החומריות לרוח, וזוהי הדרגה הגבוהה ביותר לקחת את החומר שבאדם ולהפוך אותו לחלק מהנשמה ובכך להשליט את ה' בעולם ע"י המצוות.

וזאת הייתה הטענה של המלאכים שהרי השליטה נמסרה לבני האדם, כי ע"י קיום המצוות אדם בורא מלאכים, ולעיתים אף יכול להרוג אותם, למשל כשאדם עובר עבירה הוא בורא מלאך רע [מלאך זה נחשב לבנו של האדם, מאחר והוא פרי יצירתו, ונחשב כבן סורר ומורה שצריך להרוג אותו] וכשעושה תשובה מלאכים אלו מתים.

על פי זה נוכל אף להבין, שמשה קיבל מסיני את כל התורה כולה ואפילו את המחלוקות בכל הענינים.

שהרי כפי שטוענים רבים, ולכאורה בצדק, איך יתכן שמשה קיבל את כל התלמוד בסיני, הרי התלמוד מלא במחלוקות שהתחדשו בגלל שכחה של התלמידים. א"כ לכאורה מחלוקות שמקורם בשכחה לא יתכן שהתקבלו בסיני! אך כפי שכתבתי, התורה היא רוחנית ולא מוגבלת בשום דעה [- כל דבר ניתן עם 49 צדדים להתר ו- 49 צדדים לאיסור] והגם שהמחלוקות נוצרו משכחה, הדעות שבהם מכוונות לאחד הצדדים הנכונים מתוך ארבעים ותשעה הצדדים.

ובעצם, זה עומק ההבנה שכל המחלוקות בתלמוד, אמת ["אלו ואלו דברי אלוקים חיים"] – **כולם צודקים!** כי התורה רוחנית ואינה מוגבלת דווקא בדעה מסוימת ואפשר למצוא בה את הכל.

ולפי זה נוכל להבין את הגמרא השואלת כיצד כתב משה את הפסוקים האחרונים של התורה שעוסקים במיתתו והרי עדיין לא מת? ומיישבת שמשה כתב את הפסוקים בדמיון, ולא מובן כיצד זה מיישב, כלומר, אם משה כתב עם דמיון, אז זה כבר לא שקר? לאחר מכן מביאה הגמרא תירוץ נוסף, שיהושע כתב את הפסוקים.

ומסביר הגאון מווילנא שמשא כתב את הצירופים הרוחניים של התורה [וזה בדמעה = בערבוב], ויהושע כתב את ההגשמה שלהם. ועל פי דברינו הדברים מבוארים.

[הרמ"ע מפאנו מיישב את הקושיא על פי קושיא נוספת, איך יתכן שמשא כתב 13 ספרי תורה ביום מיתתו, אם נפטר בשבת? ולכן מסביר שביום שישי הסתלקה חלק מנשמתו, ובשבת נפטר סופית. וזו הכוונה שמשא כותב בדמעה, וזה לא שקר כי אכן חלק ממנו מת.]

ועיין גם בפירוש האור החיים [פרשת תזריע] שמקשה, איך כתוב שר"ע ידע והשיג בתורה יותר ממשא רבינו [במדבר רבה] והרי משה קיבל הכל, ותירץ שמשא קיבל את כל הדינים, אך לא את הדרשות.

דבר נוסף, התורה היא כעין חדר הבקרה של היקום ויש לה את הכוח לשנות את העולם. אין דבר שלא רמוז בתורה, על כל אדם בכל מקום ובכל זמן- "הסתכל באוריינתא וברא עולמא" [לא בהכרח דרך הצופן התנכ"י].

וזו עוצמת המתנה שה' נתן לעם ישראל, לא רק את היכולת ללמוד, כי אם לשנות ולהחליט על הכל.

בעצם, כמו שה' הסתכל בתורה וברא את העולם, כך אנחנו, ע"י הלימוד בתורה, בוראים את העולם שלנו.

התורה היא קוד שמימי לבריאת עולמות. ולכן, אם חסרה אות אחת בספר תורה, הספר פסול, ולכאורה הלא המשמעות נשארת אז מה הקנאות לכל אות ותג?

אך אחרי שמבינים שהתורה היא קוד שמימי, העניין מובן, כי כספת עם קוד לא תיפתח אם טעית בסיפורה אחת, טעות היא טעות קטנה כגדולה ולא משנה שכל שאר הקוד בסדר, קוד זה קוד!

כפי שראינו, לחכמי ישראל יש את היכולת להחליט מה יהיה בשמים, איך ידונו וכ"ו. ולמשל: הקב"ה לא אמר דברי תורה בשם רבי מאיר, כיוון שלמד תורה מאלישע בן אבויה. אך ברגע שחכמים אמרו שר"מ סינן את הדברים הטובים מן הרעים, התחיל ה' לומר אף בשמו של ר"מ.

כמו"כ, משמים מנעו את חכמי ישראל להוסיף את שלמה המלך למלכים שאין להם חלק לעוה"ב, כיוון שאם היו פוסקים כך, בשמים היו צריכים להתנהג לפי הפסק הזה, ולכן מנעו אותם.

זו ההבנה בפסוק "לא בשמים היא", שהחלטות ניתנו לחכמי ישראל אע"פ שבשמים לא פסקו כך.

ולכן תורה בגויים אל תאמין, כי לגוי אין את היכולת להגיע לרבדים הרוחניים של התורה שנמסרו רק לעם ישראל.

ועל התורה העולם מתקיים, כמו שאמרנו שהתורה היא חדר הבקרה של העולם, ודרכה מתנהל כל העולם [העולם נברא ע"י המילים של התורה, וממילא מילים אלו מתחזקות את העולם].

כמו כן, דברים אלו שנבראו לפני הבריאה אלו דברים שמטבעם הם על טבעיים, כלומר מקומם מחוץ לבריאה הטבעית. ולמשל, עניין התשובה, שאדם יכול למחוק את חטאיו ע"י תשובה שוב ושוב, זהו דבר על טבעי ולכן נברא לפני הבריאה הטבעית.

■ ■ ■ ■ ■

בריא את העולם

בראיית העולם

בריאת העולם בראיית העולם

א

אנה מפניד אברת [תהילים קל"ט ז']

**"יודעים היו ישראל בעבודת כוכבים שאין בה ממש ולא
עבדו עבודת כוכבים אלא להתיר להם עריות בפרהסיא"**

[סנהדרין ס"ג.]

נהרות הדיו, שנשפכו מקולמוסין שבורים על דפים רבים, לימדו על כוונתם לדון בנושא המהותי של בריאת העולם והכוח שברא.

בכל מהלך ההיסטוריה, למן הפילוסופים הקדומים ביותר ועד לימינו אנו, הועלו עשרות תובנות בנושא זה, הן מצד פסיקאים ופילוסופים, והן מצד אנשי הגות ורוח, שכל חפצם היה לברוח מהמציאות המחייבת והמכריחה בורא שברא וציוה.

קשה להתחמק מהוויית הבורא אל מול נפלאות הבריאה, ורבים מהפילוסופים וממציאי הניסיונות אף התוודו על רצונם לחפש שאלות רבות תחת התשובה הברורה והאבסולוטית. כדברי אלדוס האכסלי – במאמר "וידויו של כופר מקצועי" בספרו: [Ends and Means] "היו לי מניעים לרצות, שלעולם לא תהיה משמעות; לכן הנחתי שאין לו, והייתי מסוגל ללא כל קושי, למצוא הסברים מספקים להנחה הזו ... זהו הרצון שלנו, שמחליט איך ולגבי אילו נושאים נפעיל את האינטליגנציה שלנו. אותם אלה שמוצאים את העולם חסר-משמעות, על פי רוב עושים זאת משום שמסיבה זו או אחרת, נוח להם שהעולם יהיה חסר-משמעות ... עבורי, וללא ספק עבור רוב בני-דורי, הפילוסופיה של חוסר-המשמעות הייתה אמצעי הכרחי להשגת חופש. החופש שהשתוקקנו לו, היה חופש ממערכות פוליטיות וכלכליות מסוימות, כמו גם חופש ממערכת מוסר מסוימת. התנגדנו למוסר משום שהוא הפריע לחופש שלנו!".

האמת, שבספרו הוא דווקא מדבר נגד הדת והמאמר הוצא מהקשרו, והשם של המאמר אף הוא פועל יוצא של זיוף נוצרי שרצה להטיף לדת. ואף אינו קשור למדע.

אך בכל זאת הבאתי את הדברים כי אני אישית מזדהה עם הנאמר [כלומר, יש רבים המתכחשים לאלוקים בגלל הרצון שלהם לברוח ממחויבויות] אך ודאי שלא עם האומר.

טרם יציף אור האמת הבהיר את עינינו, נעיף מבט אל הצד בו שורה העלטה, במקום בו טרם דרכה רגל האור, או שמא דרכה ונפלטה. נשביע את נפשנו מעמל טיפשותם ומתוך כך יתגלה האור במלוא הדרו.

■ ■ ■ ■ ■

הניסיונות שכשלו מראש

אריסטו, מגדולי הפילוסופים באלף הקודם טען, שהעולם הינו קדמון, ללא בורא שברא, אמנם יש כוח אלוקי פרי הקדמות, המשגיח על התוצר בהשגחה כללית, אך אין לאל ידו לשנות מהסטאטוס-קוו הקיים. [אמנם יש מקומות בהם מובאת דעת אריסטו בצורה שונה במעט שאכן האלוקים היה וגרם רק להתחלת הבריאה ומני אז ממשיכה בכוח האינרציה (התמדה)].

אריסטו העלה לכך מספר נימוקים, קודם כל טען אריסטו שהבריאה נצחית מאחר והגלגל [כל הגלקסיות וכו'] מסתובב ללא סוף וא"כ לא הייתה לו התחלה והכל נצחי.

טענה נוספת שטען אריסטו, שלא יתכן שלפתע רצה ה' לברוא את העולם כי רצון מעיד על מחסור של בעל הרצון, כלומר אם אני רוצה משהו זה בגלל שיש לי מחסור בזה, וא"כ לא שייך שאלוקים ברא את העולם פתאום ולכן צריך הוא להיות נצחי. טענה זו איננה נכונה! ראשית, בגלל שהבריאה אף לפי המדע מעידה על התחלה בשלב מסויים וא"כ היה לה מתחיל שהיה נצחי ופתאום רצה לברוא את העולם. על אף שאיננו מבינים את רצונו אין בזה הכרח להעדרו. הוויתור לא תלויה בשאלותינו וקוצר השגותינו.

מה שכן ניתן להבין שהרצון שלו שונה מהרצון שבמושגים שלנו, הרצון שלנו אכן מוכיח על חוסר אבל במושגים של בורא יתכן והמושג רצון שונה.

דבר נוסף, צריך לקחת בחשבון שאלוקים אין מושג של זמן, כלומר בשבילו מליוני שנה מתרחשים תמיד, ולא שהכוונה שרגע אחד שווה למליוני שנה, כי אם בנצח יש את כל הקיבולת של הזמן, א"כ מבחינתו הרצון לבריאה, הבריאה וכל השנים נמצאים תמיד. [אפשר אף לפרוך את השאלה בצורה יותר עמוקה על פי הרעיון הקבלי שכביכול אין חומר בעולם והכל הוא בבחינת חלום שנראה לעינינו כמציאות] או שההגדרה של המציאות שלנו זה חלום ארוך יותר] כמו שכתוב "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים". ובעצם הגענו ממציאות רוחנית שגם בה לא שייך זמן והכל נצחי שזה עולם

הנצח [אחרי הגן עדן ותחיית המתים וכו'] וכרגע אנו במעין חלום שהמוות הוא היקיצה ממנו והמטרה היא לקום עם המחשבה שעיצבנו בחלום, וממילא במציאות כזאת שייך רצון אף כלפי הנצח.]

לבר מבריתו של אריסטו מהאתיקה הבסיסית, [מה לנו להלין על האדם המושחת שנתון תחת קדמות קיימת, בלתי ניתנת לשינוי ושליטה.] תיאוריה זו איננה נכונה מדעית והגיונית! שהרי לדבריו, היקום הינו סטטי ובלתי ניתן לשינוי. דבר זה הוכח כמופרך, לאחר תגלית אדווין האבל [1929], שהיקום מתפשט כל העת. כעין זה כתב אף סטיבן הוקינג [קיצור תולדות הזמן] "יקום מתפשט איננו שולל קיומו של הבורא, אבל הוא מציב גבולות למועד שבו עשה את מלאכתו. לאחר תגלית האבל מתה התיאוריה האריסטוטלית מוות מוחלט וסופי".

כמו כן טען אוגוסטינוס "הקדוש" [במאה הרביעית לספירה] בספרו "עיר האלוהים" שהציוויליזציה המתקדמת בהתמדה ועצם העובדה שאנו זוכרים את שמותיהם של המדענים וכו', מכריחה שהעולם לא קיים שנים רבות, כי א"כ היינו במצב מתקדם הרבה יותר ולכן הוא העריך שההתחלה הייתה 5000 שנה לפנינו לפנה"ס בערך.

אך אריסטו ובני דורו לא אהבו את הרעיון של הבריאה כי הוא כרוך בהתערבות אלוהית בולטת מדי. [סטיבן הוקינג – התאוריה של הכל]

זאת ועוד, לא יתכן חומר נצחי, כדברי אלברט איינשטיין [תורת היחסות], משום שכל עצם הקשור לחומר, קשור לזמן³.

אך כל זה אינו מאיים על אריסטו, היות ולדבריו, שאלות אלו שייכות לתחום התיאולוגי או המטאפיסי [סטיבן הוקינג].

- האבסורד במיטבו -

³דברי איינשטיין [שנכתבו ברמב"ם בספר המדע ואף ברמב"ן בבראשית, שכתב שנים רבות קודם לכן, שבמציאות היש ייתפש הזמן] אינם מהווים סתירה לדברי התורה, שלולא חטא אדם הראשון היה האדם בן אלמוות - בלתי ניתן למיתה, למרות היותו קרוץ מחומר, מאחר והמוות הינו תוצאה של העדר התחדשות ואין זה נצח בלתי מתחדש. ויתכן שאף לפני קלקולו היה אדה"ר בלבוש רוחני [כפי שכתוב שהניחו האלוקים בגן עדן ושם מתערטלים מהלבוש הגשמי ללבוש רוחני זך וטהור] ושלט בו הנצח. כעין דרגת בנ"י בזמן קבלת התורה עד חטא העגל, שהועלו להיות רוחניים ולכן אף התרפאו מהמומים הגשמיים וכפי שכתוב הדבר בתהילים "אני אמרתי אלהים [רוחנים] אתם" [לפני החטא] אך לאחר החטא - "אכן כאדם [גשמיים] תמותון וגו' ולכן חזרו למומיהן לאחר החטא! ולעתידי לבוא נחזור לאותה דרגה בעז"ה.

אפלטון, אף הוא מגדולי הפילוסופים באלף הקודם מתכחש למציאות, אם כי בזווית קהה יותר, אך עדיין המרחק בינה לבין האמת גדול. טענתו בתורת הקדמות היא, שאכן הייתה ליקום נקודת התחלה, אבל חומרית ואותו חומר קדמון גרם להיווצרות היקום. אך שוב מי ברא את החומר? ושמה נצחי הוא? דבר זה משולל המציאות, כפי שהבאנו לעיל את דברי איינשטיין בתורת היחסות, שכל עצם הקשור לחומר, קשור אף לזמן.

תיאוריה נוספת הועלתה ב-1944 ע"י אחד הפרופסורים דאז [הר-סקור] וזולת קומץ מצומצם של אנשים לא הייתה נחלת הכלל. תורף דבריה הוא, שאכן היה בורא, אך נעלם מחמת סיבות אבסטרקטיות.

אך יקומנו המשתנה מעיד, שהבורא החליט להישאר עמנו! [מסיבות אבסטרקטיות]. [אני נמנע מלהביא כראייה סיאנסים-רגרסיה וכל השאר, כיוון שיש כיום הסברים פסיכולוגים לתופעות של סיאנסים [אפקט אידיומטורי] וחיים לאחר המוות, ולא מוכרחים להביא משם הוכחות ליהדות, אין זה ציפור נפשה. כלומר, אנחנו לא מחויבים להאמין שיש סיאנס או שמתים חזרו לעולם אחרי שראו מנהרות שטופות אור, יש עולם הבא! אבל לא בהכרח שדברים אלו מהווים ראיות, ביחוד לאחר שהוכח נגד]

אם כי, עדיין לגבי היקום המשתנה, ניתן לדחות ולדחוק, ששינויי הטבע נוצרים מעצמם, ללא מכוון מלמעלה. ועדיין בהמשך, שם אכתוב בצורה שונה נגד תיאוריה זו.

אלברט איינשטיין טען, שאכן ישנו אלוקים ומקומו בעולם, אך הקשר בינו לנבראים פעוטי הערך הוא מקרי בהחלט [כמו רבים מהמדענים שהאמינו באל שאינו מחייב]. טענה זו מעלה אסוציאטיבית את טענתם של הפילוסופים הקדומים, שטענו "ברוב הגיון", שמה לו לבורא רם המעלה ורב העלילה, לקשור את עצמו לטיפות סרוחות בדמות בני האדם. ובעצם זוהי דעת הדאיסטים שמאמינים באלוהים אך בלי קשר לשום דת ולשום מחויבות.

אך המציאות המראה על שוני בין האנשים מעידה על בורא גדול, שקשור לאזרח הקטן לטוב ולמוטב. [ועדיין עוד בנספח, בעיקר הראשון להשלמת העניין]

גם בהגיון ניתן להבין את הקשר בין אלוהים לאזרח הקטן, שהרי אם ברא אותם הייתה לו מטרה בזה. ולא ניתן לחשוב שהמטרה שלו שהם ייהנו בעולם הזה בלבד, כי זה לא נכון! שהרי רוב האנשים סובלים בחייהם, ואם היה רוצה לגרום לנבראים הנאה, היה בורא אותנו עם כנפיים כעופות השמיים שלא צריכים לשלם כרטיסי טיסה, ויזות, ועוד כל מיני מרעין בישין, בשביל לתור את העולם, היה

בורא אותנו כחיות השדה שלא צריכים לדאוג על פרנסה, נהנים מכל טוב, ללא בעיות בחינוך ילדים, זוגיות, בריאות ועוד...
 כאשר המציאות כרגע מצביעה על חולשת האדם ועל חוסר הנאתו שומה על האדם להתבונן במה שונה הוא מהבהמה ושם ימצא את מטרתו בעולם, במילים אחרות, יתרון האדם על הבהמה הוא השכל איתו צריכים אנו לחשוב על המטרה היותר עליונה לשם כך נשלחנו ולשם כך השגחת הבורא עלינו באופן מתמיד.

■ ■ ■ ■ ■

הישרדות העם היהודי, בניגוד לכל הגיון אפשרי, מהווה אף היא הוכחה זוטא לאקסיומה זו, כדלהלן:
 מלחמות עקובות מדם, ייסורים שאין הדעת סובלת ועוד מרעין בישין- הדף יכלה והמה לא יכלו.
 מיטיב לתארם הסופר האמריקאי 'מרק טווין', לאחר ביקורו בארץ ישראל. וכך הוא כותב: המצרים, הבבלים והפרסים עלו ומילאו את העולם בשאון הדר ויפעה, עד הועם הזוהר והם שקעו, נבלו ועברו מן העולם. היוונים והרומאים הלכו בעקבותיהם. היהודי ראה את כולם, הביס את כולם והוא היום מה שהיה מאז ומעולם. אינו מראה סימני שקיעה, לא תשישות של זקנה, אין האטה בכישוריו וערנותו לא קתה. כולם בני תמותה בעולם, מלבד היהודים. כל הכוחות חולפים אך הוא נשאר.
 היהודי הוא סמל הנצחיות. ממשיך הסופר לב טולסטוי, הבעיה אינה אפוא, איך זה קרה? אלא מדוע זה קרה כך? למה ממשיך גזע זה להתקיים? מדוע חיה היהדות? לא נוכל לתת תשובה לשאלות אלו. זהו הייחוד היהודי!!! [ט.ר. גלובר - היסטוריון] ואף המרקזיז ז'אן בטיסט, כשנשאל מהי ההוכחה הטובה ביותר לקיום האל, ענה: היהודים.

קיימת תאוריה נוספת, הידועה בשם "תורת הגאות", הטוענת, שכדור הארץ נוצר מגוש גז אדיר וכביר, שנתלש [באכזריות] מהשמש, ע"י כוכב נודד, בעל כוח משיכה עז.
 תאוריה זו אינה צריכה להפרכה ומופרכים הדברים מאליהם. ובייחוד לאחר כל הפרכות לעיל, אין עוד מקום לנסיונות התחמקות. [יש לציין, שקיימות תיאוריות מדעיות דומות, שיש להן אחיזה במציאות כפי שאבאר בהמשך]

■ ■ ■ ■ ■

13.7 מיליארד שנה קודם ליצירה.

זמזום חרישי נשמע ברקע שממת התווה. קמעה קמעה התגבר הרעש והפך למחריש אוזניים [שטרם התהוו]. מעלות החום טיפסו בקצב מטורף והחום הפך לבלתי נסבל [אף בלתי הסובל].

האטומים התערבו זה בזה, בקול שאון מחריש... הופכים את החום למדורת אש אימתנית. המעלות השתוללו ולא ארכו הרגעים ופיצוץ אדיר קרע את האופק, והתגלגל במרחב האינסופי ממאן להיגמר.

הדי הפיצוץ הלכו ונמוגו ולמרבה האבסורד, מעז יצא מתוך. דמויות בלתי ברורות החלו להגיח מהאופל המתהווה. עודם מגיחים, ושערות החלו לצמוח על ראשם. לפתע אף נפנפו בידיהם, שזה עתה נוצרו מן האין. רגליהם הבשרניות דרכו בלי משים על עלעלים בהירים, שזה עתה בקעו מן האדמה. קול פכפוך מים התגנב לאוזנם הטריה. רקיע כחול, מרהיב ביופיו, נפרש מעל לראשיהם. ובמרכזו התמקם לו כדור גז אדיר מימדים, שקפח על ראשם בעוז. אט אט הגיעו כתמי המים [עננים], ואף עופות פורחים, ציפורים מציצות ועצי פרי מלבליים נמתחו לכל מלוא האופק.

הבוקר תם, התחלף בצהרים וצלילי ערב החלו נוטים. השמש פינתה מקומה לכדור הזעיר, שהגיע עם להקתו, על כוכביה הרבים, בוהקים וגועשים. השחור פרש את כנפיו האפלות על היקום, משכיח את סימני האור הנסוגים.

והאנשים בני יומם, היצורים שזה עתה נולדו. הרימו עיניים ממצמצות בתמיהה, ותהו ביניהם על האירועים המופלאים. על היקום הצעיר והנפלא הסובב אותם. ושאלה אחת התגלגלה ללא מענה "הייתכן? כל זה מן האין?" ויהי לפלא.

מאוחר יותר, היו שהשכילו [?] לפתור את הפלא - חידת היקום. [?!]

תיאוריה זו הועלתה בשנת 1948 כספקולציה אפשרית, ע"י ג'ורג ג'מוב [היו אמנם פיסיקאים שדיברו על כך עוד קודם לכן, אבל אז זה היה נראה מוזר] ומאוחר יותר ב-1965 אף הוכחה ע"י זוג פיסיקאים [פנזיאס, ווילסון], שמצאו את קרינת גלי הרקע, שנותרו מהתפוצצותו הרועמת של היקום. לאחמ"כ החלה להתפשט הסכמה בעניין [לאור דברי אלן גות, שחיבר את תיאורית החלקיקים עם המרחב והזמן]

עם הזמן אף שוכללו הדברים ע"י אלן גות, לתורת היקום המתנפח האומרת שבשבריר השניה הראשון התנפח היקום במהירות הגבוהה ממהירות האור, [כלומר, לא היה פיצוץ] ליטוש זה של המפץ הגדול אף תואם את ממצאיו של לוין החלל wmap ולכן היקום אף נראה שטוח ואחיד.

אך עדיין איש אינו יודע כיצד החלה התנפחות זו כפי שמביא מיציו קאקו בספרו "עולמות מקבילים" [עמוד 28]

בכל מקרה כיום משמשת תיאוריה זו כר נרחב להתחמקות מכל מחויבות מוכרחת. **תיאוריה זו מוכרת בשמה 'המפץ הגדול', כינוי שהמציא האסטרופיזיקאי הבריטי פרד הויל, כשרצה לבטא את הביזיון שרחש לתיאוריה זו.**

[אגב, לתיאוריה זו יש כמין נבואה, לסוף שיגיע בעוד מיליוני שנים, אז יבוא יום שחור באחד הימים הפחות בהירים ויצבע את היקום בצבע אדום ומאיים. החום יטפס וכו' ולבסוף יתקפל היקום האגדי ויובל אלי שחת – בריסוק הגדול... לפי תאוריית היקום המתנפח יהיה הריסוק כמו בלון שמתנפח עד נקודת הפיצוץ שלו ו...].

ככל שעובר הזמן, בסביבה המדעית התיאוריה מקבלת הוכחות רבות, כיום המדענים כמעט בטוחים שמצאו את חלקיק היגס – החלקיק האלוהי, ממנו היה מורכב שדה היגס, איפה ששונתה מסת החלקיקים לאחר תחילת ההתנפחות, גילוי זה משלים את המודל של המפץ הגדול. [בתחילת התהליך, לא לפניו]

בתרשים הבא, ניתן לראות את קצב ההתרחבות כפי שהוכח לעת עתה.

אך כעת תתנפץ השאלה בקול רועם [לא פחות מביום הולדת היקום] מי גרם לפיצוץ שהתפוצץ?

לכן מוכרחים הם לומר, שהיה חומר נצחי, שגרם לפיצוץ. אך כאן ישנה בעיה, שהרי גם לדעתם [תורת היחסות], חומר אינו יכול להיות נצחי, ואם כן מוכרח להיות משהו רוחני נצחי, בעל יכולות מופלאות, היכול להמשיך ולקיים את אשר יצר ואף לגרום לשינויים. והרי לנו אלוקים עם שם חדש "חומר רוחני עם יכולות מופלאות".

זה לא אמור לאיים עלינו, שהרי ידוע שלא לאלוקים יש 72 שמות, עוד שם אחד לא יזיק לו.

המדענים כיום לא נותנים תשובה ברורה לרגע שלפני המפץ, חלקם טוענים שיתכן שהנקודה הסינגולרית, התחילה מאפס – מכלום, עיין בפרק של התיאוריה של הכל, שם אאריך בנושא זה.

תיאוריה זו במתכונתה הנוכחית מזכירה את דעת הרמב"ן, הסבור שאלוקים יצר את החומר ההיולי, ודרכו יצר את העולם. ויתכן שאף בדרך דומה למפץ הגדול. וזו הכוונה במילים "יהי אור", כלומר נקודת ההתחלה [הנקודה הסינגולרית] של הבריאה הייתה אור, ובעצם כמו שמתואר במפץ הגדול.

צריך רק לזכור שמבחינה מדעית יש לתאוריה זו בסיס מציאותי, [על אף התיאור הצבעוני בהתחלה] והוכחות רבות, הוכחות וניבויים שעמדו במבחן המציאות. מה שמוכיח שהיקום אכן נוצר בהתאם לתיאוריה זו.

הבעיה איפה מתחילה עם החומר הקדמון היתום, כמו שכותב הוקינג [התאוריה של הכל] "יתכן שיש סיבות פיזיקליות לראשית כזאת [המפץ הגדול – י.ג.] אך עדיין אפשר להאמין שאלוקים ברא את היקום וגרם לו להראות כאילו מפץ גדול אכן התחולל".

לא נוכל לחשוב שכל תיאוריה מדעית היא בבחינת שטות, אחרי הכל מדובר באנשים חכמים שמדברים מתוך חקירות ולא שולפים סברות מהכרס.

אך כאן, צריך להוסיף שאמונה זו, באלוקים שגרם לכל זה, היא מוכרחת ולא רק אפשרית! כי אם לא נוסיף את הגורם הרוחני ונתעלם מהבורא שהיה אחראי לזה תיאוריה זו לא תיתכן הסתברותית, כפי החוק שניסח אמיל בוריל [מגדולי המתמטיקאים של ההסתברות] הקובע, שההתרחשות בעולמנו נמצאת מתחת להסתברות של 10^{50} ולא תיתכן אפשרות מעין זו.

סטיבן וינברג בספרו [שלושת הרגעים הראשונים] מודה בחוסר הידיעה האמור וכותב כך: "הדברים שאנחנו מתארים כאן, מתייחסים למתרחש לאחר רגע ההתהוות אחרי הבריאה, אך על רגע הבריאה עצמה לא נוכל לדבר, כי שם קורסים כל מושגינו" [וכעין זה כתבו עוד רבים בכתביהם ובספריהם].

כשלוון ההתחמקות שקוף ועצוב.
אך הם ימשיכו לרדוף ולרוץ
הקנה נפול ורצוץ,
עד לבסוף בנפילת חרוץ
יטפחו על ראשם ויאמרו אוי כמה היה זה... תרוץ!

"אותי עזבו מקור מים חיים לחצוב להם בורות
בארות נשברים אשר לא יכלו המים"
[ירמיה כ', י"ג]

■ ■ ■ ■ ■

ב

"יש בני אדם, שאמרו, שהעולם נברא במקרה מבלי בורא ח"ו ותימה בעיני, איך תעלה בדעת מחשבה כזאת? ואילו אמר אדם, הגלגל של מים המתגלגל להשקות שדה, כי זה נתקן ללא כוונת האומן, היינו חושבים את האומר לסכל ומשתגע וידוע שהדברים אשר הם ללא כוונת האומן לא ימצא בהם סימני חכמה. והלא תראה, אם ישפך לאדם פתאום דיו על נייר חלק, אי אפשר שיצטייר ממנו כתב מסודר. ואילו בא לפנינו כתב מסודר, ואחד אומר כי נשפך הדיו על הנייר מעצמו ונעשתה צורת הכתב, היינו מכזבים אותו."

[חובת הלבבות שער הייחוד פרק ו']

עם השנים, נאספו אפיזודות רבות המדגימות את העובדה הפשוטה והברורה של מציאות ה' וכוחו המתגלים בבריאה. מתוכן ידועות ומפורסמות האפיזודות עם הרמב"ם, ולהבדיל, עם המתמטיקאי בן המאה השש עשרה אייזיק ניוטון, כדלהלן: דפיקות רמות עוררו את הרמב"ם משרעפיו. אינסטינקטיבית סובב את ראשו, קם ופתח את הדלת בפני גלוחי הראש, שנכנסו פנימה אגב ברכת שלום נימוסית. וצעדו אל מרכז החדר, שם עמד השולחן הכבד, עמוס הדפים. עיניהם נתקלו בגיליון נייר מוארך, שהכיל תרשימים רבים ואותיות לאין ספור.

לאחר עיון קל נפלטת מפיהם שריקת התפעלות מעריכה. -הכיצד עשית זאת? ביטא אחד הנוכחים, את ההתרגשות הכללית.

מיהר הרמב"ם והרגיע את אורחיו הפתאומיים ובהיגף יד ענוותני ביטל את המחמאות הרבות שעטפו אותו מכל כיוון ואמר: טרם לכתי אמש השארתי את קסת הדיו על שולחני. כשחזרתי, התעצבתי למראה עיני. צלוחית הדיו הייתה נפולה על פניה השחרחרים, מכתימה את הגליונות. כמעט שספקתי את ידי באכזבה, אך כשהתקרבתי לשולחן, נוכחתי לדעת, שלשווא נעצבתי. דבר הדור ומתוקן הוציא המקרה מידי וכיון שכך שמחתי.

הנוכחים פערו את פיהם ולשונם נעתקה, ידם הסתובבה על רקתם בתנועה הידועה ובראשם גדו לרמב"ם, שכך עלתה לו.

אחד הנוכחים אף העיז פניו וגער ברמב"ם, מה לך כי לטיפשות נדבקת? הלא כאחד השוטים תדבר, מלמל בצער כבוש.

הניח הרמב"ם את ידו על האיש ובהבעת פנים סלחנית פנה ואמר להם: 'ישמעו אוזניכם את אשר פיהם מדבר. המקרה איננו מסוגל לדבר פעוט כזה, אך ליצור עולם גדול כשלנו יוכל? מה זאת אירע לכם? הרי כשוטים מופלגים תדברו! הלאם בברזל בעודו חם. מיד כבשו פניהם בקרקע, סגרו את פיהם ולא יכלו לענות אותו, כי נבהלו מפניו. . .

■ ■ ■ ■ ■

אפיזודה דומה אירעה כארבע מאות שנה לאחמ"כ. מספר מדענים מחודדי זקן נכנסו אל בקתתו המטה לנפול של המלומד אייזיק ניוטון. שם גילו מערכת הדמיה של צבירי הכוכבים.

התרגשותם העפילה לפסגה, בראותם את אייזיק מזיז דבר מה והנה, לא יאומן! הכוכבים התחילו לזוז כל אחד במסלולו הוא, כפי מסלולם ברקיע – הפלא ופלא! איך עשית זאת? נפלטה הקריאה מפיותיהם הפעורים, אין זה כי אם כישוף, מעשה ידי השטן, סיננו כמה. הרים אייזיק את ידו הגרומה החווה בידו במין תנועת ביטול סתמית ואמר: 'לא אני הוא היוצר, כי- אם המקרה- הוא שביקש את הדבר- ויעש'. 'אייזיק', צווח חבר נפשו ככרוכיה, 'מה אירע לך? שמא השטן לכד אותך בסבך פלצוריו?' שאל בקול בוכים.

אך אייזיק מיהר להפוך את הקערה על פיה והרעים בקולו: 'כזבניות אוזניכם, הממאנות לשמוע, את אשר השמיע פיהם זה עתה ומוחכם חשב זה מכבר! האם רק את הגדולות יבקש המקרה, ולקטנות לא יוכל?!'

■ ■ ■ ■ ■

אירועים אלה מהווים אך בבואה, להלך הרוח שרווח בעולם. דומה, שטיפשות ירדה לעולם וממאנת להיעלם, ואף בימינו אנו, ישנם המתעקשים ומנגנים את אותן מנגינות, שכל קשר בינן לבין ההיגיון הינו מקרי לחלוטין. עומדים אנו, משתאים ומחרישים אל מול ניסיונות ההתחמקות, שיצאו מגדולי החכמים ומנסים להבין, איך יתכן הדבר?

טיעון זה, של ניוטון ואחרים, מוכר יותר כטיעון הטלאולוגי, או טיעון השעון. טיעון שלפי סקר שערך מייקל שרמן [פורסם בספרו "כיצד אנו מאמינים"] מהווה את הסיבה הנפוצה ביותר שגורמת לאנשים להאמין באלוקים שתיכנן הכל. לא נוכל, שלא לציין את הביקורות הרבות שיש לטיעון זה, כדלהלן:

בספר "דיאלוגים על הדת הטבעית" מציין דיוויד יום, מספר פגמים לוגיים בטיעון זה. למשל: ההגיון שמכריח השעון, למתכנן שיצר אותו, הוא יפה מאוד, אך בסופו של דבר אני בעצמי נאלץ לסתור אותו. כי פתאום אני נשאר אם אלוקים שהוא נצח, ללא מתכנן קדום.

פגמים נוספים בטיעון השעון, עליהם מצביע ריצ'ארד דוקינס בספרו "השען העיוור", שומטים את הקרקע מטיעון זה.

לכן, אני אישית מעדיף את הטיעונים הקודמים שכתבתי, שגם לפי המפץ הגדול, מוכרח שהיתה רוח עם יכולות שקדמה לחומר. [אלוקים עם שם אחר]. וכפי שכתבתי גם זו לא הוכחה של 100%, שכן אף פעם לא נוכל להכריח את קיומו של האלוקים במאה אחוז. מה שכן נוכל, זה להגיע להבנה שהדבר ההכי הגיוני, הוא קיומו של האלוקים.

או, להאמין בצורה רגשית, כלומר, דרך הלב להרגיש את קיום האל ומכוח זה להאמין בו. ולדעות מסויימות זוהי בעצם האמונה האמיתית, להאמין ולא בגלל הוכחות.

אף אריסטו, שברוב ימיו התכחש למציאות, חזר בו [וי"א שאף התגייר] ובערוב ימיו שלח מכתב הבהרה לתלמידו הגדול אלכסנדר מוקדון. [יצוין שיש רבים החולקים על אמיתות מכתב זה ותוכנו].
וכך כתב האיש:

"ברוך ה' הפוקח עיניים עיוורות, המראה לחטאים דרך ישרה. מהולל יהיה בתהילה הנאוה לו, כי אני יודע להללו, על הרחמים והחסד הרב שעשה עמי, שהוציאני מהשמות הזאת שהייתי שקוע בה כל ימי חיי, בעסק חכמת הפילוסופיה, להסביר כל דבר בדרך הטבע שמובן ע"פ השכל.

ועשיתי ספרים רבים בחכמה זו, כחול אשר על שפת הים. עד שנתווכחתי בערוב ימי עם חכם אחד מחכמי ישראל, ובדברו עמי הראה לי חכמתו הגדולה, שהראה והסביר לי חידושים אמיתיים ופלאים שנעשו, ואני הייתי פרא, שלא הבינותי, שרוב הדברים נוהג אותם הקב"ה בדרך הפלא, חוץ מדרך הטבע.

ומשראיתי כך, נתתי אל ליבי לדרוש ולתור בחכמת התורה, שכל דבריה מיוסדים על אדני האמת ואין היא כחכמת הפילוסופיה, שהיא הבל.

ולכן אתה, תלמידי אלכסנדר המלך הגדול, אל ידיחו אותך ספרי ולא את חברך הפילוסופים, שאילו היה בכוחי לאסוף את כל הספרים שחברתי בחכמה הזאת, ודאי הייתי שורף אותם באש, כדי שלא יישאר מהם דבר.

אבל אין הדבר בידי, שכן ספרי נפוצו בכל העולם ואי אפשרי לנססם, ויודע אני את העונש שיענשני בוראי, על החטא הגדול שחטאתי, שאבדתי את הזמן במו ידי והחטאתי רבים.

ולכן בני, אלכסנדר, כתבתי את המכתב הזה כדי להודיעך, שרוב הדברים שרוצים להסביר בדרך הטבע כדי שיובנו ע"פ השכל דברי עקר הם, שבדאי הקב"ה פמרונו על עולם והוא מנהיגו בכוחו הגדול. ומפני שמולי גרם, שספרי נפוצו בארצות המערב, אני מודיע עכשיו לכולם, שלא יאבדו זמנם בהם, לא יסתכלו בהם ולא יגעו בהם בידיהם. שעוון גדול הוא לבלות את הזמן על ספרי פילוסופיה, שהיא עקר, שאין לו רגלים. ועכשיו אני את נפשי הצלתי, בזה שהודעתי את מעותי, ואשמתי לא חמורה כ"כ על העבר, כי לא ידעתי. אבל עכשיו שגיליתי את הדבר לבריות, שחייתי במעות וליבי נשרף, על הזמן שכליתי בהבלים. אוי לאלה, שליבם נמשך לספרי, ובדאי יהיו בתחתית שאול. ודע, שכפי שהורה לי אותו חכם, מצאתי הרבה דברים בספר משלי, שחיבר שלמה, שלא ייגרר אדם אחרי חכמת הפילוסופיה, באמרו "לשמך מאשה זרה" או לעיניים שכך רואות, או לאוזניים שכך שומעות, או לי שכליתי את גופי וכוחי בדברים מוזיקים.

וזה שאתה משבח אותי ואומר שיצא שמעי בכל העולם, בגלל הספרים שעשיתי, ומעריצים אותי הערצה רבה, בודאי טוב המוות מזה, וודאי אלו שעוסקים בתורה, יירשו חיי עוה"ב והעוסקים בספרי יירשו גיהנום.

וזה שלא כתבתי לך מכתב זה קודם לכן, כי חששתי שייגיע מכתבי זה לידך ושמא תכעס עלי ותעשה לי רע. אבל עכשיו גמרתי אומר, להודיע לך את הדבר, כי יודע אני שלפני שייגיע מכתבי זה לידך, כבר אהיה נתון בארון עצים, כי הגעתי לסוף ימי. ושלוש מן המורה אריסטו הפורש מן העולם לאלכסנדר מלך יון הגדול – ע"כ.

[מובא במדרש "מעם לועז" שמות עמ' תק"ב]

לאור כל האמור, נכנס לדיון לוגי טהור: האם עדיף החומר המוזר ועליו שאלות אין ספור, או שמא תשובה אחת, אך כבידת משקל והשלכות?

יִרְאֵה הַחֶכֶם, יִחְשׁוּב וִישְׁפּוּט!

■ ■ ■ ■ ■

כפי שכבר הראתה המציאות והצביע ההיגיון, ישנו כוח אלוקי, שקדם לבריאה וברא אותה, אך לגבי עצם הבריאה נחלקו הרמב"ם והרמב"ן.

לדעת הרמב"ן: הקב"ה ברא חומר, צפן בתוכו תכונות רבות וברצונו נברא העולם מתוך חומר מולקולארי זה. וכעין דברי הגמרא ביומא שמאבן השתיה נשתת כל העולם, וזה בעצם מזכיר את תיאוריית המפץ הגדול ועיין שם.

וכן בזוהר-מובא דבר דומה, שהעולם נברא מאבן יקרה .

מנגד- דעת הרמב"ם: שהקב"ה בעצמו, באופן ישיר וללא גורם נוסף ברא את היקום כולו.

כך או כך- שניהם תמימי דעים, שהקב"ה משגיח בהשגחה כללית על היקום כולו, ובהשגחה אינדיבידואלית על עם ישראל. [וי"א על הצדיקים שבהם]

■ ■ ■ ■ ■

הבריאה, למה?

עיקר הטעם הטמון בבריאה הוא, שאלוקים הוא טוב ומהות הטוב להיטיב. ולכן ברא את הנבראים להיטיב עמם, לאחר עשייה ועמל, לבל יחושו בושה לקבל מתנת חיים. ולכאורה זה עדיין קשה מאוד שהרי ה' הוא זה שברא את הרגשת הבושה [נהמא דכיסופא] ואם לא היה בורא את זה לא היינו צריכים את כל הבלגן של העולם הזה.

ונראה להסביר ולהעמיק, שהרי לפני חטא אדם הראשון לא הייתה חובת ההשתדלות מוטלת על האדם וקיבל כפי צרכו, מבלי לחוש "נהמא דכיסופא" [הרגשה של האוכל לחם חיים] אך לאחר החטא שחטא, נענשנו והוטלה עלינו חובת ההשתדלות. במסגרת העונש נוצרה תחושת "נהמא דכיסופא" באופן השלילי. והמצוות הינן חלק מהתיקון לחטא, כפי הדעה, שלעתיד לבוא מצוות בטלות. [נדה ס"א]

כמובן שאין השגתנו מושלמת באותו רגש של בושה, שלכאורה כמעט ואינו, מאחר ואין הקב"ה נחסר מלקיחתנו, אך לא הכל ראוי להשגתנו. כדברי הרמח"ל ואף לפי ההגיון שאם אין אנו מבינים את הסובבים אותנו או את שליטנו [מה שרואים מכאן לא רואים משם] איך נבין את יוצר הבריאה.

אבל אם נכפור בעיקר זה ונאמר, שאין לעולם תכלית מעבר למה שאנו רואים, יהיה זה טפשות מוחלטת, כמו שנראה אדם שבנה בניין רב קומות, ונפרש לעצמנו שמטרתו הייתה להניח שם שקית שהייתה לו ביד, ולא ידע היכן להניחה.

המצוות תפקידם להעלות את הנשמה לדרגות רוחניות גבוהות יותר, [לכן לאישה יש פחות מצוות כי היא כבר בדרגה גבוהה יותר, בניגוד לגבר שנברא מהאדמה האשה נבראה מהחי, ועיין עוד בפרק של התיאוריה של הכל, שם אאריך בדרגת האישה מול הגבר, על פי היהדות]

לדעת הרמב"ן אין לה' רווח במצוות, וכל המטרה היא בשבילנו, שנגיע למצב שה' יוכל להיות איתנו, כלומר להגיע לדרגה רוחנית מספקת בשביל שהשכינה תוכל להיות איתנו. **ועיין עוד** באחרית דבר שם אכתוב בדרך אחרת.

בטעם המצוות

יש שמביאים סיבות טבעיות לטעמי המצוות.

למשל, שהשחיטה היהודית מסירה כל אפשרות לצער של הבהמה, וזה בגלל מבנה גופה המיוחד של הבהמה הכשרה בלבד, משא"כ בבהמות טרפות לא ניתן למנוע את צערה. או לדוגמה, שאכילת בשר עם חלב מסוכנת לבריאות, וקשירת התפילין בריאה לזרימת הדם וכן על זה הדרך.

אך חשוב לדעת כי אין אלו טעמי המצוות כלל, שהרי אלוקים באותה מידה יכל לברוא גם את הבהמות הטמאות עם מבנה זהה, וא"כ טעמים אלה משמשים רק ליופי המצוות ולתוספת ואילו טעמי המצוות עמוקים וגבוהים לאין ערוך.

במיוחד שתוחלת החיים בציבור הדתי, אינה גבוהה יותר משאר האנשים בעולם. כך שלא נראה שהמצוות באו רק בשביל לשמור על הבריאות [מיותר להוסיף שבודאי הן לא מזיקות].

לכן יש איסור להוסיף איסורים [למשל: נזיר, נקרא חוטא] משום שממעשים אלו מתקבל הרושם שהאדם מבין את טעמי האיסורים ובידו טעם נוסף לאיסור חדש.

על פי הקבלה, יש הסברים נוספים למצוות, אך ודאי שגם זה רובד מסויים בלבד בעומק האמיתי.

ולמשל, בטעם השוני בבהמות, ולמה אי אפשר לאכול את כולם. מובא בקבלה שאין לנו את היכולת לברר את חלק הרע מהבהמות הטמאות, וכי כל שורש היתר האכילה של בהמות [הרי זה רצח !!! לאכול בהמה רק בשביל למלא את סיפוקנו?] הינו במטרה לברר מהם את החלק הרע ולתקן אותם. [ולכן מברכים על האכילה, בשונה מהמן לחלק מהדעות, שהיה לחם אבירים שירד מהשמים ולא הוצרך בירור].

ולכן, רק מאז נח הותר לאכול בשר, משום שרק מאז ניתן להם כח לברר ולהפריד את החלק הרע מהטוב.

וכן, איסור בשר בחלב מקורו בבעיה של חיבור בין שני כוחות שונים [האדום והלבן – האש והמים, הדין והרחמים]. וכן שעטנז, כלאים, לחרוש בשור [שמסמל את עשן] וחמור [שמסמל את ישמעאל] ביחד כי אתה מאחד בין שני כוחות טומאה.

זהו ההסבר במצוות של ה"לא תעשה", כלומר, שעליך למנוע חיבורים רעים בעולם. לאחר מכן, יש את מצוות "עשה", של הצד החיובי, שמטרתם היא למשוך את השפע לעולם מעשר הספירות [כעין ארבעה מינים שבסה"כ הם שבע, שמושכים את השפע משבע הספירות התחתונות] וכן על זה הדרך. **עייני** גם במה שכתבתי בשנת 2449 בנושא הקורבנות להשלמת העניין.

גיל היקום

נושא המהווה אף הוא מקור לפולמוס ארוך ומתיש הינו – גיל העולם. בהעדר מידע מוכח, מניף כל גיאולוג את ידו ומוסיף נטל כבד, בדמות שנים רבות ועמוסות, על יקומנו הזקן, כיד המחקר [הרעוע] הטובה עליו.

ימשיך ויאמר הגיאולוג, כי אף האדם חי בתקופות פרהיסטוריות ממושכות, אגב תהליך אבולוציוני מתפתח. בתחילה, מסכן היה, טרם הכיר את הברזל ואת הנחושת, ומלחמותיו הסתכמו בידי אבנים על חיות היער האדירות, עד אשר באה הרווחה והכיר את הברזל. מאוחר יותר אף למד להכין כלי נשק ומלחמותיו השתכללו. [התקופות מתחלקות למס' קטגוריות, כדלהלן: תקופת העדנים, המתחלקת לשלוש תקופות: האזואיקון – תקופה שנמשכה כ- 2,300,000,000 שנים, אחריה תקופת הארכיזואיקון, שהסתכמה ב- 1,100,000,000 שנים. והשלישית- הפרוטרוזואיקון, שנמשכה "רק" 500,000,000 שנה. יש אף את תקופת העדנים האחרונה, הכוללת את המסוזואיקון, שנמשכה כ- 160,000,000 שנים והקונזיזואיקון- 65,000,000 שנים].

כל אלה מבוססים על מחקרים ספקולטיביים בלבד, כפי שנראה להלן. משענתם- משענת קנה [כמעט] רצוף, אם כי כיום ישנם צורות לבדוק בצורה כמעט ודאית וכפי שנראה להלן.

אך גם לאחר ההפרכות והפולמוס הניטש, בכל פעם שנפגשים באדם המאמין בזקנות העולם, יש לדעת, כי אין זה ציפור נפשה של היהדות, ואין זה תירוץ לבריחה ממחויבות, מאחר והבורא נצחי ומלבדו אין מאומה.

יתרה מזאת, גם מדברי רבינו בחיי [פר' בהעלותך פרק י' וכך אף מובא בספר התמונה ובעוד ספרי קבלה רבים, אם כי האר"י כפי שכותב רבי חיים ויטאל חלק על תורת השמיטות] משתמע, שיש מקום לייחס זקנות מופלגת לעולם, אם כי לא בהכרח, שהבנתנו המוגבלת השיגה את כוונת דבריו. לדבריו, בנוי העולם ממחזור של שבעת אלפים שנה, שבסופם נחרב העולם, ומתחיל שוב וחוזר חלילה, עד זמן היובל ושוב יחזור, עד שיושלמו 18,000 יובלות. [אמנם בגמ' בע"ז ג': משמע שישנם 18,000 עולמות ולא יובלות. ואילו ברש"ר הירש כותב שיש 7 כפול 7 כשבסה"כ יש 49000 שנים].

ובחישוב מהיר כך הם פני הדברים: שמונה עשר אלף מחזורים, כפול חמישים יובלות,

כפול שבעת אלפי עולמות, תוצאה: שש מיליארד ושלוש מאות מליון שנים. [ישנה

$$18,000 \times 50 \times 7000 = 6,300,000,000$$

מחלוקת האם אנו נמצאים בעולם הראשון מתוך כל העולמות או בעולם השני כפי שמובא בספר העיקרים לרבי יוסף אלבו.]

יש שמחשבים את השנים לפי 7000 שנה כפול 6 עולמות שהיו עד עכשיו כפול מספר הימים = 15,330,000 ימים, ואם ניקח בחשבון שכל יום של הקב"ה שווה לאלף שנים אז יוצא שהעולם קיים כמה מליארדי שנים.

אך מצד שני קשה להתייחס לאלף שנים של הקב"ה במושגי זמן ארציים, המושג אלף שנה הוא מטאפורי וקשה לקחת ממנו ראיות למציאות.

בנוסף, יתכן, שבששת ימי בראשית, הזמן, מבחינה מסוימת עבר מהר יותר [כך שבשישה ימים של הבריאה עברו בעצם כמה מיליארדים מבחינת המציאות כיום] וזה בגלל מצב האנרגיה השונה, שהיה בתחילת הבריאה. כלומר ככל שכדור הארץ התפשט במהירות גבוהה יותר כך עבר הזמן יותר לאט, ובמילים אחרות, הספירה היהודית מתחילה מהיום הראשון שאחרי הבריאה [מתאים ע"פ תורת היחסות של איינשטיין שככל שהתנועה קרובה למהירות האור כך הבדלי הזמן גדולים יותר]. זה מתאים לדעה שהעולם התפשט בצורה דומה למפץ הגדול, כך שהתנועה המהירה בו האטה את קצב הזמן.

דבר נוסף, על פי תורת היחסות ידוע שהדבר היחיד שקבוע הוא מהירות האור, ואילו המרחב והזמן הם דברים העלולים להשתנות, וכל המושג של הזמן תלוי במהירות האור שהיא מהירות גבולית בטבע.

בימים הראשונים של הבריאה היה את ה"אור הגנוז", שיתכן [מן הסתם כי מדובר על אור שאדם הראשון ראה בו מתחילת העולם ועד סופו] ומהירותו הייתה שונה, וממילא כל מושג הזמן היה שונה, כי הרי אנו מדברים על האור הגנוז שהיה שונה לגמרי, אור עם סגולות מופלאות.

כך גם נוכל להבין שאדם הראשון לפני שחטא היה במצב של נצח [עיין בהערה 3 שם הארכתי על הבעייתיות שבנצחיות גוף אדם הראשון] מכיוון שמהירות האור הייתה שונה, ואם נוסיף את העניין שגבולות המרחב שלו היו שונות, או לא קיימות [כי גופו הפך לרוחני – כמו שכתוב שהיה מתחילת העולם ועד סופו], יתכן שלא הרגיש בזמן כלל, אבל על היקום עצמו הזמן עבר בצורה מאוד איטית, יחסית להיום, מאחר והמושג של האור אף הוא היה שונה.

אך כל זה השתנה עם חטא אדם הראשון, שגרם לאור הגנוז להיעלם, ואז נכנס אור מסוג שונה- האור שלנו כיום, וכל מושגי הזמן השתנו, ולכן נתמעטה קומתו של אדה"ר למאה אמה, ובמילים אחרות נכנס האדם למרחבים שונים ועם זמן שונה. וזה מה שיהיה לעתיד לבוא כשה' יחזיר את האור הגנוז, וממילא נכנס בהדרגה למצב של נצח.

אם כן, יוצא שהמושג של אור משמש כמטאפורה לדבר רוחני ולכן התורה נקראת "אור". משא"כ מצווה נקראת "נר" כלומר, גשמי. ועיין מה שכתבתי באחרית דבר.

בכל מקרה, לאור זאת, השישה ימים שמתוארים במקרא, מכוונים לשש תקופות של התפתחות.

גם אם נחפש בנרות, לא נמצא שבתורה כתוב שהעולם קיים רק 5774 שנים גם בתלמוד שמוזכרים חשבונות של שנים, יתכן שמדובר מהרגע שאחרי חטא אדם הראשון.

הראי"ה קוק מגשר בין היהדות למדע ע"פ הכתוב, שבשנים שקדמו לבריאת העולם ברא ה' עולמות והחריבן.

ישנה גם גישה שונה מזו, המפרידה בין התחומין, כדוגמת המהר"ל שטען שהתורה והמדע לא אמורים להתחבר אחד לשני, כל אחד מדבר על משהו אחר. המדע מדבר על "איך", והתורה מדברת על ה"למה". [פרופ' ישעיהו ליבוביץ, טען שהמדע מסביר את מה שקורה, והתורה עסוקה בלהורות דרך חיים ולא לפרש את המציאות]

כך או כך, יש שטוענים כי ההוכחות שמהוות יסוד לאמונתם בזקנות העולם, אינן מוכרחות כלל ועיקר.

ובנוסף, על פי המסופר בתנ"ך, המבול גרם לכל היקום להתיישן מחום המים וכו'.

כך גם מסבירים את המאובנים של הדינוזאורים שנמצאו, וכביכול מוכיחים על מליוני שנים שהיו לפני הספירה המקראית.

באשר לעצם קיומם, אין שום מניעה לזה ביהדות, ולהפך, בתנ"ך, בתלמוד ובמדרשים מוזכרים חיות במימדים שהיו מותירים מאחור את הדינוזאור המצוי. כך, שאין שום בעיה להסכים שהיו דינוזאורים, השאלה היא אם לפני מליוני שנים כפי שכתבתי למעלה, או שבאמת המבול גרם להם להראות כעתיקים [כפי שיש שטוענים, שמים עם מינרלים מסויימים יגרמו לעצמות להתאבן מהר יותר, וכמובן רוב המדענים חולקים וטוענים שאין שום קשר בין המבול להתאבנות מהירה, התאבנות נוצרת כתוצאה מהמינרלים שנכנסים בעצמות עד שמחליפים את העצם, שכבות האדמה שמכסות את המינרלים לאחר שנים רבות בצירוף המינרל שקיבל את צורת העצם יוצר את המאובן, זה עניין של זמן ולא קשור לחום המים וכו'].

בכל מקרה, אפרט את עיקרי השיטות המאמינות בזקנות העולם בתמצות:

שיטה אחת: מנסה להוכיח מתהליך ההתפרקות הרדיואקטיבית, שהופכת אורניום לרדיום ורדיום לעופרת. מכיוון שנמצאה עופרת בצד אורניום, חישבו המומחים והגיעו למסקנה, שכדור הארץ קיים 5 מיליארד שנים.

שיטה נוספת מוכיחה זאת מכך שאנו מקבלים אור מכוכבים, המרוחקים מאיתנו מיליוני שנות אור. לפי"ז קיים העולם מיליוני שנים, מאז יצא האור לדרכו.

שיטה נוספת טוענת, שניתן להוכיח מן המאובנים, שנמצאו [או לא?] במעמקי האדמה ולפי הבדיקות מכריחים הם את גילו הישיש של היקום.

יש המוכיחים את זקנת העולם, מבדיקת רבדי המשקל שבכדור הארץ. למשל: אם נניח, שיש 120 ק"מ ברבדי המשקל, בצירוף העובדה שההתקדמות היא ס"מ אחד בשנה, יצא שהעולם קיים 12,000,000 שנים.

יש המוכיחים זאת מתהליך הארוזיה [התפוררות], המתרחש בהרים, או לחילופין, מהעיגולים הנוצרים בעצים מדי שנה. אף לפי תורת האבולוציה, תהליך זה מכריח לפחות 6,000,000,000 שנים [עיין בהרחבה ביום שישי].

יש הוכחה נוספת, מבדיקת המלחים בים. דהיינו, כמות המלחים בנהרות [ע"י בדיקת ממוצע] והכמות הנשפכת לים במשך שנה. ובדיקת כמות המלחים הנוכחית בים, מורה על תהליך של 10,000,000,000 שנים.

כל הטענות האלה לא לקחו בחשבון, שיתכן, שהקצב היה שונה במשך הזמן [למשל, קצב ההתפרקות היה מהיר יותר בעבר] ויתכן אף שהעולם נברא במצב מפותח [למשל, עופרת בצד רדיום]. כמו שנכתב בתורה בבריאת עצי הפרי, שהעולם נברא עשוי וגמור בשלמותו. [גידול לוגריתמי]

יוצא, שאי אפשר לשפוט ע"פ הנתונים כיום. הדבר דומה להתפתחות הילוד, שבשנותיו הראשונות משלש את גובהו, אך אם נחשב את גובהו לעת זקנתו לפי אותו יחס, נגיע לקילומטר...

מלבד כל האמור לעיל, יש לדעת, שלכל הדעות, הספירה היחידה, דור אחר דור, עם נתונים מוכחים והיסטוריה ידועה, קיימת בהתאמה לכתוב בתורה כלומר 5775 שנים נכון לעכשיו. וכל ההוכחות לשנים המוקדמות של העולם, הן רק ספקולציות בלתי מוכרחות.

אגב גם לפי דעת האיסלם בקוראן הקב"ה ברא את העולם בשישה ימים – בסדר דומה לסדר המקראי. ואילו לפי הנצרות, יש"ו היה בבחינת הדיבור האלוהי שכביכול אלוקים השתמש בו לברוא את העולם.

אך כפי שכתבתי לעיל טענות אלה הפכו לנחלת הכלל במיוחד לאחר הוכחות אינספור.
כך שאין טעם לחלוק על המדע בעניין זה.

■ ■ ■ ■ ■

יום ראשון

טרם נבוא בשערי הבריאה, נקדים, שישנה מחלוקת יסודית לגבי עצם רגע ההתהוות, כדלהלן: ישנה דעה הסבורה, שכל העולם היה בכוח כבר מהרגע הראשון, והתגלה לפי סדר הימים, המופיע בתורה. [כך סבור ר' נחמיה בר"ה י. וכך אף משתמע מהגמ' ביומא (נד:)] שאכן השתייה נקראת כך, ע"ש שממנה נשתת כל העולם וכך כותב אף רש"י בפירושו על התורה].

ובדומה לדעה זו מזכיר רש"י במנחות [כט:] שהקב"ה חילק את שמו, ומכל אות הטיפף שלוש טיפות ומהם נברא העולם.

דבר זה מזכיר את הטוענים שה' ברא ביום זה את אותיות הא'-ת' ["בראשית ברא אלוקים את" כלומר מא' עד ת'].]

ומנגד, ישנה דעה הסבורה, שהבריאה נבראה לפי הסדר הנמצא לפנינו בפרשת בראשית.

דבר נוסף: על פי דעת האר"י, הקב"ה ברא קודם את החלל – המרחב, הנדרש בשביל לברוא את העולם – סוג של צימצום הקדושה הבלתי נתפשת, בשביל לברוא עולם גשמי כשלנו.

ובתוספת הסבר, הקדושה של ה' [האינסוף] לא יכלה לאפשר בריאת עולם גשמי וחסר כשלנו שהרי ה' הוא מושלם. [ולכן יש שטוענים שכל המציאות הגשמית בעולם היא רק בבחינת חלום שהמוות הוא היקיצה, אך הדברים עמוקים ואין כאן המקום להאריך]. וכמשל, ניקח את חברת החשמל, אם תספק את כל התפוקה שלה בשביל להדליק נורת חשמל אחת היא תישרף מיד כי לא תעמוד במתח, לכן מפצלים את החשמל עד המתח המתאים.

בדומה לזה, כשה' רצה לברוא את העולם הוא צימצם את אורו [דרך משל – כי אור זה מושג רוחני שאנו מכירים] עד לנקודה שבה נוצר חלל פנוי מהאור ושם ברא את העולם [וי"א שבסוף הצימצום נוצר העדר האור שהוא החומר באופן אוטומטי].

בשביל לחדד את הדברים, ניקח כמשל אדם ששולח מייל לחברו שנמצא במדינה אחרת, המייל עובר דרך אותות וגלים שעוברים בחוטי חשמל וכו', אם נפתח את החוטים באוויר לא נוכל לעולם לראות את הכתוב במייל, אלא א"כ יהיה לנו מחשב עם חיבור לרשת, במילים אחרות- כלים מתאימים לפענח ולקבל את המייל בצורה הנכונה.

על אותה הדרך נוכל להבין את הרעיון שבספירות, הם פשוט משמשות כחוטי חשמל להעביר לנו שפע ועוד... וע"י המצוות שאנו עושים, אנו יוצרים כלי קיבול מתאימים לקבל את השפע. אם נפתח את החוטים הללו ללא כלי קיבול מתאים, אולי נצליח לראות כמה אותות חשמליים אך ללא תרגום מעשי.

הכוח שלנו הוא בצורה דו סטרית, כלומר, ע"י המצוות שאנו עושים כאן, אנו מעבירים שפע לעולם העליון וע"י המלאכים שנבראו מהמצוות אנחנו יכולים לתרגם את מה ששלחנו- לזכויות, שם בעולם העליון.

ולכן העולם מונהג ע"י עשר הספירות לטוב ולרע [שבכל ספירה יש גם עשר וכך בכל עולם, בבחינת כבלים נוספים שמטרתם לווסת את הקדושה], כפי שנפרט בקצרה. אך ברור שעל אף ריבוי הספירות, הכל נחשב למציאות יחידה של ה'. וכמשל, ניקח אדם ששומע, מדבר, רואה ומריח- על אף ריבוי הפעולות נחשב לאדם אחד!

אפשר להוסיף שבעשרת הדברות יש 620 אותיות [613 מצוות של התורה + 7 מצוות של חכמים = 620] עד למילים "אשר לרעך", האות האחרונה היא "כ" רומזת על הכתר, כלומר, אחרי קיום המצוות אנו חוזרים שוב לכתר- התקרבות לבורא בצורה משמעותית.

הכתר מסובב את עשר הספירות כפי שכתר מסובב את ראש המלך ["כתר יתנו לך"] ומכוון כנגד גולגולת האדם. [לפני הכתר יש עוד שלושה גבוהים יותר, שם עצם ושורש].

לאחמ"כ יש את **החכמה** שמהותה תכנון בגדול, כמו הגבר שחושב על הכל, אבל בלי לרדת לפרטים, ואז מגיעה **הבינה** שהיא בבחינת האישה שיורדת לפרטים ומביאה את העובר שהוא התוצר משניהם ביחד, ונקרא דעת [ואולי אפשר להוסיף שהחכמה דומה לתורה שהכל כתוב בה, ואז מגיע התלמוד שהוא בבחינת הבינה שיורדת לפרטים ומתוכם יוצאים ההלכות, שהם בבחינת הדעת שמהווה את המיזוג שבין שניהם].

ואולי נוסיף להעמיק, שבתחילת הבריאה אדם הראשון היה בבחינת החכמה [מוח ימני], ואשתו חוה היתה בבחינת הבינה [-מוח השמאלי, ולכן באשה יותר מפותח החלק השמאלי שבמוח]. וכך, משכו את השפע ללא צורך בצימצומים נוספים. אך כיוון שאדם פגע בספירה השלישית – דעת, ע"י שאכל מעץ הדעת [ותיקן אח"כ ע"י והאדם ידע את חוה], הוצרך להמשיך את הצימצום ע"י הבאת הדור הבא, ולולא שפגע בדעת, הטוב היה מגיע בשפע בלי לעבוד. לכן בנ"י במעמד הר סיני שהגיעו לדרגת אדם הראשון קודם לחטא, קיבלו שני כתרים שרומזים לחכמה ובינה, אך כיוון שחטאו בחטא העגל שהיה בו דעת [ועיין בחטא אדם הראשון שם הארכתני על החטא שבדעת], נפלו מדרגתם ושוב הוצרכו לספירות.

וכן מוזכר בחידושי המהרש"א על מסכת קידושין [כט:]: שהנחש גרם שיתחדשו שבעת הכתרים של צד הטומאה, המקבילים לשבע ספירות התחתונות.

לאחמ"כ הגיע אברהם שמשך את ספירת החסד באופן מוחלט [יד ימין], ולכן נולד ישמעאל שנמשל למים – חסד [כמובן מהצד הנגיבי, ונמשל למים, כמו שרואים שנולד בחשון, שהיה בו המבול, נגמרה לו החמת מים ומצא באר מים, ולאחמ"כ הרג את בנ"י במים, ולזה התכוין דוד המלך שאמר "אזי שטפנו המים הזדונים".

ולכן הישמעלים מונים את הלוח שנה ע"פ הירח שמסמל את הרחמים. ואילו הנוצרים [עשו] הולכים על פי השמש, שמסמלת את האש- הדין, ואילו היהודים ממזגים בין שניהם, בחודשים על פי הירח ובשנים לפי השמש].

אחריו הגיע יצחק, שמשך את כל הגבורה [יד שמאל]. לכן נולד עשו, שנמשל לאש – גבורה, דין. [כמובן מהצד השלילי, ונמשל לאש – אדמוני. והרג את ישראל באש, ולעתיד לבוא ישרף].

ואז הגיע יעקב שמיזג בין שניהם – תפארת [עמוד השדרה שמחבר ביניהם], ולכן ממנו יצאו 12 השבטים [וזה עניין שכם בן חמור משורש ישמעאל – עם הדומה לחמור, ועשו – השור, האש, שמתחבר למחלת בת ישמעאל, להלחם איתו אך יעקב מנצח אותם כי בשבטים היה גם את השור – יוסף, וגם את החמור- יששכר, שהגיעו לנטרל את הכוחות שלהם, וזה מה שיעקב אמר לעשו "ויהי לי שור וחמור"].

יתכן אף לומר, שבית המקדש הראשון עמד בזכות אברהם אבינו [שהרי נבנה בחסד], ולכן נחרב ע"י נבוכדנאצר מבבל- שמקורם מישמעל שהיה הבן של אברהם. לאחר מכן נבנה בית המקדש השני, שמסמל את יצחק [שבית מקדש זה עמד בזכות מעשיהם של ישראל ולא בזכות קדמונית וזה נקרא דין – יצחק], ולכן נחרב ע"י טיטוס מלך רומי ששורשיו מגיעים מעשו בנו של יצחק. אבל בית המקדש השלישי שיסמל את יעקב אבינו, לא יחרב לעולם, כי כל בניו יצאו קדושים.

אחר כך מעביר יעקב את כוחו דרך יוסף שנחשב ליסוד [כנגד איברי ההולדה, ולכן ליוסף היה ניסיון בזה], ולכן יעקב אהב את יוסף. בנוסף, יוסף ממזג בין משה ואהרן [נצח והוד, רגל ימין ושמאל]. ולכן כשיצאו ממצרים היו צריכים את ארונו של יוסף, שהיווה את המיזוג בין שניהם, והיו מהלכים עם ארונו של יוסף ולידו ארון הברית, שהארון עצמו מסמל את ההוד- היופי, שמכסה את לוחות הברית – הנצח, והיו אומרים קיים זה [יוסף] מה שכתוב בזה, כלומר, מיזג את ההוד והנצח.

ולבסוף יש את המלכות, שהיא מקבלת מכולם את השפע. ומסמלת אף את כדור הארץ ביחס לשאר כוכבי הלכת, כי כדור הארץ מקבל מכולם כמידת המלכות. ומכוונת אף כנגד דוד המלך, שכביכול קיבל מכולם את ההשפעות, ולכן שלמה בנו בנה את בית המקדש. [כלומר אחרי שהגיע לשלמות שלקח מאביו יכל לבנות את בית המקדש].

וכפי שמובא בזוהר, שבזמן שלמה היה הירח מלא תמיד ולא נחסר, וכידוע שהירח מסמל את מידת המלכות, ששניהם מקבלים.

לפי"ז נבין מדוע לאחר שאדם הראשון התחרט על השבעים שנה שנתן לדוד, אמר לו ה' שהוא לא יתן אותם, אבל גם לא יקבל אותם.

ומובא שיעקב נתן 43 שנים לדוד [כי היה צריך לחיות כמו יצחק אביו 180 שנה וחי רק 137] ויוסף נתן עוד 27 שנים [כי היה צריך לחיות כמו אביו 137 וחי רק 110, וביחד נתנו 70 שנה לדוד המלך].

כי יעקב ויוסף מרכיבים את קו האמצע של הספירות שמסתיים בדוד שמקבל מכולם, ולכן הם אלה שנתנו לו את השנים.

על פי האמור, נוכל להבין את הרעיון שבסמל ה'מגן דוד':
משולש עליון [אברהם יצחק ויעקב] ומשולש תחתון [יוסף משה ואהרן].
וכולם נותנים לאמצע שזה המלכות [דוד], שמקבל מכולם.
וזה ה'מגן דוד', כלומר המגן ששומר על דוד.

סמל ה"מגן דוד" הופיע לראשונה בהקשר יהודי בחפירות ארכאולוגיות כבר בתקופת הברונזה [שהחלה בערך בשנת 3,300 לפני הספירה]. "מגן דוד" הופיע גם במאה השביעית לפני הספירה, בחותם יהודי שנמצא בצידון. כמו כן נמצא בחפירות גזר, כפר נחום, על מטבעות, במספר בתי כנסת עתיקים בארץ ישראל בתקופת הבית השני ואחריה. בעתיקות מגידו נמצא "מגן דוד" מצוייר על קיר.

יש שסברו שהמגן דוד היה החותמת של דוד המלך, וזה בגלל שהאות ד' בכתב עתיק דומה למשולש. יש פרשנים המביאים שעל דוד המלך נאמר שהיה לו שמירה משש כיוונים.
יש פרשנים שטענו כי פרח השושנה שמורכב משישה עלי גביע בצורה של מגן דוד, הוא למעשה השושנה שמוזכרת בשיר השירים הרומזת לעם ישראל.
ויש שראו בשני המשולשים שבמגן דוד שילוב בין היסוד השמימי ששואף לארץ, לעומת היסוד הארצי ששואף השמימה. הרב משה פיינשטיין הביא, שהמגן דוד עם שישה קצוות מסמל את השליטה השמימית על ד' רוחות העולם ולמעלה ולמטה.

לפי זה אף נבין, למה אנשים נולדים עם תכונות אופי שונות וכדו'. כי כפי שכתבתי, שלאחר החטא הקדמון, גופו של אדם התפרד, אך עדיין לא היה הפירוד מושלם, והסתיים סופית רק אחרי דוד המלך. כלומר, שבעת הרועים גילמו בתוכם שורשי נשמות רבים. מי שבא משורש אברהם שהיה חסד, יהיה בעל נטייה לחסד וכן על זה הדרך.

את רעיון המשולש, ניתן למצוא ביעקב, שמיזג בין אברהם ליצחק, וביוסף שמיזג בין משה לאהרן, הכח של המשלש, חזק יותר מן השתיים, הם כלולים בתוכו.
את הרעיון של השילוש ניתן לראות אף לפי משפט פיתגורס, בשלשה הפיתגורית הראשונה שעליה דיבר $3^2 + 4^2 = 5^2$, כלומר הצד השלישי שווה ערך לשני השוקיים של המשולש, כך במקרה שלנו המשלש מורכב משניהם.
אפשר אף לראות את זה במילים, **שדה המכפלה**, ש (3), ד (4), ה (5), המכפלה = בריבוע.

בסיכום אפשר להסביר את חלוקת הספירות באופן המקובל כדלהלן.
חב"ד – חכמה, בינה ודעת שמסמלים את החלק של המוח והתכנון וכפי שכתבתי הם כנגד אדם הראשון – המוח של היקום.
חג"ת – חסד, גבורה ותפארת, כנגד הלב ומסמלים את האבות – לב האומה.
נה"י – נצח, הוד ויסוד כנגד הכבד מסמל את העשייה ואת משה אהרן ויוסף שהתמקדו בעשייה במטרה להכשיר את הקרקע מיציאת מצרים עד הכניסה לארץ [ע"י יהושע בן נון – צאצא ישיר של יוסף], ודוד מקבל מכולם, ולאחר כל השלבים מגיע בנו, שלמה, ובונה את בית המקדש.
יצויין, שישנם עוד שיטות בחשבון 10 הספירות.

■ ■ ■ ■ ■

כמו כן, יש מחלוקת אף לגבי החודש בו נברא העולם: מצד אחד, דעת רבי אליעזר, שהעולם נברא בתשרי. ומצד שני, דעת ר' יהושע, שנברא בניסן. ישנה אף דעה, המגשרת בין השניים וטוענת, שבתשרי נברא העולם בכוח, ובניסן הוצא אל הפועל. [ר"ה י.]

הר"ן [ר"ה ג.] מביא, שלפי הדעה שהעולם נברא בתשרי, הכוונה היא על גמר הבריאה-שזה האדם, ואילו הבריאה עצמה החלה בכ"ה אלול. וכן לדעה שהעולם נברא בניסן, הכוונה שנברא בכ"ה אדר וי"א שנברא בכ"ז אדר.

יש שטוענים, שלפי רבי יהושע העולם נברא בכ"ו אדר ואדם הראשון נברא בג' ניסן והיה שבוע שהירח נעלם כתוצאה מגערת הקב"ה.

רבי חיים ויטאל [שער הכוונות דרוש א'] כתב, שיש חילוק בין פנימיות העולם לחיצוניות של העולם.

ואולי אפשר לבאר בדבריו, שבתשרי נברא החלק הרוחני של העולם [לכן זה ראש השנה של ה' – יום דין וכו'], ואילו בניסן נברא החלק הגשמי של העולם, [לכן זה ראש השנה "שלנו" כמו שכתוב החודש הזה לכם ראש חודשים].

בספר הברית כתב, שבתשרי התחיל עיבורו של העולם ["היום הרת עולם"] ובניסן נולד העולם בפועל.

ועיין בשם משמואל על פרשת פקודי שהביא דעות, שעולם הטבע נברא בתשרי ועולם הניסים נברא בניסן [מלשון ניסים].

אך הרמב"ן על התורה [פרשת נח] כתב שכבר הסכימו כולם שהעולם נברא בתשרי, ולכן אומרים "זה היום תחילת מעשיך" [ואין זה קושיה לדעות האחרות כי גם לדעתם התחיל תהליך מסוים בחודש זה].

ואף בזוהר כתב, שהעולם נברא בכ"ה אלול והאדם נברא בר"ח תשרי ולכן נקבע יום זה ליום דין על האדם [וכן מובא ברמב"ם].

ובסידור ר' שבתי הוסיף להסביר, שלכן אומרים "היום הרת עולם" - כי האדם נקרא עולם קטן.

ואולי אפשר להסביר על פי דברי הירושלמי [ר"ה סוף פרק ג'], שמזל האדם ביום לידתו חזק מאוד, ובמעם לועז הביא שאף ביום בריאתו, ולכן קבע ה' ברחמיו יום זה כיום דין כי מזלו של האדם ביום זה חזק מתמיד.

דבר נוסף צריך לזכור, שכלפי הקב"ה אין מושג של זמן ובשבילו כל הבריאה - על כל אלפי שנותיה, הכל נחשב לאותו זמן והכל ביחס להרגשת האדם. ואולי לכן מזכירים אנו את זכות אבות כי מבחינת ה', הכל נמצא וקיים באותו זמן.

כך או כך, הבה נתחיל לפרט, מה נברא ואימתי.

■ ■ ■ ■ ■

"ויאמר אלוקים יהי אור... ויבדל אלוקים בין האור ובין החושך"

א. השמים: ⁴ השמים נבראו מאש ומים [שקפאו ביום השני]. ולפי דעה המובאת ברש"י בבראשית, עשויים ממים בלבד.

צבע השמים הנראה לעינינו, הינו כחול. הסיבה לכך טמונה בתוצאה של השתברות קרני השמש בחמצן הנתון באטמוספירה. החמצן מטבעו מחזיר אור כחול, המשתקף לעומדים בתוך האטמוספירה. לכן בלילה הצבע הכחול איננו, תוצאה של העלמות קרני השמש. תחת זאת נוצר מצב של העדר, המתבטא לעינינו בדמות הצבע השחור.

ב. הארץ: ביום זה טרם הסתיים תהליך ההיווצרות המושלם של הפלנטה, מצב זה נמשך עד יום שלישי. שם נרחיב בעניין.

⁴ לדעת בית שמאי השמים קדמו לארץ. אך לדעת בית הלל הארץ קדמה, וחכמים סבורים שהשמים והארץ נבראו בו זמנית, ויתכן שעומק מחלוקתם היא האם מידת הדין, עיקר [שמים], או מידת הרחמים [הארץ].

ג. הזמן: הזמן הינו מימד אבסטרקטי, שאינו נתפס בחמשת החושים והשליטה עליו מאתנו והלאה [למרות המאמצים לבניית מנהרות זמן שעלו בתוהו].
היום מחולק לממוצע של י"ב שעות ביום ובלילה, ולכאורה דבר זה הוא מוסכמה של בני האדם ואין לו מקור מהתורה [ועיין באור שמח בהלכות עדות שכתב את זה בשם התומים].
הזמן משמש כמימד רביעי, הנוסף לשלושת מימדי המרחב הקיימים: אורך, עומק ורוחב. הבנה זו, שהועלתה ע"י איינשטיין, חידשה לעולם כי המימדים תלויים זה בזה, ואם ישתנו מימדי המרחב, ישתנה עימם גם מימד הזמן. [כלומר, המרחב והזמן לא קבועים, הדבר היחיד שקבוע הוא מהירות האור שנחשבת למהירות גבולית בטבע].
גילוי זה אף האיץ את ביקוע האטום. כתוצאה מהמסקנה, שהחומר הינו אנרגיה מרוכזת בכמויות ענק ותיתכן המרה, באופן שמראה המשוואה המפורסמת: $E = MC^2$ [כיום מתפשטות התיאוריות, המנבאות מימדים מרחביים נוספים, כתיאורית העל-מיתרים, המנבאת עשרה מימדים נוספים, שאולי יעזרו לפישוט חוקי הטבע ולקידום תיאורית שדה].

ד. האור הגנוז: לדעת חכמים, אלו המאורות, שנתלו ביום רביעי. אך יש דעה המתנגדת וסוברת, שזהו אור בעל יכולות סגוליות רבות וניתן היה להביט בו מתחילת העולם ועד סופו. וכתוצאה ממעשיה הרעים של האנושות, נגנז לעתיד לבוא [בראשית רבה]. [יש אומרים, שגנזו בתורה והמעמיק בתורה, זוכה ורואה את אותו האור. האור הבוקע מהשמש, הינו 1/60,075 מהאור הגנוז [ועיין עוד בגיל היקום להשלמת העניין].
לגבי הזמן שאור זה שימש בבריאה: יש אומרים שלושה ימים [תנא דבי אליהו זוטא].
י"א 36 שעות מיום שישי בבוקר, בתחילת בריאת האדם, עד מוצאי שבת.
ואילו המהר"ל טוען ששימש 7 ימים.

ה. החושך: מהות החושך נתונה במחלוקת: האם הוא תוצר של יצירה, או שמא תוצאה של העדר אור. לכאורה, שתי הטענות כוחן יפה. מחד, קיים החושך הקלאסי, שהוא תוצאה של העדר ועליו נאמר: "בורא חושך", שהבריאה הינה מה"יש". מאידך, יש גם חושך יצירתי, שנראה לראשונה במצרים והיה חומרי עד כדי מישוש.

ו. ארבעת היסודות: [הם מלבד האטומים, שהינם הבסיס האלמנטארי לבריאה, כפי שמבואר בהמשך. לגבי זמן בריאתם יתכנו מס' ספקולציות.
היו שחלקו על קביעה זו, כאמפדוקלס היוני, ואנטואן דה לבואזיה [כימאי צרפתי בן המאה ה-18] שאף הוכיח, שלא יתכן לומר שיש רק ארבעה יסודות בעוד שהם עצמם תרכובת של גזאים,

⁵ E - אנרגיה, M - מסה [חומר], C - מהירות האור.

וכיום מקובל שבטבע יש 118 יסודות כפי שמסודרים בטבלה המחזורית שערך הכימאי דמיטרי מנדלייב]

יש הטוענים, שארבעת היסודות מקבילים לארבעת מצבי הצבירה בטבע: **מוצק** – אדמה, **נוזל** – מים, **גז** – אש, **ופלזמה** – עפר. וכן יש המקבילים אותם לארבעת הכוחות בטבע [הכבידה, הגרעיני החזק, החלש, והאלקטרומגנטי].

גם בקבלה יש איזכור לארבעת היסודות, שלושה כנגד האבות והרביעי כנגד דוד המלך. בספר "עץ חיים", כותב רבי חיים ויטאל, שיש הקבלה בין ארבעת היסודות לחי, צומח, דומם ומדבר שהם כנגד ארבעת האותיות שבשם ה'.
[ועיין בהמשך על תורת ארבע המרות]

בתורות המזרח מובא שיש חמשה יסודות עיקריים, ארבעת הידועים + מתכת. הדבר מזכיר את דברי התפארת ישראל [מסכת אבות פ"ג משנה ז'], שישנם חמשה יסודות: גפרית, מלח, כסף חי, מים ואדמה, והם מקבילים לחמשת החושים שבאדם, חמישה חומשי תורה, חמישה ספרי תהילים, חמישה חלקים בנשמה וארבעה אותיות של ה' + קוצו של יו"ד.

1. אש- האש מרגע בריאתה הייתה מכוסה עד לבואו של האדם, שהיה זקוק לה. לאחר שהקיש ברעפים, יצאה אש. אש זו שונה מהאש הנזכרת בגיהנום, והינה יבשה וקלה משאר היסודות. [ממנה מקור הגאווה והכעס (אבן שלמה להגר"א)]

2. רוח- בדירוג משקלה נמצאת הרוח אחרי האש, ומתחלקת לארבעה סוגים: רוח מזרחית- המנשבת מהבוקר עד חצות. רוח מערבית- מחצות ועד הערב. רוח דרומית- מהערב ועד חצות הלילה.

רוח צפונית- מחצות הלילה עד בוקרו של יום. רוח זו מעורבת בשאר הרוחות ואף מועילה לחולים. [ומתוכה יסוד הבטלה (שם)]

3. מים- הם קלים מן העפר ובטבעם קרים ולחים. [מהם התאוות (שם)]

4. עפר- הוא הכבד מכולם. יבש וקר. [מבטא את העצבות והעצלות (שם)].
ומוסיף הרמב"ם [הלכות דעות]: שמכיוון שכל החומר מורכב מיסודות אלו, סופם להתפרק. ובעצם כדברי אלברט איינשטיין, שכל עצם הקשור לחומר, קשור לזמן.

כפי שאנו רואים, במעבר בין הרוחניות לחומר הכל מתפצל לארבע ["ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים"], כמו"כ לכסא הכבוד יש 4 רגליים, 4 גלויות היו לעם ישראל,

4 ראשי שנים, 4 רוחות בעולם, היום והלילה מחולקים לארבע. ועוד...
ואולי הסיבה לכך היא, שהשפעה על החומר מגיעה מארבעת האותיות של ה' [הויה]
ולכן יש הכרח בפיצול לארבע מכוח ארבעת האותיות.

ואולי לכן הכוחות של היקום מתחלקים לארבע [הכבידה, הגרעיני החזק, החלש,
והאלקטרו-מגנטי]. (למרות שבזמן האחרון מנסים לחבר את הגרעיני החלש והאלקטרו-מגנטי עדיין הם
נחשבים כשני כוחות). ולכן לעם ישראל יש 4 אמהות [כי הנשים מסמלות את החלק הגשמי שבבית
היהודי] ואילו בחלק הרוחני – האבות, יש שלושה כפי שידוע שעם ישראל משולש מכל
כיוון [כהנים, לויים וישראלים, תורה, נביאים וכתובים, הקב"ה ישראל והתורה וכו' –
המשלשים בשילוש קדוש בקודש].

למרות כל הנסיונות של הפיזיקה כיום למצוא **תאוריית שדה** שתאחד את כל הכוחות,
נראה שהדבר לא אמור להתאפשר מאחר והפירוד המרובע מוכרח מהכוח הרוחני
המקיים אותו דרך ארבע אותיות.

ז. **תוהו ובוהו**: תוהו - הינו קו ירוק, המסובב את העולם ומתוכו מגיע החושך. הרמב"ן
סבור, שהתוהו הינו החומר ההיולי [מציאותי] שברא את העולם ע"י צווי האלוקים. [ויש
אומרים שזהו האטום] דעה נוספת גורסת, שזהו האדם.
בוהו - אבנים שמהן יוצאים מימי הנהרות [מעם לוועז].

ח. בפרקי דרבי אליעזר [פרק ג'] נמנים עוד מס' דברים, שנבראו ביום הראשון, כדלהלן:
ירושלים, גיהנום, מי המבול, לוחות שניים, השבת, הארון ואורחות צדיקים. וי"א שאף
מלאך המוות נברא ביום הראשון [מדרש תנחומא פרשת וישב].

■ ■ ■ ■ ■

יום שני

"ויאמר אלוקים יהי רקיע... ויבדל בין המים אשר מתחת הרקיע..."

ביום זה נעשו בבריאה הדברים הבאים:

א. קפאו השמים: האש והמים, או לדעה אחרת, המים לחוד קפאו והפכו לגוף אחד.

ב. נברא הרקיע: קיימת מחלוקת לגבי מספר הרקיעים, יש דעה, הטוענת לשבעה רקיעים ויש דעה, שטוענת, שיש רק שניים [חגיגה י"ב.]. בפירוש לרמב"ם [יסודי התורה] כתב, שהמתבונן יראה, שלא נחלקו וכי אחד מנה את הנראים והשני מנה את הקיימים בפועל. [בחידושי המהרש"א במסכת חגיגה כתב שהכוונה לשבעת כוכבי הלכת] כדלהלן:

שבעת הרקיעים:

1. וילון- הוא הרקיע, הקרוב אלינו ביותר וכשנפתח, מגיע אלינו אור השמש. בלילה נסגר הוילון והארץ נחשכת. יש החולקים וסוברים, שההפך הוא הנכון. ומוזכר בגמרא, שהוא הגורם למעשה בראשית שיתחדש.
2. רקיע- בו נמצאים השמש, הירח והכוכבים. [ככל הנראה, הכוונה לשביל החלב- נהר דינור].
3. שחקים- שם, כביכול, שוחקים שכר לצדיקים. ומשם מקור הרחמים.
4. זבול- שם מקומו של בית המקדש העליון. [כפי שכותב רש"י בבראשית על הפסוק "וזה שער השמים"].
5. מעון- זהו מקומם של עשר הכתות של המלאכים, האומרים שירה.
6. מכון- מקום המזיקים ושאר תוצאות הרע.
7. ערבות- בו החיים והשלום, שמות הצדיקים וטל תחיית המתים ולמעלה מזה נמצא כסא הכבוד.

מידותיו של הרקיע

לדעת רבא [פסחים צד.]: עובי הרקיע הינו 1,000 פרסאות, אך הגמרא [שם עמוד ב'] טוענת, שעובי כל רקיע ורקיע וכן המרחק בין רקיע לרקיע עומד על מהלך 500 שנה וכן הוא מהארץ לרקיע הראשון.

יתכן לשלול את ההבנה, ש- 500 שנה מתייחס, כפירושו של רש"י בפסחים, למהלך אדם ממוצע ביום והיינו 10 פרסאות, כי התוצאה סותרת את המציאות ונצטרך לומר

שהכוונה לרובד רוחני. [אלא אם נגיד שכשהאדם יוצא לחלל הוא הולך הרבה יותר מהר מחמת העדר הכבידה ולכן ה- 500 שנה מתרחבים למרחק גדול בהרבה]
ונציג חישוב מהיר של הנתונים:

פרסה - לגר"ח נאה: 3840 מטר. ולחזו"א: 4608 מטר. $365 \times$ יום בשנה $\times 500$ שנה.
לגר"ח נאה: $9,811,200,000 = 700,800,000 \times 14$ [זהו עוביו של כל רקיע וכן המרחק שבין הרקיעים].

ולפי החזו"א: $11,984,440,000 = 855,960,000 \times 14$. ועדיין אין הדברים ברורים, משום שמהלך פרסה הוא 72 דקות. ואם נכפיל ב- 12 שעות שביום [720 דקות] $10 =$ פרסאות. נכליל גם את הלילה ואחר כך נכפיל ב- 2 נגיע לסכום הכולל:

לפי הגר"ח נאה: 19,622,400,000 מטר. ולפי החזו"א: 23,968,880,000 מטר.
עד מקום השמש ושאר צבא השמיים יסתכם המרחק: [כאשר יתכן להכפיל 500 שנה או ב- 3 או ב- 4, כלומר כולל הרביעי, או לא]

לגר"ח נאה: 2,102,400,000 מטר – 2,803,200,000
ולחזו"א: 2,567,880,000 מטר – 3,423,840,000 מטר.

בעוד שכיום המרחק נאמד ב- 150,000,000 ק"מ. א"כ, ישנה לכאורה סתירה בולטת בין הגמרא למדע. [בייחוד אם נסבור כמו היעב"ץ שהפרסה של התלמוד היא חצי מהפרסה שלנו] בנוסף, לאור העובדה שיש גלקסיות מרוחקות מיליוני שנות אור מכדור הארץ, ושנת אור מסתכמת ב- 9,461,000,000,000 ק"מ, התוצאה תהיה בעייתית מאד. שכן אם נשלב את דברי הגמרא, נמצא, שמעל כסא הכבוד ישנם כוכבים וכו'. [אומנם בגמרא בחגיגה מובא שכסא הכבוד נמצא למעלה משבעת הרקיעים אבל זה עדיין לא מסביר הרבה]

כמובן שלא נוכל להגיד, שבזמן הגמרא היו המרחקים שונים, והתרחבו עד למימדים של היום, כפי שהוכיח אדווין האבל. כי שינויים כאלה לא מתרחשים בפרק זמן כה קצר.

לסיכום, או שניתן פרשנות רוחנית ונאמר שהגמרא לא התכוונה למשהו פיזי, או שהגמרא כתבה את הדעה שרווחה באותו זמן ואין אנו מוכרחים לחשוב כך גם היום, שהרי הגמרא איננה ספר מדע! כשחכמים רצו לכתוב על משהו פיזי, בהרבה מהמקרים הם השתמשו במדע של אותו זמן. ואין בכך כל איום על אמיתות התורה וכו' – עיין בפרק הראשון "הזמן שלפני הזמן".

ג. אש הגהינום: לדעת המדרש רבה, נבראה ביום השני, אך לדברי הגמרא בפסחים, קדם הגהינום לבריאה. יש דעה, המסבירה את המחלוקת באופן שלכל הדעות נברא קודם, אך בריאת המדורים השונים התעכבה עד ליום זה.
יש דעות שנוטים לפרש את האש, כאש ממשית. אך רבים מהפרשנים מסבירים את האש כמטאפורה לתהליך הניקוי לנשמה.

ד. המלאכים: גם כאן אין תמימות דעים: יש דעה, המובאת במדרש רבה, שנבראו ביום חמישי, ואילו במדרש הנעלם כתב שנבראו ביום ראשון. וכ"כ הרמב"ם במורה נבוכים שהמלאכים הם בכלל בריאת השמים שנבראו ביום ראשון.

המלאכים מתחלקים לעשרה קבוצות: אופנים, אראלים, חשמלים, שרפים, מלאכים, אלהים, בני אלהים, כרובים ואישים. לכולם יש היכר בבורא העולם. [רמב"ם יסודי התורה]

לגבי מספרם של המלאכים קיימת הסכמה כללית, שאין סוף למספרם וכי רבים הם. וישנה דעה, שכל גדוד מונה אלף אלפים, רק אין מספר ידוע לכמות הגדודים.

ובנוסף יש מחלוקת, אם המלאכים קיימים זמן רב, או שבכל יום נבראים הם מחדש ולאחריו בטלים, ומפנים את מקומם לחדשים. [הגיגה י"ג: י"ד].

כמו"כ, יש מחלוקת בין הרמב"ן לבין הרמב"ם. הרמב"ן טוען, שהמלאכים יכולים להתגשם בגוף גשמי, כשירידים לעולם הזה. אולם הרמב"ם חולק עליו וסובר, שרק במראה נבואה יכולים המלאכים לרדת לעולם, ובכל מקום שהם נזכרים כגוף גשמי, הכוונה היא אך ורק במראה הנבואה.

יצר הרע אינו שולט במלאכים.

המהר"ם חגיז מסתפק האם המלאכים יודעים את מחשבות האדם או לא, ואילו ר"ת [סוטה לג.]. סובר שכן יודעים, אך המעדני יום טוב בברכות מקשה עליו מהמקרא בדברי הימים, ששלמה המלך אמר לה' שהוא היחיד שיודע מחשבות לב האדם, ולכן מכריע שהמלאכים אינם יודעי מחשבות. ולפי זה אף מסביר את מה שכתוב במדרש 'כל האומר חטאתי אין מלאך יכול להזיקו שמא עשה תשובה בליבו', וכעין זה כתב בשדי חמד.

י"א שהמלאכים יודעים את כל השפות, ויש חולקים ואומרים שלא כל המלאכים אלא רק מעטים כמו המלאך גבריאל שלימד את יוסף את כל השבעים לשון, ואילו השאר מדברים בדרך כלל רק בלשון הקודש [לגבי הארמית י"א שיודעים ורק לא משגיחים בה וי"א שאין להם השגה בזה].

מלאך לא יכול לעשות שתי שליחויות, משום שמקור חיותו הוא ממעשה מסוים, ולכן לא יכול לעבור למעשה אחר [וברגע שאדם צריך עזרה שולחים לו מלאך שנוצר מהמעשים הטובים שלו, וכשעוזר לו, בעצם מתבטל ונעלם ולכן מורידים לו מזכויותיו. כמו"כ, הייסורים באים על האדם מהמלאך שהוא ברא כשחטא, ולכן ייסורים מכפרים].

ה. מלאך המוות: יש לו כינויים נוספים, המשמשים בבואה לתפקידים שונים: יצר הרע ושטן. [ב"ב ט"ז].

אך במדרש תנחומא מובא שנברא ביום ראשון, והדבר נלמד מהפסוק "וחושך על פני תהום" - שזה מלאך המוות שמחשיך את עיני האנושות.

ו. מחלוקת: נבראה אף היא ביום זה. זוהי אחת הסיבות, שלא נאמר "כי טוב" ביום שני. סיבות נוספות לכך הן, משום שנברא הגהינום, ומפני שלא הושלמה בריאת הרקיע, עד ליום שלישי, שנכפל בו כי טוב.

ז. ה'פרקי דרבי אליעזר' [פרק ג'] מוסיף, שביום זה נבראו אף המכתב, הבאר, המן, המטה, הקשת, הכתונת והמזיקים.

■ ■ ■ ■ ■

יום שלישי

"ויאמר אלוקים יקוו המים ... ותוצא הארץ דשא עשב מזרע זרע..."

ביום זה נעשו בבריאה הדברים הבאים:

א. הושלמה יצירת יום האתמול, ע"י חלוקה בין המים והיבשה. לכן נכפל ביום זה "כי טוב", כתשלום על יום שני שלא נאמר בו "כי טוב".

ב. עצי פרי.

ג. גן עדן. [לדעת המדרש רבה].

ד. שבעת הימים. [בראם על תנאי, שלכשיתבקשו לשנות את סדרם, יעשו כן, כקריעת ים סוף].

ה. נדידת הארצות- מובא במדרש, שביום זה אירעה נדידת הארצות לשבעה מקומות שונים [מעם לועז בראשית].

כפי הנראה, ברור שאין הכוונה ליבשות המוכרות [אסיה, אירופה, ים שמונים את אסיה ואירופה כאחת – אירואסיה, ומוסיפים את גרינלנד] אוסטרליה, אפריקה, אמריקה הצפונית והדרומית, ואנטרקטיקה] למרות שנראה, שאף הן נחלקו, בימי פלג, כפי שכתוב בפסוק "כי בימיו נפלגה הארץ". ואכן, במהלך השנים טענו רבים והוכיחו, שבעבר היו היבשות מחוברות, כפי שטען אלפרד לותר וגנר, שאף מצא קווי חוף מקבילים בין היבשות. יש המוכיחים זאת מהפסוק "חכמות בנתה ביתה [כלומר הקב"ה בנה את העולם] חצבה עמודיה שבעה"- חילק את הארץ לשבע יבשות, וכמו שכתוב בזוהר שהארץ התחלקה לשבעה חלקים.

אך לארצות עליהן מדבר המדרש, חוץ מהשביעית [שהיא ארצנו], אין קשר לעולם המוכר לנו. יתכן, שיש פה נקודה למחשבה, באשר לטענה הספקולטיבית בדבר קיומם של יקומים נוספים מחוץ ובמקביל ליקום הידוע, טענה שעד כה לא ניתנה להפרכה, אך גם לא להוכחה.

אלו הארצות המובאות במדרש:

1. ארץ - מקום חשוך המהווה את משכן הרוחות.
2. אדמה - מקום המהווה מחסה למלאכים, הממונים על הכשלת האדם.

3. גיא - המקום ממנו נמשכים לגהינום.

4. נשיה - מקום המלאכים הפותחים שערי תשובה.

5. ציה - מקום המלאכים האומרים שירה.

6. ארקא - מקום המלאכים המשתלחים לשליחויות שונות ברחבי תבל [לשם הגיע קין לאחר שהרג את אחיו].

7. כדור הארץ - בו חיים בני האדם, הצומח, הדומם והחיים מפכים על מתכונתם, [הקדמונים חשבו שכדור הארץ מיושב רק בחלקו העליון ואילו בחלקו התחתון יש רק אוקינוס. כמו שמזכיר אף הפייטן רבי שלמה אבן גבירול שחי לפני כאלף שנים] במדרש עשרת הדברות, מביא, שכל העולם מוקף בסנפירי לויתן שעומד במים התחתונים.

כדור הארץ הוא עגול. [כפי שפרסם פיתגורס כ- 525 שנה לפנה"ס, אחריו אריסטו בספרו 'על השמים' בו העלה מספר נימוקים, שאכן כך הוא הדבר, ולאחמ"כ הוכח הדבר ונקבע ב- 1521 ע"י מגאלן. קביעה זו מוזכרת אף בספר הזוהר ובתלמוד, (ע"ז מ"א). אלכסנדר מוקדון ראה את הארץ ככדור, בשעה שעלה על הנשר. אמנם היו רבים שהתנגדו לקביעה זו, כאינדוקלפויסט, שטען שצורת העולם כמזוודה מכוסה].

קוטרו של כדור הארץ, מגיע ל- 12,756 ק"מ, והרדיוס שלו הוא- 6,378 ק"מ [חז"ל שיערו שהוא 24,000 מיל, ששווה ל- 36,000 ק"מ ומיושבים בו 3484 ק"מ]. שטח היבשות שבו, מגיע ל- 149,000,000 ק"מ, המהווים 29.2% מכלל כדור הארץ. שטחו המימי מגיע ל- 510,000,000 ק"מ [70.8%], משקלו מוערך ב- 6,000,000,000,000,000,000 טונות ומשקלו הסגולי 5.5.

מרחק הארץ מן הירח הוא כ- 380,000 ק"מ בממוצע ומן השמש 149,680,000 ק"מ בממוצע. מרחק השמש מכדור הארץ הינו מדויק בתכלית הדיוק, בכדי למנוע שריפה או קיפאון של הכדור והאוכלוסין.

כדור הארץ מורכב משלושה חלקים עיקריים:

האטמוספירה, הינה מעטפת האוויר שאנו חיים בתוכה. היא מקיפה את כדור הארץ ועובייה הכולל [בין כל השכבות] הוא יותר מ 600 ק"מ. יש בה מאזן מדויק בין החומרים הנצרכים, המהווים תנאי ובסיס לחיים על פני הכדור: 78% חנקן, כ- 21% חמצן וכמעט אחוז ארגון. בשאר האוויר יש דו תחמוצת הפחמן, מימן, הליום, ניאון, קריפטון, כסנון, אדי מים, מלח, נבגים, חיידקים ואבקת פרחים. האטמוספירה מחולקת לארבע שכבות עיקריות: הטרופוספירה, סטרטוספירה, מזוספירה ותרמוספירה.

שכבת האוזון, המגנה מפני קרינת קרני האולטרא ששולחת השמש, נמצאת בסטרטוספירה. היונספירה, המהווה את משכן היונים, המסייעים לגלי הרדיו להתפשט בעולם, נמצאת באיזור המזוספירה והתרמוספירה.

שני החלקים הנוספים, הינם כדור הארץ בעצמו, היינו הרכבו הפנימי של הכדור, עליו אנו חיים.

ההידרוספירה: היא מעטפת המים של כדור הארץ. [ביום השלישי, כשנאמר: "יקוו המים... ותיראה היבשה", נסוגו המים בשליש מחלקי הכדור, ונראתה היבשה].

הליתוספירה: כוללת שכבת אדמה דקה, שבעומקה המקסימאלי מגיעה ל-1.8 ק"מ. מתחתיה מצוי המעטה הסלעי של הכדור ומתחתיו מצוי קרום כדור הארץ. הקרום שונה בהרכבו בים וביבשה. ביבשה הרכבו דומה לגרניט [sial] והוא נע בין 20 ל-70 ק"מ. בים דומה הרכבו לבזלת [sima] והוא נע בין 5-6 ק"מ.

מתחת הקרום נמצאים הלוחות הטקטוניים, [כפי שגילה אלפרד ווגנר ב-1915] שעוטפים את הכדור מספרם נע בין 10-12. והם הגורם העיקרי לרעידות האדמה. תחילה נוצר חיכוך בין החומרים הגזיים שבתוך הכדור עם הלוחות, כתוצאה מכך האדמה רועדת ובעקבות זה נוצר נזק הרסני ליושבי הכדור, בייחוד לארצות השוכנות על נקודת חיבור בין לוח אחד למשנהו. [יצוין, כי יש שני גלים קודמים לגל הגדול, (גל הדחיסה וגל הגזירה) שמחמת מהירותם אינם יוצרים נזק, כמו הגל האיטי, שמגיע אחריהם]. דבר זה גורם אף להתפרצות הרי הגעש. הם פורצים בעיקר בעת תזוזת הלוחות, כאשר נוצרים רווחים בנקודות החיבור. מתוך בקעים אלו יוצאים החומרים הגועשים שבתוך הכדור, בעומק של כ-1200 ק"מ ואבני בזלת כבדות יותר בעומק של 2900 ק"מ. זהו אזור המעבר. תחת הלוחות נמצאת הבריספירה [אזור הכובד], המכילה חומרים כבדים יותר, כמו ברזל, ניקל וכדו'.

לעיתים, 2 לוחות מתנגשים זה עם זה, כאשר זה קורה בעומק הים, הדבר גורם לצונאמי. לוח אחד גורם לשני לרדת, וכאשר הוא נסוג הלוח שירד עולה במהירות וגורם למים שמעליו לייצר גל חריג שעלול לגרום להרס רב.

כדור הארץ מסתובב סביב צירו במשך 23,56,4 שעות, וסביב השמש ב-365,24 יום.

כדור הארץ נמצא בהטייה של 23.5 מעלות, וכתוצאה מכך מושפעים אנו משינויי מזג האוויר.

כל זה לפי ההשערה ההליוצנטרית, שהשמש מרכז היקום, ולמרות שבהלכה כיום נהוג לחשב את התקופות לפי ההשערה הגיאוצנטרית. אין זה נחשב לכפירה להודות להשערה ההליוצנטרית.

יש שניסו ליישב שלפי תורת היחסות, אין אפשרות לקבוע בצורה מוחלטת על שני עצמים שנעים, מי מסתובב סביב מי, ויתכן גם לומר שהשמש סובבת סביב כדור הארץ כפי דעת חז"ל. אם כי, בכל מקרה השמש שהיא בעלת מסה גדולה בהרבה תמיד תחשב למרכז.

כפי שידוע אף הכנסיה טענה כדעת חז"ל שהשמש מסתובבת, והאשימה בכפירה את קופרניקוס שטען להפך.

הכנסיה ביססה את דעתה על פי התנ"ך, שבו לכאורה מוכח שהשמש מסתובבת סביב כדור הארץ.

וכמשל הביאה את הפסוקים בספר יהושע, שם מסופר על הנס שעשה יהושע ועצר את השמש ממסלולה.

אך כפי שכתבתי יתכן שמה שנכתב בתנ"ך הכוונה מנקודת מבט שלנו על כדור הארץ, כמו שהביא בספר עשרה מאמרות שמה שכתוב מתייחס למבטם של בני האדם - "לעיני כל ישראל".

□□□

יום רביעי

"ויאמר אלוקים יהי מאורות...ויעש אלוקים את שני המאורות הגדולים"

ביום הרביעי ליצירה נבראו הדברים הבאים:

א. מאורות: כפי שהזכרנו לעיל, יש דעה האומרת, שהמאורות נבראו כבר ביום ראשון ורק נתלו ביום רביעי. ויש דעה, שנבראו ביום רביעי.

1 : השמש [חמה, חרס]: השמש, לכאורה, מהווה את מרכז היקום [כפי המודל ההליוצנטרי שפרסם ניקולאס קופרניקוס ב-1543, בניגוד לדעה שרווחה עד אז, היא המודל הגיאוצנטרי (1500 שנים)], האומרת שהארץ מהווה את מרכז היקום. מאוחר יותר מגיע ברונו וטוען, שמרכז היקום נמצא בכל מקום וכי אין לו סוף, ולפי זה השמש מהווה רק את מרכז המסה במערכת השמש].

השמש מורכבת מ-70% מימן, 27% הליום, 3% פחמן, חמצן, ברזל ונחושת. בעירת השמש נובעת [על סמך השערה] מתהליך תרמו גרעיני, ההופך ארבעת גרעיני מימן, שמתקבצים יחד להליום. בכל רגע הופכת השמש, 584 מיליוני טונות מימן ל-580 מיליוני טונות הליום וקרני גמה.

השערה זו מזכירה את דעת המהרש"א [נדרים ח:]: שכתב שלשמש אין טבע חימום מצד עצמה אלא מתנועת הגילגול.

ועיין בחולין דף מ. בתוספות שהביאו שלשמש יש 8 מלאכים שאחראים על סיבובה. **ועיין** עוד בגמרא ע"ז כה. שהשמש מסתובבת מכח השירה שלה לה', ולכן כשהיושע רצה לעצור את השמש, עצר אותה משירתה – "שמש בגבעון דום".

[הבעיה בהשערה זו, שהשמש אמורה לגדול ותחת זאת היא קטנה וחלקיק האמור להיפלט מהשמש, הקרוי ניאטרון, ממאן להיפלט. אך כיום יש השערות לפתור את הבעייתיות.

בתפארת יונתן מובא [פרשת עקב] שבעבר השמש הייתה מאירה יותר, אך כיוון שהתחילו לעבוד אותה, ה' מיעט את אורה. ואולי ע"פ זה אפשר להסביר את העובדה שהשמש קטנה במקום לגדול, שבגלל שמעשי האנושות רעים, ה' מקטין את השמש].

צבעה של השמש צהוב. הטמפרטורה בפניה [הפוטוספרה שעובייה כ-550 ק"מ] מגיעה ל-6000 מעלות צלזיוס. בכרומוספרה כ-10,000 מעלות ובעטרה החום מגיע עד ל-15,000 מעלות. בכתמי השמש [כתמים הנוצרים מפליטת גזים מהשמש, במחזוריים של כ-11 שנה ושל כ-90 שנה ומשפיעים על האקלים בכדור הארץ] מגיעה הטמפרטורה ל-4200 מעלות צלזיוס. כוח המשיכה של השמש גדול פי 27.6 מהארץ. קוטרה מגיע למיליון ומאתים אלף ק"מ והרדיוס ל-600,000 ק"מ. השמש רחוקה מהארץ 149,680,000 ק"מ

בממוצע. והיא סובבת סביב צירה ב- 24 שעות וסביב הארץ ב- $\frac{1}{4}$ 365 יום. [לפי ההשערה הגיאוצנטרית]

[בגמ' (פסחים צד): מובאות מספר מחלוקות בין חכמי יון לחכמי ישראל בקשר לתנועת השמש: האם החמה בלילה למעלה מהרקיע וביום למטה או הפוך, כדעת חכמי יון ולמעשה גם חכמי ישראל מודים בזה. כן נחלקו עוד בעניין המזלות, אם קבועים הם אם לאו].
בפירוש רש"י על ספר קהלת מובא, שהייתה תקופה שהשמש זרחה במערב ושקעה במזרח, בשביל לעורר את האנשים לתשובה.

פלאי השמש ועוצמתה גרמו לסחרור בקרב המדענים, ואלו האחרונים כדוגמת הפילוסופים עמנואל קנט וסיימון לפלס, פירסמו שהשמש נוצרה מערפילים וגזים שונים.

וכדוגמת התיאוריה הפלנטסימלית של צימברליין ומולטון הטוענת, שסלעים דוגמת מטאורים גדולים, משכו את הקטנים וכך יצרו את מערכת השמש הפלאית.
אך שוב, מי גרם לכל זה להיווצר? מי גרם לתהליך שיתחיל? תעלומה! [?]
גם אם יתכן תהליך כזה מבחינה מדעית, הרי כפי שכתבתי, היקום עצמו מחייב התחלה רוחנית, כך שבכל מקרה נפגוש את אלוקים.

2. הירח [סהר, לבנה]: הירח מורכב בעיקר ממתכות, כניקל וברזל. צבע אדמתו חום-אפרפר ויש בו אזורים רבים אפלים וכשלושים אלף מכתשים. הירח מתחלק לשלש שכבות עיקריות: ליבה, מעטפת וקרום. כוח הגרביטציה שבו נמוך בשישית מכדור הארץ. קוטרו מגיע ל- 3476 ק"מ. משקלו כ- 81 טריליוני טונות. [ואולי למשקל זה התכוון הרמב"ם, באומרו, שהירח קטן מהשמש כ- 40 פעם] מרחקו מן הארץ בממוצע הוא 384,400 ק"מ. הטמפרטורה שבו מגיעה ביום ל- 127 מעלות ובלילה צונחת המעלות עד מינוס 153. אין בו רוח, מאחר והוא מחוסר אטמוספירה.

[עיין בר"ת בתוספות [זבחים קט"ז]: שהיחס של הזהב מול הכסף בעולם הוא כ- 1:12 ואפשר להבין זאת ע"פ המהרש"א שם שכתב שהחמה מגדלת את הזהב והירח את הכסף והיחס בין סיבוב השמש לירח הוא כ- 1:12 כי הירח מקיף את כדור הארץ בחודש והשמש בשנה, ואף היחס המספרי בין זהב לכסף הוא כ- 1:12. [זהב=14 וכסף=160]]

בגמרא מובא שהירח בתחילה היה גדול כשמש אך מכיוון שרצה להמעיט בגודל החמה מיעטו ה' ומובא בתוספות הרא"ש שבשעה שהקטין ה' את הירח נפלו ממנו ניצוצות והם הכוכבים = שכיבו אור הלבנה.
הירח מקיף את כדור הארץ בצורה אליפטית ב- 29 יום ותשצ"ג חלקים [שעה - 1080 חלקים] וחג סביב צירו ב- 27.3 יום, במהירות של 3700 ק"מ לשעה. הירח בתחילת החודש נראה לעינינו קטן, משום שרק את החלק הזה שמואר ע"י השמש, בזווית שלנו אנחנו יכולים לראות, כי אין לו אור מצד עצמו. [הירח תמיד מואר בחציו, רק לא תמיד

אנחנו בזווית הנכונה שמאפשרת לראות את הכל.] אט אט הירח גדל, עד אמצע החודש ומשם קטן וחוזר חלילה. [אגב, בני אדם ביקרו לראשונה בירח בשנת 1969].

ישנה תופעה בשמש ואף בירח הנקראת "ליקוי" - ליקוי חמה נוצר כתוצאה מהימצאותו של הירח בין כדור הארץ לשמש. ליקוי לבנה נוצר, כשהירח נמצא בחלקו המוצל של הכדור, כלומר כשכדור הארץ נמצא בין השמש לירח.

[הירח, יש שטוענים כי הוא נוצר מאבק שנותר מלידת השמש...].

לתופעות אלה יש משמעות כלפי כל האנושות, כפי שמפרטת הגמרא, [סוכה כ"ט.] בזמן שהחמה לוקה, סימן רע לכל העולם כולו. ובלבנה סימן רע לישראל. במזרח- ליושבי מזרח, וכשלוקה במערב, סימן רע ליושבי המערב, וכשהליקוי באמצע- סימן רע הוא לכולם. פניו דומים לדם, מבשרים על מלחמה קריבה, לשק- מבשר על רעב. ואם כשניהם מרמז על מלחמה מלווה ברעב. בכניסתו, מסמל על פורענות מתמדה וביציאתו, מרמז על פורענות, שממהרת לבוא ויש שטוענים שהסימנים האחרונים הפוכים. אך ממשיכה הגמרא ואומרת, שכשישראל עושים את רצון ה', אין הם אמורים לפחד מכל האמור לעיל.

עם ישראל נמשל ללבנה: הלבנה מקבלת את האור מהשמש, וככל שכדור הארץ מסתיר את פניה כך אנו רואים אותה יותר קטנה- כי היא לא מקבלת את האור מהשמש. ואם כדור הארץ עומד לגמרי באמצע, אז יוצא ליקוי לבנה. כך עם ישראל: אם הגשמיות [כדור הארץ] עומדת בין הנשמה [הירח, ברה כלבנה] להקב"ה [השמש]- אנחנו לא מצליחים לקבל אור לנשמה.

לכן, כפי שנראה, עם ישראל בשנים הולך לפי השמש, כי זה מקור הכוח ומשם אפשר להשתנות [שנה] והשינוי ניתן ע"י החידוש שבכל חודש, ע"י שנויז את הארציות שלנו קצת הצידה בשביל לקבל אור.

כמו כן, כפי המובא במדרשים, עם ישראל עד הדור ה- 15 טיפס עד לבנין בית המקדש ע"י שלמה המלך- בדור ה- 15 בדיוק, ומאז התחילו לרדת עד הדור השלושים, שבו נחרב הבית- בדומה לירח שעד היום ה- 15 גדל ומשם מתמעט.

במיתולוגיה היוונית מובא הסבר משונה, שאינו מצריך הפרכה כלל. לפי תיאוריה משונה זו, היה אדם, שלגם מן המים הנצחיים ונעשה בן אלמוות. לאחמ"כ תפשתו החמה וחלקה אותו בינה לבין הירח. ומכיוון שנצחי הוא, נשאר חי. ולעיתים הוא כועס ואוכל את השמש או את הירח, לפי מצב רוחו... מגוחך הדבר עד לכאב בטן.

לוחות שנה [ע"פ גרמי השמים]

1. המצרים הקדמונים ביססו את לוח השנה שלהם רק לפי מהלך החמה. הם חילקו את השנה ל- 12 חלקים בני 30 יום, ואת החודש האחרון עשו 35 יום, כדי שיהווה השלמה להפרש בין שנת החמה לשנת הלבנה. [שנת חמה – 365 יום 48 דקות ו- 45.7 שניות. שנת לבנה 354 יום.]

2. הנוצרים אף הם קובעים את הזמן ע"פ השמש, אך חלוקת הימים לחודשים מתבצעת אצלם בצורה שונה.

יוליוס קיסר חילק את השנה לחודשים בני 30 / 31 יום, חוץ מחודש פברואר שקיבל רק 29 יום ופעם בארבע שנים יום נוסף. אחריו בא אוגוסטוס קיסר והעביר מפברואר עוד יום לטובת חודש אוגוסט, הקרוי על שמו. לאחמ"כ ב- 1582 בא גרגוריוס השליש עשרה ותיקן את הלוח. במסגרת תיקונו השמיט אחד עשר יום, שהצטברו מימות יוליוס, וביטל את היום הנוסף לפברואר. זהו הלוח המקובל, הנקרא כיום "הלוח הגרגוריאני" [אף הרומים הקדומים הלכו כנוצרים, אך הלוח איבד את דיוקו].

3. הלוח המוסלמי מתחיל את ספירתו משנת ההגירה [ההג'רה] של מוחמד ממכה למדינה [622]. לוח זה מתבסס בחודשים ובשנים למניין הלבנה. לכן חגיהם יוצאים פעמים בקיץ ופעמים בחורף. ללוח זה חסרים 11.5 יום בשנה, והוא חוזר ומשלים עצמו פעם ב 32.5 שנים. גם הבבלים הלכו לפי הירח וקבעו 12 חודשים, בני 29/30 יום לסירוגין, ופעם בשמונה שנים נוספו 3 חודשים. לפני הלוח הזה השתמשו אף הערבים בלוח דומה ללוח העברי.

4. היהודים [וכן ההודים] מבססים את לוח השנה במשולב: לפי החמה במניין השנים, ולפי הלבנה במניין החודשים. [וזה ע"פ הלוח שתיקן הלל הזקן שחי בתקופת הזוגות וחישב אותו משנת 4119 ליצירה] כתוצאה מכך נוצר עודף של כ- 11.5 יום בשנה. ובכדי להשלים הפרש זה, קיים מחזור קבוע של 19 שנים, שמתוכם 7 שנים מתעברות ונוסף להם חודש נוסף, בין שבת לאדר ונקרא אף הוא אדר. [אגב קיים דיון אם נחשב כאדר לכל דבריו, או לא] הסימן למחזור זה נקרא גו"ח יאידזי"ט, שנים 3,6,8,11,14,17,19.

השנה מתחלקת גם לארבע תקופות, תקופת תשרי [סתיו], תקופת טבת [חורף], תקופת ניסן [אביב], ותקופת תמוז [קיץ].

כל תקופה אורכת כ- 91 יום ו 7.5 שעות, זוהי דעת שמואל ביחס לחישוב התקופה, אך רב אדא [י"א שהיה מהגאונים וי"א שהיה מן האמוראים] טען שכל תקופה אורכת 91 יום 7 שעות ו- 519 חלקים.

לפי דבריו, אחרי 19 שנים לא ישאר הפרש בין שנת הלבנה לחמה, ולכן המחזור של השנים המעוברות מורכב מ- 19 שנים.

לשמואל שנת חמה היא 365.25 ימים, אך מהשנים המעוברות בכל 19 שנים נשארת שעה וחצי מיותרת [עד היום יש נוצרים המשתמשים בחישוב זה].

ר' אדא חישב את שנת החמה ל-365 ימים, 5 שעות, 55 דקות, ו-251 שניות, כך שמחשבון השנים המעוברות, לא יוצא הפרש.

כיום ידוע ששנת החמה המדויקת היא 365 יום, 3 שעות, 48 דקות ו-481 שניות. בחשבון זה נוצר הפרש מסויים, כך שחג הפסח מתקדם לעבר הקיץ במהירות של 4.5 ימים לכל אלף שנים, אך עד סוף האלף השישי חג הפסח לא יעבור את תקופת האביב, מה שהיה סותר את הדרישה האלוקית.

[נפקא מינה גדולה שיוצאת ממחלוקת זאת היא, לגבי **ברכת החמה** שנוהגים לברך בתחילת תקופת ניסן אחת ל-28 שנה, זמן בו השמש חוזרת למקום בו התחילה בבריאת העולם].

ידועה אף המחלוקת בין רבי סעדיה גאון [רס"ג], שפעל בתקופת הגאונים, לבין רבי אהרן בן מאיר, בנוגע לקביעת מועדי השנה [המושפעים כמו שנבאר לקמן מקביעת היום שיחול ראש השנה]. ההבדל העיקרי היה נעוץ בדחיית "מולד זקן". לשיטתו, "מולד זקן" יידחה ליום המחרת רק אם המולד יתרחש לאחר י"ח שעות ותרמ"ב חלקי השעה. כתוצאה מכך גם דחיות ב"טו תקפ"ט ו-ג"ט ר"ד, משתנות והופכות להיות ב"טז קנ"א ו-ג"ט תתמ"ו.

ההבדל בא לידי ביטוי בשנים ד'תרפ"ב-ד'תרפ"ד. מולד תשרי בשנת ד'תרפ"ב [שנה מעוברת] חל ביום רביעי 11 שעות ו-932 חלקים. לפיכך על ראש השנה להדחות ליום חמישי לכל הדעות.

בשנת ד'תרפ"ג היה המולד ביום ג', 9 שעות ו-441 חלקים. כאן התחילה המחלוקת להשפיע. לשיטת רס"ג על ראש השנה להדחות בעקבות ג"ט ר"ד, ואילו לשיטת בן מאיר [ג"ט תתמ"ו], אין לדחות את ראש השנה.

לאחמ"כ בשנת ד'תרפ"ד התעוררה המחלוקת לגבי ראש השנה, קביעת יום ראש השנה אינה משפיעה רק על חג זה עצמו, כי אם על כל המועדים האחרים בלוח השנה, מה שהעצים את השלכות המחלוקת למימדים אדירים.

רבי אהרן בן מאיר טען, כי קביעת המועדים מסורה לאנשי ארץ ישראל. ולעומתו טען רס"ג, כי אומנם כך היה בזמן שבית המקדש היה קיים, אבל כאשר מחשבים את

השנה בחשבון מתמטי, בלי קשר לעדים ולסנהדרין היושבת בירושלים, אין כל יתרון בעובדת היות אהרון בן מאיר חכם ארצישראלי. ואומנם, באותן שנים נהגו קהילות ישראל בבבל ובארץ ישראל מנהגים שונים ביחס לימי המועדים. הקהילות התאחדו ללוח אחיד בשנת ד'תרפ"ה, שבה לא הייתה מחלוקת בנוגע לקביעת הלוח. ברבות השנים, גברה דעתו של רס"ג על דעת בן-מאיר ונותרה היחידה שלפיה נהגו ונוהגים כל קהילות ישראל בתפוצות לכוון את לוח השנה שלהם.

מחלוקת נוספת שהסעירה את העולם היהודי בהקשר לתאריכים, ידועה כמחלוקת על קו התאריך ההלכתי [כלומר היכן הוא הגבול שבו הצד השני נחשב ליום אחד אחורה]. המחלוקת הגיעה לשיאה בזמן מלחמת העולם השנייה, כשישיבת מיר ברחה ליפן, והתעוררה השאלה מתי לנהוג שם שבת, האם ביום השביעי של היפנים או ביום ראשון שלהם.

הרב טוקצ'ינסקי טען שירושלים נידונה כמרכז העולם, וממילא קו האורך המקביל לירושלים יהיה קו התאריך, ולכן ביפן השבת ביום השביעי שלהם. אך מנגד טען החזו"א שקו האורך העובר 90 מעלות מזרחיים הינו קו התאריך, ולכן השבת ביפן הינה ביום ראשון, מאחר ויפן נמצאת מאחורי קו התאריך. מחלוקת זו החריפה כשהתקרב יום כיפור ולא ידעו מתי לצום, היו שצמו ביום רביעי והיו שצמו ביום חמישי, והיו אף שהחמירו וצמו בשני הימים. [ישנה אף דעה שלישית בהלכה המתכחשת לקו התאריך וטוענת, שכל מקום נידון לגופו כפי ימי השבוע שבאותו מקום. כמו כן בספר "שיטות קו התאריך בכדור הארץ" – יהודה בלום, אסף עוד שיטות בעניין קו התאריך שחלקם התבססו על זה שחציו של כדור הארץ התחתון אינו מיושב]. למעשה קו התאריך הבינלאומי עובר במיצר ברינג, המחבר בין אלסקה לסיביר באוקינוס השקט, כשמתיחסים לגריניץ שבאנגליה כמרכז העולם.

מיותר להוסיף, שגם ליהודים יש 12 חודשים, בני 29/30 יום. בעבר היה תלוי שינוי מס' הימים בחודש בהגעת העדים. כיום נוקט הרמב"ם [הל' קידוש החודש פ"ח] כלל לידיעת החודשים המלאים והחסרים, כדלהלן:

יצוין כי שמות החודשים הם שמות בבליים ובתורה מוזכרים החודשים כמספרים בלבד. אך בבני יששכר הוכיח שהשמות ניתנו כבר בהר סיני רק שנשכחו עם הזמן ובבבל התחדשו שוב.

תשרי:מלא. [נקרא אף ירח האיתנים, שבו נולדו איתני העולם- אברהם יצחק ויעקב].
חשוון: חודש זה פעמים מלא ופעמים חסר. [נקרא גם מרחשוון, לפי שאין בו חגים. וחכמים מכנים אותו אף ירח בול, לאור העובדה שמזמן המבול כל שנה, בהגיע חודש זה רעדה האדמה 40 יום, עד שבנה שלמה את בית המקדש ופסקו הרעידות. ומהמילה מבול ירדה האות מ"ם (40 ימי הרעידה) ונשאר בול. סיבה נוספת לשם זה נעוצה, שבאותו חודש היבול מתחיל ועשב כלה מן השדה ובוללים לבהמה מן הבית].

כסלו: פעמים מלא ופעמים חסר. [בכתב היתדות נקרא "ירח עבי מטר" ובדומה לזה שמו כסליו – נגזר מהמילה כסל המתפרשת גם כתוחלת למטר].

טבת: חסר.

שבט: מלא.

אדר: חסר [בשנה מעוברת אדר הראשון מלא].

ניסן: מלא.

אייר: חסר [ומכונה זיו. אך יש אמוראים הסבורים, שזיו הוא ניסן].

סיוון: מלא.

תמוז: חסר.

אב: מלא. [מכונה גם מנחם אב]

אלול: חסר.

[בלוח החקלאי נקראים- טבת, שבט, אדר, ניסן, סיוון, תמוז, אב, אלול, - האוסף, זרע, לקיש (זריעה מאוחרת), קציר פשתן, קציר שעורים, קציר כל, זמיר וקיץ].

הלוח העברי חוזר על עצמו פעם ב 247 שנים [עיגול דרבי נחשון]

בחשבון התורה ספירת החודשים מתחילה מניסן, אך היום אנו נוהגים להתחיל את השנה בתשרי. [יש דעות הטוענות, שחסרות 6.5 דקות בכל שנה, לפי הלוח היהודי וכי דקות אלה עשויות להיות קריטיות בעוד זמן רב].

3. הכוכבים: הכוכבים מתחלקים לשתי קטגוריות עיקריות: האחת נקראת "כוכבי לכת", ע"ש מהלכם הקבוע, והשנייה "כוכבי שבת"- שמהלכים בכבדות ונראים כשוכבים. מרכיב הכוכבים היסודי הינו אש. [כפי שמשמע בפרקי דרבי אליעזר, שיש דעה, שאפשר לברך עליהם בהבדלה, בורא מאורי האש]

כוכבי הלכת: מקומם בגלקסיית שביל החלב [נהר די נור], שבה נמצאים השמש והירח. אורכה כמאה שנות אור, עובייה מגיע לשש מאות שנות אור [שנת אור 9,461,000,000,000 ומהירות האור 299,767 ק"מ בשנייה], מספרם הכולל של כוכבי הלכת מגיע לתשעה, וכיום טוענים שאפשר וימצאו עוד כוכבי לכת. [כדור הארץ אף הוא נחשב כחלק מכוכבי הלכת].

אך למעשה נהוג למנות כיום שמונה כוכבי לכת בלבד, זאת לאחר שהורידו את פלוטו מרשימת כוכבי הלכת הגדולים.

א. **כוכב חמה:** [מרקוס] קוטרו כ-4,720 ק"מ. רחוק מן השמש [כל המרחקים ממוצעים] 58,000,000 ק"מ בלבד ומכאן שמו "חמה". מסתובב במהירות של 48 ק"מ לשנייה ומקיף את השמש ב- 88 יום. נחשב בין הכוכבים החמים ביותר. [הקדמונים חשבו שכוכב חמה מתחלק לכוכב של הבוקר וכוכב של ערב].

ב. **נגה:** מרוחק מהשמש 108,000,000 ק"מ ומסתובב במהירות של 35.5 ק"מ לשנייה. מקיף את השמש ב- 225 יום.

ג. **מאדים:** [מרס. על שם אל המלחמות במיתולוגיה היוונית] מרוחק מהשמש 227,500,000 ק"מ וקוטרו מגיע ל- 6,870 ק"מ. מסתובב במהירות של 30 ק"מ בשנייה ומקיף את השמש ב- 687 יום. נקרא כך ע"ש האדמומיות שבו. בשנת 1887 גילו עליו רשת תעלות מסועפת. למאדים יש אף שני ירחים משלו.

ד. **צדק:** [יופיטר]. מרוחק מהשמש 777,000,000 ק"מ וקוטרו מגיע ל- 142,745 ק"מ. גדול פי 120 מכדור הארץ. האטמוספירה שלו מגיעה לעובי של כ- 10,000 ק"מ. והיא נשאבת אליו עקב כוח המשיכה הגדול שיש לו [פי 25 מכדור הארץ]. צדק מסתובב במהירות של 13 ק"מ לשנייה, מקיף את השמש אחת ל- 12 חודש. סביבו יש 11 ירחים, ארבעה מהם גילה גלילאו גליליי [1610] והנותרים נתגלו בין השנים 1892-1938.

ה. **שבתאי:** [סטורן]. מרוחק מן השמש 1,426,000,000 ק"מ וקוטרו מוערך ב- 25,000 ק"מ. מסתובב סביב השמש ב- 29.5 שנים. האטמוספירה שלו עובייה 25,000 ק"מ. לשבתאי יש תשעה ירחים ומקיפות אותו תדיר שלוש טבעות שנותרו מהתפוצצותו של ירח עשירי, שהיה לו.

ו. **כוכב:** [יש שמחשיבים אותו לשלישי].

ז. **אוראנוס:** [התגלה ב- 1781 ע"י וילהלם הרשל]. רחוק מהשמש בממוצע 2,870,000,000 ק"מ וקוטרו מגיע ל- 51,500 ק"מ. משלים את סיבובו סביב השמש ב- 84 שנים. לאוראנוס יש 5 ירחים.

ח. **נפטון:** [התגלה ב- 1846 ע"י אדמס, ולוריה]. מרוחק מהשמש 4,485,000,000 ק"מ ומקיף את השמש אחת ל- 248 שנים. יש לו ירח אחד בלבד.

הכוכבים דלהלן נחשבים ככוכבי לכת, אך ננסיים וכמובן שיש עוד כוכבי לכת, אך נסתפק בכוכבים האלה.

ט. **פלוטו:** [התגלה ב- 1930]. מרוחק מהשמש 5,907,000,000 ק"מ ומקיף את השמש אחת ל- 248.5 שנים.

י. קרס: [התגלה ב 1801] מרוחק מהשמש במוצע 415,000,000 ק"מ ומקיף את השמש אחת ל – 4.6 שנים.
 יא. מקמקה: [התגלה ב 2005] מרחקו הממוצע מן השמש עומד על 6,870,000,000 ק"מ, ומקיף את השמש במשך 309,9 שנים.
 יב. אריס: [התגלה ב- 2005] מרוחק מהשמש 10,123,003,673 ק"מ, ומקיף את השמש אחת ל – 556,7 שנים.

יצוין עוד, שכל כוכבי הלכת נעים אף סביב עצמם. האסטרונום המפורסם יוהנס קפלר פרסם שלושה חוקים בדבר כוכבי הלכת:
 א. צורת ההקפה של כל כוכב היא אליפטית והשמש נמצאת באחד ממוקדי האליפסה.
 ב. כל כוכב לכת נע מהר יותר, כשהוא מתקרב במסלולו אל השמש.
 ג. ככל שהכוכבים רחוקים יותר מן השמש, המחזורים הינם ארוכים יותר, ומהירות תנועתם קטנה.

כוכבי השבת: כיום ידוע כי כוכבי השבת פזורים בכל רחבי היקום האינוסופי, בניגוד לדעת הקדמונים שסברו, שכל הכוכבים מקומם בגלגל אחד, הנקרא "גלגל כוכבי השמים".

גם לגבי סכום הכוכבים טעו הקדמונים, כדוגמת אריסטו, שחשב שישנם רק 3,000 כוכבים. אחריו טענו, שיש 48 קבוצות של כוכבים. טעויות אלו נבעו מחוסר ידע טכנולוגי, שמנע משדה ראייתם להתרחב. כיום כבר גילו כעין מה שנכתב בתלמוד, שמספר הכוכבים גדול בהרבה, כפי שמוכח בתלמוד בברכות [לב:]: שם, מביאה הגמרא את תשובת הקב"ה לכנסת ישראל [כינני לעם ישראל], שטוענת על שעזב אותה ונטשה: "אמר לה הקב"ה, בתי, י"ב מזלות תליתי ברקיע ועל כל מזל ומזל בראתי לו שלושים חיל ועל כל חיל וחיל בראתי לו 30 לגיון ועל כל לגיון בראתי לו שלושים רהטון ועל כל רהטון ורהטון בראתי לו שלושים קרטון ועל כל קרטון וקרטון בראתי לו שלושים גסטרא ועל כל גסטרא וגסטרא תליתי לו 365 אלפי ריבוא כוכבים ואת אמרת עזבתני ושכחתני". [יצוין שהגמרא מדברת על אלפי ריבוא, והחישוב כאן נעשה לפי אלף ריבוא].
 כעת ניגש לחשב:

$$12 \times 30 \times 30 \times 30 \times 30 \times 30 \times 30 \times 3,650,000,000 = 1,064,340,000,000,000$$

אמנם הזוהר [תרומה] כותב שאין סוף לכוכבים ורק אלוקים יכול לספור אותם. מן הסתם גם בתלמוד אין הכוונה להכריח שמספר הכוכבים מוגבל. אלא שלכל הפחות יש את הסכום הזה.
 ואם נהיה מדויקים יותר, הגמרא לא מתיימרת לקבוע את מספר הכוכבים כלל, אלא דרשה על חלק מהכוכבים.

אגב, ההשערה כיום עומדת על $10^{22} \times 7$, מה שמוכיח, שמן הסתם אין סוף למספרם וככל שהמדע יתקדם הסכום יגדל.

הכוכבים מורכבים משבעה טיפוסים ספקטראליים ספציפיים. כפי שהקדמנו, רוב הכוכבים עשויים מגז [אש], אך יש כוכבים העשויים ממים. [עיין במהרש"א בובחים [קטז]: שכתב ששבעת כוכבי הלכת מקיימים את שבעת המתכות הבסיסיות].

4. העננים: [לא מוזכר מתי נבראו וסביר להניח, שנבראו ביום זה, ויתכן שנבראו לאחר ימי הבריאה, כפי שכתוב: "ואד יעלה מן הארץ והשקה את פני האדמה"]. העננים, מתהווים כתוצאה מאידוי המים ע"י קרני השמש. האדים נקלטים באוויר שמתקרר עם הזמן, וגורם להם להתעבות. כך נוצרים גושי אדים, בדמות עננים. עם משב הרוח מתחככים העננים אלו באלו ונוצר מפגש בין הטיפות, הנושאות מטען חשמל חיובי ושלילי. [עקב החשמל שבהם נוצרים הרעם והברק, כפי שגילה בנימין פרנקלין] הטיפות גדלות, עד שמחמת כובדן הן יורדות מטה אל האדמה, המחכה להן ומרווה את צימאונה.

בגמרא [תענית ט: ובפרקי דר"א] מובאת מחלוקת בין רבי אלעזר לרבי יהושע בדבר מקור הגשם בעולם, רבי יהושע טוען כפי שכתבנו למעלה, ואילו רבי אליעזר טוען שהגשם מגיע מהמרחב. לפני כמאה שנה הוכח שישנם באוויר מטאורים של קרח [אחד מהם נפל ברוסיה], וא"כ יש הבנה לדבריו שהגשם מגיע מהמרחב, י"א שאף לאדים שיוצאים מדיבורי האנשים יש השפעה על הגשם.

העננים מתחלקים לארבעה קבוצות עיקריות:

- א. העננים הגבוהים, הנמצאים בגובה של 8-16 ק"מ.
  - ב. הנמוכים יותר, הנקראים 'שכבה' ונראים בעיקר בערב.
  - ג. ענני הגוש, הנקראים 'ערימה' ונמצאים בגובה של 1.5 ק"מ.
  - ד. ענני הגשם.
- [להשלמת העניין ניתן להמשיך ולעיין בתלמוד- חגיגה ט"ו, תמיד ל"ב, סנהדרין צ"א, ב"ב פ"ד, יומא כ', ברכות נ"ט, ר"ה כ"ג, שבת קכ"ט, ב"ב כ"ה, ערכין ט:].

5. המזלות: [במובן האסטרולוגי. אף הם לא בהכרח, שנוצרו ביום זה].
גלגל המזלות נמצא משני צדדי המילקה - קו דמיוני, המשמש מעבר לשמש.

למידת ההשפעה של המזלות על ישראל ישנה התייחסות רחבה בתלמוד. [שבת קנ"ו. קנ"ז, מועד קטן טז, כ"ח, יבמות נ', ברכות ל"ב, נ"ח, תענית כ"ה, בבא מציעא כ"ז, בבא קמא

ב':]. ומובאים חילוקי דעות בעניין זה. ישנם הסוברים, כי ישראל בשליטת המזל, אך יש החולקים וכך אף נפסק, שאין מזל לישראל.

עוד בטרם נכנס לדון בעניין זה נקדים ונאמר: גם לדעת הסוברים ששייכת בישראל שליטת המזל, המזל הינו שליח ישיר של האלוקים וממנו נוהגת הנהגת ה' בעולמו.

מצד שני, גם לדעה שאין מזל לישראל, ברור כי ישנם מקרים, בהם נכון לומר שהשליטה היא דרך המזל [מזל מלשון נוזל], כפי שנראה. [בספר "פיצוח הקוד השמימי" מוכיח איך המפה האסטרונומית שווה באירועים דומים, למשל, כל המלחמות היו כשאחד הכוכבים התמקם 26 מעלות במזל עקרב וכ"ו].

צריך אף לזכור, שישנם שני סוגי מזלות: תחתון ועליון באופן שהתחתון הוא הקובע את הדרך בה יצעד האדם למזל העליון - לייעוד שנקבע לו משמים. את העליון אי אפשר לשנות!!!

כלומר, את תפקידך בעולם, כחלק מן התכנית בה כל החלקים מתחברים כפאזל, משלימים את תכלית הבריאה ונכנסים לעולם הנצח, אין דרך לשנות! כי זה חלק מתוכנית שלמה של העולם כולו על כל ההיסטוריה!

אך את הדרך למטרה ניתן לשנות ולבקש להגיע בצורה קלה יותר.

ניקה כמשל, עובד שהתבקש לשנע אוכל ממקום למקום, ותחת זה מבקש ממעסיקו לשנע צעצועים, ודאי שהמעסיק לא יסכים כי יש לו עניין בהעברת האוכל - זוהי עבודתו!

אך אם העובד יבקש תנאי תחבורה נאותים יותר שיעזרו לו לשנע את האוכל בצורה נוחה יותר, סביר להניח שהמעסיק יסכים. כך עובד העולם: לכל אחד יש תפקיד מיוחד בעולם ואותו הוא חייב לעשות! **אין אפשרות לשנות!** אך לבקש תנאים טובים בשביל הדרך - מזל תחתון, תמיד אפשר להתפלל לאלוקים בתקווה שיקבל.

כראייה לזה, אפשר להביא את הגמרא במסכת תענית, שמביאה את הסיפור על רבי אליעזר בן פדת שהיה עני גדול, עד שכשל כוח הסבל ופנה להקב"ה בתחינה שישלח לו קצת כסף. למרבה הפלא הקב"ה משיב לו שאין ביכולתו לעזור לו, אלא א"כ יחזיר את העולם לתוהו ובהו, יברא אותו מחדש, וגם אז לא בטוח שיולד במזל של עשירות.

ולכאורה, איך יתכן שאלוקים הכל יכול לא מסוגל למלא את בקשתו?

אלא, שמזלו העליון, כלומר, הייעוד שלו בעולם היה להיות עני, ואת זה לא ניתן לשנות. מה שאפשר לשנות זה רק את הדרך לייעוד, ולכן אלוקים משיב לו שאין ביכולתו.

ועיין גם במדרש רבה [שמות נב.] שמביא את הסיפור על ר"ש בן חלפתא שהיה עני גדול ולקח אבן טובה מהשמים, אך אשתו לא הסכימה וטענה שזה יבוא על חשבונם בעולם הבא, ואפילו שרבי אמר לה שהוא מוריד את זה מחשבוננו האישי - לא הסכימה וטענה שזה יפגע בייעוד שלהם בעולם.

התכונות המרכיבות את האדם, נקבעות על פי המזל גם לפי הדעה שאין מזל לישראל, אולם יש מחלוקת, האם ניתן לשנותם, או רק לכוון לאפיק חיובי [ר"ן, הגר"א].

דבר זה מובא בגמ' בשבת [קנ"ו.], המתדיינת, האם מזל היום גורם, או השעה בה נולד האדם גורמת. לגבי הימים מפרטת הגמרא, מה כל יום טומן בחובו, כלומר, על פי מה שנברא בכל יום נקבעה תכונתם של ילידי אותו יום, כדלהלן:

יום ראשון: נבראו בו השמים והארץ, האור והחושך- ניגודים, לכן התכונה של יום זה היא, קיצוניות. [יום זה אף מסמל את אברהם אבינו, שהיה במציאות של חושך והביא אור, והשליט את השמים על הארץ, וכנגד ראש השנה יום של דין שמבדיל בין הטוב לרע, והוא אף היום הראשון של השנה, כמו אברהם אבינו שהיה היהודי הראשון].

יום שני: נבראה המחלוקת וההבדל ביו המים העליונים לתחתונים, ולכן יום זה מסמל אנשים עם גדרים מדויקים שלעיתים יכולים לגרום למחלוקת. [מסמל אף את יצחק אבינו שהיה סמל הגבורה – דין, גדרות, וכנגד יום כיפור שהוא יום דין].

יום שלישי: נבראו העצים, ולכן יום זה מסמל אנשים משקיעים שרוצים לראות פירות, אך לעיתים יכולים להיות עצי סרק ולפעמים אף קוצים. [מסמל את יעקב – תפארת, פירות, וכנגד סוכות שלוקחים את העצים לסוכה].

יום רביעי: נבראו המאורות והכוכבים, מסמל אנשים מאירים וחכמים. [כנגד משה רבינו שנמשל לשמש "כי קרן אור פניו" וכנגד ט"ו בשבט שהוא חג לאילנות שהם כנגד האדם]

יום חמישי: נבראו הבהמות והדגים, יצורים המנהלים מערכת של חסד ביניהם, מסמל אנשים בעלי חסד. [כנגד אהרן הכהן שחיבר וקירב בין הבריות וכנגד פורים שהרי מטרת החג היא להרבות אחווה בין כולם].

יום שישי: נברא האדם ושאר מה שהיה חסר בבריאה, מסמל אנשים זריזים. [מסמל את יוסף שהוא יסוד כמו האדם שהוא יסוד לכל הבריאה וכנגד פסח שצריך להזדרז ולנקות את החמץ, הרוחני והגשמי מתוכנו].

יום שבת: נבראה המנוחה, מסמל אנשים שאוהבים לנוח אחרי עשייה וסיפוק. [כנגד דוד שמסמל את המלכות כשבת המלכה, ושנפטר בשבת של שבועות ולכן מסמל יום זה אף את חג השבועות בו הגיע היקום למנוחה אחרי שעם ישראל קיבל את התורה].

בנוסף, ישנם תכונות כלליות, הנגזרות מהחודש בו נולד האדם. [אמנם ישנה מחלוקת בין האסטרולוגים, אם לשפוט לפי המצב הקיים, המציאותי. או לשפוט לפי המזלות התאורטיים. מאחר וצורת המזלות כבר אינה מדויקת, עד כדי כך שפעם בשבעים שנה בערך, טלה אינו נראה בניסן, (פירוש על הרמב"ם' בהל' יסודי התורה ג.)]

כל חודש מקביל גם לשנים עשר השבטים שהתרחבו לשלושה עשר כמו חודשי השנה שהרי לעיתים מתעברת השנה בעוד חודש.

כך או כך, קיימות תכונות ממוצעות, כפי שהקדמנו. ובוודאי שאין הדברים מוחלטים, יש גם הקבלה בין מה שאירע באותו חודש בהיסטוריה, לתכונות הנגזרות ממנו, כפי שנפרט:

חודש תשרי [מאזנים] : לבן מזל זה מיוחס קושי לקבל החלטה בדילמות, עקב בחינת רעיונות בכל מיני אספקטים, אדם ביקורתי ולכן זה חודש של דין, ר"ה, יום כיפור ועוד.

חודש חשוון [עקרב]: לבן מזל זה מיוחסת עוצמה אמוציונאלית [רגשית עמוקה] ומעט אימפולסיביות, בחודש זה התחיל המבול ואף הסתיימה בניית בית המקדש.

חודש כסליו [קשת]: חודש זה מצביע על תכונות של אופטימיות וכוחות נפש גדולים, אם כי אף תאוות האכילה איננה קטנה, כמו שמסמל חג החנוכה כוחות נפש והליכה נגד הרוב.

חודש טבת: [גדי]: אמביציות חזקות לכסף ושררה. צורך חזק בחברה, עד כדי תחושות קשות, במקרים של בדידות. אנשים שצריכים סדר בחיים, כמו שעזרא הסופר עשה בחודש זה, סדר ביהודי בבל.

חודש שבט [דלי]: התעניינות בדברים חדשים, סקרנות גדולה ושילוב בין חכמה לבינה ומעט אובססיביות, כמו ט"ו בשבט ראש השנה לאילנות שמסמלים את האדם שהוא כעץ השדה.

חודש אדר [דגים]: אידיאליסט, אך מקבל הרבה מאחרים ונחשב ככנוע, עובר ממצב למצב במהירות, כמו המהפך שאירע בפורים שחל בחודש זה.

חודש ניסן [טלה]: בעל נטיית חסד ולב פתוח, אוהב הנהגה, כנגד פסח שיצאו ממצרים ע"י המנהיג, משה.

חודש אייר [שור]: אדם עקשן ותקיף, לעיתים על דברים שאין בהם ממש, אך לבסוף מצליח ורואה את האור, מסמל את ל"ג בעומר – התפשטות האור.

חודש סיוון [תאומים]: אי יציבות ואמביוולנטיות [שניות], המביאים אף לחוסר עקביות, מסמל את מתן תורה שקיבלו שתי לוחות הברית – תאומים, אנשים בעלי שני פרצופים.

חודש תמוז [סרטן]: חוסר בטחון עצמי, מתרגש ממאורעות ולעיתים יסבול מטראומות לאורך זמן. נגוע בחוסר סבלנות, כמו שאירע בחודש זה בחטא העגל שלא רצו לחכות למשה.

חודש אב [אריה]: בן מזל זה מגלם ביטחון עצמי מופרז, דבר הגורם לגאווה ויהירות, אנשים עם שתי כיוונים, כמו חודש אב שחציו טוב וחציו רע.

חודש אלול [בתולה]: כושר ראייה למרחוק ויכולת ניתוח דברים בצורה מדהימה, מסמל את חודש אלול בו צריך להתבונן על העתיד.

ביחס למזל המשפטי [אשר ממנו נגזרים האירועים, ההצלחות, וכל קורות האדם בחייו], אכן, יש דעה, שישראל מעל למזל, אך גם כאן יש הסבורים, שהכוונה היא רק כאשר קיום המצוות הינו בצורה מושלמת, אך כשיורדים מדרגה זו, נכנסים להנהגת המזל. [רשב"א]. כעין זה כתב האור החיים על הפסוק "כי לא יהיה בך אביון" שברכה זו תתקיים רק אם שומרים את כל התורה על כל פרטיה.

וכמו שמובא בזוהר [פרשת נשא] שרבי שמעון אומר שכל דבר תלוי במזל ואפילו ספר תורה שבהיכל.

יש הסבורים, שאכן, יש מזל משפטי לישראל, אך ע"י תפילה או זכות גדולה יש אפשרות לבטל את הנגזר מהמזל. [תוס' והר"ן]

אך הר"ן [בתירוץ השני במועד קטן כ"ח]. סובר, כי לדעה שישראל מעל המזל הרי הם מנוטרלים לחלוטין מהשפעת המזל המשפטי והנהגתם היא ישירה מאת בורא עולם.

הדבר ברור שהקב"ה ברא את המזלות במטרה לאפשר לאדם לדעת את תכונותיו ולנתב אותם, אך ודאי שלא במטרה לפחד מההורסקופ, כמו שכתוב "מונה מספר לכוכבים לכולם שמות יקרא" – ה' ברא את האדם עם תכונות וכוחות, אבל אסור לשכוח ש"גדול ה' ורב כח" ובידו לשנות הכל.

במדבר קדמות להחיד"א הביא בשם הר' נתן שפירא [המצות שמורים] ש"אין מזל לישראל" הכוונה לשלושת הספירות העליונות, **כתר** שמסמלת את האות **א'** – אלוקים, **חכמה** שמסמלת את האות **י'** שהיא מתחילה את עשרת הספירות, ו**בינה** שמסמלת את האות **נ'** - 50 שערי בינה, וביחד יוצא **אין**, וזה מקור ההשפעה של עם ישראל.

ויש שמביאים שהאין [סוף] - הקב"ה, מזל לישראל.

בזוהר מובא שרק לפני מתן תורה היה מזל לישראל אבל אחרי זה יצאו סופית משליטת המזל.

בשו"ת הרשב"א כתב שליחיד יש השפעה מהמזל אך הציבור נמצא מחוץ לשליטת המזל, ולפי זה מובן כוח התפילה של ציבור שעולה ומתקבלת בקלות.

■ ■ ■ ■

נבאר מעט עניין נוסף הקשור במזל ולא מעט אנשים טועים בו:

עין הרע

ביהדות מצאנו מקורות רבים לעין הרע, למשל:

הבן הראשון של הגר מת מעין הרע של שרה.

יעקב מבקש מבניו לרדת לקנות אוכל ממצרים על אף שחששו מעין הרע.

לוחות הראשונים נשברו מעין הרע.

בלעם מנסה לשים עין הרע בישראל.

חנניא מישאל ועזריה, מתים מעין הרע לאחר שניצלו מהכבשן.

לא סופרים אנשים במספרים, לא מעלים בן אחר אביו לתורה, אסור לעמוד בשדה חברו

בזמן הצמיחה.

כמו"כ מפורסמת הגמרא [ב"מ קז:] שרב, כשביקר בבית הקברות אמר, ש- 99%

מהאנשים מתו מעין הרע.

וכמו שכתב בבית המדרש [חלק ו' צב.] שאין דבר קשה מעין הרע.

ועיין בגמרא בתענית שרבי יהושע אמר לבת הקיסר שאם היה יפה היה פחות חכם ואולי

בגלל שהיו שמים בו עין הרע.

רבים נוטים לחשוב שעין הרע זה סוג של כח שלכל אדם יש להזיק לשני, וכמו כל כוח

פיזי אחר.

יש שטוענים שעין הרע זה סוג של קיטרוג על האדם ולפעמים נותנים לו משהו מצד

הרחמים וברגע שמעורר קיטרוג, נוצר מצב בו עלולים לדון אותו על פי הדין.

ואפשר אף לומר שעין הרע זה סוג של מלחמת מזלות ברגע שאדם שם עין על חברו

ומקנא בו, נכנס מזלו למלחמה עם מזל חברו, ואם יש לו יותר מזל, אז מנצח את חברו

ומחסר ממנו.

צריך להסביר את ההגיון בעין הרע [שהרי לא יתכן שכל אדם שתום עין יוכל להזיק כפי רוע

מחשבתו] שרק ברגע שאדם מסתכל על השני בקנאה, אפשר להזיק לו ע"י עין הרע.

לכן בלעם שראה שפתחי עם ישראל לא מכוונים אחד כנגד השני אמר "מה טובו אהליך

יעקב" והבין שעינו הרעה לא תשלוט בהם וחיפש עצה במקומות אחרים שאולי בהם

יוכל להטיל את עינו הרעה.

ואף יוסף שבהתחלה הסתכל על אחיו בעין רעה, נענש והגיע למצרים, אך כשזרקו עליו

תכשיטים ולא העיף מבט, זכה למלוכה ולברכת אביו "בן פורת יוסף בן פורת עלי עין",

מה שעם הזמן אף נהפך לסגולה נגד עין הרע. להגיד אני מזרעו של יוסף שלא שלטה בו

עין הרע, כלומר אני כיוסף שלא מסתכל על האחרים אז לא יכולה לשלוט בי עין הרע. שכן **"עין תחת עין"**.

וזה לא נחשב לשקר, להגיד שאני מזרעו של יוסף. כי מי שלמד מיוסף את השיטה נחשב לבנו של יוסף, ע"פ הכלל התלמודי שכל המלמד את בן חבירו תורה כאילו ילדו.

לכן הגמרא מביאה סגולה לאדם שנכנס לעיר וחושש שעושים לו עין הרע, שיטמין את שני האגודלים שלו בתוך ידו, והכוונה בזה שאדם יטמין את גדלותו – "אגודל" = אני גדול, ולא יוציא לאחרים את העיניים.

כי הרי אדם שמתאמץ להראות לאחרים את מה שיש לו, זה בגלל שהוא עצמו מסתכל על מה שיש לאחרים, ופשוט מעוניין בתוספות. ודבר זה כאמור גורם להסרת ההגנה נגד עין הרע. לכן ברגע שיתאמץ להסתיר את מה שיש לו, עם הזמן יפסיק להסתכל על מה שיש לאחרים, ואז יהיה מוגן מפני נזקי העין.

זוהי ההבנה בפתגם הידוע "איזהו עשיר השמח בחלקו" – כי כתוצאה מזה, הוא לא מסתכל על אחרים, וכך נשאר עשיר, ללא שליטה של עין הרע. אותיות **שמח** זה **חמש** שמסמלת את האות ה' – מקור הכוח של העין הרע [ואולי זה פשר החמסה – הסגולה נגד עין הרע].

על פי זה נוכל להבין את מה שמובא בתלמוד, שרבי יוחנן שהיה יפה תואר, היה יושב ליד המקווה של הנשים, כדי שיסתכלו על יופיו ויולדו להן ילדים יפים כמותו. ולכאורה איך לא חשש מעין הרע, אבל כפי שהסברנו זה מובן, כי רבי יוחנן לא נתן עיניו באחרים, וההפך, רצה שכולם יהיו יפים כמוהו, וממילא אין סיכוי שתשלוט בו עין הרע. ולפי זה נבין מדוע זו הברכה היחידה [מה טובו אוהליך יעקב] שברך בלעם – לא הפכה לקללה, כי זו ברכה הנגזרת ממציאיות.

לכן גם ההקפדה בתורה על "לא תחמוד" – אל תחפש מה יש לשני ומה אין לך, כי בסופו של דבר זה יגרום לך לבעיות.

כמו כן מובא בזהר שע"י שמירת העיניים, כפי שיוסף שמר ולא הסתכל בבנות מצרים – כך מי ששומר את עיניו זוכה לברכה שקיבל יוסף שלא תשלוט בו עין הרע.

דבר נוסף, ברגע שאדם מחבר את כל מה שיש לו – להקב"ה, ומשייך את הכוח וההצלחות אליו, שום אדם בעולם לא יוכל לפגוע בו ע"י עין הרע, כמו יוסף הצדיק שתמיד הזכיר את האלוקים, אפילו כשהלך לפתור את חלום פרעה.

ולפי זה ניתן להסביר, שעין הרע תופסת רק על הגשמיות, אך בנשמה ושאר הדברים הרוחניים לא שולטת עין הרע. ולכן מביאה הגמרא שאדם שחושש מעין הרע שיאמר שהעצים יותר שמנות, מה הקשר? אלא, שיחשוב שאם בא לעולם למטרה גשמית- הרי שהפסיד, כי הבהמות יותר שמנות. וברגע שמבין את מטרתו בעולם, עין הרע לא שולטת עליו.

[עין רע בגימטריא = 400, מספר זה מצאנו חוזר על עצמו במקומות רבים, 400 שקל כסף של עפרון, 400 האנשים שהיו עם עשו כי רצה לשים עין הרע ביעקב, 400 פעמים שרבי פרידא לימד את תלמידו, 400 שנה גלו במצרים על ששמו עין הרע ביוסף, 400 חביות יין שהחמיצו לרב הונא, 400 פרסה שהלך עמלק להלחם עם ישראל, 400 ספרי תורה שכתב רב אמי, 100 ברכות כפול 4 אותיות = 400, 100 אנשים שהיו מתים כל יום כפול 4 יסודות = 400, 10 ספירות כפול 10 בכל אחד מהספירות כפול 4 עולמות = 400, רבים מההיסטוריה [בועז, מרדכי, רב, עמלק פרעה, ועוד.] שחיו 400 שנה. וההסבר לזה הוא שכוח הטומאה הוא 400 וכנגדו בכוח הקדושה ובשביל לעצור את כח הטומאה צריך להשתמש בקדושה]

אחר כל הדברים האלה,

במקום להתחיל לפחד ולהתמלא בפארנויות, לחפש את ההורוסקופ היומי כאחוזי תזזית, להחליף את התכשיטים והתמונות בבית בחמסות מוזרות, איורים וקמיעות כנגד עין הרע וכדומה, עדיף לדעת שגם אם יש משהו בעין הרע ובמזלות, הרי שיש לנו יכולת יותר פשוטה לשלוט במצב מבלי להיסחף למיסטיקה מיותרת.

הקב"ה ברא את העולם עם הנהגה קבועה של טבע, הטבע שולט בכל, הטבע כולל את המזלות, עין הרע, חלומות וכל שאר דברים. הטבע זה הנהגה הרגילה של העולם!

אך יש גם הנהגה של נס, נס יתפרש כשבירת הטבע, שבירת הסיסטם הקבוע. והדרך הקלה והטובה ביותר בשביל לזכות לנס, היא, לעשות ניסים בעצמנו. כלומר, גם לנו כבני אדם יש הנהגה קבועה מצד המידות שלנו, כלפי הסביבה: אם מכעיסים אותנו אנחנו כועסים, ולפעמים עוד יותר מזה. אך אם ברגע שיכעיסו אותנו, יפגעו בנו, לא נחזיר, ונבליג- הרי שעשינו נס, שברנו את הטבע.

באותו רגע, אומרים חכמים תבקש מה שתמצא, תבקש ניסים ויש לך סיכויים גבוהים לקבל.

כי ה' מנהיג את העולם במידה כנגד מידה: אתה עשית נס, וה' יעשה לך. וגם נגד המזל, או שעשו לך עין הרע, קיללו אותך, ואתה צריך לקבל מכה - ה' ישבור לך את הטבע, ותינצל.

ואם נביט בהיסטוריה נראה, שתמיד כשהקב"ה עשה לנו ניסים, זה היה אחרי שבני ישראל שכרו את הטבע שלהם.

ולמשל כשהלכו אחרי משה במדבר באמונה שלמה כנגד הטבע, הקב"ה עשה להם ניסים בלי סוף, עד שההנהגה הטבעית שלהם נהפכה לניסית.

יש אפשרות אף לטעון שעין הרע, חלומות רעים, כישופים, קללות ועוד, אין להם שום כוח בפני עצמם. והם משולים לחושך שהוא העדר אור: ברגע שאין אור אדם שהולך בחשיכה עלול ליפול, לא החושך הוא זה שהפיל אותו, אלא המכשול שעמד בדרכו! החושך רק גרם לו שלא להבחין במכשול.

כל הדברים לעיל עובדים על אותו עיקרון, הם גורמים לאדם שלא לראות את המכשולים. למשל, אדם שחלם שהוא יפסיד בעסק, אם הוא יעסיק את הראש שלו בהפסד הצפוי, יתכן שהוא באמת יפסיד בסוף. לא בגלל החלום! אלא פשוט, בגלל שהוא התקשה לעבוד. החלום רק גרם לו להתרפות בעבודה. אך אם יתעשת ויפסיק לחשוב על החלום, הכל יהיה בסדר.

■ ■ ■ ■ ■

יום חמישי

"ויאמר אלוקים ישרצו המים שרץ...ועוף יעופף על הארץ ויברא...את התנינים הגדולים".

ביום חמישי נבראו הדברים הבאים:

א. העופות והדגים. לגבי הדגים כותבת הגמרא [חולין כ"ז:], שנבראו מהמים, ומאז הדגים הטהורים נולדים מביצים והטמאים - מדגים. [ע"ז מ.] לגבי העופות, מסתפקת הגמרא, אם נבראו מהמים, או מהעפר הבוצי, השוכן במעמקי הים, או צף במים [חולין כ"ז:].

ועיין בגמרא בבכורות [ז:] שמבדילה בין דג טמא שמשריץ דגים, לדג טהור שמטיל ביצים. ועיין עוד בעירובין [כז:] האם דגים נחשבים כגידולי קרקע.

ב. המלאכים. [לדעת ר' חנינא שהוכא במדרש רבה – בראשית].

ג. נלקחה נקבת הלוויתן. הקב"ה לקח את נקבת הלוויתן, בכדי למנוע התפשטות המונית שלהם, העלולה להחריב את העולם, ויכין מזה סעודה לצדיקים לעתיד לבוא, מיותר לציין שתיאור זה הינו מטאפורה בלבד לשפע שיהיה בעולם הבא.

ד. ה' ברך את הדגים. יש דעה, שבירך את הדגים לבד, משום שניצודים בהמוניהם. [יצויין כי דגים לא צריכים שחיטה בשביל לאכול אותם, על אף שישנה דעה במדרש רבה הרוצה לחייב אותם בשחיטה.] ויש החולקים וסוברים, שבירך גם את העופות.

■ ■ ■ ■ ■

יום שישי

"ויאמר אלוקים תוצא הארץ נפש חיה למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ..."
ויברא אלוקים את האדם בצלמו..."

ביום שישי נעשו הדברים הבאים:

א. נבראו הבהמות והחיות.

ב. נתחזקה הבריאה, שהייתה רופפת עד ליום זה.

ג: הקב"ה שורף את המלאכים, המסרבים לבריאת האדם.⁶ [ועיין בתוספות סוטה דף ל ע"א, שמביא בשם התוספתא, שמשמע, שלא שרף אותם, אלא חזרו בהם בזמן שירת הים, ויתכן לומר שהכוונה שעשאו שחורים – משטינים, כלומר ה' רצה שיהיה צד של מלאכים בעד האדם וצד נגד]. אך לבסוף ברא את האדם, שחכמתו מרובה משל המלאכים,⁷ והם אף חשבוהו לאלוקים, עד שהפיל עליו תרדמה.⁸ בתחילה קיבץ את עפרו מכל העולם.⁹ שעה אח"כ גילמו [גופו היה מבבל, ראשו מא"י ואיבריו משאר הארצות.¹⁰]. לאחר מכן מתחו, בשעה הרביעית נפח בו רוח חיים, ובשעה החמישית עמד על רגליו. [במדרש מובא שאדה"ר נברא עם זנב בשביל שלא יתגאה]. אז נפלה עליו תרדמה ונוצרה חוה מצלעותיו.

יש אומרים, שהייתה בתחילה כפרצוף שני שלו¹¹ ויש סבורים, שהייתה לו אשה אחרת, שנבראה כמוהו, וכיון שרבו, אמרה את השם המפורש ופרחה לה לאוויר¹². ולכן ברא הקב"ה אשה אחרת מצלעותיו ממש שרק כך יוכלו להסתדר ביניהם מאחר והאשה נעשתה מגופו ממש]. האדם נברא מהול¹³ ונוצר ממקום המזבח¹⁴ ברי"ה¹⁵ שחל בערב שבת.¹⁶ נברא גדול כבן עשרים¹⁷, גודלו היה מתחילת העולם ועד סופו¹⁸ ושלט בשבעים לשון,¹⁹ אך דיבר ארמית.²⁰ י"א שהיה כצדוקי.²¹ [האמין רק בתורה שבכתב]

⁶ סנהדרין ל"ח:

⁷ פסיקתא רבתי

⁸ בראשית רבה ח', י'

⁹ סנהדרין ל"ח:

¹⁰ שם

¹¹ עירובין י"ח וברכות ס"א.

¹² בן סירא

¹³ שוחר טוב

¹⁴ מזיר ז'.

¹⁵ זוהר בראשית

¹⁶ סנהדרין ד'.

¹⁷ בראשית רבה י"ד.

אדם הראשון הצטווה על שש מצוות [ע"ז, שפיכות דמים, גזל, חילול ה', דינים וגילוי עריות. (דברים רבה ב')]. כשקם האדם מתרדמתו, בא על חוה ונולדו קין ותאומתו. [מובא בזוהר שקין היה חציו מהעליונים וחציו מהתחתונים] יש סוברים, שבאותו זמן נולד אף הבל ושתי תאומותיו. יש אומרים שקין והבל היו תאומים. ויש שסבורים, שנולדו רק לאחר 100 שנה. שעה לאחמ"כ ציווה אותו ה' על עץ הדעת. י"א שהיה גפן, י"א תאנה, י"א חיטה,²² י"א אתרוג,²³ הרס"ג מביא שזה היה אגוז שהוא כצורתו של המוח, וי"א שהיה תפוח, אף שלכאורה זו הדעה הנוצרית, מובא בתוספות במסכת שבת שאתרוג מתורגם גם כתפוח, אמנם הכוונה כמו במדרש שעץ הדעת היה אתרוג ולא תפוח. יש המסבירים את המקור לטעות זו, מהתרגום של טרטלומאוס שתירגם את עץ הדעת למילה – **malo** מלשון רע, ובגלל שמילה זו דומה למילה תפוח בלטינית, הפך עץ הדעת לתפוח. [ועיין בבן איש חי בבראשית, שכותב שכל הדעות נכונות, ועץ הדעת היה כמו המן שטעמו היה משתנה, וכעין זה כתב ר' צדוק מלובלין שבעץ הדעת היה את כל הפירות בכוח. לאחר שעה חטא. אח"כ שפטו וגירשו מגן עדן²⁴, ומיעט קומתו למאה אמה²⁵ והפסיד את תענוגי גן עדן.²⁶

לאחר שחטא, התקלל בעשר קללות: מיתה, פת בצער, אוכל טוב ומוציא רע, בניו יהיו גולים, רימה ותולעה תשלוט בו בקברו, הבהמה תמרוד בו, חייו יתקצרו, ויובא לדין בעוה"ב. [עירובין י"ח:] גם חוה נתקללה בעשר קללות, וכן העולם והנחש. [במדבר רבה ה-ד] כיון שחטא אדה"ר, נכנס לתענית ממושכת ופרש מחוה למשך 130 שנה. מובא בתלמוד, שבאותם שנים הוליד רוחין, שדין ולילין. [עירובין י"ח:] חייו נתקצרו לאלף שנה, ומתוכם העניק לדוד 70 שנה, לאחר שראה שביום שייוולד דוד, ימות מחוסר שנים [במד"ר י"ד]. גופו התפלג לשישים ריבוא נשמות, כדי להשלים את התיקון. וזה הסבר השוני בין בני האדם, מאחר וכל אחד מקור נשמתו שונה. וככל שהיה יותר מעורב בחטא, כך תיקונו בעולם שונה.

18 חגיגה י"ב.

19 מדרש תנחומא

20 סנהדרין לח:

21 שם

22 ברכות מ.

23 בראשית רבה ט"ו, ח'

24 סנהדרין ל"א

25 בראשית רבה ט"ו, ח'

26 סנהדרין נ"ט:

שבעת הימים התפלגו לשבעת אלפים שנה. [כדברי הרמב"ן (בבראשית), שכל יום מבטא אלף שנה. היום הראשון מסמל את אדה"ר, שהיה אורו של עולם. היום השני מסמל את הבדלתו של נח מהרשעים, כהבדלת המים ביום הבריאה. היום השלישי, שנראתה בו היבשה, רמז לאברהם, שגילה את הקב"ה. היום הרביעי מסמל את בניית בתי המקדשות, שזהו היום שנבראו המאורות. היום החמישי מרמז בבריאת העופות על מלכות האומות, היום השישי מרמז בבריאת האדם על הגאולה שתבוא והאלף השביעי כנגד האלף שנה, שהעולם יהיה חרב כגמ' בע"ז ט'.]

בסוף שבעת אלפים שנה יושלם התיקון, וזהו ההסבר לדברי הגמרא [יבמות סב.]: "אין בן ישי בא עד שיכלו נשמות מן הגוף".

יש בקבלה דעה, הטוענת שהעולם מתוכנן ל- 6000 שנה גשמיים + 1000 שנה שבתיים + 3000 שנה רוחניים בעלי דרגות גבוהות.

ואולי כל אלף מסמל אחד מהספירות:

3000 השנים הנוספות כנגד חכמה בינה ודעת, והם הספירות העליונות, ולכן השנים גם תהיינה במושגים אחרים.

ספירת הכתר כידוע היא כנגד האין סוף, ולכן אין אלף כנגדה.

אחריהם מגיע האלף הראשון שהוא כנגד החסד, שבו התחיל ה' להעניק מחסדו על הבריאה.

האלף השני כנגד הגבורה, ולכן אירע בו המבול, דור הפלגה וכו'.

האלף השלישי כנגד התפארת, ונולדים בו השבטים שיצאו מיעקב [תפארת], מתן תורה – תפארת העולם.

האלף הרביעי כנגד הנצח, נחתמת המשנה שהיא פירוש לתורת הנצח.

האלף החמישי כנגד ההוד, תקופת היופי וההדר של עם ישראל, אמוראים, סבוראים עד הגאונים, נחתמים התלמודים [הבבלי והירושלמי] שהם בבחינת ההוד של המשנה.

האלף השישי כנגד היסוד שבו נברא האדם, ולכן בו האדם מתפתח מבחינה גשמית ורוחנית: התקדמות הטכנולוגיה, וחקר ההלכות - שזהו היסוד לעם היהודי.

והאלף השביעי כנגד המלכות, בו תהיה מנוחה מוחלטת שהיא בחינת המלכות.

הסבר נוסף לענין זה הוא: שיש בשמים אוצר של נשמות ששמו גוף, וכשיכלו הנשמות ממנו, יבוא המשיח. [קצת קשה מהגמרא בשבת דף ל. שלעתיד לבוא עתידה אשה ללדת בכל יום] ולכן כשזוג מתחתן, הוא מקרב את המשיח ע"י שמקיים פריה ורביה ומוציא עוד נשמות מהאוצר – "גוף".

ולכן ב"שבע ברכות" אומרים "משמח ציון בבניה" ו"שהשמחה במעונו" כי מעון, זה משכן הנשמות.

■ ■ ■ ■

חטא אדם הראשון.

חטא אדם הראשון מעורר תמיהות רבות. כיצד ברום מדרגתו הרוחנית נפל וחטא?

[יש מסבירים, שהנחש פיתה את האישה, בטענה שמותר להם לאכול מעץ הדעת, חרף הציווי, מאחר ויש דין באריס, שמותר לו לאכול בשעת העבודה, אך בעה"ב יכול להגבילו באכילה. כל זה בתנאי שהאריס שפוי ובעל דעה. האדם היה כאריס, כפי שכתוב: "וישם את האדם לעובדה ולשומרה" והקב"ה עשה עימהם תנאי, לא לאכול מעץ הדעת, אך עדיין לא הייתה בהם דעת, כי רק "ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם", אך כרגע אינם בני דעת, והתנאי בטל.]

בדעת זקנים [חומש ויקרא] מובא, שאדם הראשון השתכר מהיין של ברכת הנישואים שלו, ולכן חטא והתחייב מיתה. ולכן בקידוש נוהגים לומר סברי מרנן ועונים לחיים, בכדי להבדיל מהיין הראשון שהביא את המוות לעולם.

אך טעות היא לחשוב, שהיו טיפשים, כי בימות המשיח נשוב אנו לדרגתם קודם החטא, ולא יתכן שנחזור לטפשות.

לכן מסבירים חכמים, שהחטא היה בזה, שחשב להגביר את עבודתו הרוחנית, ע"י שייכנס לניסיון ויתגבר עליו.

יש מחלוקת בהבדלי הדרגות קודם לחטא:

הרמב"ם סובר שלפני החטא דרגתו הייתה במושכלות [דברים בלתי יחסיים] ועבודתו הייתה ללא פשרות, ואחרי החטא נכנס למפורסמות, [דברים יחסיים, כמו טוב ורע] ואז נכנסו השיקולים והפשרות [רמב"ם - מורה נבוכים].

ואולי עומק כוונת דבריו היא, שלפני החטא היה במצב של **אמונה**, ללא שאלות, ללא ספיקות וללא צורך בהסברים - הוא האמין בצורה מושלמת,

כעין הדרגה שאליה הגיעו בנ"י בזמן מתן תורה, ולכן אמרו נעשה ונשמע - קודם כל נעשה אפילו אם לא נבין.

אך אחרי שחטא אדם, הכניס לעצמו את הדעת, וכפי שכתוב, בדעת יש **"טוב ורע"** מצד אחד יש הסברים, תשובות הוכחות למציאות הבורא וכו'. אבל הבסיס הוא על ידיעה, וברגע שיש שאלות שאין עליהן הסבר [ויש כאלה], הכל נופל!

וזה מה שנקרא **ביטחון**, **ידיעה**, אני מאמין אבל רק כשאני בטוח, וזה יכול להסדק ולפעמים אף להעלם.

זוהי הירידה שירד האדם לאחר חטאו.

וצריך לזכור, שהשאיפה היא להגיע לדרגה של אמונה- להאמין, לא בגלל שאני ראיתי הוכחות, כי אף פעם אין 100% הוכחות, מה שאין כן אמונה היא 100%. כמו שכתוב "וידעת היום" ידיעה מספיקה ביום- כשהכל ברור, אבל כשמגיע הלילה, והבעיות, צריך "והשבות אל לבבך"- שהאמונה תגיע אל הלב ולא רק מהשכל- מהידיעה, ומהבטחון.

ואולי אפשר להעמיק יותר בהשלכות ובהבנה של חטא עץ הדעת.
לפני החטא היה האדם נטול דמיון, ללא הכוח המדמה, כלומר- דרגתו הייתה כמשה רבינו [אגב, גם על משה נאמר שהיה כלול מכל נשמות ישראל], שראה הכל במוחשיות ללא צורך בכוח המדמה, שזה כוח הכרחי לכל נביא, [עין מה שכתבתי בשנת 3448 שם הארכתי על הנבואה]
אך הנחש, היצה"ר שהוא בעצם הדמיון, הכניס לאשה את הכוח המדמה ע"י עץ הדעת [כי טוב העץ... וכי הוא תאוה לעיניים, שזה בעצם דימיון], ואז נפלו מדרגתם ונכנסו לעולם הדמיוני. [שהרי הדמיון גורם לנו לחוש שיש מציאות פיסית בעולם, כפי שכבר כתבתי, שבעצם כל החומר בעולם הוא ריק, רק המהירות של האטומים נותנים לנו תחושה של דברים פיסיים].
ואז כביכול שמע את ה' מתהלך בגן ואת קולו, שזה בעצם תוצאות של דמיון.

במתן תורה בני ישראל חזרו לדרגה זו וראו הכל ללא דמיון, אך שוב הגיע השטן והכניס להם בדמיון שכביכול משה מת ועליהם לעשות משהו חדש, ואכן הם עושים עגל, ומדמיינים שהוא כבר הוציא אותם ממצרים וכו'.

היוצא מזה שבעומק העניין, הנפילה של חטא העגל ועץ הדעת, הייתה ליפול שוב לעולם הפיסי שלנו, ליפול שוב לשינה עמוקה שבמהלכה אנו חולמים שכביכול יש מציאות פיסית לעולם, ומדמיינים את החיים פה.
וביתר ביאור, לפני החטא היו עם ישראל בדרגה רוחנית לגמרי וחיו בעולם אמיתי לגמרי, אך ע"י החטא של הדמיון נפלו שוב כמו אדם הראשון לעולם שלנו – עולם הדמיונות, עולם בו אנו נמצאים רק במצב של חלום ["בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים"], וממילא נגזרה עליהם המיתה, שהמוות הוא היקיצה לעולם דמיוני נוסף של גן עדן וגהנום עד שנתעורר לבסוף לגמרי, שוב לעולם הנצח – העולם האמיתי.
וזה מה שכתוב שאחרי החטא נאמר עליהם "אכן כאדם תמותון" אדם מלשון דמיון.

לכן התיקון שלנו הוא בדרך הדמיון, בכל המצוות צריך לכוון, לחוש, לדמיין ולהרגיש כל מיני דברים [כאילו יצאנו ממצרים וכו'], כי כל המצוות באו לתקן את החטא של הדמיון, ע"י הדמיון, ולכן לעתיד לבוא מצוות בטלות.

ועיין עוד בחלק שני שם הארכת על החלום של העולם הזה. וכן באחרית דבר בפרק של התאוריה של הכל.

דעה נוספת טוענת שלפני החטא יצר הרע היה חיצוני, ואח"כ נכנס לתוכו ונעשה פנימי. [הגר"ח מוואליזין]

רעיון זה מתאים עם העיקרון של רבי נחמן מברסלב, שהיצר הרע הינו הדם של האדם. ולכן כשאכל מעץ הדעת הכניס לתוך גופו ודמו את היצר הרע [ולכן חשובה הזהירות על המאכלים שאדם אוכל כדי שדמו לא יזדהם].

לגבי בחירתו של האדם לכאורה שוררת תמימות דעים בקרב חכמי ישראל, שמעשי האדם עד גבול מסויים, נתונים לבחירתו החופשית, בניגוד לדטרמיניזם, הדוגל בחוסר אפשרות בחירה. וטוען, כי כל מעשי האדם והתנהגות החומר נתונים לסיבות קבועות, ללא יכולת שליטה של האדם, כפי שסברו גם דמוקריטוס, שפינוזה, סימון דה פלאס ורבים אחרים.

טענתם איננה נכונה, כפי שכותב הוקינג [קיצור תולדות הזמן – 162], משום שעיקרון אי הוודאות של מכניקת הקוונטים מלמד, שיש זוגות מסוימים של תכונות כמותיות, כמו מקומו של חלקיק ומהירותו, שאי אפשר לנבא את שתיהן בדיוק מושלם.

עיקרון זה ריסק את הדטרמיניזם, שטען, כי לכל דבר מהלך צפוי וקבוע מראש. הדטרמיניזם, למעשה, שולל כל דרישה לאתיקה בסיסית, מאחר ולא ניתן לתבוע אדם על מעשיו הרעים, אם סיבה עלומה, שאינה תלויה בו, גרמה למעשיו.

הקושיא המפורסמת, בדבר ידיעתו של האלוקים את העתיד שלכאורה סותרת את בחירתו של האדם [שהרי אלוקים יודע את העתיד], מקורה בטעות שהרי ביחס לאדם, נחשבים מעשיו כבחירה. לאלוקים אין מגבלות של זמן, לכן העתיד הינו בשבילו כהווה ולכן גלוי לו, מה יבחר האדם. אך האדם, כשלעצמו חפשי בבחירתו. [כמו שנביא לא נוטל את כוח הבחירה מהאדם] אך עם כל זה ככל שמעשיו גרועים יותר, בחירתו בטוב נעשית קשה יותר ויותר, מאחר והוא מצוי בעומק הרע, ועליו לחזור כברת דרך ארוכה, כדי להגיע אל הטוב.

וזהו ההבנה במשפט: "עבירה גוררת עבירה". זוהי אף הסיבה, שרבים מהפילוסופים טענו שאין בחירה, מאחר והיו שקועים עמוק בשטח הרע, וקשה היה להם לחזור. גם

בכיוון ההפוך, כשאדם מצוי בטוב ומרבה במצוות, הרי הוא מצוי בשטח הטוב ובחירתו בטוב נעשית קלה יותר.

במחקר, שנעשה באונברסיטת סטנפורד ב 1985, לקחו קבוצת אנשים וביקשו מהם להרים את היד ברגע שמתחשק להם, וגילו שהמוח ידע על זה שליש שניה לפני שהם רצו, אך ברגע שביקשו מהם להרים את היד מתי שהם לא רוצים, המוח לא ידע על זה קודם. על פי זה ניתן להסביר את הצורך בהתראה לאדם שמבצע עבירה, כי אז נותנים לו אופציה של בחירה חופשית במאה אחוז.

יוצא שבמצוות עשה, המוח רוצה בקיום המצווה, עוד לפני שהאדם רוצה בה. (הדם הוא היצר, וברגע שאדם שומר על גופו, הדם שלו נקי, וכשהדם מגיע למוח, המוח רוצה רק דברים טובים, ולכן מצוה גוררת מצוה).

ועיין באחרית דבר, "בתאוריה של הכל" שם הארכתי בעניין, בדרך אחרת.

ולסיכום, יש דמיון רב בין חטא אדם הראשון לחטא העגל, שהרי לפני חטא העגל חזרו לדרגת אדה"ר קודם החטא. [ועיין מה שכתבתי בשנת 2448 להשלמת העניין]

בילקוט שמעוני מובא, שביום השבת הראשון לא שקעה השמש, כי מובא בגמרא שרק במוצ"ש ראה האדם ששקעה השמש, וחשב שזה בגלל חטאו, יוצא שבאותו זמן שחטא גרם לשטן יכולת לשלוט על העולם. אך יכולת זו ניתנה לו על פי אותה שנה, ובשנה זו היו רק 364 יום, כי יום אחד לא הייתה שקיעה.

ולכן אומרים שביום כיפור אין לשטן שליטה, כי הערך המספרי של המילה "השטן" הוא 364 ובשנה יש 365 יום.

אך השאלה היא, האם היום תלוי בזריחה ושקיעה, או במספר שעות מסויים [כמו אדם שיוצא לחלל ורואה כל 90 דקות זריחה ושקיעה, שצריך לחשב 24 שעות כפי המקום ממנו יצא, ולפי זה לחשב את מספר הימים].

מנגד, יש שטוענים [פסיקתא רבתי פרשה כ"ג] שהאור הגנוז שימש עד מוצאי שבת בגלל כבוד השבת, ואולי לכן לא חש אדם הראשון בשקיעה ובחושך עד מוצ"ש, אבל באמת השמש כן שקעה בשבת.

דיון נוסף התפתח בענין זה, האם השקיעה היא כפי השעות שמופיעות אצלנו בלוחות שנה, או שאפשר לשחק עם 8.3 דקות בערך, בגלל מהירות האור [אם נחשב שהשמש נמצאת במרחק של 150,000,000 ק"מ מכדור הארץ ולאור לוקח 300,000 ק"מ

לשנייה להגיע אלינו. יצאו לנו 8.3 דקות שהשמש כבר זרחה אבל אלינו לא הגיע האור].

אך דבר זה בעייתי, משתי סיבות: האחת, שלכאורה המצב נמדד לפי כדור הארץ ואני לא צריך לבדוק מתי השמש זרחה מחוץ לכדור הארץ [כפי שפסקו לאילן רמון שיצא לירח ושם יוצא לו לראות, שקיעות וזריחות כל 90 דקות, וא"כ כל כמה שעות הוא יצטרך לשמור שבת וכו']. אך פסקו לו שינהג כפי המדינה שממנה יצא] והסיבה השניה, כיום אנו הולכים לפי השיטה ההליוצנטרית שכדור הארץ סובב סביב השמש, ממילא הזריחה נקבעת לפי הרגע שכדור הארץ נכנס למקום המואר וזה מידי, ולא תלוי בזמן שלוקח לקרני השמש להגיע.

■ ■ ■ ■ ■

האדם [חיצוניות ופנימיות]

האדם מורכב משני חלקים עיקריים: גוף ונפש. הגוף - סמל הגשמיות. והנפש, הנשמה-מהווה את החלק הרוחני שבאדם.

לכל אדם תכונות נפש משלו והן שונות משל חברו. אמנם יתכנו קווי אופי דומים, אך המכלול יהיה שונה תמיד.

היו שראו ברוחניות עיקר, ועל האדם להשתדל לעסוק בה כמה שיותר. לפי שיטה זו, אמורים מעשיו הגשמיים של האדם, להיגזר מרוחניותו. ואת הגשמיות שבו, עליו לשעבד לחלק הרוחני. [זוהי גישת היהדות ולהבדיל הבודהיזם, הקונפוציוניזם, הטאואיזם ועוד רבים].

כפי שראינו הבריאה מסודרת לפי חומר ורוח, כלומר תחילה נברא הדומם ולכן מבחינה חומרית הוא הכי חזק, אך מבחינה רוחנית הוא החלש ביותר.

אחר כך נברא הצומח, שהוא קצת פחות חזק אך גם קצת יותר רוחני. אחרי הצומח נבראו הבהמות, שנחשבות לפחות חזקות [חיים פחות וכו'] ומצד שני, יש בהן נפש רוחנית קצת.

ולבסוף נברא האדם, שמבחינה חומרית הוא הכי חלש [עד שהוא הולך וכו'] אך ברוחניות יכול להגיע למעלות גבוהות יותר. [עיינ באחרית דבר, שם כתבתי בדרך אחרת]

לפי גישת היהדות קיים קשר הדוק בין הרוח שבאדם לבין הגשם [בין הנשמה לגוף], ולמשל, ישנם 248 איברים באדם [לאשה יש 252 ולפי ר"ע 253] כנגד 248 מצוות עשה, ו- 365 גידין כנגד 365 מצוות לא תעשה, כך שלכל אבר יש את המצווה המחייבה אותו.

אף בבית היהודי ישנו חיבור אינטגרלי בין הרוח לחומר, כפי שבא לידי ביטוי באותיות של האיש והאישה = **א** – ארץ, **ש** – שמים, האות **י'** אצל הגבר והאות **ה'** אצל האשה שזה ביחד **י-ה**, כלומר שם ה' [הרוחניות] מחבר בין השמים לארץ [הרוח והגשם].

כתוספת לזה אפשר להביא את הגמרא שדורשת מהפסוק "אחור וקדם צרתני" שאם אדם מתנהג טוב נחשב ל"קדם", כלומר, לראשון שביצירה. אך אם מעשיו רעים נחשב ל"אחור" – כלומר האחרון שביצירה. ולכאורה, הרי בכל מקרה האדם נברא ביום האחרון, אז מה משנים מעשיו?

ואפשר לומר, שאם האדם מתייחס לחלק הרוחני שלו כעיקר ומתנהג בהתאם, ממילא נידון כנשמה שנבראה בתחילת הבריאה, ואם כן נידון כראשון לבריאה.

אך אם מתייחס בעיקר לחלק הגשמי שבו, אז נחשב לבריאה האחרונה, כי הגוף נברא אחרון ואפילו יתוש קטן שבעולם נברא לפניו.

צריך לדעת שכל האמביציה של האדם מקורה בנפש, ברוחניות שרוצה להנות הנאה רוחנית והגוף מנסה לרצות אותה ע"י אוכל ושאר דברים גשמיים, אך היא דוחה את זה [ולכן כל האוכל יוצא] ומחפשת עוד ועוד, ולכן בהנאות העולם הזה אין אף פעם סיפוק תמיד רוצים עוד, ואין האדם מת וחצי תאוותו בידו.

הנשמה, מורכבת מחלק אלו-ה ממעל, דבר המונע מאיתנו השגה כלשהיא בדבר רוחני זה.

היו כופרים שטענו, כי גם נפש האדם מורכבת מאטומים, שבשעת מיתתו, מתפרדים לאוויר העולם ונעלמים לנצח. לגישתם, לא יביא האלוקים בחשבון את מעלליהם הרעים. [כך פרסם לראשונה אפיקורס היווני ב- 3460 ליצירה].

הנשמה לפי תפיסת היהדות מתחלקת לחמישה חלקים :

נפש - הכוח הרוחני שמחייה את המערכת הביולוגית.

רוח - כוח החשיבה שבאדם.

נשמה - החלק הרוחני החזק שבאדם.

חיה [נשמה לנשמה] – חלק פנימי בנשמה.

יחידה – החלק שקשור בתיקון הסופי.

בשבת, כותב האר"י, יש תוספת קדושה בחלקי הנשמה, אך זה תלוי בדרגת האדם אם יקבל תוספת לכל החלקים או רק לחלקם. ועל פי זה נוכל להבין את דברי הרמב"ן, שאומר שביו"ט תוספת הקדושה לא נעלמת אוטומטית וביד האדם להשאר איתה.

[יש הטוענים, כי לגוי אין את החלק הרביעי והחמישי ולבהמה יש רק את הנפש. ועיין באור החיים על פרשת אמור, שמביא שישנם אף יהודים שיש להם רק חלק אחד מהנשמה וכפי דרגתם מתוספים החלקים הנוספים. וכן כתב הבן איש חי].

נוסף על זה כותב האר"י, שאף לחומר יש רוח [נפש] ואין דבר ביקום שאין לו נפש, [וכך אף ידוע במדע שאף לצומח יש רגשות [בעיה לצמחוניים] ואף הדומם רוחש פעילות רוחנית שאם לא כן החומר לא היה מתקיים, כי הרי הצורה בה אנחנו רואים את החומר כמוצק זה בגלל מהירות האטומים אבל הרוב באמת ריק]

יש אומרים שיש עוד גוף לאדם והוא שילוב של הרוחניות והגשמיות ונקרא "צלם", ואולי איתו נהיה בעולם הנצח.

ואולי על פי זה נוכל להבין מיהו ה"אני" האמיתי של האדם, כלומר הרי את הנשמה ה' נתן לי, אז צריך להיות משהו יותר פנימי שיסמל את ה"אני", הגוף גם הוא חלק ממני אבל ודאי שלא "אני".

ויתכן לומר שהצלם הזה, הוא ה"אני", וביד האדם לנווטו. או ע"י הנשמה ואז הוא יהיה רוחני יותר, או ע"י הגוף ואז האדם נהפך לגשמי יותר.

ועיין בפתח עיניים במסכת סנהדרין [קב] שהביא בשם מהרש"ו שיש אמצעי נוסף שמקשר בין חלקי הנשמה לגוף האדם.

עוד מושג שקשור לנשמה, ויש לו השפעה רבה על כל מישורי החיים הוא: **גלגולי נשמות**. לפי היהדות, הנשמות כיום הם גלגולים ותיקונים של נשמות קדומות שחזרו לעולם בשביל לתקן, **תינוק = תיקון**.

למשל רשב"י, הוא ניצוץ נשמתו של משה רבינו, כמו שכתוב על משה רבינו – "עלית למרום שבית שבי" [הכוונה לתורה] שזה ר"ת שמעון בר יוחאי, ור"ת יצחק בן שלמה – האר"י שסיים את התיקון.

ותמיד באותו יום בשבוע שחל ז' באדר - יום פטירת משה, חל ל"ג בעומר – יום פטירת רשב"י, וביום הרביעי של סוכות, שזה האושפיזין של משה, באותו יום בשבוע יוצא היום של ל"ג בעומר. ועיין בספר גלגולי הנשמות לרמ"ע מפאנו.

אך מנגד, היו בחכמי ישראל מעטים שחלקו על המושג של גלגולי נשמות, כדוגמת הרס"ג ורבי אברהם בן הרמב"ם, **הרמב"ם עצמו לא הזכיר כלום בנידון**.

לעומת זאת, רוב פרשני התורה חלקו על דעה זו וטענו בתוקף שקיים מושג כזה, והביאו אף לראיה את המצווה של יבום.

כמו"כ, רבי אריה די מודינא כתב ספר נגד הגלגולים, אך כשראה ילד בן חודש שאומר שמע ישראל ומיד מת, החל להאמין – וחזר בו מספרו.

המהרש"א כותב במסכת ע"ז, שכף הקלע המוזכר כחמור שבעונשים, הינו עונש הגלגול, כביכול שקולעים את הנשמה לתוך גוף חדש.

רבים מסבירים כך את הבעיה של "צדיק ורע לו רשע וטוב לו", שהרי כל נשמה צריכה לתקן גם מדורות קודמים, וממילא יתכן שצדיק יסבול פה בשביל לתקן את הגלגול הקודם שלו.

ועיין במה שכתבתי בפרק של 'התאוריה של הכל', שם אנסה לחבר בין שתי הדעות: בעד ונגד הגלגולים.

היו אף שחלקו על התפקיד של הנשמה ונאחזו במטריאליזם וטענו, שהגשמיות שבאדם היא העיקר, והרוחניות מהווה עזרה וסיוע לחלקו הגשמי.

היו גם שניסו להכחיש כל מציאות רוחנית באדם ודימו אותו לבהמה המצויה. [כפי שטען הפסיכולוג הגרמני וונדט וילהלם בן המאה ה-19. לאור שיטה זו, אין פלא, כיצד הידרדרו הנאצים לטבח המוני ונורא.] לדבריהם, האדם מונע ע"י דחפים פנימיים, הממריצים אותו לדבר זה או אחר, ומחשבתו משתנה ומונעת ע"י רצונו באותו הרגע. לעומת האידאליזם המאמין שכל היקום נמצא בנפשו של האדם, כלומר אין חומר, יש רק רוח. [עיין בתיאוריה של הכל בעניין זה].

תכונות האדם לחלק מהדעות משתקפות במעשיו, בכתב ידו, בכף ידו, בתנועות גופו ובעיקר מפרצופו.

חכמות נוספות התפתחו עם השנים בהקשר לאדם המצוי ולאופיו: העיקרית שבהם ידועה בשם **'תורת ארבעת הטמפרמנטים'** [המזגים], או 'ארבע המרות' [הליחות - הנוזלים שבו]. תורה זו מיוחסת לרופא היווני הקדמון היפוקראטס [460-377 לפנה"ס] ויש המייחסים אותה לרומאי גאלינוס. [131-201 לספירה] עם הזמן השתכללה השיטה, בעיקר בידי הפסיכיאטר הגרמני ארנסט קרטשמר, כפי שפרסם בספרו 'האופי ומבנה הגוף' [1925]. תורה זו מצביעה בעיקר על מס' תכונות עיקריות, כפי שנראה לקמן:

1. בעל מרה אדומה- מחזור הדם שבו מזורז ונחשב לדינאמי מאוד. בעל מזג חם ואוהב את ההנאות. אלה גוברות על רגשי הצער שלו.
2. בעל מרה ירוקה- רגשן ומהיר להצטער ולהתמרמר. נחשב לרגזן, אך בעל יכולת התמדה, בניגוד לבעל הליחה האדומה.
3. בעל מרה שחורה: בדרך כלל נחשב לעצוב ודכאוני, אך אינו רגיש כל כך. כוח ביצועו מועט [נוזל שחור לא נמצא כיום, אך ישנו חומר שנקרא היפופוזה (יותרת המוח) ומשערים, שהוא הגורם לדיכאון].
4. בעל מרה לבנה: נחשב כפלגמאטי [אדיש]. הרגש שבו מאוד ממוצע. יכולת ההחלטה שלו מהירה ויש לו אף כוח התמדה.

הצבעים ביקום ובכל דבר אחר בנויים עם עומק פיזי ונפשי, וכפי שהוכח במחקרים רבים, לכל צבע יש את ההשפעה שלו. היפנים אף פיתחו תורת ריפוי שלמה על פי הצבעים, ומן הסתם אף לצבעי האוכל יש השפעה מסוימת על נפש האדם וגופו. בקבלה אף ידוע, שלעשר הספירות יש צבעים, וכל צבע מבטא הנהגה אחרת.

שנים לאחמ"כ, שכלל ארנסט קרטשמר את התורה הזאת וחילק את הנפש לשלושה חלקים, כשבחלק השלישי משפיעה תורת המרות על מזגו של האדם, בחלק הראשון הוא

מדגיש את הקונסטיטוציה [מכלול התכונות], שלדעתו, מקורה בתורשה ולפיכך היא מושג ביולוגי. החלק השני, לדעתו, הוא האופי, שמבטא את כלל התכונות הרגשיות והרציונאליות, שקיבלו את דפוסן מהשפעת הסביבה ועוד סיבות, שאירעו במהלך חייו של האדם. והחלק השלישי הוא צבע המרה כאמור.

לאחר שראינו מעט מהמבנה הרוחני של האדם, נפרט בקצרה את מרכיביו העיקריים של הגוף:

בגוף האדם יש 206 עצמות ו-639 שרירים, שהם הגורמים לכל תזוזה בגופנו, כתגובה לאות חשמלי, שמעביר להם המוח.

העור המכסה על גוף האדם, מהוה כ- 16% מכלל גופו. השרירים יכולים להגיע עד 40%. העצמות, לעומתם, מהוות רק 25%, והמוח מהוה רק 2% מכלל הגוף.

העור- תפקידו להגן על הגוף מחיידקים ונגיפים שונים, ואף משמש לאיזון הטמפרטורה בגוף. עורו של אדם ממוצע מגיע ל- שני מטרים מרובעים ומשקלו מגיע עד לשניים וחצי ק"ג.

הראש - מרכז האדם

הראש מכיל אין ספור פריטים ואלפי שרירים, המאפשרים להזיז כל איבר ואיבר, ואף להביע הבעות.

²⁷המות-

מרכז הראש, משמש כחדר בקרה. אוסף מידע דרך העיניים, האף, הפה והאוזניים, ושולח בחזרה את הפקודות הנדרשות לכל חלקי הגוף. בדמות אותות חשמליים, המועברים אל תאי העצב בחוט השדרה. מחוט השדרה מועברים האותות לשאר חלקי הגוף, כשהם מתורגמים לפעולות הנדרשות, ע"פ הצורך והמקום. המוח בנוי מכעשר מיליארד תאי עצב, שלכל אחד מהם מיליוני שלוחות דקות לעבר תאי עצב אחרים, המקבלים את שידורי האותות ומעבירים אותם בנתיבים מיוחדים לעמוד השדרה. באדם ממוצע מגיע אורך עמוד השדרה ל- 45 ס"מ ומשקלו כ- 30 גרם. פקודות אלו ניתנות, לאחר ש"הרמה" [תלמוס], הנמצאת במעמקי המוח קיבלה את השדרים והגירויים מן החושים, כדלעיל.

²⁷ לגבי מיקומו של המוח נחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע [הובא בילקוט שמעוני על הפסוק "והחכמה מאין תמצא" והכריע כדעת רבי יהושע שהחכמה היא בלב] האם מקומו בראש או בלב ואפשר לומר שאינם נחלקים אלא שלגשים המוח בלב ולכן מושפעות מהרגש אך לגברים המוח ממוקם בראש ולכן הם מושפעים ופועלים בצורה שכלית. מיותר לציין שהמחלוקת איננה פיסית, היכן נמצא המוח. אלא מהיכן מושפע המוח. [יש אף מחלוקת בין המקובלים ורבינו חסדאי שטוענים שהעיקר הוא הלב ואילו הרמב"ם במורה נבוכים כותב שהעיקר זה המוח].

מלבד זה יש במוח תאים, האחראים על שימור הזיכרון של האדם. מהם- העומדים לרשות האדם בכל עת ומהם- החבויים בתוכו, ונפתחים לעת מצוא. המקום החבוי ידוע בכינויו: ה"תת מודע".

[הזיכרון נשמר לדעת רבים כמעגל עצבים מיוחד, המחובר ממס' תאי עצב. ויש הסבורים, שהזיכרון נשמר כחומר כימי].

בעזרת הכרת התת מודע, האדם נעשה לחופשי יותר, ומסוגל לשלוט בעצמו בקלות. [אוטווגסטיה].

כפי שכתב שפינוזה: "אדם פועל בלי לדעת מהם המניעים של פעולותיו, ולכן הוא סבור שהוא חופשי, אילו היה יודע יותר על הסיבות לפעולותיו, אולי היה חושב שהוא פחות חופשי, אך באמת בעצם היה יותר חופשי".

יצוין שיש חוקרים מודרניים, הדוחים את התיאוריה על תת המודע, וטוענים שאין לכך הוכחות.

[בקשר להגדרה של ה'אני' האמיתי, עיין בתאוריה של הכל, שם הארכתי בענין].

המוח הכללי שוקל כקילו וחצי, צבעו אפור ורדרד, ולמרות מידותיו הקטנות הוא מנצל כחמישית מהאנרגיה שהגוף צורך.

לאחר שהושלם תהליך "העברת הפקודות", מסייע הדם להשלמת מילוי הפקודות. הדם- אף הוא מרכיב חיוני ומוכרח בהפעלת גוף האדם. נפחו הכולל מגיע לכחמישה מטרים.

עם פעימות משאבת הלב, הפועמות כ- 70-60 פעמים בדקה, מזרימה כל פעימה כ- 70 מ"מ דם [כמובן שבשעת ריצה וכדומה תהליך השאיבה מואץ ויכול להכפיל את עצמו].

הדם נשלח דרך עורקים רבים ומסועפים [המגיעים לפי 7.5 מגובה האדם], המתפצלים לעורקים קטנים יותר, שאף הם מסתעפים לסעיפים זעוריים הקרויים נימים. [החודרים לכל מקום בגוף האדם] דרך מערכת מסועפת זו, מועבר הדם, המהווה בסיס לחיים בגוף ולתפעולה התקין של כל המערכת.

את התהליך הזה מאפשר הלב הפלאי, השוכן מעל לריאה השמאלית ומורכב משני מדורים בכל צד. מדור עליון, קטן, אליו מגיע הדם ומועבר אל המדור התחתון, הגדול יותר.

החדר השמאלי מספק את הכוח להזרמת הדם בכל הגוף, מהראש ועד לבהונות הרגלים. החדר הימני, הקטן יותר משגר את כלי הדם האחראים על קבלת החמצן שנשאפת ע"י האדם [פעולה הנעשית ע"י התכווצות השרירים המצויים בין הצלעות ובתחתית בית החזה] שאיפה זו נקלטת ע"י כ- 300 נאדיות [בועות] זעירות, המצויות בכל אחת מהריאות

ומחוברות לסמפונות, המביאים את האוויר מקנה הנשימה. הנאדיות מוקפות בכלי דם, המקבלים את החמצן, המועבר מהנאדיות ופולטים את הפחמן, העובר תהליך הפוך. הריאות מכוסות בשכבות דקות וחלקות של רקמה, המקלות על הנשימה, וצלעות המגנות עליהם [מס' הצלעות נע בין 11-13]. גם הלב וגם הריאות מקומם בבית החזה, המכיל בתוכו את הכבד באברי הגוף – הכבד. שתפקידו לטפל בכימיקלים שונים ולשמור על איזון החום בגוף.

לאחר שהגיע הדם לכל מקום בגוף ואף שימש כהסעה להורמונים שונים, האחראים על התפתחות האדם, חוזר הדם אל הכליות, כדי להסתנן מן הפסולת שאגר, בזמן שיטוטו בגוף. הכליות מסננות ביום, בממוצע, מאות ליטרים של דם ומשליכות את הפסולת אל שלפוחית השתן.

הדם, מורכב במחציתו מחומר הקרוי פלאסמה. שאר הדם מתחלק לכדוריות אדומות, הנושאות בתוכן חמצן [קוטרם מגיע לשבע אלפית מ"מ], כדוריות לבנות, המקיימות מאבק בחיידקים, הפולשים לגוף, וכן טסיות, המשמשות בזמן חתך, או פציעה אחרת, כמחסום חי במקום הפגוע, עד לקרישת הדם - כדי למנוע יציאה מסוכנת של דם.

בטיפת דם בגודל של חור סיכה מצויים כ- 5 מיליון תאי דם אדומים, 10,000 תאי דם לבנים ו- 250,000 טסיות. הדם נוצר מן הנוזלים, שמערה האדם אל גופו. שאר החומרים שבגוף וכוחו של הגוף נוצרים מהמזון, אותו מכניס האדם לגופו דרך פיו.

מזון זה ממשיך במורד הגרון אל עבר הוושט, העשוי משרירים קטנים, היוצרים גל פריסטאליטי [התכווצות טבעית], המאפשר את העברת המזון אף במצב של אכילה בשכיבה. הוושט ממשיך להוביל את המזון אל הקיבה, שם הוא נטחן בעזרת מיצי עיכול, הנמצאים בלבלב שמתחת לקיבה, ובעזרתם נעשה המזון לעיסה סמיכה, המועברת אל המעי הדק. במעי הוא מתפרק ביתר שאת בעזרת מיצי עיכול, שהועברו מהלבלב אל התריסריון, הנמצא בתחילת המעי הדק. אורכו של המעי הדק מגיע לששה מטרים. החומרים שלא התעכלו עדיין, מועברים אל המעי הגס [שאורכו מגיע למטר וחצי ורוחבו כ- 7 ס"מ], שם הם מאבדים את רוב הנוזלים והופכים למוצקים, הנאגרים בקצה המעי הגס, עד לפליטתם מן הגוף.

תהליכים מפליאים אלו מעמידים את הרואה הלום, המום, מחריש ומשתאה – מודה לבוראו על פלאי גופו.

חוץ מכל זה, יש את האיברים החיצוניים, המופלאים לא פחות:

העיניים המורכבות מאין ספור פריטים, המביאים ליכולת הבלתי נתפשת של הראייה. **האוזניים** ששומעות, **האף** שמריח, **הפה** החש ומבדיל בין מגוון טעמים ויש לו את כוח הדיבור, שהוא פלא עצום, שניחן בו רק האדם. **הרגלים** שמוליכות אותנו לכל אשר נחפוץ, **והידיים** שמפליאות ליצור ולעשות.

כל אלו מגלמים את הפלא ביופיו וזועקים בשתיקה רועמת "מה רבו מעשיך ה'".
דברים נפלאים אלו מעמידים בתהייה את הכופרים ומכריחים את הכפירה, בכפירה.

■ ■ ■ ■ ■

האבולוציה

למרות כל המובא לעיל, היו שניסו להתחמק ולהתעלם מפלאי היצירה ומהמסקנה המוכרחת, שלעולם יש בורא, כפי שנראה להלן:

צארל'ס דארווין, לאחר שתייר בעולם וראה יצורים רבים הנראים כאילו עברו שינויים גנטיים בהתאם למקום בו היו וכאילו התפתחו מאב טיפוס קדמון אחד, הרחיק לכת עד לבני האדם ופיתח את תיאוריית "מוצא המינים", או בשמה המקובל יותר "תורת האבולוציה" [התפתחות] - שלפיה האדם התפתח מיצורים נחותים יותר ולפני כשבע מיליארד שנים היה קוף לכל דבר. אך אט אט הוא "תפס את עצמו" והשתנה לאדם המצוי כיום.

אביו של דארווין גער בו על המצאה משונה זו, אך סבו, ארסמאוס דארווין, פרסם משהו מעין זה בספרו "היכל הטבע" וכתב: "תחת גלי הים, ללא חופים, גדלו יצורים וטופחו במערותיו העשויות בדולח. תחילתם גופים קטנים, בלתי נראים בזכוכית מגדלת. שנעו ברפש בתחתית הים, או בקעו להם דרך במים ואלה רכשו להם במהלך הדורות כוחות חדשים והצמיחו אברים שהיו הולכים וגדלים ומהם יצאו קבוצות הצומח וממלכות הנושמים, בעלי הסנפירים, הכנפיים והרגלים." "החיים החלו והתפתחו על גלי הים" - חותם הוא את מאמרו המוזר.

יצוין, שבמהלך ההיסטוריה, שנים לפני דארווין היו שהעלו רעיונות והוכחות על אבולוציה.

יודגש, שרעיון ה"מיקרו אבולוציה" – התפתחות בתוך המין, לא סותר את היהדות ולדוגמא - אדם שיחיה בצל עטלפים זמן רב, יחל עם הזמן לסגל לעצמו את טבעם. ודברים אלו היו מעולם. מפורסם הסיפור על "ילדת החתול" שגדלה בין חתולים, וסיגלה לעצמה טבע והתנהגות חתולית [קטע עיתון זה מופיע בספר 'נחלי יוסף']. כמו כן, אין שום סתירה ביהדות לקיומו של העץ הפילוגנטי. כל עוד השינויים הם בתוך המין.

[להבדיל בין המאקרו אבולוציה - התפתחות ממין למין, והלאמרקסיזם - התפתחות בהתאם לצרכים, הסותרות לכאורה את היהדות וטוענות שהחי מתפתח בהתאם לסביבה. אך לכאורה לדבריהם, רבים כיום היו אמורים להיוולד מהולים - כסוג של התפתחות מהמציאות הקיימת. אמנם, גם פה ניתן לטעון, שתהליך אבולוציוני כזה מתרחש באורך זמן גדול יותר. ליתר דיוק, כל מיקרו אבולוציה לבסוף נהפך למאקרו, כלומר, לאחר שינויים רבים בתוך אותו המין הוא הופך למין חדש]

תיאוריה זו, מלבד היותה קצת מוזרה, יש הטוענים כי היא איננה נכונה מדעית [לכאורה], מאחר וכיום בעזרת מחקר הגנטיקה המודרנית הוכח, שמקור כל האנושות התחיל בזן אנושי אחד [אדם הראשון] והוא הכיל בתוכו כמין מולקולה, בעלת כל התכונות, שהלכו והתפרצו עם הזמן. ובעיקר לשיטת דארווין [כפי שהוא עצמו כתב], היינו אמורים למצוא דגמי ביניים מהתפתחות הקוף לאדם, כפי שכותבים רבים מהפרופסורים [פליישמן, אלדריף ועוד]. לגבי הטענות, שאכן נמצאו דגמים כאלה, עיין בהמשך המאמר.

בנוסף, מבחינה מדעית, אף לפי המאובנים שנמצאו, [או שזויפן] לא תיתכן האבולוציה. וזאת משום שנמצאו מאובנים של בני אדם גם מהתקופה הקדומה. כלומר, האדם חי ביחד [ואולי גם לפני] עם הדגמים שהתפתחו לאדם מליוני שנים אחר כך. אם כן, מאיפה הגיע אותו אדם קדמון? [יצויין, שיש טוענים שאין די בהוכחה זו לשנות משהו מאחר ויתכן שמדובר בזיוף]

מעבר לזה, גררה האבולוציה הרס של המוסר הבסיסי, כדלהלן: "אחד היסודות להסרת הצו הבסיסי 'לא תרצח' הטבוע במוסר האנושי, נעוץ בתורת 'הברירה הטבעית' של דארווין: 'הדרוויניזם הפיל את אחד המחסומים החזקים ביותר, שהגנו על 'לא תרצח'. ומבחינה זאת, להתפשטותו העצומה ולהשפעתו העמוקה חשיבות של נקודת מפנה בדברי ימי האנושות. באין נשמה, אין גם תבונה... אין לדבר על מוסר אוניברסלי, נצחי, אובייקטיבי... בתוך הטבע 'אדום שיניים וציפורניים מדם', לא תתכן קדושת החיים. אין לזהות את הדארוויניזם עם תורת הגזע, אך אין לתאר את הגזענות ללא דארווין. אין מדובר בקשר עקיף, אלא בזיקה ישירה". [הציטוטים מתוך "השוואה והתקומה", בהוצאת יד ושם] כעין זה כתב פרופ' שמואל הוגו ברגמן: "הפילוסופיה שהביאה להתפתחות הנאציזם היתה זו של המאה ה-19, שראתה באדם מין זואולוגי" [קובץ מחקרים על השואה].

ואף היטלר ימ"ש כתב: "בטבע אין רחמנות על היצורים החיים הנמוכים, בהשמדתם במלחמת הקיום וההליכה נגד הטבע גורמת אבדן לאדם ומהוה חטא נגד רצונו של הבורא הנצחי ורק החוצפה של היהודים יכולה לדרוש להתגבר על הטבע" ["מין קאמפף" עמ' 314]. **יצויין** שהיטלר עצמו התבטא נגד האבולוציה במפורש, היטלר טען שכבש תמיד ישאר כבש וכו' והכל נברא ע"י האלוקים. וודאי שלא היא זו שהובילה אותו להרוג יהודים. אך ניתן להבין את ההשוואה בין הדארוויניזם החברתי לנאציזם.

אף דארווין עצמו חש שלא בנוח עם התאוריה, וכתב: "למרות שלעולם לא נוכל לקבוע ע"י הסתכלות, התבוננות או ניסיון מעבדתי את תהליך יצירת מין חדש ע"י ברירה טבעית, במלחמת הקיום נאלצים אנו לקבל את ההשקפה של ברירה טבעית, מפני שהיא ורק היא נותנת לנו את ההסבר היחידי להמצאתו של עולם החי הרב גוני, מבלי שנצטרך להניח שנוצרו ע"י כח עליון שרצה בכך וברא אותם בכוונה תחילה".

אמנם יתכן, שבקופים מצוי גן אנושי כלשהוא, כפי שמובא במדרש, שאחד מששת העונשים שנענשו דור הפלגה, שהפכו לקופים [זבחים קט"ז]. אם כי, אין לזה קשר לאבולוציה. **כמו כן**, מובא בתורה תמימה בפרשת בראשית, שחווה ילדה קופים. ועוד מובא, שדור המבול בחלקם היו קופים [מורה נבוכים פרק ז'] .

כלומר, יש תהליך התפתחות בחי, אבולוציה מסוימת, חלק מהטבע שטבע ה' בבריאה. ישנם עצים פילוגנטיים, אבל בתוך המין לא ממין למין. ישנם מקרים חריגים, כמו שראינו, שה' בעצמו הפך חלק מהאנושות לקופים – כעונש, ולא כחלק מהטבע.

אם כי אין לזה שום קשר לאבולוציה מאחר והכרומוזום הגדול באדם מוכיח שבעבר הוא היה שניים שהתחברו. לשימפנזה יש 24 זוגות כרומוזומים ולאדם 23, שני זוגות הכרומוזומים אצל האדם התחברו כפי שהוכח לאחר שמצאו את הצינטורמר במרכז הכרומוזום הגדול. במילים אחרות התהליך של האבולוציה מכריח את מקור אדם בבהמה ולא ההפך.

אבולוציה במבט אחר:

ברומא העתיקה שימשה המילה אבולוציה לתיאור פעולה של פרישת קלף מגולגל. במאה ה-12 היא קיבלה משמעות של מעבר זמן, ולאחר מכן המשמעות הורחבה למושגים הקשורים בהתפתחות. במובנה הרחב, כיום "אבולוציה" משמשת לתיאור כל תהליך של שינוי והתפתחות. המילה אבולוציה לא הופיעה במהדורה הראשונה של מוצא המינים של דרווין. היא נוספה רק במהדורות מאוחרות יותר, וגם אז הופיעה רק בפרק האחרון. היא הוחדרה לביולוגיה בהשפעתו של הרברט ספנסר ונקלטה בשפה האנגלית כשם נרדף לקדמה. דרווין התנגד בתחילה למלה זו, משום שתורתו לא כללה שום רעיון של התקדמות כוללנית כתוצאה צפויה-מראש של מנגנון שינוי כלשהו. דרווין השתמש בה לראשונה בספרו מוצא האדם, שראה אור ב-1871, הוא לא אהב את המונח אבולוציה, וניאות להשתמש בו רק משום שמטבע הלשון של ספנסר כבר נעשה נחלת הכלל.

האבולוציה טוענת שהחיים על הפלנטה התחילו ממקור קדמון אחד שהוריש את תכונותיו לכולנו, עם הזמן החלו להסתעף מאותו אב קדמון ענפים רבים של מינים שונים המשתנים כל הזמן בצורה איטית והדרגתית.

כיום נחשבת תיאוריית האבולוציה לתיאוריה חזקה בעלת הוכחות רבות. תיאוריה שמקובלת על רוב מוחלט של המדענים כיום. [היו מדענים שטענו שהאדם הניאנדרטלי שימש כחוליית מעבר אך כיום רובם מסכימים שהוא נחשב כמין בפני עצמו. כיום ניתן למצוא גנים מעורבים של ההומו סאפיינס והניאנדרטלי כתוצאה מקיום יחסים בין המינים בעבר].

כפי שטוענים חלק מהמדענים, שאכן נמצאו דגמי ביניים בין הקוף לאדם, ובמילים אחרות, האבולוציה נכונה.

כמו כן, נמצאו דגמי ביניים בשאר בעלי החיים כטיקטאליק, דגם המעבר בין היצור הימי ליבשתי.

מי שחולק על האבולוציה, חולק בעצם על תחום הגנטיקה, האנתרופולוגיה, ביולוגיה, אמבירולוגיה, ארכיאולוגיה, מיקרוביולוגיה ועוד תחומים רבים.

חלק קטן מההוכחות לאבולוציה:

קודם כל דרך ה DNA [אותו אחד שמשמש לבדיקת אבהות ועוד] המולקולה של חומצת גרעין המורכבת ממיליוני זוגות נוקליאוטידים היוצרים סליל כפול, ומכילה את כל המידע התורשתי לבנייתם של כל החלבונים בתא, אצל כל האורגניזמים הידועים, החל מחיידקים ועד לבני אדם, אפשר להשוות את ה-DNA למרשם של עוגה, מכיוון שהוא כולל את ההוראות הנחוצות לבניית רכיבי התא כמו חלבון או מולקולת RNA. כל מקטע משמעותי ב-DNA המכיל מידע לבניית חלבון או הוראות בקרה נקרא "גן". בסך הכל יש לנו למעלה מ-20,000 גנים. רק 2 אחוזים מה DNA מכילים גנים.

בסך הכל ישנם למעלה מ-50 מיליון בסיסים אפשריים שבהם וירוסים יכולים להכנס ל-DNA, הגילוי שיש לפחות 16 רטרו-וירוסים [HERV] שנמצאו אצל האדם ונמצאו באותו מקום אצל השימפנזה, דבר שלולא האבולוציה הסיכוי לקיומו פחות מאפסי.

ה-DNA אצל כל החיים ביקום הוא שווה, מצמחים עד לבני האדם. הגנים הם שמשתנים וזה מה שגורם לכל אחד להראות אחרת. אבל הצורה בה כל חי מתפתח היא שווה! מה שמוכיח שכל החי מקורו ממקום אחד. ולא פלא שחוקרים הצליחו להעביר גנים מדגים לעכברים למשל, וזה עבד.

דבר נוסף, כפי שידוע לכל חי יש מספר כרומוזומים שונה [המולקולה שמכילה רצף של DNA] לאדם למשל יש 23 זוגות מתוכם זוג אחד הוא של מין. [לגבר יש X ו-Y. ולנקבה יש רק X. בשעת קיום יחסים הגבר נותן את אחד מהזוגות וכן האישה מה שנותן לעובר 23 זוגות חדשים שמורכבים מאביו ואימו. אם הגבר הביא את ה Y יצא זכר, אך אם הביא את ה-X תצא נקבה].

כפי שהבאתי לעיל, לאבולוציה הייתה בעיה, אם האדם התפתח מאותו אב קדום של השימפנזה, מדוע יש לו רק 23 זוגות ולשימפנזה 24. כרומוזום לא יכול להעלם בלי סיבה! אך האבולוציה טענה שיתכן ששני כרומוזומים התאחדו אצל האדם לאחד. ואכן נמצא שהכרומוזום הגדול באדם מוכיח שבעבר הוא היה שניים שהתחברו ולאחר שמצאו את הצינטורמר [חלק בראש הכרומוזום שמחבר שתי כרומוטידות] במרכז הכרומוזום הגדול, דבר שללא הסבר זה לא ניתן להבין איך הגיע הצנטורמר למרכז. כמו כן נמצאו טלומרוס [החלק שבראש הכרומוזום המכיל את החומר התורשתי שבגרעין התא] במקומות שהם לא אמורים להיות, אלא א"כ, התחברו שניים לאחד.

דבר נוסף, אצל האדם עדיין קיים הגן שמצמיח את הזנב מה שמראה שפעם הוא היה פעיל.

הוכחה נוספת, ניתן לראות בבירור מהמאובנים שנמצאו ומראים שכל שנחפור יותר ונעמיק יותר בהיסטוריה נמצא את ניבויי האבולוציה ואת אמיתות העצים הפילוגנטיים ששורטטו ע"י המדענים.

יש ששואלים: אם האבולוציה נכונה אז מדוע יש עדיין קופים בסביבה? התשובה היא פשוטה: תהליך הברירה הטבעית אינו מכתוב בהכרח את האבולוציה של זן שלם לזן אחר. מובן מאליו שקבוצות שונות של צמחים ובעלי חיים נמצאים בסביבות שונות, ולעיתים קרובות גם חשופים לאירועים שונים. לכן קיימות הסתעפויות של התפתחות ולא קווים ישרים. האבולוציה עובדת כעץ עם ענפים שמסתעפים למקומות רבים. למעשה, האבולוציה אינה טוענת בבירור שהאדם התפתח מהקוף, אלא מציגה ראיות ומימצאים לכך שהאדם והשימפנזה המודרני הם שני ענפים שונים שהתפתחו מאב קדמון משותף, [שאין לו שום קשר לקוף של היום] שגם הוא התפתח מיצור קדמון יותר עד להתפתחות מתא בודד.

יש עוד ששואלים, אם החזק שורד לפי האבולוציה, מדוע אנו לא רואים רק את החזקים?

שאלה זו נובעת מטעות בסיסית במושג אבולוציה! האבולוציה לא טוענת שהחזק ישרוד, אלא שמי שהסתגל לטבע ולסביבה, ישרוד.

האבולוציה מסבירה דברים רבים שהופכים למובנים על פי התאוריה. למשל, שיני הבינה שיש לנו, ועד כמה שידוע לנו כיום אין לנו באמת צורך בהם, התוספתן שלכאורה עושה רק צרות ועוד דברים רבים.

כל זה עדיין לא יסתור את טענת היהדות, כפי שכתוב בפרשה שעוסקת בבריאה, שה' ברא את העולם בצורה של התפתחות, מאדמה לצומח, ואחר כך לחי ומחי למדבר. כלומר, יש בסיס לטענה שהבהמה עברה כמין מוטציה לאדם. אבל זה יתכן רק ע"י אלוקים שחידש בו את כוח הדיבור, שאם לא כן, מניין קיבל האדם את יכולת הדיבור? [כמו תמיד, עדיין ניתן להתעקש ולטעון שזה גם התפתחות רבת שנים וכו', אבל מדוע רק אנחנו מדברים?]

כל הבהמות נבראו מהאדמה, כמו האדם בדיוק! רק שהאדם עבר אחר כך תהליך נוסף, תהליך בו ה' מכניס בו נשמה מיוחדת שמבדילה אותו משאר הבהמות. אם האדם לא משתמש בנשמתו, בחלק הרוחני שלו, הוא אכן קוף! כלומר, האדם נברא כבהמה, ואחר כך התפתח ליצור יותר רוחני- אדם. ובמילים אחרות – אבולוציה.

במיוחד, אם נוסיף את הדעה, שהעולם גם לפי היהדות התפתח בצורה של יקום מתנפח- מפץ, ואת מליוני השנים שעברו בימי הבריאה, האדם שנברא ביום השישי של הבריאה, [מליוני שנים מתחילת הבריאה, לפי החשבון שהבאתי בגיל היקום] התפתח מהבהמה ע"י הנשמה שהקב"ה נפח בו. נצרף גם את הפרשנות לאבולוציה של סטיבן ג'יי גולד, תיאוריית שיווי המשקל המקוטע – תיאוריה הטוענת שייתכנו שינויים של מינים בקפיצה, כלומר ללא מעבר של שנים ודגמים. ונראה שאין בהכרח סתירה בין המדען המתעקש לבין היהדות .

יתירה מזאת, יש מושג שנקרא: פרדוקס העמדות. כלומר, בדרך כלל מקובל שהדתיים בעולם לוחמים במלחמת חורמה נגד תורת האבולוציה. מחשש שהיא תציג מודל הסברה המסלק את רבוננו של עולם, והם מוכיחים עמדתם בעזרת טיעון מדעי שלתורת ההתפתחות יש הסתברות אפסית. לעומת זאת, אתאיסטים הם חסידים נלהבים של תורת ההתפתחות שמסבירה את המדע בלי צורך באלוהים, הם מודעים לכך שההסתברות נמוכה אבל הם מביאים הוכחות מדעיות לכך שהאבולוציה אכן קרתה. הרב מיכאל אברהם ועוד רבים. מסבירים שאם עושים אחד ועוד אחד, שאבולוציה קרתה אבל אינה סבירה, זה מוביל אותנו למסקנה שיש אלוהים שהינחה את התהליך, מה שנקרא ההוכחה הפיזיקו-תיאולוגית, – כלומר מציאות פזיקלית עולמית בלא הסבר סביר מובילה למסקנה שיש אלוהים. ומעולם לא היתה לנו הוכחה פיזיקו-תיאולוגית כה טובה כמו זו שמספקת לנו תורת ההתפתחות. יוצא שבאופן פרדוקסלי, אומר הרב מיכאל אברהם, גם הדתיים וגם האתאיסטים יורים לעצמם ברגלים: הדתיים היו אמורים להיות מעוניינים בתורת ההתפתחות והאתאיסטים היו אמורים לדחות אותה.

ולסיכום, כמו שכתבתי על המפץ הגדול, אין לזלזל בממצאי המדע ולהשליכם כלאחר יד, מי שלמד קצת מדע מתחיל להבין שיש דברים שנראים הזויים אבל הם מציאותיים לחלוטין. גם במפץ וגם באבולוציה, יש הרבה מן ההגיון. רק צריך לדעת איפה לעצור.

מפורסם כעסו של ד"ר **T.H. Jukes** מאוני' **Berkeley U.C**, שכעס על הויל שאמר: "הסיכוי שצורות חיים מפותחות התפתחו במקרה, דומה לסיכוי שטורנדו הפוגע במחסן גרוטאות יגרום באקראי להווצרות מטוס בואינג 747". הוא מאשים אותו בהטעיית הציבור ולדבריו "שום אבולוציוניסט אינו טוען, שצורות חיים מפותחות נוצרו באקראי מפירורי פסולת".

בהמשך דבריו, אומר **jukes**: "כמו בביולוגיה, אבל כמעט באופן אינסופי מהיר יותר, אוירונאוטיקה התפתחה מן הפשוט אל המורכב... ההיסטוריה הקצרה של טכנולוגית התעופה מלאה בתהליכי הסתעפות יצירת מערכות שונות והכחדות, המהווים אנלוגיה מדויקת לשלש בליון שנים של אבולוציה ביולוגית". לסיכום דבריו הוא מדגיש שוב, כמה האבולוציה של המטוסים דומה לאבולוציה ביולוגית ומציע להויל ללמוד קצת ביולוגיה. [!!]

הרעיון הזה כה מקסים, עד כי כל אחד מוזמן לבנות "עץ אבולוציה" מקוצר לתעופה אווירית!

האבולוציה מתייחסת להתפתחות החיים בלבד, בהקשר להיווצרות החיים ביקום, קיימת תיאוריה המוכרת בשם, ההתפתחות הספונטנית [אביוגנזה].
תיאוריה זו, מסבירה את היווצרות החיים מהדומם, [תיאוריה, ששלביה הראשוניים, הוכחו בניסוי יורי – מילר].

באשר להתפתחות החומצות לתאים חיים, ישנם שטוענים כי בכדור הארץ כבר היו את התרכובות הנצרכות לכך, אך יש אפשרות כפי שטוענים מדענים רבים, שתרכובות אורגניות הגיעו לכדור-הארץ, בחלקן הגדול על גבי מטאוריטים וכוכבי שביט. תרכובות אורגניות אלו כוללות את חומצות השומן- מהן מורכבת הממברנה התאית, את חומצות האמינו, מהן מורכבים החלבונים ואת הנוקלאוטידים, שהם אבני הבניין של הדנ"א.

ההוכחה החשובה ביותר לכך היא מטאוריט מרצ'יסון, שחלקים ממנו נפלו ב- 1969 באיזור הכפר מרצ'יסון שבאוסטרליה. במטאוריט התגלו חומצות אמינו ושורה שלמה של חומרים אורגניים אחרים, אך עד היום קיים חשש, כי המטאוריט הזדהם בזמן שהותו בכדור-הארץ, ולכן הנתונים המתקבלים ממנו מוטלים בספק. [אם כי לאחרונה, ממחקרים מסויימים, התברר בוודאות סבירה כי חומצות האמינו לא הזדהמו].

תיאוריה זו, יכולה להיות נכונה גם לפי התורה, לפי מה שכתבתי למעלה. אך שוב, היכן היא נקודת ההתחלה? [בין אם כאן, בכדור הארץ, ובין אם מחוצה לו] מאחר ונקודת התחלה

חומרית, לא תיתכן [חומר תלוי בזמן] נאלץ להגיע בסוף לנקודת התחלה רוחנית, ובעצם פגשנו שוב את אלוקים.

■ ■ ■ ■ ■

ע"ש בין השמשות

בזמן זה נבראו הדברים האחרונים, שנדרשו לשם השלמת הבריאה, כפי שנפרט לקמן:

1. פי האדמה- עבור קרח ובני ביתו וכל עדתו.
2. באר מרים- שתשמש כמקור מים נאמן לבנ"י במדבר וכן לצורך המשכן.
3. פי האתון של בלעם.
4. הקשת.
5. קברו של משה.
6. תולעת השמיר, שבה נעזר שלמה בבנין הבית. [גיטין סח.]
7. הכתב- אותיות הלוחות, שעמדו בנס.
8. הלוחות עצמם [שי"א שנחצבו מגלגל חמה].
9. העט לכתב הלוחות.
10. השדים. [המאירי טוען ששדים גורמים נזק רק בגלל דמיונו של האדם וכי אינם קיימים, בדעה זו אווזו אף הרמב"ם ששולל את קיומם של השדים וסובר כי הם משמשים רק כמטאפורה לכוחו של הא-ל. אך מנגד, בגמרא יש איזכור רב לשדים, ומובא שמאדם הראשון נולדו שדים וכן בעוד מקומות רבים. מקורות אלה מובאים ע"י החולקים הרבים על דעת הרמב"ם בעניין זה, כדוגמת הגאון מוילנא שכתב בחריפות כנגד דעת הרמב"ם בעניין זה, לכן יש המסבירים שהרמב"ם רק רצה להוציא מראש האנשים, את המחשבה על השדים. אך לא חלק על עצם המושג.
- מנגד, הרמב"ם לכאורה משייך את כל האירועים, אפילו אלה שבתנ"ך לאשלייה בתוך מוח האדם. וקצת קשה לשדך לרמב"ם דעה זו, שאכן השדים קיימים במציאות].
11. אילו של אברהם, שבא לשימוש בעקידה.
12. המן שירד לבני ישראל במדבר.
13. יש אומרים, שגם האש התגלתה בזמן זה ועליה הבדיל אדם הראשון במוצ"ש, כשהוציא שתי אבנים וחיככם זו בזו וזה המקור להבדלה [שוחר טוב צ"ב].
14. הפרד.
15. יש אומרים, הצבת.
16. מטה אהרן.
17. בגדי אדם הראשון [פסחים נד].
18. השיתין – התהום שהיתה מתחת למזבח, אך י"א שזוד המלך עשאם. [סוכה מט.]

לגבי המלח. בירושלמי [פרק א' בעירובין] כתוב שנברא בזמן מהפכת סדום ועמורה. אך הרבינו בחיי [ויקרא ב'] מביא שהברית כרותה למלח מששת ימי בראשית, מאז שהפריד אלוקים את המים התחתונים מהמים העליונים, שבאו אליו בתביעה על שריחקם.

והבטיח להם הקב"ה שעל כל קרבן ישימו מלח שבא מן הים, וכך יהיו שוב קרובים אליו, ובימינו שאין קרבנות, שמים מלח על השולחן שהרי שולחן דומה למזבח.

■ ■ ■ ■ ■

יום שבת

"ויכולו השמים והארץ וכל צבאם ... ויברך אלוקים את יום השביעי ויקדש אותו כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלוקים לעשות"

ביום זה נבראה המנוחה.
 כלומר, תכלית הבריאה- המנוחה - מה שיהיה באחרית הימים, שנזכה לנוח אחרי השלמת התיקון ולהנות מטוב אינסופי.
 מספרים על סבתא ששאלה את נכדה, מה זה פייסבוק? –'מקום שבו את יכולה למצוא את כל החברים שלך מפעם', ענה הנכד במבט יודע כל.
 אז תגיד בית קברות! ענתה לו הסבתא בארשת חמוצה.
 לפני זמן מה, אדם מסויים נכנס איתי לויכוח אם היה מבול או לא, לדבריו, לא יתכן שנח הצליח להכניס את כל החיות למקום כה קטן. מעבר לכך שלפי החשבון בפסוקים יוצא שההר הכי גבוה היה בערך 9 מטר. ובכלל, אם נח היה קיים, למה הוא לא סיים עם היתושים כשהם היו שניים?
 לא כל כך מעניין אותי אם נח היה אמיתי, אם הוא באמת הכניס את כל החיות, וכו'. [על היתושים, אני בעד]
 מה שכן מעניין אותי זה אם אני מצליח להיות נח.
 כל המבול שבחוק, עם כל הטכנולוגיה ששוטפת אותנו, אדם יכול להרגיש בבית קברות. החכמה היא לדעת להכנס לתיבה, לדעת להתנתק.
 שבת, זה התיבה שלי. זוהי הצורה היחידה להנות עם המשפחה. ואפילו עם עצמך.
 קצת להתנתק מכל הסאגות השבועיות.
 בניו יורק ב 1959 אחד המתמודדים לעיריה הציע לעשות "סופר סאנדיי" יום ראשון ללא תחבורה ציבורית, וכו'. גם אם לא היה כזה דבר שבת, היינו צריכים להמציא את זה!
 אז תהיה שמח, אמרתי לו למתווכח. תפסיק לחפש את העבר ולהפסיד את העתיד, תנצל את ההווה ליצור לך היסטוריה. שאף אחד לא יגיד לך שנח לא היה קיים. כי אתה ואני עושים את נח.
 אגב, ברור שישנה חשיבות היסטורית למה שמופיע בתנ"ך אך התפקיד שלנו הוא למצוא את זה בהווה.

ואולי אפשר להסביר את הרעיון של שבת ברובד עמוק יותר: כתוב "כי ששת ימים עשה ה'" - לא כתוב כי בששת ימים, אלא ששת ימים עשה, כלומר ה' ברא רק שישה ימים, וכל שבת יוצרת שישה ימים נוספים – "אשר ברא אלוקים לעשות", אלוקים טמן את הכח העצום, ששבת תיצור את ימי החול. ולכן כתוב שאלמלא חטאו של אדם הראשון היה מגיע מוצאי שבת והיה נכנס לנצח, בגלל שלא היה צריך ימי חול, אך כשחטא הכניס לתוכו את הגשמיות והוצרך לברוא את ימי החול.

לכן, אם כל בני ישראל ישמרו עוד שבת, תבוא הגאולה. כי כבר לא יצטרכו לברר את החול, הכל יהפך לשבת – **יום שכולו שבת**.

אך אם השבת לא תישמר בכלל, יחרב העולם **מיד**. [ולכן מי שאומר "ויכולו" נעשה שותף במעשה בראשית, כי הבריאה מתחדשת כל שבת.]

וזה ההסבר בטקסט של "ושמרו בני ישראל את השבת" למה? כי – "ששת ימים עשה ה'" – ה' ברא רק שישה ימים, ובשביל ההמשך צריך לשמור שבת.

אך גם צריך לזכור, שהשבת אכן יוצרת את השבוע, אבל כמו ילד שנולד, אע"פ שכבר נולד, הוא צריך חמצן בשביל לחיות - אף אנחנו, גם אם יש שבת, צריך דלק לכל השבוע, כלומר התורה, שברגע אחד ללא לימוד תורה, העולם נחרב.

■ ■ ■ ■ ■

100 שנה ליצירה

■ ק'

קין והבל מעלים קרבן לה'. האלוקים שועה לקרבן הבל, מפני שהביא מהמובחרים שבצאנו. קין, שנשאר עם קרבנו הנדחה, מתרגז והורג את אחיו הבל, שהיה בן 50 יום. אמנם יש שסוברים, שנולד עם קין. [מאה שנים קודם].

יש אומרים, שקין והבל רבו למי שייכת ארץ ישראל, וי"א שקין חמד את התאומה השניה שנולדה עם הבל [כוזרי ב' יד'] ויש אומרים שהתווכחו על מקום המקדש. מפליא לראות שעד היום, שלושת הסיבות הללו מהוות את הגורם לכל המלחמות: דת, עריות ושטחים.

קין נשפט ביד הא-ל, ונגזר עליו להיות נע ונד, עד שלסוף שבעה דורות נהרג ע"י למך בשוגג [י"א שלקין היו מאה ילדים-שמות רבה ל"א].

בפרקי דר"א מובא עומק נוסף להיסטוריה הזאת: קין הביא פשתן [האותיות האחרונות של המילוי במילה "קרבן"], והתגלגל אח"כ במצרי שהרג משה, ובגלל שהיה זה ליל פסח רצה קין למנוע את השחרור של בני ממצרים, ע"י הכוח שטמון בפשתן. ואילו הבל הביא מבכורות צאנו, דהיינו הביא צמר, ואח"כ חזר והתגלגל במשה רבינו. ובגלל מה שקרה, ה' קבע את האיסור ללבוש צמר ופשתן ביחד [בשביל שלא לעורר כוחות רעים, קדמוניים].

130 שנה ליצירה

■ ק"ל

לאחר מאה ושלושים שנה שפרש אדם הראשון מאשתו [עקב רצונו לכפר על חטאו], מוליד את שת, לימים אבי אנוש. [הגמרא בעירובין י"ח מביאה, שבכל השנים הללו הוליד אדם שדים ורוחין ולילין].

365 שנה ליצירה

■ שס"ה

האוקיינוס מציף שני שליש מהעולם, כמאה שנה קודם לכן מתרחש אירוע דומה [רש"י בסוף פרשת בראשית].

לפי דעות מסוימות, בשנה זו הורג למך את קין בשגגה, אך במדרש זוטא [קהלת] כתב שקין נהרג במבול, ולפי"ז יוצא שקין חי 1656 שנה – שיאן השנים בתנ"ך ובעולם.

■ ■ ■ ■ ■

האלף השני

■ א' אלפים נ"ו

1065 ליצירה

למך מוליד את נח, שלראשונה נולד מחולק אצבעות [חמש חמש] ולכן אמרו עליו "זה ינחמנו מעצבון ידינו". [וי"א שהבינו שנגמרה הגזירה שנגזרה על אדם הראשון שהאדמה תהיה קשה לזריעה].

נח מכין לראשונה כלי מחרישה. מנח עד אברהם חולפים עשרה דורות: נח, שם, ארפכשד, שלח, עבר, פלג, רעו, שרוג, נחור, תרח ואברהם.

■ א' אלפים ת"ע

1470 ליצירה

שומר נכבשת ע"י פראים, שמקימים את ממלכת אכד כשבראשם המלך סרגון. ממלכה זו מחזיקה מעמד עד 1690, אז מגיעים הגוטים ומייסדים בה ממלכה חדשה. לימים, אף נעשה בממלכה זו ניסיון לשרוף את אברהם אבינו [1998]. לאחמ"כ, ב- 2005 בערך, מגיעים האמוריים כובשים את שומר ומייסדים בה ממלכה משלהם, שבה אף משכללים את כתב היתדות העתיק.

■ א' אלפים תקל"ו

1536 ליצירה

כשנח מגיע לגיל 480, הקב"ה מצווה אותו לבנות תיבה מפני מי המבול, שברצונו להביא על העולם מחמת החטאים הרבים שנעשים. ואכן, מתחיל נח לעסוק בבניית התיבה. מתחילת העבודה ועד לגמר התיבה, חולפות מאה ועשרים שנים- זמן רב במיוחד, במטרה לעורר לתשובה את החוטאים.

■ א' אלפים תקנ"ד

1554 ליצירה

נח נושא לאשה את נעמה בת צילה, אחות תובל קין. [י"א שנהפכה לכוכב, כמובן שלא כמובן המודרני של המילה. כי לא רצתה להמשיך לחטוא עם המלאכים שירדו מהשמים]

1556 ליצירה

■ א' אלפים תקנ"ו

יפת נולד. בן ראשון לנח [כך מכריח רש"י בפרשת נח].

1557 ליצירה

■ א' אלפים תקנ"ז

חם נולד. בן שני לנח [אמנם רבים הסוברים ששם היה גדול יותר מחם].

1558 ליצירה

■ א' אלפים תקנ"ח

שם נולד. בן שלישי לנח. אומנם הוא הוזכר בתורה כגדול שבהם, אך זה מפני חשיבותו. שם נולד מהול ולימים אף מקים בית דין, שגוזרים בו לראשונה על הזנות. בפרקי דר"א מובא, שכשאברהם מל את עצמו, קרא גם לשם בן נח ומל אותו. ע"פ החשבון יוצא שהיה בן 493 שנה במילתו, ואולי היה האדם המבוגר בהיסטוריה שעשה ברית מילה. [יתכן שעוג מלך הבשן היה מבוגר יותר, לפי הדעות שהיה אליעזר עבד אברהם ונימול איתו].

1651 ליצירה

■ א' אלפים תרנ"א

נח מתחיל בבניית התיבה בשביל המבול. מלאכה זו אורכת כ-5 שנים. [חוץ מכל השנים בהם עבד להשיג עצים וכו'] אורך התיבה- 300 אמה, רחבה- 50 אמה וגובה התיבה- 30 אמה. בגג התיבה השאיר אמה ישר ואת השאר שיפץ, בכדי לאפשר למים להתנקז. יש דעות, שהיה חלון בתיבה. דעות אלו משתלבות עם הדעה האומרת, שהיה צדיק בלתי יחסי והיה זכאי להביט בהשחתת המושחתים. לעומת זאת, יש דעה, שהצוהר היה אבן טובה והדבר מתאים עם הדעה שהיה צדיק יחסית לדורו ולא היה זכאי להביט בהשחתתם.

1656 ליצירה

■ א' אלפים תרנ"ו

נח מגיע לגיל 600, ולאחר שבעת ימי האבל על מתושלח הצדיק, מתחיל לרדת המבול. המבול: [שבלבל את הכל, הוביל את הכל, ובלה את הכל. רש"י בפרשת נח].

ישנה מחלוקת בין רבי אליעזר לרבי יהושע לגבי החודש, שבו החל המבול. ר' אליעזר סבור, שהחל בי"ז במרחשוון ואילו ר' יהושע סבור, שהחל בי"ז באייר. [ר"ה י"ז:] המבול נחתם כגזר דין על השחתת המוסריות הבסיסית והשלט הצלם האנושי. עקב זאת, משנה הקב"ה את המזלות, נוטל את כוכבי כימה ומתוכם מוריד מבול לעולם. [ברכות נ"ט. ר"ה י"ב.]

המבול החל בארבעים ימי חסד, שבהם ירדו גשמים בלבד, במטרה לאפשר לחוטאים לחזור בתשובה. כיוון שעמדו ברעתם, נפתחו כל מקורות המים בעולם והחל המבול בכל העולם. יש סבורים, שבארץ ישראל לא היה מבול. [זבחים קיג.]

לאחר 40 יום, בי"ז אייר [או חשוון] נסגרו רוב המעינות, למעט מעינות כחמי טבריה. ובא' תמוז [או טבת] נראו ראשי ההרים. בי' אב [או שבט] שולח נח את העורב, אך העורב אינו ממלא את המשימה. תחתיו שולח נח את היונה, אך טרם הגיע סימן שיבשו המים מעל פני האדמה. בי"ז באותו חודש נשלחת היונה שוב, אך שוב ללא תוצאות, עד שבכ"ד בחודש היא נשלחת בפעם האחרונה, ולא חוזרת. בא' תשרי [או ניסן] חרבו המים מעל פני היבשה. בכ"ז בחשוון [או אייר] יבשה הארץ. כך שבסה"כ היה משפט דור המבול שנה תמימה [שנת חמה השוה ל- 365 יום].

בזמן המבול, מובא במדרשים, שלא שימשו המזלות ולא היה ניכר ההבדל בין היום ללילה. [יש דעה, שלפני המבול לא היה מחזור של קיץ וחורף/חום וקור.]

בגמרא מובא שקצת לפני המבול עצמו השמש זרחה במערב ושקעה במזרח, שינוי שנגרם כתוצאה משינוי המעשים לרעה.

ישנם דעות, שבדור המבול אשה הייתה יולדת אחת לשלושה ימים, ויש שטוענים אחת ליום [בראשית רבה ל"ו].

■ א' אלפים תרנ"ז

1657 ליצירה

נח, אשתו ובניו יוצאים מן התיבה. [מובא במדרש, שאף עוג, ששרד היה על התיבה, או בא"י, לדעות שלא הגיע המבול לשם. לדעות שסיחון היה אחיו, מוכרח שאף הוא שרד, או כמו שתוספות מביא, שאביו ניצל והתחתן לאחר המבול. אך המהרש"א שם [נידה סא.] טוען, שאביו בא על אשת חם בזנות קודם המבול, וילדה את סיחון לקראת סוף המבול. וי"א, שעוג זה אליעזר עבד אברהם [מסכת סופרים כ"א]. לעומת זאת, במדרש רבה מובא, שסיחון ועוג ניצלו בגלל שהמים לא הגיעו לקרסוליהם].

לאחר שיצאו, התיבה נחה בהרי אררט. [ברמב"ן מובא שאררט קרובה לבבל אך י"א שקרובה לאשור וי"א שהיא באיזור כורדיסטן, בספר ברית עולם מביא שבשנת תרמ"ד טענו

כי מצאו את התיבה על פי המידות הכתובות בתנ"ך. אך מנגד בגמרא [סנהדרין צו.] מובא שסנחריב מצא דף [חלק] מהתיבה. כלומר, שלא נשאר כמעט כלום. כיום יש טענות שמצאו הוכחות ושרידים לתיבה בהרי אררט שבטורקיה. אך גם אלה נמצאו מזוייפים ולא אמינים]

נח מצטווה על אבר מן החי, לאחר שהותר לו לראשונה בצאתו מהתיבה לאכול בשר תאוה. כמו"כ מצטווה לשמור את הנפש. לאחמ"כ נוטע כרם, שותה יין, משתכר ומתבזה. חם בנו מגלה את אביו במערומיו וגורם לו לנזקים. הוא אף קורא לאחיו שם ויפת, להראות להם ביזיון מהו. בניגוד לאחיהם, פועלים שם ויפת לכיסוי החרפה. תמורת זה זכו לברכתו של נח. שמתעורר ומגלה את מעללי חם בנו, ובשל כך קילל את זרעו שיהיו עבדים נצחיים לאחיו המבורכים.

■ א' אלפים תשכ"ג 1723 ליצירה

נולד עבר. לימים חובר לשם והם מקימים ישיבה, הישיבה הראשונה בהיסטוריה.

■ א' אלפים תשפ"ח 1788 ליצירה

נמרוד מתחיל למלוך בשומר.

■ א' אלפים תתמ"ט 1849 ליצירה

נולד נחור, אבי תרח.

■ א' אלפים תתע"ה 1875 ליצירה

נולד תרח.

■ א' אלפים תתקט"ז 1916 ליצירה

נחור והרן נולדים לתרח.

1948 ליצירה

■ א' אלפים תתקמ"ח

אברם נולד מתרח ואמתלאי בת כרנבו. מזמן אברהם הגיעה תשישות לעולם. בתקופה זו, מודיעים האסטרולוגים לנמרוד שמלך באור כשדים, שעתיד להיוולד ילד שיקח ממנו את מלכותו, ולכן גזר שכל הזכרים שיוולדו ישחטו על ברכי אמותיהם. כשאמו של אברהם הרתה, נעשה לה נס, ולא שמו לב שהיא בהריון עד שהגיעה לחודש התשיעי, אז הלכה למערה מרוחקת מהיישוב וילדה את אברהם. אך מפחד הגזירה השאירה אותו שם לבדו נתון לחסדי המערה. כצפוי, ריחם עליו האלוקים ושלח לו את המלאך גבריאל, שנתן לו חלב במשך 10 ימים, שבמהלכם גדל כמבוגר לכל דבר. 10 ימים אח"כ הגיעה אמו והשתוממה לראות את הפלא הגדול, שבנה הקטן מתנהג כאחד האדם, ומכך כבר הבינה שבנה נועד לגדולות כפי שהוכיח אחר כך. אברם התחיל להאמין באלוקים מגיל 3. [י"א בגיל 48, וי"א בגיל 51]

1955 ליצירה

■ א' אלפים תתקנ"ה

לוט נולד מהרן אחי אברהם. יש דעה בגמרא, שאיוב חי בזמן הזה [בבא בתרא ט"ו:].

1958 ליצירה

■ א' אלפים תתקנ"ח

אברם מתחתן עם שרי.

1995 ליצירה

■ א' אלפים תתקצ"ה

בתקופה זו מתחילה האנושות להתמרד כלפי האלוקים, ובני האדם מתכננים אסטרטגיה, שתפיל את ה' מכיסאו, כביכול. רש"י מביא, שחשבו שהרקיע עתיד להתמוטט [כל 1656 שנים, כמו שקרה במבול], ולכן רצוי לעבוד מעכשיו "לחזק אותו". יש אומרים, שחטאם היה בזה שניסו להתחבר לס"מ וכוחות הטומאה, ובכך חשבו להמלט מהעונשים, כי לפי הבנתם הדברים הרעים מקורם בכוחות אלו, וע"י התחברות אליהם לא ינזקו.

בעיצומה של הבניה האדירה, מבלבל הקב"ה את שפתם, והרב שיח הופך לשיח חרשים. וכך, בהעדר שפה משותפת מתמוטט התכנון, ומאז התפלגה האנושות לשבעים אומות ולשונות.

בנוסף לכך, נענשים בני הדור בעוד חמישה עונשים כדלהלן:
האוקיינוס מציף כשלושים משפחות.

אותם שברחו להרים, נסגרת עליהם הארץ ואין הם מוצאים את ידיהם ואת רגליהם. מקומות הדיור של האנשים מתבלבלים, וכל אחד מוצא את עצמו בעיר של חברו. חלק מהם נעשים לקופים [ולא להפך], וחלקם נהפכים לשדים. אין להם חלק לעוה"ב [סנהדרין קט].

אך לא נגזרה עליהם מיתה, מחמת האחדות ששררה ביניהם.

1996 ליצירה

■ א' אלפים תתקצ"ו

העיר חברון נבנית.

1998 ליצירה

■ א' אלפים תתקצ"ח

נמרוד משליך את אברם לאש הכבשן, בעיר אור שבממלכה השומרית, עקב מרידתו בעבודה זרה ובאלילים חסרי התוחלת, אך אברם ניצל. [אנשים רבים נותרו ספקניים לגבי סיפור הצלת אברם, עד המקרה שבו ניצל מלך סדום מבארות החמר, כמובא ברש"י בפרשת לך-לך].

אברהם עצמו היה כלוא עשר שנים [בבא בתרא צא].

הרן אחי אברם, שנכח בנס שאירע לאחיו, מחליט להיעשות למאמין, ונותן את נפשו לשריפה, אך מכיוון שבפנימיות ליבו היה לקוי, נשרפו אבריו הפנימיים וכשיוצא מהכבשן, נופל מת, בידי תרח אביו.

האלף השלישי

2003 ליצירה

▪ ב' אלפים ג'

מצרים נבנית.

2006 ליצירה

▪ ב' אלפים ו'

נח נפטר והוא בן 950 [נולד ב- 1056].

2023 ליצירה

▪ ב' אלפים כ"ג

אברם [בגיל 75] יוצא מחרן ומגיע לכנען, שם מתנסה הוא בניסיון הראשון מתוך עשרת הניסיונות, שניסהו הקב"ה: ניסיון הרעב. אי לכך יורד הוא למצרים, ועבדי פרעה לוקחים את שרי אשתו לפרעה, כמנהגם. שרי טוענת, שהיא אחות אברם, אך זה לא עוזר ופרעה ממאן להחזיר אותה, עד שמביא עליו הקב"ה נגעים. אברם עוזב את מצרים, עקב היותם שטופי זימה, כשפניו מועדות הנגבה. בדרך פורצת מריבה בין רועי אברם לרועי לוט, על בסיס הלכתי: האם הארץ שייכת כבר לאברם, ובהעדר יורש ראוי, לוט נהפך ליורש החוקי, ובהמותיו רשאיות לאכול מכל הבא לפיהם, או שהארץ עדיין בחזקת הכנעני, כטענת רועי אברם. כשרואה אברם את המתרחש, מייעץ ללוט להיפרד מעליו. לוט נשמע לבקשת אברם מרחיק נדוד עד כיכר הירדן, ומאהיל עד סדום. הקב"ה מקפל את כל הארץ תחת מושב אברם ומבטיח לו נאמנה, שהארץ תהיה לו ולזרעו אחוזת עולם. לאחר כל זה מתיישב אברם באלוני ממרא.

2024 ליצירה

▪ ב' אלפים כ"ד

בשנה זו פורצת מלחמת המלכים. [אמרפל – נמרוד, שאמר לאברם פול לכבשן האש, אריוך, כדלעומר, ותדעל נגד חמשת המלכים: ברע, ברשע, שמאבר, בלע, ושנאב שהיו רשעים גדולים כפי שמעיד שמם].

במהלך המלחמה, נתפס לוט בשבי ארבעת המלכים. עוג [שפלט מהמלחמה או מהמבול וחושק בשרי] מודיע זאת לאברם. אברם מריק את חניכיו ונלחם בארבעת המלכים ובניגוד לצפוי ולמתבקש, מנצח אברם את כולם, ומשיב את לוט ואת רכושו.

■ ב' אלפים כ"ה [ישנם דעות שהיה זה בב' אלפים י"ח] 2025 ליצירה

הקב"ה מודיע לאברם על שיעבוד מצרים הצפוי לבניו, במעמד הנקרא "ברית בין הבתרים". כמו"כ מודיע לו על גירוש שבעת העממים מארץ ישראל, ועל שייוולד לו בן בעתיד.

■ ב' אלפים ל"ג 2033 ליצירה

אברם מתחתן עם שפחת שרי – הגר.

■ ב' אלפים ל"ד 2034 ליצירה

נולד ישמעאל. [אברם בן 86 שנים]

■ ב' אלפים מ"ז 2047 ליצירה

אברם מל את עצמו בעזרת הקב"ה, למרות גילו המבוגר [99]. שמו נהפך לאברהם [אב המון גויים] והוא מצווה להעביר את מצות הברית לבניו אחריו. אף לשרי משתנה השם ונהפך לשרה [הה"א של אברם משארית היו"ד של שרה].²⁸ ישמעאל נימול אף הוא, בגיל 13. ביום השלישי למילתו, בהיות אברהם כואב, מגיע הקב"ה לבקרו ושולח שלושה מלאכים בדמות ערבים, בכדי לאפשר לאברהם לקיים את מצוות הכנסת אורחים. למלאכים אלו יש תפקידים נוספים: האחד הגיע לבשרו על לידת בנו. השני הגיע לרפאותו, והשלישי – להפוך את סדום ואגב זה להציל את לוט.

²⁸ בדרך דרוש ניתן לומר שהאות 'י' נחלקה לשני ה' וידוע שהה"א היא אות הילודה [כמו שהאותיות ה' ב- 'ק' ו' ק' רומזת לעולם שלנו ולעולם הנשמות] וכפי שכתוב אצל רחל שנתנה את בלהה ליעקב כי בשמה לא היה את האות ה', ואמרה "ואבנה גם ממנה" - ממין ההא', כי לבלהה יש פעמיים את האות הא'.

לאחר שמאמצי אברהם - להציל את סדום מגורלה המר- עולים בתוהו, הולך המלאך להפוך את סדום. בדרך הוא אף מציל את לוט, שמעדיף ללכת לעיר מצער, שלא התמלאה סאתה. בדרכו לשם מביטה אשת לוט [עידית] לכיוון סדום, חרף אזהרות המלאך לבל יעשו כן [כי לא היו ראויים], והופכת לנציב מלח. לוט מגיע למערה הסמוכה לצוער, שם הופכות בנותיו לנשיו, ויולדות את עמון ומואב. מבנים אלו התפשטו לימים, עמים מרובי צאצאים בלתי ידידותיים. מעשה זה נעשה ע"י בנות לוט מתוך מחשבה, שמלבדם לא נותר עוד איש בעולם, מאחר והעולם כולו נחרב. אברהם מגיע לגרר, ושוב נלקחת שרה למלך [אבימלך], שם טוענת, כדרכה, שהיא אחותו. הקב"ה מכה את אבימלך ע"י מלאך, מאחר והוא מסרב להחזיר אותה. בנוסף, אף מורעפים עליו עונשים, וכל נקבי אנשי ביתו נסתמים. אברהם נקרא בדחיפות אל אבימלך, שם ננוף על ששיקר בדבר שרה. הוא מסביר את עצמו ואומר, שבהעדר יראת אלוקים אצל אנשי המקום חשש לחייו. לאחר שמקבל את שרה, מתפלל לה' בעבורם, ונקביהם נפתחים.

■ ב' אלפים מ"ח

2048 ליצירה

יצחק נולד לאחר ציפיה ארוכה [אברהם בן 100, ושרה בת 90]. משנה זו מתחילה הספירה של ארבע מאות השנים, שנגזרו במסגרת שיעבוד מצרים. עקב קושי השיעבוד שהתרכז במאתיים ועשר שנים הנוותרות. החשבון מתחיל משנה זו, מאחר ומשנה זו החל זרעו של אברהם להצטער על השיעבוד הצפוי. [כפי שנראה בהמשך, חלק משבט אפרים יצאו 30 שנה לפני הזמן, ומתו. והסיבה לטעותם היא, שהם החלו למנות את השיעבוד מברית בין הבתרים, שם בישר ה' לאברהם על השיעבוד הצפוי, ולכאורה מאז החל להצטער על כך. אך ה' התכוין לצער של בניו.]

בפירוש הראב"ד לספר היצירה כותב, שאברהם יצר נפשות ע"פ ספר היצירה. ["את הנפש אשר עשו בחרן"]

■ ב' אלפים נ"ג

2053 ליצירה

שרה מבחינה במעשיו הרעים של ישמעאל, וחוששת לעתידו הרוחני של בנה. לכן היא מגרשת את ישמעאל ואימו - הגר, מביתה. הגר פונה לעבר המדבר, שם אוזלים המים מהכד המבורך [עקב מחשבתה ופזילתה לעבר עבודה זרה]. הגר מתרחקת מישמעאל,

וממאנת לחזות במוות. הקב"ה שולח לה מלאך, בניגוד לבקשת המלאכים שביקשו להניח לישמעאל למות, בגלל הצרות שעתיד להביא על עם ישראל בלכתם לגלות. [הדבר קורה בשעה שישראל מבקשים משקאות מהישמעאלים, והללו בנדיבות מזויפת מציעים להם דג מלוח כהקדמה לשתייה. השתייה לא באה, והעם המעונה נשאר בפה פעור ויבש, וחלקם נפחו את נפשם בצמא]. אך הקב"ה קובע, כי את האדם יש לדון ע"פ ההווה ולא לפי העתיד, על אף שזה ידוע ומבורר. אלא אם כן כבר בהווה ניכרים מעשי העתיד, כבן סורר ומורה שכבר עכשיו הוא חוטא.

2085 ליצירה

■ ב' אלפים פ"ה

במסגרת עשרת הניסיונות מצווה הקב"ה את אברהם לעקוד את בנו, יחידו, יצחק, בהר המוריה [שנקרא כך או על שם בושם המור שנמצא שם, או שהיה בתחילה עמק ומיראת ה' התקבצו ההרים ונעשה למקום גבוה. ואולי ניתן לומר שמוריה זה מלשון רום – ה' כלומר, המקום הגבוה של ה']. האב והבן הולכים, למרות הפרעות השטן. כשמגיע רגע האמת ויצחק מועלה על המזבח, מונע ממנו ה' מלעשות מעשה זה, ותחת זאת מקריב אברהם איל אחר, לאחר שהראשון ברח למערת המכפלה.

בזוהר מובא, שיצחק נעקד ממש, ואחרי זה היה שנתיים בגן עדן [כפי שיוכח לקמן, עיין הערה מספר 29]. וכך אף מובא במדרש אגדה, שה' שם עליו מהטל של תחיית המתים וקם לתחייה, ולכן אנו מבקשים שה' יזכור לנו את אפרו של יצחק שהיה צבור על המזבח. מעשה גדול זה, ממחיש את גודל אמונת אברהם בה'. וממעשה זה יונקים אנו עד היום זכויות וניסים רבים. וידוע, שעקידת יצחק, הוא השורש של הכוח היהודי למות על קידוש ה'.

כפי שכתבתי לעיל, סיפורי התנ"ך אינם היסטוריה בלבד! הם מתרחשים בהווה אצל כל אחד ובכל רגע.

עקידת יצחק תתפרש כעקידה של התאוה, הבן החביב, התשוקה. ברגע שאני מוותר עליהם אני מקיים את עקידת יצחק.

גם המושג של מסירות נפש יתפרש כהכוונה למסור את הרצון שנקרא נפש בלשון הקודש. אנחנו לא מקדשים את המוות! לחיות על קידוש השם זו המעלה הכי גבוהה, למסור את הרצונות הגשמיים בשביל להשיג את הדברים הרוחניים.

בזמן העקדה היה יצחק בן 37 לפי רוב הדעות, אך בסדר הדורות ובשלשלת הקבלה מובאות דעות נוספות לגבי גילו של יצחק בעקידה: שנתיים, חמש שנים, שמונה שנים, שלוש עשרה או עשרים ושש.

שרה שומעת על העקידה [ע"י עוג או השטן], ונשמתה פורחת מפחד ודאגה, כשהיא בת 127 שנים זכה וברה. אברהם קובר אותה במערת המכפלה [שנכפלו בה הזוגות והקומות] לאחר משא ומתן עם עפרון החתי, שלבסוף "מתפשר" על 400 שקל כסף עובר לסוחר בלבד!...

בתאריך זה מתבשר יצחק על לידת רבקה, שלימים תהיה אשתו. בסדר עולם מובא, שיצחק היה בגיל 37 בעקידה, והתחתן עם רבקה שלוש שנים אח"כ כשהייתה בגיל 3 בלבד. אך בדעת זקנים על פרשת תולדות מביא, שיצחק התחתן עם רבקה כשהייתה בגיל 14, וי"א שהיתה בת 23, והוא עצמו בשעת העקידה היה בן 26 שנים.

■ ב' אלפים פ"ז

2087 ליצירה

לוט מת והוא בגיל 132 שנה .

■ ב' אלפים פ"ח

2088 ליצירה

אברהם מתחתן בפעם השלישית עם קטורה [יש דעה, שהייתה הגר המוזכרת לעיל].

■ ב' אלפים פ"ט

2089 ליצירה

בתחילת שנה זו, שולח אברהם את אליעזר - מנהל משק ביתו, שהיה דולה ומשקה מתורתו - להביא אישה לבנו יצחק. לאחר דרך רצופה בניסים, מצליח אליעזר להביא את רבקה ליצחק.

■ ב' אלפים ק"ח

2108 ליצירה

לאחר כעשרים שנות עקרות נולדים עשו ויעקב ליצחק ורבקה [יצחק בן 60 ורבקה בת 23]. יש דעה בגמרא [ב"ב ט"ו:], שאיוב חי בזמן זה.

2123 ליצירה

■ ב' אלפים קכ"ג

אברהם נפטר בגיל 175, במקום למות בגיל 180. קיצור 5 שנים אלו נגרם בעקבות יציאת עשו נכדו לתרבות רעה, וכדי שלא יצטער.²⁹ במסכת סופרים מובא, שאברהם היה גדול כמו 75 אנשים, ואף מאכלו היה בהתאם. ביום זה עובר עשו על שלשת העבירות החמורות: שפיכות דמים [שהרג את נמרוד], גילוי עריות ועבודה זרה. ביום זה אף מתבצעת מכירת הבכורה ליעקב. לאחר שעשו מואס בחוקי הבכורה המגבילים והממיתים, מנקודת מבטו.

2124 ליצירה

■ ב' אלפים קכ"ד

יצחק נתקל ברעב כבד ביושבו בארץ, ומבקש לרדת מצרימה. כשהגיע לגרר מנע ממנו ה' לעשות זאת, מכיוון שנחשב לעולה תמימה מאז עקידתו. לכן נשאר יצחק בגרר, וכמעשה באב - כך בבנו, רבקה נלקחת לאבימלך, אך ברגע האחרון מבין אבימלך שהיא אשתו של יצחק, ומניח לה.

2138 ליצירה

■ ב' אלפים קל"ח

שם בן נח נפטר כשהוא בן 580.

2163 ליצירה

■ ב' אלפים קס"ג

נולדה לאה.

2170 ליצירה

■ ב' אלפים ק"ע

ישנם דעות שרחל נולדה בשנה זו, וישנם דעות הסוברות שנולדה ב- 2180 ליצירה.

²⁹ צריך לומר שעשו יצא לתרבות רעה בגיל 15, שהרי אברהם הוליד את יצחק בגיל 100 ויצחק הוליד את עשו בגיל 60. ולפי הפשטות יצא עשו לתרבות רעה בגיל 13, וא"כ אברהם היה אז בגיל 173. א"כ, יוצא שראה אותו שנתיים ברשעו שהרי נפטר בגיל 175. אך אפשר אף לומר כפי הזוהר, שיצחק היה שנתיים בגן עדן ואין זה מהמניין [וי"א שהיה 3 שנים או מגיל 7 עד גיל 40].

■ ב' אלפים קע"א

2171 ליצירה

יעקב, בעצת רבקה אמו, מערים³⁰ על אביו בהכינו לו ציד וגונב את הברכות שיועדו לעשו [כפי מחשבת יצחק, על אף שידע שיעקב יותר צדיק, אך סבר שעשו עדיף מאחר ובטבעו רשע הוא ובכ"ז מקיים מצוות לא שכליות כמעשר – "במלח"].
לכשחוזר עשו ומגלה את מעללי יעקב, נשבע להרגו. אך רבקה ששומעת זאת [ברוח הקודש] מבריחה את יעקב מהבית, עד שוך חמת עשו.

■ ב' אלפים קפ"ה

2185 ליצירה

יעקב מסיים את לימודיו בשיבת שם ועבר לאחר 14 שנות התמדה, ומועיד פעמיו לעבר בית לבן אחי אמו. בדרכו חולם הוא חלום המראה לו סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה ומלאכים עולים ויורדים בו. לאחמ"כ נוסע אל לבן במטרה להתחתן, והוא מתחיל לעבוד 7 שנים בעד בת לבן הקטנה – רחל.
מובא במדרש, שיעקב ראה בהתחלה את המלאך של מלכות בבל מטפס 70 שלבים בסולם ויורד [-ולכן שלטו על ישראל 70 שנה].
אחר כך ראה את המלאך של מדי עולה 52 שלבים, והבין שזה מסמל את הזמן שישלטו על ישראל.
אחריו עלה המלאך של יון, שטיפס 180 שלבים כנגד - 180 שנה שישלטו [ולכן עושים ברית מילה 180 שעות אחרי לידת התינוק, כי יוון רצו לעקור את הברית].
אחרון עלה השר של אדום [הגלות שלנו], אבל לא ירד. אלוקים שהבחין בתמיהה של יעקב, בישר לו שהוא עצמו ידאג להוריד אותו.

■ ב' אלפים קפ"ז

2187 ליצירה

עבר נפטר והוא בן 404 שנים.

³⁰ כפי שמדויק ברש"י על פרשה זו: יצחק חשד ביעקב בגלל העדינות שנמסכה בקולו, ולא בגלל גוון הקול. ויתכן שהסיבה לכך היא, שעשו חזה מראש את עורמת אחיו וחשב שיעקב יחקה את קולו, ולכן תכנן עם אביו, שהוא עצמו יחקה את קולו של יעקב. ולכן אמר יצחק "הקול קול יעקב והידיים ידי עשו". וא"כ זה כמתוכנן, ולכן בירך. [אך יש אומרים שקולותיהם היו שווים].

2192 ליצירה

▪ ב' אלפים קצ"ב

לאחר שתמו 7 השנים, מצפה יעקב לקבל את רחל. אך לבן מערים עליו ונותן לו את לאה הבכורה, מטעמי חוק ומנהג, תוך כדי הבטחה לתת את רחל בעד שבע שנות עבודה נוספות.

2193 ליצירה

▪ ב' אלפים קצ"ג

ראובן בכור השבטים נולד מלאה. [ישנה דעה, שעם כל שבט נולדה תאומה. ויש שסוברים, תאומות.]

2194 ליצירה

▪ ב' אלפים קצ"ד

שמעון נולד ללאה.

2195 ליצירה

▪ ב' אלפים קצ"ה

לוי ויהודה נולדים ללאה.

2197 ליצי

▪ ב' אלפים קצ"ז

דן ונפתלי נולדים לבלהה - שפחת רחל. גד ואשר נולדים לזילפה - שפחת לאה. יששכר וזבולון נולדים ללאה. ביפה תואר מובא, שיששכר נולד לאחר 12 חודשי הריון, בניגוד לשאר השבטים שנולדו לשבעה חודשים.

▪ ב' אלפים קצ"ח

2198 ליצירה

לאה יולדת את דינה. וכפי שמופיע במדרשים, בן היה ברחמה, וכשראתה זאת התפללה שייהפך לנקבה, מחמת רחמיה על אחותה רחל, שלא תלד פחות שבטים מהשפחות. ואכן, יוסף עובר לרחל, ודינה שהייתה אצל רחל עוברת ללאה.

▪ ב' אלפים קצ"ט

2199 ליצירה

יוסף נולד לרחל לאחר שש שנות עקרות.

▪ ב' אלפים ר"ה

2205 ליצירה

יעקב בורח מבית לבן, לאחר מאה רמאויות שרימהו לבן במשכורתו, עבור העבודה בצאן. יעקב רואה בחלום את חוקי התורשה ומחליט לפעול בהתאם: אחרי שהבין שע"י שישים מקלות מפוצלות בצבעים מסוימים, בשעת זיווגם של הצאן, יוכל להרבות מינים ספציפיים – הוא דורש את המינים הללו כמשכורת. לבן נענה, ויעקב שם את המקלות כפי שראה בחלום, ואכן הצאן יולדות עקודים, נקודים וברודים [כמראה המקלות]. שוב אנו רואים כאן את הכוח החזק של הדמיון שמשפיע פיסית על הגוף, וכפי הסיפור המפורסם שהובא במדרשים, על המלך הכושי שנולד לו בן לבן, כתוצאה מכך שאשתו ראתה תמונה של איש לבן ודמיינה אותו, ולכן יצא הבן לבן.

אחרי שיעקב מחליט שהגיע הזמן לעזוב את חמיו ה"ישר", הוא בורח מביתו [שאלמלא הבריחה לא היה יוצא משם לעולם]. בדרך בריחתו משיגו לבן, אך בעזרת המלאך שנגלה ללבן בלילה, ומזהיר אותו מלפגוע ביעקב – מגיעים שניהם לעמק השווה. לבן דורש את אליליו שנעלמו, ויעקב נשבע שהגנב ימות. אך קללה זו התבררה כטעות, מאחר והתרפים היו אצל רחל. ואכן, בדרך אפרת היא מוצאת את מותה. [יצויין כי רחל מתה בגלל שהגיע זמנה! רק יתכן שהגורם בפועל היה הקללה].

בהמשך דרכו, חוזר יעקב לקחת מספר כדים ששכח [בהידושי התוספות על התורה מובא שהיו אלו כדים חתומים ע"י שם בן נח שהיה כהן גדול ומהם נעשה נס חנוכה, ויתכן שהכוונה מכוח מסירות יעקב ולא בהכרח מכדים אלה ממש], ומוצא את עצמו במאבק מול שרו של עשו, ולבסוף מנצחו. במהלך המאבק מקבל יעקב מכה בגיד הנשה, ולכן לבני ישראל אסור לאכול חלק זה [שבבהמה].

המלאך אף משנה את שמו לישראל, ויצוין ששם זה מקבל לבסוף אישור מהקב"ה. ישנה דעה, שכבר בב"א קצ"ט ליצירה, שלחה רבקה אימו את דבורה מניקתה, שתבשר לו כי הוא יכול לחזור, וזה מה שכתוב בתורה באותו עניין "ותמת מינקת רבקה". אך יעקב חושש עדיין וחזר רק בשנה זו. [ספר הישר]

בהמשך דרכו, מכין יעקב את עצמו לפגישה עם עשו. לאחר ששלח לו דורון והתפלל, מתכוון יעקב למאבק, אך לבסוף כשמגיע עשו לבדו לאחר שארבע מאות חבריו פורשים ממנו, מתפייסים האחים.

בן איש חי מביא, שעל פי הקבלה עשו הגיע עם 400 כוחות הטומאה שכנגדם תיקן דוד המלך 100 ברכות: בכל ברכה יש ארבע אותיות של ה' ובסה"כ 400 אותיות, כנגד 100 אנשים שמתו בכל יום, ובכל איש יש ארבע כוחות = 400.

יעקב אף מודיע לעשו שיש לו **שור וחמור**: **שור** מסמל את יוסף [בכור שורו] ו**חמור** שמסמל את יששכר [כח התורה – חמור גרם], וביחד מבטלים את שני כוחות הטומאה של עשו – שור, וישמעאל – חמור [עם הדומה לחמור]. ולכן כתוב "כי לא נחש ביעקב" **נ** – נחש, **ח** – חמור, **ש** – שור, שכל כוחות הטומאה לא שלטו ביעקב, כי היה לו את הקונטרה שלהם בצד הטהור [דן סימל את הנחש].

■ ב' אלפים ר"ו

2206 ליצירה

שכם בן חמור חושק בדינה בת יעקב, ואונס אותה. שמעון ולוי מתרעמים, ובעורמה מציעים לבני שכם למול עצמם, כתנאי לנישואין ולזכויות הדדיות. ואכן, בני שכם נענים להצעה ברצון. ביום השלישי למילה, בהיותם כואבים וחלשים, נכנסים שמעון ולוי לשכם, הורגים את כל הזכרים ומצילים את דינה. [מעשה זה, כמובא ברש"י על הפרשה, מסתמן כעונש ליעקב שהחביא את דינה בפגישתו עם עשו, למרות שיכלה להשיבו למוטב].³¹

³¹ ברמ"ע מפאנו מובא ששכם בן חמור התגלגל לאחר מכן בזמרי בן סלוא, שבעל את כזבי בת צור שהייתה גילגול של דינה, ועל כך נהרגו במגיפה 24,000 איש - כמנין הנספים בבני שכם. שנים רבות לאחר מכן, מתגלגל שכם-זמרי בנפש ר"ע, שמתחתן בנישואיו השניים עם אשת הקיסר טורנסורפוס שהייתה גלגול של דינה – כזבי. [בין לבין התגלגלה באיזבל שרצתה לנקום באליהו – פנחס שהרג את זמרי – בעלה].

24,000 התלמידים של ר"ע שנפטרו, היו גלגול של אותם 24,000 מתקופת זמרי ותקופת שכם בן חמור. [ואפשר שלכן למד ר"ע 24 שנים רצופות]

ואז בגלגול זה תיקן ר"ע את החטא הקדום של שכם בן חמור [ר"ע בצעירותו היה אומר "מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור"], ע"י שנשא בהיתר את אשת הקיסר שהיא הייתה כזבי - שהייתה דינה.

ולכן נאמר על ר"ע שיצאה נשמתו ב"אחד" ר"ת: אהבה, חשקה, דבקה - שבמילים אלו התחיל הסיפור עם שכם. ולאחר מיתתו של ר"ע הגיע אליהו הנביא בדמות זקן, וסחב את ר"ע על כתפיו

בסוף שנה זו מתה רבקה בגיל 123 וי"א 133.
ע"פ הירושלמי [בסוטה ה']. איוב חי בזמן זה ובעל את דינה.

2208 ליצירה

▪ ב' אלפים ר"ח

יעקב חוזר לאביו. בדרך אפרתה יולדת רחל את בנימין, ואח"כ מתה כתוצאה מקללת יעקב [כדלעיל] בגיל שלושים ושמונה, או לדעות אחרות בגיל ארבעים ושמונה, ונקברת שם. [באותה דרך עוברים אחר החורבן בני ישראל, ומבקשים ממנה שתתפלל להקב"ה. ואינה נקברת במערת המכפלה, מפני שזלזלה במשכב יעקב. כמובא ברש"י].
לפי דעת הזוהר יוצא, שרחל הייתה בהריון 18 חודשים - כי הרתה עוד כשהיה בבית לבן, וכשיצאו מסוכות [אחרי 18 חודש] נולד בנימין.

2214 ליצירה

▪ ב' אלפים רי"ד

לאה מתה בגיל 51.

2216 ליצירה

▪ ב' אלפים רט"ז

יעקב מקרב את יוסף, מעדיפו על שאר בניו ותופר לו כתונת פסים. יוסף מביא את דיבת אחיו לאביו, על שהם אוכלים אבר מן החי [-מאחר וטען שיש להם דין ישראל בניגוד לטענתם שיש להם דין של בן נח שלא נאסר עליו אכילה מסוג זה].

2217 ליצירה

▪ ב' אלפים רי"ז

יוסף נשלח ע"י אביו לחפש את אחיו, וכשמגיע לדותן מתנכלים אליו אחיו להורגו, אך ראובן מציע להשליכו לאחד הבורות, במטרה להצילו. לבסוף נמכר יוסף בעצת יהודה לאורחת ישמעאלים תמורת עשרים כסף, ולאחמ"כ מועבר למדינות שמעבירים אותו לסוחרים מצריים. וכך לבסוף הוא מגיע למצרים, שם נמכר לפוטיפר והוא בגיל 17 בלבד. לאחר שאחי יוסף שוחטים שעיר עיזים וטובלים את כתונת יוסף בדמו הדומה

בכדי לסמל את סוף התיקון, שהרי אליהו הנביא - שהוא פנחס הרג את זמרי בן סלוא [שכם] בגלגול הקודם.

לדם אדם, הם הולכים לאביהם ואומרים לו: "הכר, האם זוהי כתונת בנך?" יעקב מאמין וחושב שזה דם בנו, הוא מתחיל להתאבל וממאן להנחם.

2218 ליצירה

■ ב' אלפים רי"ח

יהודה מתחתן עם בת שוע ונולדים לו שלושה בנים [ער, אונן ושלה]. ער נישא לתמר [י"א שהייתה בתו של שם וי"א שהייתה נכדתו] אך מת. אונן אחיו ממאן ליבם אותה, ומת אף הוא, ויהודה מציע לתמר לחזור כששלה יגדל. כעשר שנים לאחר מכן, שומעת תמר ששלה גדל וממתינה להזמנה מצד יהודה. אך כשזו לא באה, מחליטה לפגוש את יהודה בזמן שהלך לגזוז את צאנו. ואכן, פוגשת אותו לאחר שמסווה את פניה. יהודה מקדש אותה [ואינו יודע כי זאת תמר], והיא מתעברת. הוא נותן לה עירבון - מקל ופתילים, ומתחייב לה אף גדי עזים. לאחר מכן, שומע יהודה שהיא הרה, ומצווה לשרוף אותה [-כדין בת כהן שזנתה, כי הייתה בת שם, שהיה כהן]. תמר שולחת לו את העירבון [דהיינו, המקל והפתילים] ומצפה שיכיר בכך שייבם אותה, ואכן יהודה מודה על אף הבושה [ומובא במדרש שיהודה התכוון לומר "צדקה ממני" וכשאמר "צדקה..." בת קול אמרה "...ממני", להורות שהכל משמים], כך שניצלה ברגע האחרון. לאחר מכן יולדת תמר תאומים, את פרץ ואת זרח.

2220 ליצירה

■ ב' אלפים ר"כ

אשת פוטיפר מנסה לפתות את יוסף [מפני שראתה שעתיד להוליד בנים ממנה, אך לבסוף התברר שהכוונה לבתה - אסנת]. לאחר שיוסף מסרב היא תופסת בבגדו ומזעיקה את השכנים, שממהרים לתפוס את 'הפושע'. כשמגיע פוטיפר בעלה ושומע את הבדיה שהעלילה אשתו, הוא משליך את יוסף לבית האסורים, שם, הוא הופך בזכות חינו לשומר.

2227 ליצירה

■ ב' אלפים רכ"ז

שר המשקים מושלך לבית האסורים בגין זבוב, שנמצא במשקה המלך. שר האופים מושלך אף הוא לבית האסורים, מפני שנמצאה אבן בתוך מאפה המלך. שם הם פוגשים ביוסף, שהופקד לשמור עליהם.

כמה שנים קודם לכן, בשנת 2223, מובא במדרש ישן, שבני יעקב נלחמו בשבעה מלכים שבאו להלחם עמם, והרגו מהם מאות אלפי חיילים.

■ ב' אלפים רכ"ח

2228 ליצירה

שרי המשקים והאופים חולמים חלום, ומגיעים ליוסף במטרה לקבל פתרון. יוסף מבשר לשר המשקים שבעוד שלושה ימים ישוחרר, ולשר האופים הוא 'מבשר' שבעוד שלושה ימים יתלו אותו. ואכן כך היה. לאחר כל זאת, הוא מבקש פעמיים משר המשקים שיזכיר אותו בפני פרעה, כדי שישחרר אותו. [אמנם יוסף נשכח למשך שנתיים נוספות בבית הכלא, כנגד בקשתו הכפולה על שתלה בטחונו בבשר ודם.]

■ ב' אלפים ר"ל

2230 ליצירה

פרעה חולם שני חלומות: בחלום הראשון הוא רואה שבע פרות רזות שעולות מן היאור ובולעות שבע פרות עבות בשר, אך הפרות הצנומות אינן משמינות. אחר כך הוא חולם חלום דומה על שבעה שיבולים, ושוכח את הפתרון. לאחר שפרעה מואס בכל פתרונות הקש שמציעים לו חרטומיו, נזכר שר המשקים ביוסף, ומספר זאת לפרעה, שמצווה להביא את יוסף על אתר. ואכן, יוסף פותר את החלום לשביעות רצון פרעה. לדבריו, עתידים לבוא על העולם שבע שנות שובע שכמותם לא היו, ולאחריהם שבע שנות רעב, שיבלעו את שנות השובע ויגרמו להם להשכח. יוסף בחכמתו מייעץ לפרעה, ומורה לו על תכנית חיסכון שתמלא את שנות הרעב. פרעה ממנה אותו לאחראי על תכנית זו [יוסף אז בן 30].

■ ב' אלפים רל"א

2231 ליצירה

יוסף נעשה למשנה לפרעה.

לחלק מן הדעות, איוב חי בזמן זה. דעה זו עולה בקנה אחד עם הדעה הסוברת כי היה גוי. ישנה עוד דעה, כי היה בזמן זה וחזר לחיות בזמן אחר. וישנה דעה נוספת, הסוברת שלא היה ולא נברא, וכל סיפורו נכתב כמשל לכל בני האדם שרואים את עצמם כאיוב: שהעבר היה טוב, העתיד יסתדר, אך ההווה תמיד בעייתי. [ב"ב ט"ו].

2233 ליצירה

■ ב' אלפים רל"ג

אסנת בת פוטיפר [י"א שהיא בת דינה בתו של יעקב, שילדה אותה בגיל 6] יולדת ליוסף את מנשה ואפרים.

2236 ליצירה

■ ב' אלפים רל"ו

קהת נולד ללוי בן יעקב.

2237 ליצירה

■ ב' אלפים רל"ז

7 שנים לאחר תחילת שנות השובע, מתחילות שנות הרעב. בארץ כנען תם האוכל. בני יעקב יורדים למצרים על מנת לקנות אוכל, אך נתקלים בהתנכלות סידרתית ובהאשמות חמורות מצד יוסף - שהכירם כאחיו. ע"פ מה ששמע נטען כי הם מרגלים וכו'. לאחר תלאות רבות, שבהם נכלא שמעון כ'משכון' באם לא ישובו להביא את אחיהם הקטן כפי שדרש יוסף, וויכוחים רבים בינו לבין יהודה - מתוודע אליהם יוסף. הוא דורש בשלום אביו יעקב, ומבקש מהם שיורידו אותו למצרים³².
[י"א שהיה להם אוכל בכנען, אך מכיוון שאסור לאדם להראות את עצמו שבע בשנות רעב - שלחם יעקב כביכול לקנות אוכל.]

2238 ליצירה

■ ב' אלפים רל"ח

יעקב יורד למצרים מלווה בשבעים נפש, הכוללים את יוכבד שנולדה בין החומות. בעקבות בואו של יעקב פוסקות שנות הרעב.

³² הרב שמואל מוהליבר שואל: איך הציע יוסף לאביו לרדת למצרים, הרי כתוב שאין יורדים למצרים אלא אם עמדו סאתיים בסלע [היינו מחיר כפול מהמחיר הרגיל]? ומיישב על דרך הפלפול, שנאמר בהמשך הפרשה כי "לבנימין נתן שלוש מאות כסף... ולאביו שלח כזאת עשרה חמורים נושאים מטוב מצרים" ומסביר רש"י שם 'כזאת' - כחשבון הזה. ומהו החשבון? ויתכן ששווי משא החמורים מוסב על שווי השלוש מאות כסף שנתן לבנימין וסתם כסף דינר וארבע דינרים וארבע דינרים שווים לסלע אם כן שלוש מאות לחלק לארבע שווה שבעים וחמש, ובגמרא בבבא מציעא כתוב, שמשא של חמור הוא חצי כור, השווה לחמישה עשר סאים. חמישה עשר סאים כפול עשרה חמורים שווה מאה וחמישים סאים, שהן שווי שבעים וחמישה סאים - הרי שעמדו סאתיים בסלע.

יש שסוברים, שלאחר שנפטר חזרו חמשת שנות הרעב שנקטעו כשבא, ויש שסוברים שהרעב פסק רק במצרים. וי"א שהגיע אחרי כל שנות הרעב [עיין שפתי חיים אמונה ובחירה חלק ב'].
 ■ ב' אלפים רנ"ה 2255 ליצירה

קודם מותו, יעקב מברך את בניו. הוא נפטר בגיל 147, לאחר ששהה במצרים 17 שנה.

■ ■ ■ ■ ■

סיכום מעשי האבות:

כל האבות נולדו עקרים מחמת תאוות ה' לתפילתם [יבמות ס"ד.], ונולדו כולם בתשרי או בניסן [ראה ראש השנה י"א.]. בזכותם אנו ממשיכים להתקיים עד ימינו אנו. אכן ישנה מחלוקת שסוברת שזכות זו תמה בזמן הושע בן בארי, או בזמן חזאל. ובתוספות שם מביאים ג' פירושים: או שרק הזכות תמה ולא הברית, או שעדיין מבקשים רחמים, אך הזכות אינה כבר כדבר המובן מאליו. אך דעת רב אחא, שזכות זו נצחית. [שבת נ"ה.].

בני ישראל עולים ממצרים לקבור את אביהם בישראל [עשו גם נהרג באותו היום כפי הנבואה של רבקה, "למה אשכל שניכם ביום אחד"]. צפו- נכדו של עשו - מגיע להלחם בהם, אך הם לוקחים אותו לשבי במצרים, שם הוא נשאר עד מות יוסף. ואז בורח לאפריקה, ומנסה לשכנע את המלך שם לצאת למלחמה מול בנ"י, אך בלעם בנו של המלך שהיה בן 15, חוזה שאביו יפסיד במלחמה ומניאו מלהלחם, ואכן אביו שומע לו.

לאחר שצפו מנצח במלחמות בסביבה, חובר אליו בלעם וביחד יוצאים הם להלחם במצרים. חלק מעם ישראל מתחזים לחיילי צפון, מנצלים את הבילבול, והורגים במצרים.

2261 ליצירה

■ ב' אלפים רס"א

עמרם נולד לקהת.

2309 ליצירה

■ ב' אלפים ש"ט

בסוף שנה זו מת יוסף, לפני כל אחיו, והוא בן 110 שנים.

2331 ליצירה

■ ב' אלפים של"א

כל שאר האחים נפטרים בפרק זמן קצר: נפתלי בן 133, יהודה בן 119, גד בן 125, אשר בן 123, יששכר בן 122, דן בן 125, ראובן בן 125, שמעון בן 120, זבולון בן 124, לוי בן 137 ובנימין בן 111. בזמן זה נפטרים גם כל בני דורם.

המעם לועז מביא דעה, שאפרים נפטר 30 שנה לפני היציאה ממצרים, וכשבניו ברחו בזמן זה [30 שנים לפני היציאה], נולד לו בן וקרא לו בריעה.

ע"פ הסדר עולם, בסוף שנה זו [2331] החלו הגזירות במצרים, ושלושים שנה לאחמ"כ החל השיעבוד בפועל.

אך בפרקי דר"א כתב, שהשיעבוד החל כשמונה שנים לאחמ"כ, עקב יציאתם של בני אפרים ע"י נון שקרא לגאולה, וכתוצאה מכך הרגו בהם המצרים 200,000 איש והחלו לשעבד את שאר העם.

ואילו הרוקח כתב, שהשיעבוד התחיל עם מות לוי, ובסה"כ השתעבדו 117 שנים.

בפסיקתא זוטרותא [וישלה] מובא, שהשבטים התחתנו כל אחד עם התאומה שנולדה עמו, ואילו על שמעון מובא בבעלי התוספות, שהתחתן עם דינה אחותו. וברא"ש מביא, שדינה הייתה אצל רחל בהתחלה ונחשבת לבתה, ולכן לא נחשבת לאחות שמעון שנולד מלאה.

■ ב' אלפים ש"מ

2340 ליצירה

מלך חדש קם במצרים שלא הכיר את מעשי יוסף [י"א שרק עשה עצמו כחדש שלא מכיר את יוסף]. כך או כך, החל לשעבד בשלבים את צאצאי יעקב שבמצרים: בתחילה קרא להם לעבוד תמורת תשלום, לאחר מכן עבדו בחינם, עד שלבסוף כפה עליהם ושעבד אותם בכוח. שבט לוי מתחילה סרבו להתנדב, וכך ניצלו מן השעבוד. המעם לועז הביא, שאף שבט אפרים ומנשה לא השתעבדו, כי היו מזרע המלוכה [יוסף] והמצרים פחדו לשעבדם. ובתורת יעקב כתב, שלכן היה מספרם מועט מכולם, כי לא הייתה עליהם את הברכה של "כאשר יענו אותו כן ירבה".

■ ב' אלפים שס"א

2361 ליצירה

אחותם הגדולה של משה ואהרן - מרים, נולדת לעמרם ויוכבד.

בשנים אלו בונים המצרים את שעון השמש, ומפעילים אותו מחצות ואילך.

■ ב' אלפים שס"ג

2363 ליצירה

פרעה מלך מצרים קורא למיילדות העבריות יוכבד [-שפרה, על שם שמשפרת את הוולד] ומרים [-פועה, על שם שפועה ומשחקת עם הוולד], ומצווה אותם להשליך כל בן זכר ליאור. וזאת מפני שאצטגניניו [-האסטרולוגים] חזו, כי צפוי להוולד מושיע לישראל ועתיד הוא ללקות במים. המיילדות מסרבות לשמוע בקולו, בתואנה שהיולדות לא קוראות להן. בשכר זה זוכה יוכבד לצאצאים שיכהנו ככהנים וכלוים, ובתה מרים זוכה לצאצאים שימלכו בעם.

■ ב' אלפים שס"ד

2364 ליצירה

עמרם מתגרש מיוכבד בעקבות גזירת פרעה, ואחריו כל צאצאי יעקב. אך בעקבות דבריה החריפים של מרים בתו - כי פרעה גזר על הזכרים והוא גזר אף על הנקבות [כי כולם מתגרשים וממילא אין אפילו נקבות], הוא חוזר לאשתו ונולד אהרן.

2367 ליצירה

ב' אלפים שס"ז

משה נולד לעמרם ויוכבד.
 השם משה ניתן לו ע"י בתיה, על אף שהיו לו עוד שמות כדלהלן:
 חבר - כך קרא לו אביו, שבזכותו נתחברו בני ישראל לקדוש ברוך הוא.
 יקותיאל - כך קראה לו אמו, ע"ש קיוויתי לק-ל.
 אביזנוח - כך קרא לו אחיו אהרן, ביום שהזניח עוונות עם ישראל.
 אביגדור - כך קרא לו סבו קהת, שבגינו גזר פרעה את הטבעת כל תינוקי ישראל.
 ירד - כך קראה לו מרים אחותו, ע"ש שהוריד תורה לישראל.
 אביסוכו - כך קראה לו אומנתו, ע"ש שהיה אביהם של הנביאים שנקראו סוכים.
 שמעיה - כך קראו לו בני ישראל, ע"ש ששמע ה' לתפילתו.
 טוביה - כך קרא לו הקדוש ברוך הוא, שהיה טוב לא-ל.
 מנשה - כך כונה בספר שופטים, לאחר שנכדו חטא ולא רצו לבזותו.
 משה - כך קראה לו בתיה, ע"ש שמשתה אותו מן המים. וכך כונה בפי כל, בזכות מסירות הנפש שלה להצילו למרות איסור אביה. בתיה התחתנה אח"כ עם כלב בן יפונה.
 [מגילה ג'. ובמדרשים]
 אמו חוששת שמא יגלוהו ואז ישליכוהו ליאור, ולכן מצפינה אותו בביתה שלושה חודשים, כי משה נולד 3 חודשים לפני הזמן. לאחר שלושה חודשים רואה שא"א להחביא אותו יותר, כי המצרים יבואו לחפש, ולכן בונה לו תיבה קטנה העשויה מעצי גופר ומצפינה אותו בתוכה. מרים בתה עוקבת אחר התיבה. בינתיים בת פרעה - בתיה הולכת לרחוץ בנהר [עקב צרעת] יחד עם נערותיה, שם היא מבחינה בתיבה. בתיה מסתקרנת מה היא התיבה ומה יש בתוכה, ושולחת את אמתה [י"א שפחתה, וי"א שבאורח נס אמתה - היינו ידה, גדלה עד מקום התיבה] כדי ליקח את התיבה. לאחר שרואה כי זהו תינוק, היא מחליטה לאמצו. מרים הרואה כי בת פרעה לוקחת את הילד, מציעה לה כי אמה תניק את הילד ה"זר". בתיה מנסה בתחילה להביאו למיניקות מצריות, אך משה ממאן לינוק, עד שאמו באה ומניקה אותו. וכך אמו מולידתו מגדלת את משה בביתה כתינוק זר, ומקבלת על זה משכורת.

2370 ליצירה

ב' אלפים ש"ע

לאחר שבתיה מביאה את משה לביתה, מושיב אותו פרעה על ברכיו ומשחק עימו לעיני שריו ועבדיו. באמצע המשחק, משה בן השנתיים, [או 3] חוטף את כתר פרעה מראשו,

וחובש אותו באחת על ראשו. פרעה מסתפק האם זהו רמז לעתיד, שהילד יגדל ויהיה מלך ומושיע, או שמא סתם משחק בדבר מנצנץ. לכן הוא בוחן את משה, ושם לפניו קערת זהב וקערת גחלים, אם יטול מקערת הזהב - מוכח שזה רמז על עתידו, שהוא מעוניין למלוך, ואז יש להורגו כדין מורד במלכות. אך אם יקח מקערת הגחלים - סימן הדבר, כי רק משום נצנוץ הכתר לקחו. משה מעוניין ליטול מקערת הזהב, אך המלאך גבריאל מונע זאת ממנו, ומזיז את ידו אל תוך קערת הגחלים. משה שנכווה מן הגחלים מכניס את ידו לפיו, במטרה לקרר את ידו ולהרפות מן הכאב. ידו הייתה כה חמה, שאף פיו נכווה, ומאז הוא נעשה כבד פה וכבד לשון, דהיינו מגמגם. אך הרשב"ם בפרשת שמות כותב, שמשה לא היה בקי בלשון המצרית, אך לא יתכן שהיה מגמגם.

■ ב' אלפים שפ"ו

2386 ליצירה

משה יוצא מן הארמון ורואה את סבל אחיו המשועבדים. באחד הימים רואה הוא מצרי המכה יהודי. משה מתרעם על כך, בודק כי לא יצא מצאצאי אותו מצרי תועלת לישראל, ואז הורגו ע"י שם המפורש, וטומנו בחול. למחרת רואה הוא את שני האחים - דתן ואבירם - מתקוטטים ביניהם. אחד מהם עומד להרים יד על חברו, ומשה צועק 'רשע' למה תכה רעך, שהרי כל המרים יד על חברו נקרא רשע - ואפילו לא הכהו. האחים מתריעים וזועקים חמס לעברו כי אינו שופט או שר עליהם, וכי אינו יכול להרגם כמו שהרג את המצרי. משה אומר 'אכן נודע הדבר' – וכוונתו 'אני מבין על מה נענשו בני ישראל, על לשון הרע'. דתן ואבירם הולכים להלשין אצל פרעה על משה שהרג את המצרי, פרעה כועס ומבקש להרגו. לאחר שתליינו מנסים פעם אחת וצאוורו נתהפך לשיש בורח משה למדיין ומסתתר שם.

■ ב' אלפים שצ"ה

2395 ליצירה

בדרך למדין, פוגש משה בני כוש אובדי עצות, המנסים להכנס לעירם שנכבשה ע"י בלעם בעורמה, לאחר שיצאו להילחם בראשות מלכם קיקנוס והשאירו את בלעם כמלך זמני, זה האחרון ניצל את מעמדו וכישף את הכניסה לעירם ע"י נחשים ובורות מים. משה מייעץ להם להרעיב חסידות שלושה ימים ולהביאם לנחשים, ואכן עשו כמצוותו והחסידות בלעו את הנחשים וכך נכנסו אנשי כוש לעירם. אחר כך המליכו עליהם את משה למלך למשך ארבעים שנה. [מדרש].

2406 ליצירה

■ ב' אלפים ת"ו

יהושע נולד לאביו נון. יש אומרים כי רק כונה נון, מפני שניצל מדג [בארמית נון].
ישנם דעות, שנולד בשנת ב' אלפים שצ"ב 2392 ליצירה.

2418 ליצירה

■ ב' אלפים תי"ח

בני אפרים [המעפילים] מנסים להעפיל לארץ כנען, אחר שחישבו את הקץ באופן
שגוי³³. אך בדרך, פלשתים נלחמים בהם והורגים אותם. [וי"א שהמצרים רדפו אחריהם
והרגו אותם]. התלמוד [סנהדרין צ"ב] מביא, שיחזקאל הנביא החיה אותם לאחר זמן.

2428 ליצירה

■ ב' אלפים תכ"ח

חור נולד.

2435 ליצירה

■ ב' אלפים תל"ה

לאחר קץ מלכות משה בארץ כוש, הוא מגיע למדין ועומד ליד באר, ושם רואה הוא
נערות המנסות לשאוב ובני מדין מתנכלים להן מתברר כי אלו בנותיו של יתרו הסובלות
מהצקות לאחר שאביהם פרש מן עבודת האלילים, והרועים אף שופכים להן את המים
שהן שואבות. משה שואב להן מים ומרחיק את בני מדין. הבנות חוזרות לאביהם
יתרו ומספרות לו כי איש מצרי הצילם מיד בני בליעל שביקשו לטורדן ולהטרידן. יתרו
גוער בהן מדוע לא הזמנתן אותו שיבוא לאכול לחם. אך לאחר ששומע יתרו כי משה
ברח ממצרים, זורק את משה לבור, וציפורה - אחת הבנות, מעבירה לו מידי יום אוכל
ושתיה במשך עשר שנים.

³³ יש המסבירים כי מקור טעותם נבע מכך שספרו את השבתות בכלל מניין שיעבוד מצרים, למרות
שלא נמנו. או שספרו מברית בין הבתרים, 30 שנה קודם לידת יצחק – תחילת החשבון האמיתי.

■ ב' אלפים תל"ו

2436 ליצירה

בצלאל בן חור [גיסו של משה] נולד.

■ ב' אלפים תמ"ד

2444 ליצירה

ישנה דעה, כי מלך חדש נוסף קם במצרים [אדיקם], והוא היה פרעה הקצר [אבוז]. גובהו ורוחבו היו אמה על אמה [לערך חצי מטר על חצי מטר] יש אומרים שהכוונה למידה רוחנית של טומאה.

ישנה דעה, הסוברת שפרעה זה חי עד ימי יונה הנביא [בית המדרש].

■ ב' אלפים תמ"ה

2445 ליצירה

משה יוצא מהמאסר ועוקר את מטה יתרו מן החצר, שם היה נעוץ כה חזק עד שאיש מלבדו לא יכל להוציאו מהאדמה. [י"א שהיה מטהו של אדם הראשון]. לאחמ"כ זוכה ונושא את בת יתרו, ציפורה, לאישה. בתור חתן הוא רועה את צאן חמיו יתרו. באחד הימים בעודו רועה את הצאן, מגיע להר חורב ורואה סנה בוער אך אינו נאכל מהאש. הדבר מפליא אותו עד למאוד, ולפתע שומע קול שהיה דומה להפליא לקול אביו הקורא לו, 'של נעליך מעל רגליך כי אדמת קודש היא'.

אחר דין ודברים שבו הקב"ה משכנע את משה שדווקא הוא זה שצריך לגאול את עם ישראל, הולך משה לכיוון מצרים, אחר שמבקש רשות מחותנו יתרו. בדרך נולד לו בן, אך משה חושב שבגלל טלטולי הדרך לא כדאי למול אותו. בדרכו למצרים עצר בבית מלון. ביום כניסתו למלון מופיע מלאך בדמות נחש, ובולע את פלג גופו העליון של משה, אחר כן את הפלג התחתון וחוזר חלילה מספר פעמים. אשת משה, ציפורה מבינה על מה העניין, ונוטלת במהירות אבן צור, תופסת את תינוקה הבכור, גרשום [על שם גר הייתי בארץ נוכריה - היינו זרה] ומלה אותו. לאחר מכן המלאך עוזב את משה. אח משה, אהרן יוצא לקראתו ומורה לו להחזיר את ציפורה אשתו ואת בנו למדיין, כדי שלא להוסיף עליהם צרות.

2446 ליצירה

■ ב' אלפים תמ"ו

משה ואהרן ניגשים בראשונה לפרעה, ואותות בידיהם בכדי שישחרר את עם ישראל. פרעה מתרגז, ומבטל את מנוחת יום השביעי שהיתה לבני ישראל המשועבדים, ואף משעבד את בני שבט לוי.

2447 ליצירה

■ ב' אלפים תמ"ז

הקב"ה מנחית על פרעה בזו אחר זו עשר מכות [דם, צפרדע, כינים, ערוב, דבר, שחין, ברד, ארבה, חושך ובכורות]. כל מכה נמשכה שבוע ימים. ושלושה שבועות שהיה משה מתריע על המכה הבאה. [חושך משתי המכות האחרונות: חושך ובכורות. חושך, שבה מתו 4/5 מעם ישראל, ובכורות הייתה רגע אחד. ולכאורה אף מכת דבר, ובבעל הטורים כתב שגם הארבה נח בשבת, וי"א שגם מכת דם הייתה זמן מועט].

2448 ליצירה

■ ב' אלפים תמ"ח³⁴

יום ו' ט"ו ניסן: בני ישראל יוצאים ממצרים לאחר שעשו את הפסח בפעם הראשונה [60 ריבוא גברים ו63 ריבוא ילדים ונשים יחד 1,230,000]³⁵. כמו כן, עולים איתם עוד 2,400,000 ערוב של גויים, שהצטרפו לעם ישראל - מה שבהמשך התגלה כטראגי בשביל עם ישראל, כמו שמובא במפרשים, שכל פעם שכתוב "העם" הכוונה לערב רב, לאותו ערוב של הגויים שעשו את כל הבעיות במשך הארבעים שנה עד שנכנסו לארץ. במבי"ט כתב, שיצאו ממצרים בסה"כ 8,250,000 נפשות מגיל 0. ואם נחשב את הדעה שממצרים יצאו אחד מחמש מאות [י"א אחד מחמש וי"א אחד מחמישים], הרי שמתחת גיל עשרים לא הייתה גזירה, וא"כ יצאו בסה"כ כ - 150,000,000 נפשות [מן הסתם כוונתו לטיפולוגיה רוחנית ולא למספר גשמי]. אך בפרקי דר"א כתב שיצאו 600,000 פחות אחד.

³⁴ כך מובא במסכת ע"ז ובפסיקתא, אך בספר הקבלה לראב"ד כתב שזה היה שנה מאוחר יותר. בספר קיצור זכר צדיק מביא, שזה היה שנה קודם [2447]. בפרקי דר"א מביא, שזה היה ב 2453, לדעת הר"ח שהובא ברבינו בחיי זה היה ב 2478, לרמב"ן על התורה יצאו ממצרים ב 2458, ואילו המהר"ם נטיף מביא, שבנ"י יצאו ב 2456.

³⁵ בתרגום יונתן בן עוזיאל מובא על הפסוק "ואשא אתכם על כנפי נשרים" שאת הפסח הראשון עשו בני"ה המוריה בתוך בית המקדש, והגיעו אליו על כנפי נשרים שהקב"ה שלח ממצרים עד הר המוריה הלך ושוב.

כל זה מחמת הריבוי העל טבעי, כפי שכתוב שבמצרים ילדו שישה בפעם אחת, או 12 או 60, ויש דעה 600,000, אבל הכוונה למשה רבינו שהיה שקול כנגד כל ישראל. כ' ניסן: ים סוף נבקע, ישראל עוברים בים שמתייבש, ואילו המצרים טובעים במים ששבו עליהם. [מובא במדרש שלפני קריעת ים סוף התפלגו בני ישראל לארבע קבוצות: א. זבולון בנימין ונפתלי – שטענו לשוב למצרים, ומשה ענה להם "לא תוסיפון לראותם עוד עד עולם". ב. יהודה מנשה ואפרים – שטענו להלחם, והשיב להם משה "ה' ילחם לכם". ג. לוי גד אשר – שרצו להרעיש ולזרות פחד במצרים, וענה להם משה "ואתם תחרישון". ד. ראובן שמעון יששכר – שרצו ליפול לים, והשיב להם משה "אל תיראו – התייצבו".]

במהר"ל מובא, שקריעת ים סוף מסמלת את שבירת החומריות של האדם, שהרי יסוד המים הם מקור התאוות, ומצרים זה לשון מיצר – הגוף [מיצר הנשמה]. וזוהי העבודה של האדם בעולם, להרגיש תמיד את קריעת ים סוף ויציאת מצרים.

כ"א ניסן: בני ישראל אומרים שירה כשרואים את מתי מצרים. **א' אייר:** מגיעים למרה, ומצטווים על חוקים ומשפטים: בסך הכל עשר מצוות – שבע מצוות בני נח [עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים, אבר מן החי, ברכת ה', גזל, דינים] ובנוסף, שבת, כיבוד הורים, דיני קנסות ופרה אדומה [סנהדרין נ"ו]. **א' אייר:** אדם [צלפחד לרוב הדעות] נמצא מקושש עצים בעצם יום השבת. [י"א שקלקל את הגאולה, מאחר וכל עם ישראל שמרו שבת חוץ ממנו.³⁶ וי"א, שרצה להראות את חומרת העונש.] משה אשר לא ידע מה דינו כלא אותו עד מוצאי השבת ולאחר שהקב"ה צווה לסקול את כל המחלל שבת במזיד, סקלוהו כל ישראל. **ט"ו אייר:** עם ישראל מכלים את שיירי העוגות [מצות] ממצרים. **מט"ז אייר:** עם ישראל אוכלים מן שירד להם מהשמים [עם אבנים טובות ומרגליות – יומא ע"ה:]. וכך אכלו את המן 40 שנה פחות שלושים יום [קידושין ל"ח:]. ברדת המן תיקן משה את ברכת הזן – הברכה הראשונה בברכת המזון [ברכות כ"א. מ"ח:]. כמו כן תיקן שיעשו פסח בקביעות מידי שנה. [קצת קשה לפי מה שכתוב שהמן היה לחם אבירים, כלומר בלי שום פסולת ולא בירכו עליו, למה תיקן דווקא פה את הברכה, הרי הברכה באה לברר את החלק הטוב מהרע, והמן היה כולו טוב. ואולי תיקן את הצורך בהודאה בלבד]. **לאחמ"כ חונים** ברפידים ושם מרפים את ידיהם מהתורה, וכתוצאה מכך מגיע עמלק להלחם עמם. משה מרים ידיו כלפי מעלה וישראל מכוונים ליבם לאביהם שבשמים ומנצחים.

א' סיוון: בני ישראל מגיעים למדבר צין ומוצאים את ענני הכבוד.

³⁶ עיין מסכת שבת דף פ"ח.

ג' סיוון: מתחילים שלושת ימי ההגבלה שמצווה הקב"ה כהכנה למעמד הר סיני.
 ו' סיוון: במעמד רב רושם ניתנת התורה לעם ישראל. [רבינו בחיי כותב שיום זה ארך 36 שעות] יש אומרים שניתנה בז' סיוון [שבת פ"ו: פ"ח.], אמנם החג נקבע ל - ו' על עצם ההכנה החברתית - כאיש אחד בלב אחד. [ישנה מחלוקת האם כל המשפטים ניתנו באותו יום כמו שכתוב במדרש רבה אך לדעת רבי ישמעאל [זבחים קט"ז.] רק עיקר המצוות נאמרו בסיני והשאר באהל מועד].
 אך למעשה, ניתנה למשה בסיני שורש כל התורה ואף מה שתלמיד עתיד לחדש לרבו, וכמובן כל דיקדוקי ההלכות.
ועיין מה שכתבתי בפרק הראשון של 'הזמן שלפני הזמן' על שורש התורה.

משה עולה למרום כדי לקבל את שאר התורה במשך ארבעים יום, עד י"ז בתמוז.

לגבי יתרו: ישנם דעות שבא קודם מתן תורה וישנם דעות שבא אחר מתן תורה [עבודה זרה כ"ד. זבחים קט"ז].³⁷
 שבע שמות היו לו ליתרו: יתר, יתרו, קיני, רעואל, חבר, חובב, פוטיאל.

■ ■ ■ ■ ■

³⁷ ואולי אפשר למזג את שתי הדעות: שיתרו אכן הגיע קודם מתן תורה, אך עדיין האמין שיש שני אלים [האל הטוב והאל הרע] ובתחילה כששמע את כל הדברים הטובים ייחס זאת לאל הטוב, אך לאחר ששמע ממשה את הדברים הרעים, והבחין שיש הקבלה של מידה כנגד מידה בין הדברים הטובים לרעים - הבין שזה אותו אל, ולכן אמר "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוקים כי בדבר אשר זדו עליהם" ואז הקריב עולות ושלמים וכו'. וזו הכוונה בפסוק "ויחד יתרו" שעשה את שני האלים לאחד.

תורה מן השמים

ישנם רבים המכחישים את מעמד הר סיני ונתינת התורה, וטוענים לחופש. אך כפי שנראה, טעותם מוכרחת כדלהלן:

ראשית נקדים מספר סברות שיצביעו על ההיגיון הטהור באמיתות התורה ולא ישאירו מקום לספקנות מיותרת.

אם כי, כפי שאכתוב בהמשך, אי אפשר להכריח במאה אחוז שום מאורע שהיה בהיסטוריה [אפילו מהשבוע שעבר] וזה בעיקר בשביל לתת לאדם מקום לבחירה. אם הכל היה ברור, כולם היו רצים לעשות את הטוב - כי הוא מוכרח, ולא מתוך בחירה. מה שכן, אפשר למצוא סברות שהדבר אכן היה, ושלא הגיוני לחשוב אחרת. [הרי בכל הדברים האדם עובד עם ההגיון, למרות שהוא לא מאה אחוז. וא"כ אין סיבה שבדבר שהוא כ"כ הגיוני ומקובל על רוב העולם, יבוא אדם ויחשוב אחרת בלי שום סיבה חוץ מהרצון להתחמק!].

על כל אחת מן הטענות דלהלן, ניתן להתווכח. אבל בצירוף של כל הטענות ביחד, הדעת נותנת לומר תשובה אחת על הכל, מאשר לחפש כל פעם לדחות בתשובה דחוקה.

א. בשונה משאר הדתות [האיסלם והנצרות] המושתתות על אדם אחד אשר טען שראה דבר מה והעביר את חזיונו האישי הלאה [ואף זה בספק כפי שיכתב לקמן, כי גם ישו וגם מוחמד ימח שמם לא רצו ליצור דת חדשה] - היהדות מושתתת על מאות אלפי עדים, שטענו שראו את מחזה נתינת התורה ולא יתכן שיכוונו לשקר. מה גם, שהדברים שראו הטילו עליהם חיובים רבים - ולא יתכן שלשווא יחייבו עצמם אם לא ראו דבר.

זוהי הסיבה שעם ישראל לא חוגג את היום שבו הקב"ה נגלה למשה בסנה בפעם הראשונה. אנחנו לא יודעים אפילו מתי זה היה, כי על מאורע שאדם אחד ראה [משה] אין סיבה לחגיגה, ובטח שלא נייסד דת על זה.

כמו כן, קשה עד בלתי אפשרי לשתול מאורע היסטורי פיקטיבי בעל השפעה גדולה כ"כ על ההיסטוריה.

עניין נוסף: עצם העובדה שהנוצרים, המוסלמים ושאר הדתות לא חשבו לבסס את דתם על מחזה אשר ראו אלפים, כי אם על אדם אחד מעורפל ושנוי במחלוקת. והסיבה לכך, שהם עצמם הבינו שזה לא אפשרי לשתול בהיסטוריה דבר שלא היה.

לכן העדיפו סיפור שבנוי על אדם אחד שלא ניתן להכחישו. מה שאין כן ביהדות, התורה כותבת מפורש, בלי פחד, שהיה מעמד רב משתתפים ומבהירה שזהו מעמד חד-פעמי שלא יחזור עוד לעולם.

אולי עוד כמה מילים, למתעקש שיטען שהרי גם למקסיקנים יש היסטוריה שמאות אלפי איש ראו את הנשר שהפך לנחש ולקח אותם לארץ המובטחת, או בפורטוגל שמאות אלפי איש ראו את מריה הבתולה שנצפתה לאחר מכן במצרים, ועוד אגדות עם ומיתולוגיות לאין סוף על חזיונות שונים ומשונים, ולכאורה מה ההבדל בין זה למתן תורה?

אז ככה, מתן תורה זה חזיון של לידת עם, מעמד שחייב אותם עד עצם היום הזה, ומעמד שגם דתות אחרות מסכימות לו ואפילו מבססות את הדת שלהם עליו, כל זה בניגוד למקסיקנים או לשאר השבטים הטוענים שראו כל מיני דברים, אך לא חייבו את עצמם כלום כתוצאה מזה, ולכן גם לא היה אכפת להם להאמין, ובמיוחד כשהם היחידים שמאמינים בזה.

לא רק זה, מה שכתבתי על מתן תורה, זו רק אחת מן הסברות למתן תורה, ובצירוף עם כולן, טענה זו מקבלת משנה תוקף. [תמיד עדיף תשובה אחת שעונה על הכל מאשר תשובה נפרדת לכל טענה]

ב. שאר הדתות מושתתות על תורת משה. לדוגמא: הנצרות מודה בעצם מתן תורה, אך טענתם היא שהאלוקים העביר את בריתו אליה. הנצרות לא סותרת את מעמד הר סיני, ואף להפך, היא נשענת על זה.

האיסלם גם הוא מודה ומאמין להיסטוריה היהודית, ואף בקוראן מופיע משה כנביא ה'. **ענין בתחילת הספירה הנוצרית והאיסלמית, שם הבאתי פסוקים מהכתבים שלהם על אמיתות היהדות והתורה.**

ולא זו בלבד: בשנת 635 לספירה, מוחמד אף מורה לעמו שאם הם נתקלים בחוסר הבנה בקוראן שילכו להתייעץ עם היהודים, שקיבלו קודם את התורה (ראה בהמשך).

קשה מאוד להגיד שגם היהודים, גם הנוצרים וגם המוסלמים טועים, וכי לא היה מעמד הר סיני והכל שטות. מה שכן נצטרך להוכיח, שהיהדות נשארה כדת האמת. א"כ הויכוח עבר למגרש אחר. [בעניין זה ענין במה שכתבתי בתחילת הספירה הנוצרית והמוסלמית להשלמת העניין].

וידוע, שכשברוך שפינוזה טען שהתנ"ך לא הגיע מאלוקים וכי לא נכתב בידי משה, החרים אותו הנוצרים. ממשלת הולנד אף פירסמה חרם וגנאי על ספריו ומאמריו.

הגויים ברובם מאמינים במתן תורה, חלקם הגדול אף מעריך אותנו בשל התורה הזאת. ורק אנחנו לא נאמין?

ג. התורה באלפי שנותיה נשארה איתנה בגרסה אחת [כפי שנמצאו ספרי תורה ברבות השנים וכולם שווים]. לעומת זאת, 'הברית החדשה' למשל, אשר במיעוט שנותיה ומילותיה [139,000 אותיות] הגיעה ללמעלה ממאה אלף גרסאות! מה שמוכיח את כוח התורה המלווה אותה תדיר מיום נתינתה. [למעט 14 שינויים קלים במסורת האותיות בין התימנים לספרים האחרים, ושינוי אחד בין הספרדים לאשכנזים].

קיימים אף הבדלים נוספים לגבי מילים מסוימות, אם לכתוב אותם בכתיב מלא או חסר, דוגמת המילה "פילגשים" יש שכותבים אותה "פילגשם" [עיין עוד בירושלמי סוכה, ובתלמוד בבלי יבמות עב. ומדרש תנחומא].

אך זה לא מאיים על אמיתות התורה אלא להפך, העובדה שיש כללים ברורים מאוד איך לפסוק במקרים של מחלוקות, מראה דווקא על שמירה חזקה על אמיתות התורה. ואם נעמיק קצת יותר נוכל אף להגיד שבתורה יש את כל האופציות, כפי שהארכתי לעיל, וכוח חכמים להחליט בעולם הזה כפי רוחב דעתם.

יתרה מזאת, ביהדות יש חוקים ברורים על שמירת הטקסט המדויק, כפי שרואים כיום. ואם יש אות מיותרת או חסרה, ספר התורה נפסל לגמרי!

מעניין לציין סיפור, שמספרים על בן גוריון שבשנת 1954, כשהיה ראש ממשלה, נסע לארצות הברית כדי להיפגש עם הנשיא דאז אייזנהאור ולבקש את עזרתו ותמיכתו ברגעיה הקשים של ישראל הצעירה. באחד המפגשים עם מי שהיה אז מזכיר המדינה של הממשל, ג'ון פוסטר דאלס, זה התעמת עם בן גוריון במידה רבה של התנשאות: אמור לי, ראש ממשלה - את מי אתה ומדינתך בעצם מייצגים? האם יהודי פולין או יהודי תימן, רומניה, מרוקו, עיראק, בריה"מ או ברזיל הם אותו דבר? אחרי 2000 שנות גלות, האם אפשר לדבר על עם אחד, תרבות אחת? מורשת אחת או מסורת יהודית אחת?

בן גוריון ענה לו: ראה, אדוני המזכ"ל, לפני כ-350 שנים, הפליגה הספינה מייפלאוור מאנגליה ועליה היו המתישבים הראשונים שהתיישבו במה שמוכר היום כמעצמה הדמוקרטית הגדולה הקרויה ארצות הברית של אמריקה. אנא ממך, צא לרחובות ושאל עשרה ילדים צפון-אמריקאיים את הדברים הבאים:

מה היה שמו של קברניט הספינה? כמה זמן נמשך המסע? מה אכלו הנוסעים במהלך ההפלגה? וכיצד התנהג הים במהלך ההפלגה? יש סבירות יותר מגבוהה שלא תקבל כמעט תשובות, ואכן זה מה שקרה, הילדים פשוט לא ידעו!

עכשיו ראה, לפני למעלה מ-3000 שנה היהודים יצאו ממצרים. אני מבקש ממך שבאחד מנסיעותיך בעולם, תנסה לפגוש עשרה ילדים יהודים במדינות שונות: שאל אותם מה היה שמו של קברניט אותה יציאה? כמה זמן נמשך המסע? מה אכלו במהלכו? וכיצד נהג הים?

כשיהיו בידיך התשובות המדויקות, ותתפלא, נסה לזכור ולהעריך את השאלה שזה עתה שאלת אותי.

המסורת לא השתנתה! המהות נשארה אותה מהות, אותה שבת, אותם דינים. יש פה ושם שינויים במנהגים וכדומה אבל לא במהות!

וכפי שכתבתי, הנצרות, האיסלם ועוד דתות, עברו שינויים כה רבים שאפילו למשל, אם ישו יגיח פתאום, הוא לא יזהה את הנוצרים. [הם לא שומרים שבת- והוא כן שמר וכן על זה הדרך].

ד. כמו כן, אנו מוצאים בתורה ממצאים מדעיים שהתגלו רק לאחרונה, ולא יתכן שהיה ביד אנוש להגיע להישגים כאלה. לדוגמה: כדוריות העולם, האומץ להגיד שיש רק מספר מסויים של חיות טמאות, הדיוק של מחזוריות הירח [29.53059], מספר הכוכבים, חוקי התורשה, ועוד רבים כפי שמפורסם כיום.

אפילו שהמתקש יטען שאין זו ראיה, ולדוגמא, מחזור הירח, בגמרא נטען שזה המינימום [אין חודש לבנה פחותה], והיום ידוע שזה רק ממוצע. או הכוכבים – היו גם מהבבלים שידעו שהמספר שלהם גדול. והניבוי שלא ימצאו דגים בעלי קשקשים בלבד, אינו חכמה גדולה כי זה נגזר מהעץ הפילוגנטי. או שלכאורה ניתן לומר שחכמי ישראל לקחו את הידע שלהם מהיוונים והבבלים וכו', אך עדיין יש בזה הגיון נוסף בשרשרת הסברות שהבאתי, שאולי לבד לא היה מוכיח הרבה...

ה. נבואות שנמצאות בתנ"ך ובספרי יהדות נוספים שנכתבו בהשראה תנכית. יש בהם הימור. כלומר, בשביל לנבא צריכים אומץ וידע ברור שההיסטוריה לא תשתנה והנבואה תרד לטימיון. ולמשל: שהכותל המערבי לא יחרב לעולם, שארץ ישראל תהיה שוממה ולא תוציא פירות, ושמתי שיהיו 600,000 יהודים בארץ תקום ממשלה משלהם וכו'.

ו. דבר נוסף, בנצרות למשל, שקיימת זמן פחות מהיהדות, למרות כל מאמציה לאחד את כל הדעות סביב יש"ו ותורתו - קיימים כיום גם לדעת הנצרות עצמה, אינספור דעות מי היה יש"ו ומה רצה לעשות, האם היה בן אלהים, או כמעט, או בכלל לא [עייין בתחילת הספירה הנוצרית באריכות העניין].

לעומת זאת, משה רבינו שחי זמן רב לפניו אינו שנוי במחלוקת וכל הדתות מסכימות שהיה נביא ה' והעביר את התורה לעם ישראל.
מה שמראה את הקושי הגדול לשתול מעט פרטים לא נכונים במאורע היסטורי אמיתי [יש"ו].

מי שיתבונן בברית החדשה ובקוראן, לא ימצא סיפורים בגנותם של המנהיגים [יש"ו, מוחמד והנוגעים בדבר] לעומת זאת, התנ"ך מלא בסיפורים לכאורה מבישים של צמרת ההנהגה בעם ישראל במהלך ההיסטוריה.
כשהקיר בבית של ילדים צח כשלג, נקי מכל רבב זה אומר שצבעו אותו לא מכבר...

בתורה אף מובאות מצוות מסוימות כדוגמת השמיטה, מצוות שאין בהם ולו גרגיר של הגיון [מה ההגיון בלא לעבוד שנה שלמה]. ועוד מובטחת ברכה למי שישמור את המצוות הללו. ברכה שהתקיימה כפי שהוכיחה המציאות.
בתורה יש חלקים גדולים של דברים קשים: אוסף קללות לאדם שלא ישמור את המצוות, מצוות שקשה לקבל ועוד...
כל זה מוציא מכלל אפשרות שבר אנוש, חכם, כתב את התורה בעצמו.
שום בר דעת לא היה כותב דברים חמורים כאלה ומסתכן שישליכו אותו לכל הרוחות. ניקח את הברית החדשה שם הכל בנועם ובאהבה: בן דעת שמעוניין שיקבלו את דבריו, מתאים את דבריו לציבור.
אם בכל זאת כל זה כתוב, זה מוכיח שלתורה יש מקור אחר, אולי לא תמיד מובן, אבל שמימי ורוחני הרבה יותר.
כוח שגרם לתנ"ך להיות ספר היסוד בכל העולם, רב מכר מספר אחד. ספר שאם לא היה לו מקור רוחני, ספק אם היה מוצא מניין קוראים. ספר שכלפי חוץ נראה כמכיל מיתולוגיה שחוזרת על עצמה. ולכאורה גם לא כל כך מרתקת, בהשוואה לספר מתח משובח.
לכן גם מוכרח, שהתנ"ך הוא לא אוסף סיפורי עם. אלא סודות גדולים שמסתתרים במילים קטנות.

ספר התורה אף מוכיח מתוכו שנכתב על ידי כותב אחד, כפי שראינו. ואף כתוצאה ממאפיינים שווים כדוגמת המילה 'תורה' שחוזרת על עצמה בכל ספר בדילוג שווה של 49 אותיות, ובספר ויקרא נקבל את שם הקב"ה בדילוג של 8 אותיות.

אמנם, יש רבים הטוענים שהתנ"ך נכתב ע"י ארבעה אנשים נפרדים. הראשון לכאורה שהעלה טיעונים מסוג זה, היה ברוך שפינוזה [שטען שהתורה התחברה בימי עזרא הסופר] ומאז התעצמה למה שמוכר כיום "תורת התעודות" או, "תורת המקורות". [תיאוריה שהתפתחה ע"י ז'אן סטרוק, בספרו "השערות בדבר התעודות שבהן השתמש משה כדי לחבר את ספר בראשית". ואחריו, יוליוס ולהאוזן, בספרו "אקדמות לדברי ימי ישראל"]

תיאוריה זו, נשענת בעיקר על שינויי טקסטים בסיפורים דומים, בעלי שם נפרד לאלוקים. כשחלק מהטקסט מתייחס לשם יקוק, וחלק אחר לשם אלוקים, וכו'.

יש כיום נסיונות לחבר תיאוריה זו עם האמונה בתורה מן השמים, [כדוגמת הרב מרדכי ברויאר והרב יואל בן נון, שטוען שבזה תלויה מחלוקתם של הלל ושמאי].

בכל מקרה, אין סתירה לטענתם על שינויים בטקסטים ובשמו של הקב"ה.

אבל רק אחרי שנבין את אלוקים – את שמותיו, [ודאי שאין לו שמות אישיים, אלא צורות הנהגה שונות שמתבטאות בשמות].

אחרי שנבין מה הכוונה מידת הדין, ומה הכוונה מידת הרחמים, נעמיק בכל רבדי התורה, פשט, רמז, דרש וסוד.

אחרי שנבין מה הכוונה לשבעים פנים לתורה, אחרי שנבין ששורש התורה הוא רוחני, עמוק ולא תמיד בר השגה, כמו שהארכתי ב"זמן שלפני הזמן" בתחילת הספר.

רק אז נוכל לקבל איזשהו מושג ב'סתירות' בין הטקסטים שלפנינו. נוכל להבין מעט, את שמותיו המשתנים של הקב"ה.

אז נוכל גם להבין, שהתנ"ך אכן נכתב ע"י מספר אנשים, כמשה רבינו, יהושע ועוד, כפי שהתלמוד בעצמו מפרט. ובכל מקרה אין סתירה לאמונה, שהתורה שמימית.

היהדות אף פעם לא טענה שהתנ"ך נכתב רק ביד האלוקים. אלא, ששורש התנ"ך מקורו אך ורק מאלוקים. ובשביל שאנו נוכל להתחבר לאור שבתורה, הוא הוגשם בטקסט שלפנינו, ע"י האנשים שהוזכרו. וכמובן, בציווי אלוקי מפורש.

ועיין ב"זמן שלפני הזמן" בחלק האחרון, בו הארכתי להוכיח ששורש התורה הוא רוחני הרבה מעבר לחשבונות החוקרים, שמקובעים רק לטקסט היבש.

הוכחות אלו ונוספות, מעמידות אפשרויות אחרות מחוץ לזו שהתורה ניתנה מהאלוקים, מתחת להסתברות המינימאלית. מדוע להסתפק בספקנות אינסופית? הרי ספקנות מעין זו לא תאפשר חיים נורמאליים, מאחר, וכל דבר הקיים יוכנס מיידית לספק שמא דבר

פסול הוא, וכמשל מאכל, שמא רעל הוא, וכדומה לזה ספקות מספקות שונות. ולא יהיה ניתן להוכיח שום דבר היסטורי או אפילו שחלף בזה הרגע. [אף תמונות לא יהיו הוכחה, כי שמא זיוף הם...]

וביותר, מעמד הר סיני הינו האירוע ההיסטורי בעל ההוכחות הגדולות ביותר מכל אירוע היסטורי אחר.

עוד על האדם לדעת, שאיננו יכולים להגיע לידיעה ברורה ובטוחה במעמד הר סיני, כי הרי כשבני ישראל קיבלו את התורה היו בדרגה רוחנית ותחת השפעה נבואית, וכידוע נביא שבא למסור נבואתו מצוים אנו לשמוע לו למרות שאיננו בטוחים לגמרי באמיתותו, כפי שברור לנביא. כי כשהנביא רואה זאת הוא תחת השפעה רוחנית - אמיתית בלבד ללא שום מעורבות שקרית [דבר שטרם קיים בגשמיות], וברור לו בוודאות שהוא רואה נכון. אך אנו לא רואים זאת כנביא, כלומר, כמו עם ישראל שקיבלו את התורה בדרגה נבואית נטולת ספיקות.

הסבר לדברים: הרי אילו היינו חשים זאת כעם ישראל בשעתו, לא היה נשאר מקום לניסיון וכולם היו רצים לעשיית רצון ה', אך עם ישראל בשעתו היה בדרגת אדם הראשון קודם לחטא והיו מצויים בבחירה שווה, כפי שמובא על אדם הראשון. אך כשחטאו הורד עם ישראל לבחירה קשה יותר, דהיינו, המושך לצד הרע יותר מלצד הטוב. [וכתוצאה מדרגה רוחנית זו אף חטאו בחטא בעגל, כי רק אם נכניס מוטיב רוחני נוכל להסביר איך יצרו עגל בהווה, וטענו שהוציאו ממצרים בעבר, שהרי ברוחניות לא שייך זמן]. ולסיים: מי בער ויסתכן בנפשו לבלתי קיים את דברי התורה הזאת, לאור כל ההוכחות המצביעות על מתן תורה וכל המשתמע מכך [הרי גם אם היו אחוזים בודדים בלבד לאמיתות התורה, לא היה האדם מסתכן בנפשו בעשיית עבירות ובעונשים שנושאים].

או במילים אחרות, מי שבאמת מקיים את התורה, יש לו אושר פנימי, הוא חי בצורה מיוחדת, די לנו רק אם ניקח את השבת, את העונג בלשבת עם המשפחה מנותקים מכל דאגות העולם. טהרת המשפחה - המתכון לשלום בית, החינוך ועוד... ואחרי כל זה גם לקבל עולם הבא, הרי זהו רווח כפול.

עכשיו נחשוב על האפשרות שאין עולם הבא ח"ו, אז לפחות התענגנו כאן, ממצוות התורה ודרך החיים היהודית, היחודית.

אך אדם שלא קיים כלום, אם יש עולם הבא, הוא הפסיד ובגדול, ואם אין, אז הוא הפסיד את דרך החיים המיוחדת - דרך התורה. שכיום יש הסכמה שקטה, אבל כמעט גורפת שזוהי דרך החיים האולטימטיבית. די לראות את התוצאות משני הצדדים ולהבין איפה יש חינוך, איפה יש את האושר האמיתי.

בסיכום, בחישוב פשוט עדיף להתחבר לדרך התורה, ורק אז ניתן יהיה לחוש את האושר האמיתי.

כמובן שיש גם בצד הזה של המתרס, אנשים מושחתים, אנשים לא מאושרים וכו', כמו שלכל בית יש פח זבל, תמיד יש אנשים שלא מצליחים להתחבר.

טיעון זה מזכיר את "ההימור של פסקל" שטען שעדיף לקיים את ציווי האל, כי גם אם הוא לא קיים אז לא הפסדת כלום, מה שאין כן אם הוא קיים ואתה לא קיימת, אתה עלול להענש.

כמובן שהיו שדחו את ההגיון שבטיעון זה, מאחר ויש אפשרויות רבות לדתות שונות, ואיך תדע שאתה עם האלוקים הנכון? [ההימור של פסקל עצמו, היה על פי הנצרות] מבחינה זו, עדיף ללכת ולחפש את הדת שיש לה הכי הרבה הגיון באמיתות שלה, במילים אחרות, היהדות. אחרי כל האמור, ליהדות יש הרבה יותר הגיון מכל דת אחרת, לקשר שלה עם אלוקים.

ובסיכום סופי, אם היה מגיע אדם נטול דת לחלוטין, מבחינה הגיונית הוא היה בוחר בדת היהודית שמציעה את ההסתברות הגדולה ביותר, לקשר שלה עם אלוקים ואמיתות הכתבים שלה.

י"ז תמוז: משה יורד עם שני לוחות הברית [החצובים מגלגל חמה], המחולקים לחמש דברות של בן אדם לחבירו, וחמש דברות של בן אדם למקום. משה נדהם לראות את בני ישראל עובדים לעגל, שאותו יצרו מחמת טעות חישובית, שלפי הבנתם תמו ארבעים יום מיום עלייתו. טעותם נבעה מכך שצירפו אף את היום שעלה, וביום הארבעים לשיטתם, ראה השטן כי הם מפקפקים בתוקפו וגבורתו של משה. מיד הראה להם מחזה, שכביכול משה מת בשמים ומלאכי השרת מספידים אותו. באותה השעה קמו אנשי ערב רב וקבעו כי יש לחפש מנהיג חדש. הם ביקשו מחור, גיסו של משה שינהיגם, אך הוא מסרב ונהרג. לאחמ"כ פונים לאהרן, שבליט ברירה מציע להם ליצור עגל. הוא מבקש שיביאו מכל נשותיהם כלי כסף וכלי זהב, על מנת להתיר מהם עגל, וידע כי אותם נשים צדקניות לא ייאותו לתת לבעליהם את תכשיטיהם, ובכך יתעכב העניין עד שיגיע משה. אך לבסוף, כפו הבעלים את נשותיהם, ואף עקרו את תכשיטיהן יחד עם בשרן את ורצו לאהרן שישים הכל באש. אהרן מנסה לדחות אותם עד שירד משה, אך מיכה³⁸ בנו המאומץ של משה זורק לאש קלף שעליו היה כתוב "עלה שור" ומיד קם ועולה עגל מזהב שהיה מדבר, רוקד, אוכל והולך

בשעה שיורד משה מן ההר מחכה לו מלווהו הושע, משה שומע קולות עמומים ושואל את הושע מהם אלו הקולות, עד שמבין כי אלו הם קולות של חירוף וגידוף. כשמתקרב משה הוא רואה את העם עובד לעגל הזהב, ואז נרפות ידיו והוא שובר את הלוחות [י"א] שנשברו מחמת עין הרע, שהרי ניתנו בקולות וברקים לעיני כל העולם]. לאחמ"כ, דן את העובדים לעגל והורג כשלושת אלפי איש, לבד ממחוסרי ההתראה שנהרגו בידי שמים.

ויתכן להסביר, שכוונת בני ישראל שעבדו לעגל הייתה להתחבר למזל של יוסף [שור] בגלל שמשה כביכול מת, והם צריכים מנהיג, ובגלל יוסף ירדו למצרים ובזכות ארונו עלו.

וע"י שיעשו עגל יתחברו לשור, כלומר יוסף, וכפי שראו במרכבה את דמות השור, ולכן העגל יצא אף הוא בתבנית של יוסף [ספר הגימטריות לרבי יהודה החסיד]. טעות זו, נבעה ממה שראו אצל המצרים, שהיו מתחברים למזל טלה ע"י שהיו עובדים אותו. ולכן אף ציווה ה' לשחוט את הטלה במזל טלה. וכיוון שראו שה' ציווה אותם במיוחד לשחוט את הכבש בחודש ניסן, שזה מזל טלה – ע"מ לשבור את החיבור של המצרים, הבינו שיש ממש בחיבורים מהסוג הזה.

³⁸ בזמן השעבוד גזר פרעה שאדם אשר לא ימלא את מכסתו היומית בבניית הבניין, הרי שבנו ימלא את החסר. וביום מן הימים הלך משה וראה תינוק קבור בכותל, שאל משה את הקב"ה מה אשמים תינוקות אלו שלא חטאו, השיב לו הקב"ה שהם עתידים להרע לישראל, אך אם אתה רוצה טול אותו וגדל אותו. היה זה מיכה ומשה אכן לקח אותו והוא גדל ונעשה רשע, ואחר שמשה הרים את עצמות יוסף מן היאור עם הקלף 'עלה שור', נטלו מיכה ובו השתמש בעשיית העגל.

יש אומרים שרק ה"ערב רב" עבדו לעגל, כי הם היו מחוץ לענני כבוד וראו רק את רגלי המלאכים שנראים כרגלי עגל.

י"א שהעגל היה מורכב מחצי שור וחצי חמור, כפי שכתבתי למעלה על שתי הטומאות המרכזיות בעולם. ואולי כוונתם הייתה לבטל את שתי הכוחות הללו [שור וחמור - עשו וישמעאל], אחרי שכביכול נשארו בלי משה.

כפי שכבר כתבתי בחטא אדם הראשון, ישנה חפיפה רבה בין שני החטאים כדלהלן: זה התחיל עוד במצרים, בעשר המכות שניתנו למצרים כנגד עשר מאמרות של בריאת העולם.

ואח"כ כשהיה חושך למצריים ואור ליהודים - מה שמסמל את היום הראשון של הבריאה [שנבראו בו האור והחושך].

אח"כ נקרע הים, כנגד היום השני של הבריאה שאלוקים הפריד בין המים העליונים לתחתונים.

ארבעת היסודות שבבריאה חזרו גם פה [עמוד האש, המים של ים סוף, רוח הקדים, ואדמת המדבר].

ביום סוף היו עצי פרי לרוב, כנגד היום השלישי שנבראו בו העצים. השמש עמדה יותר מהזמן כביום רביעי של הבריאה שאז נתלתה השמש. לפני בקיעת הים הגיעו חיות המדבר בשביל למנוע מישראל לברוח, כנגד יום חמישי שנבראו בו החיות.

וכפי שידוע, עם ישראל נולד ביציאת מצרים, [כפי שכתוב "בהוציאך את העם ממצרים" פעם הראשונה שנעשה שימוש במילה עם כלפי בני ישראל] ולכן בשבילנו ניסן הוא ראש השנה - כנגד יום שישי שנברא בו האדם.

ובזמן הבריאה ה' מראה לאדם את כל הנסתרות, כנגד מעמד הר סיני.

ולבסוף חוטא האדם בעץ הדעת, כנגד חטא העגל שהיה בו דעת.

כמו כן, עצם החטא דומה לחטא אדם הראשון כפי שביארתי שם.

השלכה נוספת של החטא היא, שמאז היהדות נקבעת לפי האמא. ולא כמו כל הדברים ביהדות שהולכים לפי האבא [כגון, כהן לוי וכו']

כלומר, היהדות היא צורת חיים ולא ירושה! לכן הדברים שהם ירושה עוברים מהאבא לבן. אבל היהדות נקבעת לפי האמא, המשפיעה העיקרית על חינוך הילדים.

ולכן מתן תורה סובב סביב גרים - אנשים שנולדו כגויים אבל סיימו את חייהם כיהודים. הפרשה של מתן תורה נקראת 'יתרו', ע"ש יתרו שהתגייר. בשבועות קוראים את מגילת

רות, ומפטירים ביחזקאל, שהיו גרים. אף בתלמוד הסוגיה של מתן תורה נמצאת בפרק רבי עקיבא, שהיה אף הוא ממשפחת גרים.

כל זה משום שבהתחלה האשה חטאה בכך שפיתתה את בעלה שיאכל מעץ הדעת, ובכך גרמה מיתה לעולם.

ובמתן תורה פסקה זוהמתם, וחזרו לדרגה שקודם לחטא. ואז הגברים חטאו בעגל, למרות התנגדות הנשים.

לכן אף מביאים מחצית השקל לכפר על חטא העגל: כי האדם ללא אשתו הוא חצי, וכאן האשה לא חטאה. לכן הוא צריך להביא רק על עצמו - חצי שקל ולא שקל שלם.

השלכה נוספת של החטא: עד לפני החטא היתה רק תורה שבכתב, ואילו כשחטאו ירדו בדרגה, ויצרו את הצורך בהגשמה נוספת של התורה שבכתב - ע"י התורה שבע"פ [נדרים לב:].

אם כי, יש שחולקים וסוברים שהתורה שבע"פ ניתנה כבר במתן תורה כמו שכתוב שכפה עליהם הר כגיגית, בשביל שיקבלו גם את התורה שבע"פ.

יש אפשרות אף להסביר את הדמיון בין שני החטאים של אדם הראשון ובני ישראל – ערבו של הרע והטוב, החומר והרוח.

אדם הראשון חטא בעץ הדעת, "דעת" מתפרשת גם כ"חיבור"! "עץ הדעת טוב ורע" - חיבור בין הטוב לרע שעשה אדם הראשון בחטאו, ולכן גורש מגן עדן מחשש האלוקים שאדם הראשון יערבב גם את העולם הבא – "עץ החיים".

מספר דורות לאחר חטא אדם הראשון, בזמן אברהם, עדיין ניכר הערבוב בכוחות הטוב והרע. לכן נולדים ישמעאל ויצחק. ביצחק גם יש ערבוב של הכוחות, ולכן נולדים עשו ויעקב - שוב ערבוב בכוחות. [כמובן שאברהם וגם יצחק מבחינת עצמם הם שלמים במאה אחוז!]

עד יעקב שמוליד 12 בנים, שהיו כמעט נקיים, רק שבשביל להטהר לגמרי נאלצים בני ישראל לעבור בכור היתוך - מצרים, שם יוצאים ונולדים מחדש, נקיים כאדם הראשון לפני החטא. הקב"ה מתחיל איתם בתהליך של קבלת התורה – עץ החיים, "עץ חיים היא למחזיקים בה", אך בני ישראל עושים עגל, שהוא ערבוב של הטוב והרע [שור וחמור ע"י אהרן והמכשפים עם שם קדוש וכישופים, רוח וחומר – הכל בערבוב].

אז משה שובר את הלוחות, אקט דומה לגירוש האדם מגן עדן - מחשש לערבוב של עץ החיים, אך ה' נותן להם את התורה לאחר זמן מסוים - מה שגורם לחוסר בהירות בתורה עצמה, כמובן מנקודת המבט שלנו בלבד!

[הנוצרים, המוסלמים והמעקמים למיניהם כולם מוצאים ראיות לדבריהם מהתורה שלנו ומתבססים על הכתוב בה]

המטרה שלנו בעולם, לעמול בתורה ולהוציא את הפשט האמיתי בדברי התורה, בשביל להתקרב למדרגה הנכספת – אדם הראשון קודם לחטא.

לפי זה נבין, שהמוות שנגזר על אדם הראשון ובני ישראל במתן תורה, הוא תוצאה מוכרחת של ערבוב הרוח והחומר - וכשהרוח מוגשמת היא נעשית בת מוות מבחינה מסוימת, ולכן אדם צריך להשתדל להאכיל את נשמתו ברוחניות: בלימוד התורה, או אפילו באכילה שתיה וכו', שע"י הברכות שמוציא, הוא מקבל את השורש הרוחני שבכל דבר חומרי. ועיין בפרק התאוריה של הכל להשלמת הדברים.

■ ■ ■ ■ ■

י"ח תמוז: משה עולה שוב לשמים במטרה להביא לוחות שניים [אשר חצב על פי ציווי הקב"ה מאבן טובה שמצא באוהל]. ומשיירי אבן זו נתעשר.
[לפי דעת רש"י בפרשת כי תשא, בי"ח דן את עובדי העגל ובי"ט עלה למרום].
י' תשרי: בני ישראל מביאים את נדבתם למשכן, ולאחר חמשת חודשי בניה תמה המלאכה ע"י בצלאל בן אורי בן חור [שהיה בן 13], ואהליאב בן אחיסמך.
כ"ג [או כ"ה] אדר: מתחילים שבעת ימי המילואים, ולאחר מכן חנוכת המשכן [משה בונה ומפרק את המשכן מידי יום במשך שבעת הימים]. ביום חנוכת המשכן מתים שני בני אהרן, שהקטירו קטורת בשכרות, ובלא ציווי מהקב"ה.

■ ב' אלפים תמ"ט

2449 ליצירה

א' ניסן: משה מעמיד את המשכן באופן קבוע, וי"א שהיה בז' ניסן. [ישנה דעה, כי ביום זה מתו שני בניו של אהרן].
ומיום זה מתחילים נשיאי עם ישראל להקריב את קרבנם.
י"ד ניסן: בני"י עושים לראשונה את הפסח במועדו.

י"ד אייר: לראשונה חוגגים את פסח שני בתאריך זה, ולדעת הרבינו בחיי היה זה הוראת שעה בלבד לאותו הדור. [ישנה מחלוקת אם נחגג בפני עצמו או כתשלומים בלבד].

כ"ט סיוון: משה שולח שנים עשר מרגלים [שמוע בן זכור, שפט בן חורי, כלב בן יפונה, יגאל בן יוסף, הושע בן נון, פלטי בן רפוא, גדיאל בן סודי, גמליאל בן גמלי, סתור בן מיכאל, גדי בן סוסי, נחבי בן ופסי וגמליאל בן מכי].
- במטרה לרגל בארץ כנען [לימים א"י], לקראת הכניסה לארץ המובטחת.

ט' באב:

שנים עשר המרגלים חוזרים לאחר 40 יום, אך זורים מורך בלב העם ומוציאים את דיבת הארץ רעה [מלבד יהושע בן נון וכלב בן יפונה]. למשמע הדברים, בנ"י בוכים כל הלילה, ונגזרת עליהם מיתה ובכייה לדורות בלילה הזה [-כי אם היו נכנסים לארץ, היה נבנה בית המקדש ולא היה נחרב לעולם. וא"כ יוצא, שתוצאת חטא זה היא החורבן - בכייה לדורות].
על המרגלים נגזרה מיתה משונה, ובי"ז באלול הם משיבים את נשמתם השמימה.
בשעה זו אירעו מס' דברים נוספים :
קברות התאוה – כשבנ"י חונים במדבר פארן, נזכרים הם בבשר שבמצרים ומתאוים לו. לאחמ"כ מתים עם רב, מחרון אף ה'.
מרים מדברת לשון הרע על משה [על האשה הכושית שלקח, שי"א שהכוונה לאשה שנתנו לו בני כוש בזמן שמלך עליהם, אך כמובן שלא נגע בה. לכן גם הורידו אותו ממלכותו, כי ראו שלא הולך לצאת ממנו יורש עצר]. מרים מצטרעת לשבעה ימים, ועקב כך עם ישראל מחכה בחצרות.
לאחמ"כ מגיעים קרח ועדתו [250 ראשי סנהדרין], ויוצאים נגד משה ואהרן. ולאחר שמשה ואהרן מוכיחים קבל עם ועדה כי הם נבחרו על פי ציווי השם, קרח ועדתו וכל אשר לו נבלעים באדמה, ומתים עוד 14,700 איש מעם ישראל, עד שאהרן עוצר את המגיפה ע"י הקטורת.

■ ■ ■ ■ ■

בשעה זו יש אומרים שנצטוו על הקרבנות.

בנושא הקרבנות:

ישנה מחלוקת בין הרמב"ן [ויקרא] לרמב"ם [במורה נבוכים], מהו עניין הקרבנות ועל מה באים? הרמב"ם סובר, שאנו באים לכפר על חטאי הכשדים והמצרים שמקריבים לבהמות וכו'. [אמנם יש המבינים ברמב"ם, שכביכול ענין הקרבנות בא רק לתת אלטרנטיבה לאומות העולם.]

אך מי שמעמיק במורה נבוכים, ורואה את דרכו של הרמב"ם בהסבר על טעמי המצוות, שם לב שמצד אחד טרח הרמב"ם לחקור את מנהגי כת ה"צאבה" על כל דיקדוקיה, ואח"כ טרח להראות שחלק מהמצוות באו לסתור את פולחניהם וכו'. מצד שני, לפעמים הרמב"ם מפרש את המצוות ככפרה על מעשי האומות, שעושים את אותו דבר.

ולכאורה, הרי על המצוות נצטוו עוד הרבה לפני שכת ה"צאבה", הכשדים או המצרים חשבו להגיע לעולם?

ואולי הרמב"ם בא להגיד לאדם, שלא יחשוב שהטעמים של המצוות זה בגלל נושא בריאותי או בגלל כשדים, מצריים או כל מיני כתות אחרות.

על אף שהתורה לכאורה נותנת ביטוי למציאות מתחלפת, המצוות תמיד ישארו באותה מתכונת עם אותם טעמים ערטילאים, אך יהיה ביטוי לכל סוגי הטעמים. הכל לפי רוח הזמן, והטבע לא יתנגש עם המצוות.

ולמשל, בכת ה"צאבה" לובשים שעטנז בטקסים ויוצרים חיבור בין כוחות הרשע, ואילו אנחנו נזהרים בזה במטרה להפריד את הכוחות.

ואילו בקרבנות, הרעיון עצמו של הקורבן הוא רעיון טוב, הן בשביל האדם והן בשביל הבהמה שעולה דרגה ע"י הקרבתה. רק שהגויים מקריבים לכוחות הטומאה, ואנחנו כנגדם מקריבים לכוחות הקדושה.

ויתכן שכמו שראינו, היה צריך לשחוט את הטלה של מצרים כי זה היה העבודה זרה שלהם [ופשוט שלא חשבו שהכבש עצמו הוא אלוהים, אלא חשבו להתחבר למזל טלה בשמים דרך הטלה הארצי].

וא"כ, יתכן שאנחנו צריכים לשחוט את הבהמות שמשמשות כע"ז לכל מיני כתות, ע"מ לשבור את החיבור שלהם עם כל מיני כוחות.

אבל אחרי הכל, צריך לזכור שזו רק אינדיקציה לכך שהתורה נותנת ביטוי גם למציאות שלנו, אך המהות העיקרית של המצוות גבוהה הרבה יותר.

ועיין באחרית דבר שם הארכתי לפרש את כל העניין בדרך אחרת. [היעב"ץ בספרו מטפחת ספרים, טוען שמורה נבוכים לא נכתב ע"י הרמב"ם, אך הבן איש חי ב'רב פעלים' תוקף אותו בחריפות. יש אף שכתבו [הריטב"א ב'מגדל עוז', ו'זקן אהרן' בפרשת חיי שרה], שהגם שלכאורה ידוע שהרמב"ם התנגד לקבלה, בסוף ימיו למד מזקן אחד קבלה ורצה לחזור בו מדברים שפירסם, אך כבר היה מאוחר כי הדברים התפרסמו. ולכאורה היה צריך לפחות להוציא קונטרס מקביל.]

אולם הרמב"ן מקשה שלכאורה מה עניין חטאי אומות העולם אלינו. לכן טוען הרמב"ן, שהקרבת משלים את מחשבת האדם לשוב בתשובה, ועולה כנפש תחת נפש.

ויתכן ששורש מחלוקתם נעוץ בהבנת המושג "השגחה כללית באומות": כפי שידוע, דעת הרמב"ם היא שהגויים נשפטים ביחס לישראל. כלומר: אם ראויים לשרת את ישראל, וא"כ כשעם ישראל חוטא, הוא מונע אוטמטית משפט כולל על העכו"ם. אך לרמב"ן יתכן, שהדין על העכו"ם הוא בפני עצמם, וע"כ נזעק מה לנו ולהם.

אך קשה על הרמב"ן מהפסוק בישעיה [פרק מ'] שאומר "נחמו נחמו עמי", ומסבירים פרשני הנביא שהמילה נחמו נכפלה, כי עם ישראל לקה בכפליים על חטאיו וחטאי האומות, לכן הוא זקוק גם לנחמה כפולה.

אמנם, הרמב"ן יוכל לישב, שאכן ישנו מושג שאנו נידונים על מעשיהם, כי כשאנו עושים עבירות אנו גורמים לעולם להישחת [כפי שמובא בדור המבול], וא"כ אנו גרמנו להם לקלקול, אך לא על זה באים הקורבנות.

ועפ"ז מובנת ההנהגה עם הצדיקים שנענשים בעון הדור, שהרי כל הדור הוא ככלי לשרת את הצדיק, וא"כ כשחוטא מעט, גורם לירידת מדרגה כללית. לכן ה' מדקדק איתו כחוט השערה, מאחר והוא הצינור המעביר את ההשפעה לעם. וזהו צדיק ורע לו - שחטא מעט ואינו צדיק גמור.

במעם לועז מביא טעמים נוספים בענין הקרבנות: או שזה בשביל להביא פרנסה לכהנים שלא הייתה להם אומנות, או כמין קנס על החוטא, או בשביל האדם שיתבונן בקרבן ויראה שכך עתיד להיות סופו של האדם, ויתעורר לתשובה.

ב' אלפים תפ"ד

2484 ויש הסוברים 2487 ליצירה

מרים נפטרה בגיל 127, ועם מיתתה נעלמת הבאר שממנה שתו בנ"י, מכ"ב באייר ב' אלפים תמ"ח. בנ"י נעשים צמאים למים, ובאים לבקש ממשה ואהרן שמצטווים ע"י

הקב"ה לדבר אל הסלע שיוציא להם מים אך תחת זאת הם מכים בסלע, ונחסר בקידוש ה'. עוון זה מצטרף לעוד מספר סיבות, שבעקבותיהם נגזר על משה ואהרן שלא יכנסו לארץ ישראל.

מלך אדום מגיע להלחם עם ישראל, אך ישראל נמנעים מהתנגשות מולו ועוקפים אותו, במצות ה'.

לאחר מס' חודשים מגיעים בנ"י להר ההר, שם משיב אהרן את נשמתו במיתת נשיקה. כשרואים זאת ישראל מבקשים לחזור למצרים, אך שבט לוי נלחם בהם ומחזירם להר ההר.

בזמן זה, הקב"ה מביא את הנחשים שהורגים מהעם נפשות רבות, בגין תלונותיהם. עד שמשה יוצר את נחש הנחושת במצות ה', והמגיפה נעצרת [-כל מי שהסתכל על הנחש, נרפא. אך כמובן שלא מדובר בכישוף, אלא כשהאדם הביט כלפי מעלה ונזכר בה', זכה להתרפא].

העמלקים, בלבוש של כנענים מגיעים להלחם עם ישראל, מתוך תקווה שהעם יתפלל לנצח את הכנענים, מה שיגרום להם לנצח. אך ישראל תופסים את התרמית ומתפללים שיפול בידם העם הזה [בלי פירוט על שם העם], וכך היה.

זמן קצר לאחר מכן, האמורים אורבים בנקרות ומתכננים להלחם בישראל כשיעברו דרך מעבר ההרים, אך ההרים מתנגשים בצווי ה', מוחצים את האמורים והם מתים. בני ישראל שרואים את נחילי הדם ומבינים את הנס שאירע להם, פוצחים בשירה. עם ישראל אף נלחם במלכים עוג וסיחון, ומנצח.

בלק בן ציפור רואה את אשר מעולל ישראל, וקורא לבלעם הנביא שיקלל אותם. אך תחת זאת, בלעם מרעיף על העם ברכות למכביר. בשלב מסויים פוקעת הסבלנות של בלק, וקצת לפני שהוא מגרש אותו, בלעם מיעץ לו לפתות את בנ"י עם בנות מואב. [עייז בנספח להבנת העניין, קללת בלעם מול כעס האלוקים]

בנ"י אכן מתפתים וחוטאים, וכעונש נהרגים במגיפה כ- 24,000 איש [ברמב"ן מובא שחוקן מהם מתו עוד 157,000 אנשים]. המגיפה נעצרת ברגע שפנחס נכד אהרן, לובש רוח קנאות והורג את זמרי בן סלוא - ראש שבט שמעון שבעל בהתרסה את כזבי בת צור. בעקבות מעשה זה, זוכה פנחס לאריכות ימים, והופך לאליהו הנביא זכור לטוב.

אמנם התוספות [ב"מ קיד:] מביא מחלוקת, אם אליהו זה פנחס ולפי זה יוצא שחי מאות שנים, או שאין קשר בין השניים. כמו כן מביא מחלוקת, אם אליהו היה כהן או לא [לכאורה, שתי המחלוקות תלויות זו בזו].

עיין בצמח דוד שמביא, שכל האירועים הללו: מי מריבה, צרעת מרים, מלחמת סיחון ועוג, ברכת ועצת בלעם, קנאת פנחס ומיתת משה, אירעו בשנת ב' אלפים תפ"ח.

בשנים אלו מגיע גוי בשם 'קדמוס' [על פי האגדה, בקדמותו זרע בארץ שיני לויתן, וצמחו אנשים רבים כעשב השדה]. וממציא את הכתב האלפביתי. אך יש שסבורים שכבר ב-2100 ליצירה המציא זאת היוני 'טוט', ויש שסבורים שאת הכתב המציאו הכנענים הקדמונים. לפני זמן זה השתמשו בתרשימים ככתב, כדוגמת כתב היתדות שהמציאו השומרים ב-1420 ליצירה, ולאחריהם המצרים שכללוהו לכתב פונטי [שהפך להיארטי, ולאחריו לכתב דמנטי].

עזרא הסופר, בשנת 3322 ליצירה בערך, מחליף את הכתב הכנעני הוותיק [א' ב']. לכתב אשורי נאה ומתוקן - שבו ובדומה לו אנו משתמשים עד היום הזה.

יצוין שלרוב הדעות, הכתב האשורי היה קיים עוד מימי אדם הראשון, בכתב זה אף ניתנה התורה, רק שעם הזמן השתכח כתב זה, ועזרא החזיר עטרה ליושנה. כתב נוסף שאנו משתמשים בו הוא הכתב הקורסיבי [כתב רש"י], שלראשונה הודפס בפירוש רש"י, ע"י דניאל בומברג שהדפיס את החומש עם פירוש רש"י בחטיבה אחת. ובשביל להבדיל ביניהם, הדפיס את פירוש רש"י בכתב ספרדי קדום, שנקרא כיום כתב רש"י.

ב' אלפים תפ"ז

2487 ליצירה

משה מנהיג ישראל נפטר בגיל 120, ונקבר במקום לא ידוע [בכדי שעם ישראל לא יעלו על קברו בעת צרה ויבטלו את הגזירות].

בילקוט ראובני הביא בשם ספר התמונה, שהקב"ה לקח אחרי זה את משה וקבר אותו במערת המכפלה. [קרית ארבע = אברהם, יצחק, יעקב, משה = 983]

עיין באורח חיים סי' תק"פ, שהביא מחלוקת, האם השנה שנפטר בה משה הייתה מעוברת, או לא. ואף מביא בשם הילקוט יהושע, דעה שמשה נפטר בז' שבט.

ביום זה הוכיח משה את העם, קילל ובירך בהר גריזים ובהר עיבל, כתב 13 ספרי תורה - י"א חוץ מהשמונה פסוקים האחרונים, שאותם כתב יהושע. ויש אומרים, שגם אותם כתב משה [ב"ב טו.]. לדעת האבן עזרא הדיון הוא על 12 הפסוקים האחרונים.

עיין מה שכתבתי בהמשך לשלב את שתי השיטות, אך הרמ"ע מפאנו כותב שנפשו של משה רבינו הסתלקה ביום שישי [ולכן יכל לכתוב שמת, וזה לא היה שקר] ובשבת הסתלקו כל חלקי הנשמה הנותרים. וע"פ זה, מיישב את הקושיא של הרא"ש, איך יתכן שמשנה נפטר בשבת, הרי כתוב שביום פטירתו כתב 13 ספרי תורה - איך כתב בשבת?

משה תיקן את ברכת הזן שבברכת המזון, ואת שבעת ימי המשתה והאבל. בזמנו נתקנה אף קריאה בתורה בשבת.

ב' אלפים תפ"ח [תפ"ט]

[2489] 2488 ליצירה

לאחר 40 שנות נדודים במדבר ו-42 מסעות, נכנסים בנ"י לארץ ישראל ע"י יהושע בן נון. קודם לכן שולח יהושע כרוזים לשבעת העמים היושבים בה, שיפנו את מקומם. ואכן הגרגשי, הכנעני והקניזי נענים, ויוצאים לאפריקה. [כפי שמצא הארכיאולוג וההיסטוריון פקורפיוס כתובת בכתב פינקי קדום, ובה כתוב סיפור הגרגשי שנמלט מידו של יהושע בן נון. וזוהי אף הוכחה כנגד הטוענים שיהושע בן נון לא היה ולא נברא, אך הללו טוענים שכתובת זו מזויפת... מוזר שרק כשארכאולוגיה מגיעה לתחום הדתי היא מתחילה להחשד כמזויפת ולאבד אמינות.]

יהושע מתחיל להלחם וכובש את יריחו לאחר ששולח שני מרגלים, ולאחר הנס של נפילת החומה. לאחמ"כ מנחיל יהושע את חלק ראובן, גד וחצי שבט המנשה בעבר הירדן. ומיד אח"כ נלחם בעי, שם מועל עכן בחרם, ונהרגים 36 נפשות מעם ישראל. אח"כ מגיעים הגבעונים בעורמה ומוציאים שבועה מיהושע, שיותרם בחיים. כשמתגלית התרמית, עושה אותם יהושע לחוטבי עצים ושואבי מים.

על אף התרמית והתרגיל, מקיים יהושע את שבועתו ומגיע לעזור להם במלחמתם נגד חמשת המלכים. כשמגיע הערב והמלחמה לא מסתיימת, עוצר יהושע את השמש במטרה למשוך את היום.

י"א שעצר את השירה של השמש, ואוטומטית נעצרה ["שמש בגבעון דום"]. הרמב"ם [מו"נ חלק ב'] כתב, שהשמש נעצרה רק כלפי הלוחמים, שנכנסו למימד אחר של זמן ובשבילים הזמן עבר בצורה איטית יותר, אך כלפי שאר העולם נשאר הזמן כרגיל. ועיין בהקדמה של המהר"ל לספרו "גבורת ה'", שהאריך בענין.

בשנה זו הקימו בני ישראל את המשכן בגליל.

ב' אלפים תק"ג

2503 ליצירה

יהושע מחלק את הארץ לשבטים הנותרים [ישנה מחלוקת אם הכל התחלק ע"פ גורל, או רק חלק השטח היה ע"פ הגורל, ובתוך השטח החליטו נשיאי השבט מי יקבל, ומה יקבל]. בשנה זו הקימו את המשכן בשילה.

יהושע בן נון נפטר בגיל 110, לאחר ששפט את ישראל 28 שנים ולחם נגד 31 מלכים. אשתו הייתה רחב מיריחו, ונשאה לאחר שהתגיירה, ויצאו מזרעו 8 נביאים: נריה, ברוך, שריה, מחסיה, ירמיה, חלקיה, חנמאל ושלום וי"א שגם חולדה הנביאה וי"א, אף יחזקאל.

כמו"כ כתב את ספר יהושע [656 פסוקים]. בתקופה זו, ישנה דעה, שעדיין חיו הזקנים שהדריכו את ישראל [כלב בן יפונה, פנחס בן אלעזר, בני אלדד ומידד ושאר 70 הזקנים].

ב' אלפים תקט"ז

2516 ליצירה

תקופת השופטים:

תקופת השופטים מתחילה עקב הצורך המיידי בדמויות שיכוונו את עם ישראל, שהחל לסור מהדרך בהעדר מדריך. יצויין, כי היו שנים ללא שופטים. ומוכרחים הדברים, כי בסיכום הכללי יחסרו 15 שנה. אך הגר"א נוקט בחשבון שונה, כפי שיבואר לקמן:

תקופת השופטים נפתחת בעתניאל בן קנז [אחיו החורג של כלב בן יפונה], ששופט 40 שנה [לדעות אחרות שופט 30 שנה בלבד]. נקרא אף יעבץ [שיעץ לישראל], ואף החזיר לישראל את שלושת אלפי ההלכות, שנשתכחו בזמן האבל של משה. עתניאל בתחילת הנהגתו הציל את עם ישראל מכושן רשעתיים [מלך ארם], שרדה בישראל כ-8 שנים. בסה"כ שפט 40 שנה.

בזמנו של עתניאל היה אף את מעשה פסל מיכה ופילגש בגבעה – מעשה זה מתחיל מאיש מהר אפרים, שהלך להשיב את פילגשו ומתאכסן בבית זקן מקומי. שם, מספר בני בליעל מהמקום מבקשים להתעלל בו, ותחת זאת הוא מוציא להם את פילגשו. אז מתחילה ההתעללות שמסתימת במותה של הפילגש על מפתנו של האיש מהר אפרים.

בנ"י מגיבים בחומרה, ומתייצבים כארבע מאות אלף איש שולפי חרב, מול שבט בנימין שמסרב להוציא את המתעללים לדין - ונערך למלחמה עם עשרים ושש אלף שולפי חרב, ועוד אחרים.

בתום יום המלחמה הראשון נהרגים משבטי ישראל 22,000 נפשות. מוות זה מתפרש כעונש על פסל מיכה שהיה זמן מועט קודם לכן. לאחר הוראת הקב"ה לישראל הם

יוצאים שוב למלחמה ונופלים מהם עוד 18,000 לוחמים, וחרף זאת ממשיך הקב"ה ומורה להם לצאת שוב והפעם ינצחו הם. ואכן בנ"י יוצאים, ובתחילה נהרגים מהם 30 איש, אך מיד מתהפכת הקערה ובנ"י הורגים בבנימין 25,100 איש. לאחר מלחמה זו נשבעים ישראל שלא להתחתן עם שבט בנימין כלל. שבט בנימין מתדלדל, עד שלבסוף בעקבות פחיתת האוכלוסין הדרסטית של שבט בנימין, ארבע מאות איש מתוכם מקבלים נשים מעם ישראל, ובזאת תמה הפרשה המכאיבה ורווית הדם. הבסיס לתחילת פרשיה זו נעוץ במחלוקת במסכת גיטין ו, שם מביאה הגמרא שתי דעות על כעסו של האיש מהר אפרים בשלו זרק את פילגשו ולכן הלך לבנימין להחזירה : או בגלל שמצא זבוב בקערתו, או שמצא נימה [שערה]. וכפי שמופיע בגמ' שני הדברים נכונים, ובצירוף שניהם הקפיד.

בספר צמח דוד מביא בשם הרד"ק והרלב"ג, שלא יתכן שפסל מיכה ופילגש בגבעה אירעו בימי עתניאל בן קנז, וכי התרחשו בב"א תתי"א. [ועי"ש שמביא, שאולי גלו חלק מן הארץ בזמן יבין מלך כנען ושבט דן ברחו לעבר הירדן.]

מאוחר יותר בשנת 2557 עתניאל בן קנז נפטר לאחר 40 שנה בהם שפט את העם והדריכם, לאחר מכן בנ"י עוזבים את דרך ה', ועקב כך משתעבדים תחת עגלון מלך מואב.

ב' אלפים תקע"ה

2575 ליצירה

אהוד בן גרא מגיע במרמה להרוג את עגלון מלך מואב, ומצליח. לאחמ"כ שופט את ישראל ומחזירם למוטב. בסה"כ שפט 80 שנה. [ישנה דעה שבזמנו היה מעשה רות.] בסוף ימיו [2654], שמגר בן ענת מתחיל לשפוט את ישראל ונלחם בפלשתים, אך מת בשנה זו.

ב' אלפים תרנ"ה

2655 ליצירה

בהעדר נביא [לאחר מות שמגר ואהוד], חוזרים ישראל לסורם. אי לכך מביא הקב"ה את יבין מלך כנען, שמשעבד את ישראל.

אז החלה דבורה לשפוט את ישראל, [יחד עם בעלה ברק] במשך זמן שיפוטה נלחם ברק בסיסרא ורודף אחריו, עד שיעל אשת חבר הקיני הורגת אותו במרמה [לאחר שמשקה אותו חלב] - מה שמביא לסיום המלחמה, ובעקבות כך פוצחים ברק ודבורה בשירה.

דבורה שפטת את ישראל 40 שנה [ישנה דעה שרק 20 שנה].

ב' אלפים תרע"ו

2676 ליצירה

גדעון בן יהואש [ירובעל] מתחיל לשפוט את ישראל. הוא גם לוחם במדין, ובסה"כ שופט 40 שנה.

ב' אלפים תשט"ז

2716 ליצירה

אבימלך בן גדעון הורג את כל שבעת אחיו, מלבד יותם הצעיר שברח. לאחר מעשה זה שופט אבימלך את ישראל במשך שלוש שנים, שבמהלכם פורץ מרד. אבימלך הולך לדכא את המרד, והורג את חלקם. השאר נמלטים לאחד המגדלים לעיר תבין, שם נהרג אבימלך ע"י אבן רחיים שהשליכה עליו אשה מבנות המקום.

ב' אלפים תשל"ז

2737 ליצירה

לאחר מות אבימלך, שופט תולע בן פואה משבט יששכר את ישראל, במשך 23 שנים.

ב' אלפים תשמ"ב

2742 ליצירה

יאיר הגלעדי מתחיל לשפוט את ישראל [ישנה מחלוקת, אם הגיע משבט מנשה או מיהודה] ושופט 22 שנה.

ב' אלפים תשפ"ו

2787 ליצירה

יפתח הגלעדי מנצח את בני עמון, וכהבטחת זקני הדור מתחיל לשפוט את ישראל למשך זמן של שש שנים. [לשיטת גאון מוולנא שפט ארבע שנים].

ב' אלפים תשפ"ו

2786 ליצירה

אבצן [הוא בועז, סב ישי ואבי דוד] מתחיל לשפוט את ישראל. הוא שופט את ישראל 7 שנים [ולגאון מוילנא שפט חמש שנים]. י"א שחי רק 80 שנה, וי"א שחי 400 שנה, עד ליום שנושא את רות ומת. [רות עצמה ממשיכה לחיות עד מלכותו של שלמה המלך].

2793 ליצירה

ב' אלפים תשצ"ג

לאחר מות אבצן, שופט אילון הזבולוני את ישראל במשך 10 שנים. [לגאון מווילנא שפט רק תשע שנים].

2803 ליצירה

ב' אלפים תת"ג

עבדון בן הלל מתחיל לשפוט את ישראל, ושופט במשך 8 שנים [לדעת הגאון מווילנא שפט רק שבע שנים].

2811 ליצירה

ב' אלפים תתי"א

שמשון, בן מנוח וצללפונית משבט דן, מתחיל לשפוט את ישראל. ונבדל משאר הנביאים בהיותו נזיר בבטן אמו, ובעל כח גדול במיוחד.

במהלך עשרים שנות שיפוטו לחם בפלשתים והרג מהם רבים. לאחר שנישא בשנית עם אשה בשם דלילה, מאיימים עליה הפלשתים שתציל מפיו של שמשון את מקור כוחו הגדול.

לאחר שהוא משטה בה מספר פעמים בכדי להתחמק, מגלה לה שמשון לבסוף את האמת – שמקור כוחו מגיע משערותיו. ואז היא מרדימה אותו גוזזת את שעריו, ומזעיקה את הפלשתים שאוסרים אותו ומנקרים את עיניו. בתוך כלאו, בעת חגיגתם על גג הכלא, מגייס שמשון את כל שאריות כוחו, נושא תפילה, מקעקע את עמודי התווך והופך את הגג על כל יושביו, ומת איתם ביחד כבקשתו. הוא שפט 20 שנה, ולדעת הגר"א 19 שנים.

2831 ליצירה

ב' אלפים תתל"א

עלי משבט לוי מתחיל לשפוט את ישראל, ומכהן אף ככהן גדול. את משכנו קובע במשכן שילה, שם הוא פוגש את חנה שמתפללת על עקרותה. לבסוף יולדת חנה בן, וקוראת לו שמואל. היא מקדישה אותו לעבודה בקודש. בניו של עלי נהרגים במלחמת פלשתים עקב מעשיהם הרעים, ואף ארון האלוקים נשבה. מרוב צער, נופל עלי לאחוריו ומת בגיל 98, לאחר ששפט את ישראל 40 שנה [ולדעת הגאון 39 שנה].

הרד"ק בספר שופטים מביא, שהיו שנים רבות בין שמשון לעלי ללא שופט.

ב' אלפים תתע"א

2871 ליצירה

בשנה זו נבנה המשכן בנוב.

ב' אלפים תתע"ד

2874 ליצירה

שמואל משבט לוי מתחיל לשפוט את ישראל מגיל 39 עד גיל 52, ובסה"כ שופט את ישראל 11 שנה, וי"א ששפט 12 שנה. ומה שכתוב בנביא ששפט כל חייו הכוונה ע"פ מה שכתוב, שכל דיין שדן דין אמת אפילו שעה אחת, נחשב שדן כל חייו. ויש שמסבירים, ששפט כל חייו הכוונה כמנין "כל" [50], שהרי מגיל שנתיים ישב אצל עלי, עד שנפטר בגיל 52. בימיו מבקשים בנ"י מלך, ואכן זוכה שמואל למשוח שני מלכים: שאול ודוד. במשך חייו כתב את ספר שמואל, ספר שופטים, ספר מלכים ב ואת מגילת רות. שמואל חותם את תקופת השופטים, שמנתה 16 שופטים ב 358 שנים.

ב' אלפים תתפ"ב

2882 ליצירה

תקופת המלכים :

בנ"י מבקשים משמואל להמליך עליהם מלך, שמואל מעביר את הבקשה לה', והקב"ה נענה ומורה לו למשוח את שאול בן קיש, שיפתח את תקופת המלכים. [ישנה דעה המובאת במדרש, ששאול זכה למלוכה עקב מעשהו הנועז במלחמת פלישתים, כשלקח את לוחות הברית ורץ איתם 60 מיל כדי להצילם]. תקופה זו ארכה 457 שנים, עד לחורבן בית המקדש. בתקופה מאוחרת יותר, מתפלגת המלוכה בן יהודה ובנימין, לשאר שבטי ישראל.

הצמח דוד כותב, שיש מבוכה גדולה בחשבון שנות המלכים. [למשל, אם נספור את השנים מירבעם המלך הראשון, עד הושע - המלך האחרון למלכות ישראל, נמצא בין 249 ל 250 שנים. ואם נבדוק את אותה תקופה אצל מלכי בית דוד נקבל כ 261 שנים]. וזה משום שכל ראש השנה נחשב לשנה, ומלך שעברו עליו שני ראשי שנה - נחשב שמלך שנתיים.

שאול במלכו היה נחשב כבן שנה – נקי מכל חטא. אך בהמשך מלכותו הורג את נוב עיר הכהנים, בעקבות הלשנת דואג על הכהנים כי עזרו לדוד. מאז מעשה זה, פסק מלהענות ע"י האורים והתומים. לאחמ"כ הוא אף ממרה את צווי ה', למחות את עמלק,

ועקב זאת מועברת המלוכה לדוד רעו, שנמשך ע"י שמואל. דוד עדין לא החל למלוך, וטרם נודע בקהל. עד שמגיע גלית הפלישתי להלחם עם ישראל, וכפי שמסכמים ביניהם, מגיע דוד להלחם איתו חזיתית. בניגוד לכל הציפיות, מנצח אותו דוד במקלו ואבנו. ומאז החלה לרום קרנו של דוד, כפי שמספרת הגמ' [סוטה מב.]. שהיו שרים לו "הכה שאול באלפיו ודוד ברכבותיו".

לקראת סוף מלכותו של שאול, ולאחר הריגת העיר נוב, הגיעו פלישתים להלחם עימו. אך כיון שהיה מחוסר אורים ותומים, הלך לצפניה [אמו של אבנר] שהעלתה לו באוב את שמואל. שמואל עולה כעוס, ומציב בפניו בחירה: או להילחם, למות ביום המחרת ולזכות בגן עדן, או לא להילחם ולחיות, אך לרשת גיהנום.

שאול הולך להילחם ומת הוא ובניו. דוד מתחיל למלוך לעת עתה רק בשבט יהודה. **לפי הפשטות** מלך שאול שנתיים בלבד, אך בספר מאור עיניים מביא בשם דון יצחק אברבנאל שמלך 17 או 20 שנה, ואף בספר היוחסין מביא בשם ספר יוסיפון שמלך בימי שמואל 18 שנים + שנתיים אחר כך. ועיין בצמח דוד, שטורח ליישב את חשבונות השנים.

לאחר מות שאול, מולך בנו הנותר איש בושת על שאר ישראל למשך כחצי שנה [זה לפי התוס' בסנהדרין. אך לדעת רש"י מלך שנתיים]. לאחמ"כ נרצח איש בושת ע"י עבדו, ומאז ישנה הסכמה כללית בקרב ישראל באשר למלכות דוד שמתפשטת על כל ישראל.

מלכות דוד מתאפיינת במלחמות רבות. בהמשך מלכותו פוקד רעב את ישראל במשך כשלוש שנים.

דוד מתחתן עם בת שבע [לימים אם שלמה], אחרי ששלח את בעלה המורד במלכות לשדה הקרב במטרה שימות.

שנתיים לאחר מכן אמנון בנו של דוד, שנולד מאחינועם היזרעלית שוכב עם אחותו – תמר, בת אביו [בת מעכה, בת תלמי]. בעקבות כך, אבשלום אחיה רוצח את אמנון, ובכך סולל לעצמו את הדרך למלוכה.

יש אומרים, שמעשה זה הגיע כעונש לדוד על מעשה בת שבע, בקשר לחטא של אמנון, יש אומרים שתמר לא נחשבה לאחות אמנון כי נולדה למעכה לפני שהתגיירה, כדין יפת תואר.

בעקבות מעשה זה, גוזרים בית דינו של דוד על ה"יחוד" כלומר, שאסרו להתייחד עם אשה זרה - מחשש להישנות מעשים מעין אלו.

בשנת 2921 מורד אבשלום באביו דוד, אך עד מהרה דוכא המרד וראשו של אבשלום נערף על ידי יואב בן צרויה שתפס אותו בעת ששערו הסתבך בענפי עץ האלה, כשניסה להמלט על פרדה.

בזמן זה מקלל שמעי בן גרא את דוד קללה נמרצת, דוד שתק עד סמוך לפטירתו, הוא מצווה את שלמה להורגו בחכמה, וכך היה. כעבור שלוש שנים [2924] נפטר דוד בשבת, לאחר שמלאך המוות מסיח את דעתו ברעש בכדי שיפסיק מלמודו - דבר שאיפשר את לקיחת נשמתו [שבת ל.]. דוד מלך 40 שנה [7 בחברון ו- 33 בירושלים] וחי 70 שנה [שקיבל מאדם הראשון, לאחר שראה שעתידי למות מיד], דוד נולד לישי ונצבת בת עדאל [ב"ב צא.]. במהלך מלכותו הצטרע למשך 7 שנים [יומא כב.]. נשא בחייו 18 נשים. דוד חיבר את "ספר התהילים" בעזרת עשרה זקנים [אדם הראשון, אברהם, מלכי צדק, משה, הימן, ידותון, אסף ושלושת בני קרח].

2925 ליצירה

■ ב' אלפים תתקכ"ה

שלמה [נקרא בשמות: ידידיה, למואל, שלמה, קהלת, בן יקה.] בנו של דוד מתחיל למלוך תחת אביו בגיל 12 [וי"א 23]. הוא מולך 40 שנה, כשבתחילתם מלך אף על השדים, עד שהסתבך עם אשמדאי מלכם. שלמה נחשב לאחד משלושת המלכים שמשלו בכיפה, כלומר, שלטו על כל העולם [בנוסף לאחאב ונבוכדנצר]. שלמה נשא אלף נשים [ביניהם מלכת שבא [הגמ' ב"ב טו. מביאה שהייתה שדה]. ישנה קבוצה של אמהרים מחבש שטוענים שהגיעו ממנה. ויש אומרים, שנבוכדנאצר מלך בבל, נולד ממנה ומשלמה, יוצא ששלמה בנה את בית המקדש אבל גם גרם לחורבנו]. שלמה אף תיקן תקנות רבות בישראל כנטילת ידיים, עירובין, ושניות לעריות, ואף חיבר אלפי ספרים כשמתוכם נשארו בידינו משלי, קהלת, ושיר השירים. לאחר שמכריח את אשמדאי מלך השדים למצוא לו את תולעת השמיר [שבכוחה היה לבקע אבנים], הוא מתחיל לבנות את בית המקדש הראשון [שנקרא אף הלבנון והיער (יומא לט.)]. מלאכה זו אורכת כשבע שנים. בסוף שבע השנים הוא נושא את בת פרעה [בעקבות כך נועץ המלאך גבריאאל קנה בים [מסאפורית]. עד שכרבות הימים העלה קנה זה שרטון והפך לאי איטליה ולממלכת רומי, שהציקה רבות לישראל].

ביום זה שלמה חונך את בית המקדש הראשון, שהביא תקופה של פריחה לעם ישראל כפי שמסופר במסכת אבות, על הניסים הרבים שהיו בבית המקדש וירושלים.

עשרה ניסים שהיו באורח קבע בבית המקדש :

לא נראה זבוב בבית המטבחים, לא אירע קרי לכה"ג ביוהכ"פ, לא הפילה אשה מריח הבשר, לא פיגלו הכהנים בבשר הקודש, ולאחר שאכלו בשר רב היו שותים ממי השילוח והמזון היה מתעכל כדרכו, לא נמצא פסול בעומר ושתי הלחם, כל חרס שנשבר - שבריו היו נבלעים, עשן הקטורת היה מיתמר עד לרקיע ללא הפרעת הרוח, עומדים צופים ומשתחווים רווחים, ולא ניזוק שום אדם מעולם.

ועשרה ניסים שהיו בירושלים:

מעולם לא ניזוק שום אדם, לא נפגע, לא נפלה דליקה, לא היתה מפולת, לא חסרו תנורים לצלי הבשר, לא חסרו מיטות ולא חסר מקום, לא הסריח בשר השלמים, ולא הפילה אשה, ולא ניזוק אדם מנחש ועקרב.

2964 ליצירה

ב' אלפים תתקס"ד

שלמה מת לאחר 40 שנות מלכות, וי"א שמלך יותר שנים [בן יהודה על מסכת ב"ק פה.], כשמתוכם שלוש שנים התגלגל בעולם כעני, עקב מלחמתו עם אשמדאי, ובתקופה זו אשמדאי התחזה לשלמה.

לאחר מותו מכנס רחבעם את ישראל, והם מבקשים הורדה במיסים. רחבעם מתייעץ עם חבריו הזקנים והצעירים, ולבסוף נשמע לעצת הצעירים ואומר כי לא יוריד את המיסים, אלא יכביד אותם.

עם ישראל מגיבים במרד, והוא נאלץ לברוח מהמקום. זה היה אחד הגורמים להתפצלות המלוכויות בין יהודה וחלק מבנימין, לבין שאר שבטי ישראל, שנהו אחר ירבעם בן נבט.

מלכות יהודה:

רחבעם: [בן נעמה אשת שלמה] – מתחיל למלוך מגיל 41. בתחילה עשה את הטוב בעיני ה', ובהמשך מלכותו החל להרע, ושישק מלך מצרים מגיע להלחם בהם. שמעיה הנביא מוכיח את העם והם נשמעים לו, ושישק עוזב את מלכות יהודה - לא לפני שמשאיר הרוגים לרוב. בסה"כ מלך רחבעם 17 שנה, ובימיו היו שמעיה ועידו נביאים, ואחזמעץ היה הכהן הגדול.

מלכות ישראל:

ירבעם: נקרא כך ע"ש שעשה מריבה בעם ישראל, ומריבה בין ישראל להקב"ה [סנהדרין קא:]. בן נבט – הוא שבע בן בכרי [י"א שהיה מיכה], שהנהיג מרד נגד דוד, עד שנמלט לעיר 'אבל', אחריו מגיע יואב בן צרויה ומבקש להשמיד את העיר. סרח בת אשר מצילה בחכמה את העיר ומסגירה את שבע בן בכרי לידי יואב.

בתלמוד ירושלמי מובא, שירבעם החל למלוך בסוף שנת השמיטה של שנת 2973. לפני מצוות הקהל מטעה ירבעם את אחיה השילוני [-שמסר לו את הנבואה על מלכותו, ולאחמ"כ על סופו המר] ומחתים אותו על צו שישמע לקולו, ואח"כ מבטל את העליה לרגל. הוא בונה עגלי זהב שישמשו ח"ו כאלטרנטיבה למקדש, ומגרש את כל הכהנים והלוויים מעירו. בעיצומו של "חג ירבעם" מגיע עידו הנביא להוכיחם, ירבעם מבקש להורגו, אך ידו של ירבעם מתיבשת, עד שהנביא התפלל עליו. [עידו נטרף לאחמ"כ בידי אריה, לאחר שהמרה את צווי ה' ואכל בבית אל [סנהדרין פט:]]. ירבעם שחטא והחטיא את ישראל, מסרב להצעה שמציע לו הקב"ה, לטייל עימו בגן עדן יחד עם דוד, מחשש לפחיתות בכבודו באם דוד יהיה בראש השיירה.

2981 ליצירה

ב' אלפים תתקפ"א

רחבעם מת, ותחתיו מולך בנו אביה, ג' שנים מקוטעות. אביה המשיך לחטוא ולהחטיא. הוא לחם רבות נגד ירבעם בקרבות עקובים מדם, שגבו סך כולל של 500,000 איש. את מותו מצא במגיפה, כעונש על שלמרות שכבש את בית-אל, השאיר את עגלי הזהב. בזמנו חיו עידו הנביא, ועזריה כהן גדול.

2983 ליצירה

ב' אלפים תתקפ"ג

אביה מת, ואסא בנו החל למלוך בחיי אביו. אך בשונה ממנו היה צדיק, הוא ביער את הזנות ושאר עברות. סה"כ מלך 41 שנה, מול התהפוכות שעברה מלכות ישראל [ירבעם, נדב, בעשא, אלה, זמרי, תבני, עמרי ואחאב]. במהלך 41 שנות מלכותו, עזריה וחנניה משמשים כנביאים.

ירבעם מת לאחר 12 שנת מלכות ובנו נדב המולך תחתיו ממשיך בדרכיו הרעים ומלך שנתיים מקוטעות ובסוף השנה האחרונה למלכותו נלחם עם פלישתים ובעשא הורג אותו ואת כל משפחתו ומתחיל למלוך אך עדיין ממשיך בדרכים הרעות ונענש על שהכרית את בית ירבעם לפי שגם הוא היה רשע, מה שמנע ממנו את הזכות להעניש את הרשעים. ובסה"כ מלך 24 שנים.

■ ■ ■ ■ ■

האלף הרביעי
החמישי והשישי

האלף הרביעי

3006 ליצירה

ג' אלפים ו'

בעשא כורת ברית עם בן הדר, מלך ארם, שילחם באסא מלך יהודה. אך אסא אינו טומן ידו בצלחת, וממהר לשלוח כסובלנות [מתנות] את כלי המקדש למלך ארם. זה האחרון בוגד באסא ואף נלחם בו. לאחמ"כ מקבץ אסא את כל בחורי ישראל, במטרה לשבור את המגדל שבנה בעשא נגדם.

3009 ליצירה

ג' אלפים ט'

בעשא מלך ישראל מת, ובנו אלה מולך תחתיו במשך שנתיים וממשיך בדרכי אבותיו הרעים. כשנה לאחמ"כ שולח את העם להלחם בפלישתים, והוא משתכר בביתו ומתגולל בקיאו. ואז מגיע זמרי, מחיש את קיצו והורג אותו ואת כל בני ביתו.

3010 ליצירה

ג' אלפים י'

לאחר שבעה ימים שמולך זמרי, ממליכים בנ"י את עומרי והוא שורף את זמרי. אך כאן נוצרה מחלוקת, וחלק מהעם נהרו אחר תבני בן גינת במשך חודש ימים.

3015 ליצירה

ג' אלפים ט"ו

בתו של עומרי באה בקשרי שידוכים עם יהושפט בן אסא מלך יהודה, ומאז עולה קרנו של עמרי, ובנ"י הורגים את תבני. יש המסבירים שעמרי זכה למלכות בגלל שסיפח את שומרון לישראל [סנהדרין קב.], אך בכ"ז המשיך לעשות את הרע בעיני ה'.

3021 ליצירה

ג' אלפים כ"א

עמרי מת ובנו אחאב מולך תחתיו. וממשיך לעשות את הרע בעיני ה'. מיכהו ואליהו הנביא היו הנביאים בזמנו.

ג' אלפים כ"ד

3024 ליצירה

אסא מלך יהודה מת, ותחתיו מולך בנו יהושפט שממשיך בדרכי אביו הטובים ומולך 25 שנה. ובימיו יהוא, עובדיה, מכיהו, יחזקאל, אליהו ואלעזר בן דודהו, נביאים. את משרת הכהן הגדול תופש אמריהו [וי"א עזריהו].

ידידו הטוב של אחאב – חיאל בית האלי בונה את יריחו, חרף קללתו של יהושע, ובניו מתו בזה אחר זה. חיאל משייך זאת למקרה הרע, ומסרב להודות בחטאו. הקב"ה מצווה על אליהו שילך לנחם את חיאל, ומובטח לו שמה שיגזור, יתקיים. בבית חיאל פוגש אליהו את אחאב שמנאץ את ה', אליהו מתרעם וגוזר על בצורת קשה שתבוא. ואכן משתרר רעב כבד במשך 3 שנים. לאחמ"כ הורגת איזבל את כל נביאי האמת, מלבד מאה נביאים שמצליח עובדיה למלט לשתי מערות, ומפרנסם.

ג' אלפים ל"ד

3034 ליצירה

עובדיה ואחאב יוצאים לחפש אוכל, בדרך פוגש עובדיה את אליהו, שמורה לו לקרוא לאחאב. אחאב ממהר להגיע, ולאחר חילופי דברים נרגזים מצווה אותו אליהו לכנס את כל ישראל להר הכרמל, שם תוכח האמת האמיתית (למי לעבוד, לאלוקים או לבעל). עמ"י מתכנסים, ונביאי הבעל לוקחים אחד מן הפרים, ומעלים אותו על המזבח שלהם אך הוא לא נשרף, חרף כל צעקותיהם ותחנוניהם לבעל שיענה. [מאחר וחיאל שהתחבא שם בכדי להדליק את האש, מת ע"י נחש שהכישו]. לאחמ"כ, אליהו ניגש לפר ומעלה אותו על המזבח הספוג במים. בעת המנחה יורדת אש מהשמים ואוכלת הכל. בנ"י משתכנעים ומתחרטים, ומגיע קץ הרעב. לאחמ"כ מגיע אליהו למערה בה עמד משה בחורב וה' נגלה אליו. באותו זמן מגיע מלך ארם להלחם באחאב. אחאב גובר עליו, אך הנביא מגיע, מנבא על שובו של מלך ארם, ומשאיר צווי להרוג את בן הדד, ואכן כך היה. בן הדד חזר אך אחאב חמל עליו ולא הרגו. כעבור שנה חומד אחאב את כרם נבות היזרעלי. איזבל דואגת לכך שנבות יהרג, ואחאב יורד לכרמו החדש, שם הוא פוגש את אליהו שמוסר לו נבואה קשה על אחריתו. אחאב עושה תשובה בסוף ימיו, והקב"ה מעביר את הרעה לאשתו איזבל והלאה. כעבור שש שנים יהושפט ואחאב נלחמים יחדיו נגד ארם, ואחאב מת במלחמה מחץ שוגג.

ישנה דעה, ששנה קודם לכן אחאב נלחם עם ארם מול אדום. אחאב היה בין שלושת המלכים ששלטו בכיפה. לאחר מות אחאב מולך בנו אחזיהו תחתיו.

ג' אלפים מ"ג

3043 ליצירה

אחזיהו מת לאחר שנתיים של מלוכה, בה המשיך במעלליו הרעים של אביו. יהורם מלך מלכותו לוקח יהורם את שני בניו של הנביא עובדיה שמת, מאחר ועובדיה נשאר חייב לו כסף רב על מימון הנביאים שהסתיר במערה. עובדיה נגלה לאשתו ושולח אותה לאלישע, שמברכה שהשמן לא יגמר. לאחר שהברכה מתקיימת היא משלמת את חובה. אלישע ויונה, וי"א שגם יואל בן פתואל [י"א שפתואל זה שמואל הנביא], היו נביאים במשך שש שנות מלכותו.

בשנה זו [י"א 4 שנים קודם, י"א 28 שנים קודם וי"א כמה שנים לאחר מכן] מסתלק אליהו הנביא ועולה בסערה לשמים. דקות לפני ההסתלקות הוא מברך את אלישע תלמידו שיגיע למעלתו הנבואית.

יש אומרים שאלהו היה כהן [משבט לוי], אך י"א שאביו היה משבט גד ואמו מבנימין, ולפי זה לא יתכן שאלהו הנביא זה פנחס, כי פנחס היה כהן. [ועיין ברמ"ע מפאנו שכך כתב בעשרה מאמרות.]

יש אומרים שאביו של אליהו היה ירוחם [על פי דברי הימים פרק ח' פסוק כ"ז]

ג' אלפים מ"ז

3047 ליצירה

יהורם בן יהושפט [מלך יהודה], מתחיל למלוך בחיי אביו [וי"א שמלך כבר ב-3042]. בתחילה היה צדיק, אך לאחז"כ סר מהדרך ועושה את הרע בעיני ה'. בימיו אף היה רעב שנמשך 7 שנים רוויות סבל ומכאוב, כפי שמתארת הגמ' [תענית ה.]: בשנה הראשונה אכלו מה שבבתים, בשנה השניה את מה שבשדות, בשנה שלישית אכלו בשר בהמה טהורה, בשנה הרביעית אכלו בשר בהמה טמאה, בשנה החמישית אכלו כבר שקצים ורמשים, בשנה השישית אכלו בשר בניהם ובנותיהם, עד שבשנה השביעית אכלו בשר זרועותיהם לקיים את הנאמר "איש בשר זרועו יאכלו" [ישעיה ט.].

מס' שנים לאחמ"כ, שולח אליהו מכתב ליהורם [מלך יהודה] על דרכו הרעה ועל הריגת אחיו, אך יהורם לא משנה את דרכו, וכעבור 5 שנים מת במלחמתו מול הפלשתים, ובנו אחזיהו מולך תחתיו שנה. וי"א שמלך אף בחיי אביו. בסוף השנה הזו מת אף יהורם מלך ישראל, ע"י יהוא שמולך תחתיו 28 שנים. במהלך השנים משמיד יהוא את בית אחאב, ונלחם נגד חזאל מלך ארם.

ג' אלפים נ"ו

3056 ליצירה

אחזיהו מלך יהודה מת בתום שנה למלכותו. ואימו המרשעת, עתליה מולכת כ- 6 שנים.

ג' אלפים ס"א

3061 ליצירה

עתליה נהרגת, ונכדה הקטן [7] יהואש [שהוסתר 7 שנים בקודש הקודשים] מולך 40 שנה. בתחילה עשה יהואש רק את הטוב בעיני ה'. אך לאחר שרבו יהודע נפטר, ובהשפעת ישראל, סר מן הדרך. הקב"ה שולח אליו את חזאל מלך ארם, אך הוא שולח לו דורון ומרצהו. בסוף חייו מגיעים שוב ארם והורגים אותו.

ג' אלפים פ"ג

3083 ליצירה

יהוא מלך ישראל מת [י"א שמת רק ב-3085]. בנו יהואחז מולך תחתיו כ- 17 שנים. בימיו הסבו ארם אבדות קשות למחנה ישראל.

ג' אלפים צ"ט

3098 ליצירה

יהואחז מלך ישראל מת, וי"א שהמשיך לחיות עד 3100. תחתיו מולך יואש כ- 16 שנים.

ג' אלפים ק'

3100 ליצירה

יהואש מלך יהודה מת, ותחתיו מולך אמציהו שמולך 28 שנים, שבסופם נאלץ להמלט מציפורני האדומים. לאחר בריחתו חי עוד כ- 15 שנים, ולבנתיים מולך בנו עוזיהו.

3109 ליצירה

ג' אלפים ק"ט

אלישע הנביא נאסף אל עמיו. [בימיו עשה נפלאות לרוב ואף החיה מתים וריפא מצרעת את נעמן שר הצבא.]

3114 ליצירה

ג' אלפים קי"ד

יואש מת ותחתיו מולך ירבעם. וי"א שמלך עוד 3 שנים בחיי אביו. מלך 41 שנים ועשה את הרע בעיני ה'.
אמצייהו מלך יהודה מת, ובנו עוזיהו מתחיל למלוך. הוא מולך בסה"כ 52 שנים. ברוב שנות מלכותו עשה את הטוב בעיני ה', לבד מזה שהקטיר קטורת למרות שלא היה כהן, ונידון בצרעת. הושע, עמוס וישעיה היו נביאים בזמנו.

3154 ליצירה

ג' אלפים קנ"ד

ירבעם מלך ישראל מת, ותחתיו מולך בנו זכריהו. בסך הכל מולך 6 חודשים. עשה את הרע בעיני ה'.
לאחר מותו מולך שלום בן יבש כחודש אחד בלבד, עד שמנחם בן גדי הורג אותו, ואוחז ברסן המלוכה במשך כ-10 שנים וממשיך בדרכיו הרעות.

3160 ליצירה

ג' אלפים קס"ד

מנחם בן גד מת, ובנו פקחיה מולך שנתיים וממשיך בדרכי אביו הקלוקלות.

3166 ליצירה

ג' אלפים קס"ו

פקחיה מת, ופקח בן רמליהו מולך כ-20 שנה, וממשיך לעשות את הרע בעיני ה'.
בימיו עובד, הושע, עמוס, ישעיה ומיכה נביאים.

ג' אלפים קס"ז

3167 ליצירה

עוזיהו מלך יהודה מת לאחר מלכות ממושכת, ובנו יותם מתחיל למלוך. מלך 16 שנים ועשה את הישר והטוב בעיני ה'.

ג' אלפים ק"ע

3170 ליצירה

בזמן זה מייסד זרתוסטרה [או זרתושטרה] את הדת הפוליתאיסטית שאומרת, כי ישנם שני אלים בעולם אל טוב ואל רע, ועל האדם לעזור ולסייע לאל הטוב במלחמתו הנצחית נגד האל הרע. דת זו התקבלה בעבר במלכות פרס. בשנים אלו התיסדה אף דת ההינדואיזם [הברהמניזם], שאומרת שישנם 4 ספירות [קסטות/חלקים] בעם: הראשונים הם כהני הדת והדומים להם, אחריהם הקשטריה – הלוחמים והמושלים, אחריהם הוישיה – הסוחרים וכו' והרביעית, השודרה - הפחותים יותר, כדוגמת העניים. הנמוכים לא יכולים להעפיל למעלה, אך הגבוהים יכולים לרדת ממעמדם.

ג' אלפים קפ"ג

3183 ליצירה

יותם מלך יהודה מת, ובנו אחז מתחיל למלוך, מלך 16 שנים מקוטעות ועשה את הרע בעיני ה'. בין היתר אף העביר את בניו למולך, חוץ מבנו חזקיהו. בשנה זו אף נלחמו בהם מלכות ישראל ופקח בן רמליהו מלכם. ואחז הורג בהם למעלה מ-120,000 איש.

ג' אלפים קפ"ו

3186 ליצירה

פקח בן רמליהו מלך ישראל מת, והושע בן אלה מתחיל למלוך. מלך כ-16 שנה והמשיך לעשות את הרע בעיני ה'. כשנה לאחר מלך אשור [כונה בשמות, סנחריב, פלנאסר שלמנצר, פול, סרגון, אסנפר. רבא ויקרא] את שבט נפתלי. בסדר עולם רבה מביא, שהיו ארבעה גלויות, ובין כל גלות לגלות עברו שמונה שנים. ג' אלפים קפ"ז – שבט נפתלי גולים. ג' אלפים קצ"ה – בני גד, ראובן וחצי משבט המנשה גולים. ג' אלפים ר"ג – מצור על ישראל עד שנת ר"ה.

ג' אלפים רי"ג – גולים עשרת השבטים.

3192 ליצירה (בערך)

ג' אלפים קצ"ב

בשנה זו נסיך עשיר בשם גאוטאמא סידרהתא [לימים בודהה=המואר] עוזב את רכושו, ומגלה את החיים הסגפניים כחיים הטובים ביותר. כלומר, אדם שמסתפק במה שיש לו יכול להגיע ל"הארה".

בעצם זוהי ראשיתה של הדת הבודהיסטית, הדת של למעלה מ- 350,000,000 מאמינים. מה שהופך אותה לאחת משלושת הכתות הגדולות במזרח [הקונפוציזם, הטאואיזם והבודהיזם].

יש שמייחסים את המקור של הדתות האלה, לבניו הנוספים של אברהם אבינו, כפי שמסופר בתנ"ך, אברהם שלח אותם למזרח וגילה להם את כוחות הטומאה. [יש שרואים זאת באחד האלים המוכרים בשם "הברהאמה" = אברהם.]

בין דתות המזרח והיהדות ניתן למצוא קווים מקבילים בלי סוף. ניקח למשל את הבודהיזם, שמאמינים שאדם חי כאן בשביל להגיע לעולם אחר [עולם הבא] שם הוא יחיה כפי ה"קרמה" - מעשיו בעולם הזה. ישנם שמונה דרכים להגיע לנירוונה, כלומר לשלווה, לעולם הבא: דעות נכונות, מחשבות, מעשים ראויים ועוד...

מי שלא הצליח להגיע לנירוונה, חוזר לגלגל החוק – גלגל החיים, משם הוא יחזור שוב לעולם שלנו וינסה את מזלו שוב [גילגול נשמות].

המספר שמונה שחוזר על עצמו בגלגל או בדרכים להגיע לנירוונה, מעניין גם הוא ויתכן שיש לו קשר למספר 8 ביהדות שקשור לחלק שמעל לטבע.

החגים הבודהיסטים גם מזכירים קצת את היהדות.

חג האסיף שמביאים בו ביכורים למקדש. ועוד חגים נוספים כחג מותו של בודהה שהוא יום שמח, כי זה אומר שהגיע לנירוונה. כך גם ביהדות המוות הינו מעבר לעולם טוב יותר. ולכן יש המציינים בשמחה את יום הפטירה של צדיקים.

3198 ליצירה

ג' אלפים קצ"ח

סנחריב מגלה את בני גד וראובן וחצי שבט המנשה.

ג' אלפים קצ"ט

3199 ליצירה

הושע מלך ישראל מורד במלך אשור, ומלך אשור מגיע וצר על ישראל.

ג' אלפים ר'

3200 ליצירה

אחז בן יותם מלך יהודה מת, ובנו חזקיהו מולך תחתיו מלך 29 שנים. עשה את הטוב בעיני ה'.
חזקיהו מתחתן רק לאחר שהנביא מגיע ומוכיח אותו על שלא התחתן, חזקיהו מסביר לנביא שהוא חושש להתחתן, כי ראה בחלומו שעלול להביא בנים רשעים לעולם.
ישעיהו הנביא מבטיח לו את בתו לאישה, לאחר שמסביר לו את האיסור להתערב בחשבונות שמים, וכי עליו לעשות את המוטל עליו ואת היתר ישאיר לאלוקים שידאג.
חזקיהו מתחתן לבסוף, ומוליד את רבשקה ומנשה, שכבר מרגע לידתם ניכרת בהם הרשעות.

ג' אלפים ר"ה

3205 ליצירה

סנחריב מלך אשור מנצח את ישראל, ומגלה את עשרת השבטים לאשור.
רוב מלכי ישראל היו רשעים, והתמלאה סאתם מהר יותר ממלכות יהודה. בכך נסתם הגולל על מלכות ישראל, שמנתה 19 מלכים.
הגמ' בסנהדרין ק': מביאה מחלוקת בין ר"א לר"ע, אם בקיבוץ גלויות עתידה מלכות ישראל לחזור. וכן בפסחים פח. נכתב שעתידים לחזור. לעומת זאת הגמ' [ערכין לג.]. מביאה, שחזרו בימי יאשיהו, ע"י ירמיהו הנביא.
[עין בספר מציאת עשרת השבטים, שהאריך בנושא זה. כמו"כ עין ב"מלאכת שלמה" שכתב שהתימנים הגיעו לתימן כבר מחורבן בית ראשון, וא"כ יוצא שגם הם מעשרת השבטים. יש גם שמביאים, שעשרת השבטים גלו להרי החושך מעבר לנהר הסמבטיון שלא זורק אבנים בשבת וכו'.]
כשנה לאחר מכן מגיע סנחריב, ובמסגרת תוכניתו לבלבל את האומות מביא כותים לא"י. הקב"ה מביא עליהם אריות, והם מתגיירים. ונחלקו בזה התנאים והאמוראים האם היו גרי אמת, או גרי אריות [-כלומר, שהתגיירו רק מפחד האריות].

ג' אלפים ר"ז [או רי"ג]

ליצירה 3207

מסוחרר מהצלחתו, עולה סנחריב עם 180,000 ראשי גיסות להלחם במלכות יהודה, אך הקב"ה מכה בכולם ע"י שירת המלאכים, והם מתים מחוסר כח להתמודד מול עוצמת השירה. כל זה קרה בזכות לימוד התורה שחזקיהו מנהיג בממלכה. סנחריב עצמו נשאר בחיים, חוזר לארצו ונהרג שם ע"י בניו.

ג' אלפים רכ"ט

ליצירה 3229

חזקיהו מת לאחר 29 שנות מלכות, שבמהלכם סידר את שיר השירים, קהלת, משלי וישעיה. בנו מנשה מולך תחתיו כ- 55 שנה. עושה את הרע בעיני ה', ונמנה בין שלושת המלכים שאין להם חלק לעוה"ב.

ג' אלפים רפ"ד

ליצירה 3284

מנשה מלך יהודה מת, אמון בנו מולך כשנתיים, וממשיך ללכת בדרכי אביו הרעים.

ג' אלפים רפ"ו

ליצירה 3286

בתחילת שנה זו מולך נבוכדנצר בבבל, ולאחמ"כ אמון מלך יהודה מת. יאשיהו מולך כ- 31 שנים ועושה את הטוב בעיני ה'. בזמנו היו נביאים צפניה, ירמיה וחולדה הנביאה.

מציאת ספר התורה:

בשעה שיאשיהו עושה בדק בית בבית המקדש מוצא חלקיהו הכהן את ספר הברית, לאחר מכן משמיעים למלך את הכתוב בספר, לפי הנראה היה זה ספר דברים שנקרא משנה תורה. וכשקראו באוזניו את התוכחות הוא קרע את בגדיו מוציא את כל העבודה זרה ומחייב את העם ללכת בדרכי ה'.

יש הרוצים להוכיח מכאן שכביכול ספר דברים, הומצא ע"י חלקיהו, שפן הסופר ועוד אחרים, במטרה לקדם את האינטרסים שלהם, ואין מקורו ממש רבינו.

אך כפי שנראה מהפסוקים, כשהם מוצאים את הספר הם אומרים: הנה ספר התורה, כלומר, הספר הידוע שהיה קיים ומסיבות כאלה ואחרות הוא נעלם לזמן מה. כמו כן המלך לא שואל לאותנטיות הספר ומקבל את התוכחות הקשות שהיו בו, זה יתכן רק אם

הכיר את זה קודם לכן שזה חלק מתורת משה רק שהיתה תקופה שספר זה לא נמצא. ולכן הגיוני שזה אותו ספר דברים שמשה כתב.

ג' אלפים רפ"ח 3288 ליצירה

ירמיה הנביא מתנבא על החורבן לראשונה.

ג' אלפים שט"ו 3315 ליצירה

יאשיהו מת, ובנו יהואחז מולך תחתיו כ-3 חודשים בלבד ועושה את הרע בעיני ה'. אחריו מולך בנו יהויקים 11 שנים. אוריהו וירמיה נביאים בזמנו. בשנה השמינית למלכותו, מגלה נבוכדנאצר חלק נכבד מיהודי ירושלים והסביבה. גלות זו מכונה גלות הילדים.

ג' אלפים שט"ז 3316 ליצירה

נבוכדנאצר השני מולך, נינוה נחרבת בערך בסוף שנה זו.

ג' אלפים שכ"ה 3325 ליצירה [3327]

יהויקים נהרג ע"י נבוכדנאצר, שממליך את יהויכין - בנו של יהויקים, תחתיו. לאחר שלושה חודשי מלוכה מגלה נבוכדנאצר כעשרת אלפים חכמים [3000 מיהודה וכשבעת אלפים משאר השבטים]. גלות זו נקראת "גלות החרש והמסגר", ע"ש החכמים, שכשהיו פותחים את פיהם לדרוש, הקהל היה סוגר את פיו ומחריש לשמוע את דבריהם.

ג' אלפים של"ה 3335 ליצירה

בשנת 8 למלכותו של צדקיהו [שנקרא אף שלום], עולה נבוכדנאצר להלחם בו [עקב ההפרה הבוטה של השבועה שנשבע צדקיהו, שלא יפרסם שנבוכדנאצר אכל ארנבת חיה].

צדקיהו נלקח עם שני ילדיו שנשחטים למול עיניו, והוא עצמו נלקח לכלא עד מות נבוכדנצאר.

ג' אלפים של"ו – של"ח

38-3336 ליצירה

הכשדים עולים לירושלים בראשות שר הטבחים נבוזראדן [שלבסוף מתגייר, בראותו את גודל העונש המגיע לחוטאים, לאחר שטובח בישראל עם רב]. לאחר שנתיים של מצור ומצוק [3338], הובקעה העיר החיילים נכנסים ומפילים חללים רבים. [21 ריבוא בירושלים ו-94 ריבוא על אבן אחת, כעונש על הריגת הנביא זכריה שדמו שצף וגעש ומיאן להירגע [גיטין נז: ויעוין עוד בתענית כט. וסנהדרין צו:]].

לאחמ"כ נחרב אף בית המקדש, עקב ג' עבירות חמורות [שפיכות דמים, ע"ז וגילוי עריות], והחמור מכל – עזיבת התורה, ובנוסף עוונות כמו חילול שבת, אי קריאת ק"ש, ביזוי ת"ח [שבת קיט: יומא ט: ב"מ פה. נדרים פא. סנהדרין לז:].

עם ישראל מוגלה לבבל [בשולשלת הקבלה מביא, שיש אומרים שרוב העם הוגלה לספרד, והיתר לבבל], ובכך מסתימים 410 השנים שבית המקדש הראשון עמד על מכונו, וכיהנו בו 18 כהנים גדולים.

האברבנאל כותב, שחורבן בית המקדש היה בשנת 3358, וכנראה שחישב את שנות המלכים כשנים שלמות, ולא כפי שכתבנו בתחילת תקופת המלכים. לדעת ההיסטוריונים, החורבן התרחש בשנת 3174 ליצירה, אך חשבון זה לא מסתדר כלל עם המסורת היהודית.

נבוכדנצאר משאיר את גדליה בן אחיקם כראש לשארית הפליטה שנשארו בארץ, אך אחרי חמישים יום נהרג ע"י ישמעאל בן נתניה [ביום ג' תשרי, לכן נהוג לצום ביום זה י"א שנרצח בראש השנה]. בעקבות כך, נסגר הגולל סופית לתקופה זו, על עם ישראל בארץ ישראל.

הערה:

בית המקדש הראשון עמד בזכותם של שלושת האבות, ולכן שרתה בו שכינה תמיד, בלא קשר למעשי עם ישראל. ברגע ששלושת העבירות הכבדות, סיימו את זכות שלושת האבות, ונחרב הבית. עד שלסוף 70 שנה נבנה בזכותם של ישראל, ונחרב בגללם, עקב השנאה שרחשו זה לזה.

(בתקופה זו מתחילים היוונים להתפשט בעולם ופותחים במסע כיבוש בסביבתם בין היתר המלחמה על העיר "טרויה", שהותירה את רישומה על דברי הימים למלכות יוון, כפי שמטיב המשורר הנודע "הומרוס" לבטא ביצירותיו, האיליה והאודיסיאה על הטקטיקה החכמה בה נקטו היוונים להיכנס לשערי העיר [ע"י חיילים שהוטמנו בסוס עץ גדול מימדים, שניתן מתנה לעיר טרויה שהטעה את התושבים הטרויאנים שהכניסו אותו לעירם, וכך באישון ליל יצאו החיילים מהסוס ופתחו את שערי העיר לחבריהם היוונים, שמיהרו להכנס ולהכניע את העיר].

השכלתם של היוונים התרחבה אף היא בשנים אלו, כדוגמת קרוא וכתוב שלמדו מהפניקים, אסטרונומיה מאשור, והנדסה מהמצרים. עם הזמן פיתחו את פרי לימודם.

לאומה זו חלק רב במדע כיום, ואף מחכמי ישראל יש שמסתמכים על היוונים, כדוגמת הרמב"ם, שמשתייך את דבריו על יסודותיו של אריסטו.

רבים מאומה זו היו אף פילוסופים, כסוקרטס שמגיע ומחליף את הפילוסופיה של מילטוס, לבעיות אנתרופולוגיות ואתיות.

אחריו מגיעים אריסטו ואפלטון, ובונים מערך מחשבתי מושלם שמקיף את כל דרכי העיון. ועוד פילוסופים רבים, שהיוו בסיס והשראה לחלק ניכר מהפילוסופיה של היום. יוון היתה אף מהמדינות הראשונות [בין הגוים כמובן], שהשתמשו בספר חוקים לעם שתיקן סולון היווני.

[ליוונים, כאומות רבות, יש אף מיתולוגיות המספרות על מלחמות ניסיות שכביכול כרוכות בהיסטוריה, כדוגמת הסיפור על אדיפוס שהרג את אביו מבלי שידע כי זהו אביו, וכתחזיות ה"נביאים". ולאחמ"כ מציל את תושבי העיר תבי, ע"י שפתר את החידה של המפלצת האימתנית ה"ספינקס", שהיתה הורגת בהם על שלא ידעו לפתור את החידה מיהו היצור שבבוקר הולך על ארבע, בצהרים על שניים ובערב על שלש. וכאמור אדיפוס פתר את החידה, באומרו שזהו האדם. ואכן הספינקס הורגת עצמה ולתושבי תבי הרווחה].

בשנה זו חולם נבוכדנצאר את חלומו המפורסם על הפסל, ודניאל [בלשצאר] מספר לו את חלומו [מאחר והמלך שכח את מה שחלם], ופותר לו את החלום לשביעות רצונו. דניאל מסביר לו שראש הפסל צבעו זהב, כי הוא מרמז על מלכותו שנמשלה לזהב, אך אחריו יגיעו פרס ומדי שהם ידי הכסף של הפסל. אחריהם מלכות יון, שנמשלה לגוף הנחושת. והרגליים שהיו מברזל מסמלות את מלכות אדום שתייה חזקה כברזל. ואילו האבן הקטנה שניפצה את כל הסלע, מסמלת את מלכות ישראל לעתיד לבוא, שתשבור את כל הפסל – את כל המלכויות.

המלך מרוצה, וכמעט שהופך אותו לאליל. מעשיר אותו בעושר רב, וממנה אותו למושל בבל. דניאל לא שוכח את ידידיו, חנניה מישאל ועזריה [שנלקחו ביחד עם דניאל למלך עוד בהיותם צעירים], ומקרב אותם למלכות. לאחמ"כ בונה נבוכדנצאר פסל שכולו זהב [בשביל לנסות להשפיע, שהזהב ישלוט לנצח]. הוא שם בפיו את הציץ של הכהן הגדול, ואז הפסל התחיל לדבר, אך דניאל מצליח בעורמה להוציא את הציץ, והפסל נאלם דום. המלך מצווה את כל שריו להשתחוות לפסל, וחנניה מישאל ועזריה שממאנים להשתחוות, נזרקים לכבשן האש. וכמובן ה' מצילם. [י"א שמתו אח"כ מעין הרע, וי"א שעלו לארץ והקימו משפחות].

ג' אלפים שנ"ב

ליצירה 3352

זמן מה לאחמ"כ, כובש פיליפ מלך מוקדון את יוון, אך משאיר את חכמיה, ומנחילה לבנו אלכסנדר.

יחזקאל מתנבא על בנין בית המקדש השני.

ג' אלפים ש"ס

ליצירה 3360

הירנומוס מעתיק את התורה ללטינית בארץ ישראל.

ג' אלפים שס"ד

ליצירה 3364

אוויל מרודך מולך בבבל, לאחר שאביו נבוכדנצאר מת. [אחרי שמלך 48 שנים, שמתוכם 7 שנים חי ככלב: הלך על ארבע, אכל עשב וכו'. זה היה עונשו על שהחריב את בית המקדש].

ג' אלפים שפ"ו

ליצירה 3386

בלשאצר מולך בבבל. לאחר שלוש שנים שמולך, מחליט לעשות מסיבה [לכבוד בתו, או על ניצחונו במלחמה מול פרס ומדי], עם כלי המקדש.

בעיצומה של המסיבה יוצאת יד, וכותבת על הקיר "מנא מנא תקל ופריסין" מיד מזעיקים את דניאל, שמסביר למלך שעקב מעשיו תמה מלכותו, ועוד הלילה ימות, ותחתיו ימלכו פרס ומדי.

המלך חושב להתחכם ומסובב את עצמו בכל שריו וחייליו, ומורה להם להרוג כל אדם חשוד, אפילו אם יטען שהוא המלך בעצמו. כלילה נאלץ המלך לצאת מחדרו, ושומריו הורגים אותו, על אף שטוען שהוא המלך. [ביוסיפון כתב, שאחד השומרים ששמע את דניאל והבין שזה מה שיהיה, מקבל אומץ והורג את המלך].

ואכן כמו שדניאל אמר, דריווש מולך על בבל ומשאיר את דניאל בתפקידו. כמובן שזה צורם לשרים האחרים, שמנסים להפילו בכל דרך. עד שלבסוף מחוקקים חוק שחייבים להתפלל רק למלך! דניאל כמצופה ממשיך להתפלל לבוראו, ונזרק לגוב האריות, אך ניצל. ואחרי שהמלך שומע מהשרים שאולי האריות שבעים, מחליט לנסות זאת וזורק אותם לאריות, ועוד בהיותם באוויר הם נטרפים.

לקראת סוף תפקידו, מלמד דניאל את המלך, שהאמונה באלילים לא שווה מאומה. ומגלה לו שאת כל האוכל שנתנו לפני האליל "בל" כהני הבעל היו אוכלים. ואף התנין שנחשב כאליל והיה אוכל הכל, מת, לאחר שדניאל משליך לו מחטים מוסווים כאוכל.

כתוצאה מכך, נופלות רוב האמונות בפסלים, והאנשים מתחילים לחפש ולהאמין ברוחניות, כדת של זרתשטורה הפוליתאסטית שלפי דבריו יש שני אלים, הטוב [האור] והרע [החושך], ועל האדם לעזור לאל הטוב וכו'.

לאחר כל זה, מבקש דניאל להשתחרר מחמת גילו המופלג. המלך מסכים, אבל לא לפני שמסדר לו יועץ חילופי בדמות זרובבל בן שאלתיאל [י"א שהיה נחמיה]. דניאל חוזר לעירו שושן ומת שם בשיבה טובה. [וי"א שעלה לארץ עם חבריו].

ג' אלפים ש"צ

3390 ליצירה

[בשנים אלו הייתה אומה מבני פרסיים [ראה רש"י ותוס' בגיטין יז, שבת יא. מה. ביצה ו. יבמות סג:]] שהציקה לישראל, ואסרה עליהם דברים רבים והגבלות מקשות בחיי היום יום.]

כורש הראשון [ארתחשטא/דריוש] מולך בפרס, ולאחמ"כ גוזר על היהודים שלא לעבור את הפרת. שנה לאחמ"כ נותן כורש רשות להתחיל בבנין בית המקדש [ר"ה יג. והגמרא במגילה יב. מביאה שהקב"ה אמר לו שלא עזר מספיק לבנות את הבית]. אך עקב הלשנת הכותים, הבניה נפסקת. [ישנן דעות שזרובבל עולה בשנה זו לארץ ביחד עם נחמיה שריה ויהושע בן יהוצדק.]

נס פורים:

אחשוורוש [כסרכסס, ומופיע בכתובות פרסיות בשם חשישרה] עלה למלוך בשנה זו ולאחר שלש שנים עשה סעודה גדולה לכל נתיניו. בסעודה זו משתתפים אף היהודים, חרף איסורו הגורף של מרדכי מראשי הסנהדרין. בהמשך הסעודה קרה המקרה המביש עם ושתי המלכה, שמיאנה לקריאתו של בעלה, שביקש להראותה קבל עם ועדה בעירום. לאחר הסירוב, המן ייעץ להרוג אותה, ומיד מיהר ליישם את החוק החדש. המלך נשאר ללא מלכה וחיפש אלטרנטיבה, לאחר תום הפרוצדורות הנדרשות להמלכת המלכה, הושם כתר מלכות בראשה של אסתר, דודנית מרדכי [3399 ליצירה]. [ישנה דעה שאסתר לא נבעלה לאחשוורוש, אלא שלחה שדה במקומה. וגם לדעה שהלכה היא בעצמה מביאה הגמרא שלא עברה עבירה, כי אשה כשהיא אנוסה נחשבת כקרקע עולם.]³⁹

כחמש שנים לאחמ"כ [3404] עלה המן לגדולה, את מעמדו ניצל המן לעשיית פור-גורל, שיראה לו את החודש האידיאלי להשמדת היהודים. הפור נפל על חודש אדר, והמן מרוצה, כי הוא יודע שזה החודש שבו מת משה רבינו [אך לא יודע שגם נולד באותו חודש]. אז שולח המן ספרים לכל מדינות המלכות בדבר השמדת היהודים בי"ד בחודש אדר.

בהמשך סובב הקב"ה את גדולת מרדכי, וזאת כתשלום על שמנע את הריגת המלך ביד שומרי הסף בגתן ותרש.

אחשוורוש ההפכפך מאפשר לבסוף את תליית המן ועשרת בניו, כתוצאה מכך אף נהפכת התוכנית הסופית של השמדת היהודים להשמדת האויבים בי"ד וט"ו באדר. עקב כך חוגגים אנו מידי שנה את חג הפורים, כזכר לניסים הגדולים שאירעו בתאריכים אלו. בפורים נוהגים אף לקרוא את מגילת אסתר, שמתארת את ההשתלשלות ההיסטורית שהביאה לסיום המוצלח. בגמרא מובאת מחלוקת האם מגילה זו נחשבת בתוך ספרי התנ"ך או לא.

יש שטוענים שהמן מת כיהודי, כי היה עבד למרדכי, ולפני שמת התיאש מרדכי ממנו, ואוטומטית יצא המן לחופשי, וא"כ דינו כיהודי, על פי הכלל שעבד

³⁹ הירושלמי מביא ששנה זו הייתה שנה מעוברת והנס אירע באדר א' [החודש השנים עשר], ואנו חוגגים באדר ב' - בשביל לסמוך גאולה לגאולה, ואף לפי חשבון השנים המעוברות יוצא כך. אך בבני יששכר מביא, שהנס היה באדר השני, ובאדר זה אין מזל והכשפים לא שולטים בו, וזה היה גרעין הנס.

משוחרר דינו כיהודי. ולכן כתוב במגילת אסתר "אשר הגיד להם כי הוא יהודי", בספרים קדמונים אף מובא שהמן מל וטבל כדין בן ישראל.

ישנה דעה שאיוב חי בזמן הזה.

3408 ליצירה

ג' אלפים ת"ח

דריוש [לחלק מהדעות בנם של אסתר ואחשורוש] נתן את הרשות לבנות את בית המקדש, וכאן הסתיימה הגלות בת השבעים שנה. מלאכת הבניה הסתיימה בחלוף ארבע שנים [3412], וחג הפסח נחוג לראשונה מזה שבעים שנה בטהרה.

בבית זה כיהנו אף מס' גדול של כהנים, בניגוד לבית ראשון שכינהו בו רק 18 כהנים גדולים, [יש אומרים שהיו רק 13 וי"א 17] בבית שני כיהנו כ-300 כהנים גדולים, שברובם לא הוציאו את שנתם, מחמת היותם צדוקים שקנו את הכהונה בכסף. [כפי החשבון, 40 שנה שימש בכהונה שמעון הצדיק, שמונים שנה שימש יוחנן כה"ג ועשר שנים ששימש ישמעאל בן פאבי. וי"א, אף אחד עשר שנים ששימש אליעזר בן חרסים, סה"כ- 141 מתוך 420 נשארו 279 שנים לכשלוש מאות כהנים שמתו בעודם באיבם [יומא ט.].

הכהן הראשון נחשב לאהרן הכהן, והאחרון לבית ראשון היה שריה. בבית שני הראשון היה: יהושע בן יהוצדק והאחרון היה פנחס בן שמואל מכפר חרבתא.

יש לציין שבתלמוד ירושלמי מוזכרים רק כ-85 כהנים גדולים ששימשו בבית שני.

מספר הכהנים לא כולל את הכהנים של "בית חוניו" בנו של חוניו השלישי, שהיה המועמד החוקי לכהונה הגדולה לאחר רצח אביו, אך מעולם לא קיבל את המשרה. ובית חשמונאי לקחו את הכהונה והמלוכה. חוניו עזב את יהודה ועבר למצרים. שם, ברשות המלך תלמי הרביעי הקים, בין השנים 170 ל-154 לפנה"ס, בית מקדש בלאונטופוליס למשך כמאה שנים.

בתוספות [זבחים נד:] מובא, שתולעת השמיר שעזרה לסתת את האבנים, הייתה גם בבית שני.

ג' אלפים ת"י

3410 ליצירה

לדעת רש"י ביומא, כאן פסקה נבואה מישראל, לאחר שהיו 48 נביאים ושבע נביאות [שרה, מרים, דבורה, חנה, אביגיל, חולדה ואסתר]. שמוזכרים בתנ"ך, ועוד רבים שלא מוזכרים. [מגילה יד].

ג' אלפים תי"ג

3413 ליצירה

עזרא הסופר [י"א שהיה מלאכי, וי"א שהיה מרדכי. בשער המלך על הרמב"ם מביא, ששימש אף ככהן גדול במשך תקופה קצרה לאחר פטירת יהושע בן יהוידק]. עלה מבבל לישראל ביחד עם 1745 משפחות מנכבדי בבל, כשהוא מצויד עם תעודת המלצה מארתחשסתא, שנותן לו סמכות לשפוט ולמנות דיינים. [י"א שקילל את התימנים בעניות ובהעדר הדרת פנים, בגלל שמיאנו לעלות. אך במאמרו של פרופ' רצאבי, מכחיש את הסיפור הזה מכל וכל.]

לאחר כארבעה חודשים מגיע לירושלים, ומיסד את אנשי כנסת הגדולה. [שהורכבו משנים עשר זקנים, שהתרבו עד שהגיעו ל-120 זקנים.]

עזרא ובית דינו אף מתקנים תקנות רבות, כקריאה בתורה בימים שני וחמישי, ובמנחה בשבת [ב"ק פב.]. וכן מתקן שרוכלים יסתובבו בעיירות, שיהיו תכשיטים מצויים לבנות ישראל. הוא קילל את הסופרים שלא יתעשרו, מחמת שכשיתעשרו יפסיקו לכתוב. כמו"כ מיוחסת לו ההדרת הכתב האשורי שנשתכח והוחלף בכתב העברי הקדמון.

ג' אלפים תכ"ו

3426 ליצירה

נחמיה בן חכליה [י"א שהיה זרובבל בן שאלתיאל וכונה התרשתא] עולה מבבל [לרוב הדעות], ומצטרף לעזרא, ויחד בונים את חומות ירושלים. לאחר זמן יורד שוב לבבל, וכעבור זמן מה חוזר.

ג' אלפים תכ"ט

3429 ליצירה

במסגרת מסע הכיבוש של אלכסנדר מוקדון ברחבי העולם, כובש הוא את ארץ ישראל. לאחר מ"כ רודף אחר מלך פרס שבורח לגבול הודו, שם נעצרים חייליו של אלכסנדר מוקדון והוא חוזר לפרס, שם נהרג או מת והוא בגיל 33.

25 שנה מתמודדים 3 שרים על מקומו, ולבסוף מחלקים לשלושה את המלוכה. מוקדון ויוון נכנסים לשליטת אנטגונוס, בבל וסוריה לסליקוס, ומצרים וא"י לתלמי, ששולט הוא וזרעו כמאה שנה בא".

ג' אלפים תמ"ד 3444 ליצירה

בתקופה זו חיים שני אנשים, מין ואפיקורוס שלימים מפיצים את רעיונותיהם והופכים לעם רב [המינים והאפיקורסים], ועיקר אמונתם מתבססת על כפירה בעוה"ב, ובשכר ועונש.

ג' אלפים תמ"ח 3448 ליצירה

עזרא הסופר נפטר, ולרוב הדעות פסקה כאן נבואה מישראל כליל, ותקופת הנביאים מסתיימת כאשר בסה"כ היא מונה 48 נביאים, ו-7 נביאות. [היו אף עוד נביאים מברית העולם ועיין בסדר עולם רבה שמפרט את שמותם].
[ו-7 נביאים לאומות העולם]⁴⁰

48 נביאים:

אברהם, יצחק, יעקב, משה, אהרן, יהושע, פנחס, אלקנה, עלי, שמואל, גד, נתן, דוד, שלמה, עידו, מיכיהו, עובדיה, אחיה השילוני, חנני הרואה, יהוא בן חנני, עודד, עזריה בנו, חזיאל הלוי, אליעזר בן דודהו, הושע, עמוס, מיכה, אמוץ, אליהו, אלישע, יונה בן אמיתי, ישעיה, יואל, נחום, חבקוק, צפניה, אוריה, ירמיה, יחזקאל, שמעיה, נריה, ברוך

⁴⁰ הרמב"ם במורה נבוכים [בניגוד לדעת רוב הפרשנים] מסביר את הרעיון שבנבואה, בהתחלה הוא שולל את הדעה הרווחת שהנבואה היא ע"י שאלוקים בוחר את נביאיו ומעניק להם נבואה. לאחמ"כ מביא את דעת אריסטו ולמעט שינויים קלים מסכים אליה, לפי דבריו על הנביא להיות שלם בשלושה ענינים.

שלמות המידות, כלומר להיות מאוזן ולדעת איך להתנהג בכל מצב בצורה האידיאלית ביותר.
שלמות הכח המדמה, היכולת לחוש את הדמיון כמציאות ולהצליח ליצור דמיון מדברים לא מוכרים. דברים שלא קיימים במציאות – כמו ליצור סרט חדש,

ושלמות שכלית, כח להבין ולנתח דברים על דרך האמת בלבד ולהיות בטוח בזה. לאחר שרכש מעלות אלו הרי כאשר דמיונו משוטט על דרך האמת ללא חסרון מידות, הדברים שהוא רואה נקראים נבואה מאחר וחזיונו נקי מדברים אחרים, יוצא אם כן שהתהליך הנבואי מתרחש בתוך נפשו של הנביא, ויתכן שזה ההבדל בין כל הנביאים למשה רבינו שמשה ראה מבחוץ ולא בתוך עצמו [הרמב"ם מאריך אף לפרש את רוב סיפורי המקרא כחזיונות נבואיים שהתרחשו בתוך נפשם של גיבורי הסיפור, ולדוגמא, אברהם אבינו ושלושת האורחים שחשבו לערבים, ועיין עוד מה שכתבתי בשנת 2205 על הכוח המדמה ועל הפילוסופיה שבין הדימיון למציאות]

בן נריה, שריה, מחביה, חגי, זכריה, מלאכי, מרדכי היהודי. [לבר מזאת היו עוד אלפי נביאים] [שישים ריבוא] אך לא נכתבו נבואותיהם]

7 נביאות:

שרה, מרים, דבורה, חנה, אביגיל, חולדה, אסתר המלכה. [מגילה יד].

7 נביאים לאומות העולם:

בעור, בלעם, איוב, [לדיעה שהיה גוי], אליפז התימני, בלדד השוחי, צופר הנעמתי, אליהו בן ברכאלי הבוזי [יהודי שהתנבא לעכו"ם. בב"ב טו].

בזמן זה, אף מסתיימת תקופת אנשי כנסת הגדולה שמנו 120 אז זקנים, שהחלו את פעילותם עוד בבבל, וסידרו את כ"ד ספרי התנ"ך, כשחלק מהם, הם כותבים בעצמם. [ספרי הנ"ך: דניאל, אסתר, תרי עשר, הושע, עמוס, יואל, עובדיה, יונה, זכריה, מיכה, נחום, חבקוק, צפניה, חגי, מלאכי ודברי הימים, שנכתב ע"י עזרא ונחמיה]. לבד מזאת, עשו רבות לחיזוק היהדות, ואף סידרו את התפילות והברכות, כמו כן ספרו את אותיות התורה [קידושין ל.]. האברבנאל מונה בתוך אנשי כנסת הגדולה גם את: חגי, זכריה, מלאכי, זרובבל, מרדכי, עזרא הסופר, יהושע בן יהוצדק, שריה, רעליה, מספר, רחום, בענה, ונחמיה בן חכליה. הרמב"ם מוסיף אף את חנניה מישאל ועזריה.

את התקופה הזאת חותם שמעון הצדיק ששימש 40 שנה בכהונה גדולה. ביום שפסק מלכהן התקלקלו מס' דברים בבית המקדש: הגורל החל לעלות מדי פעם בשמאל בניגוד לכל הפעמים שעלה בימין, לשון הזהורית נשארה אדומה לעיתים. פעמים קרה שנר המערבי כבה. אש המערכה היתה נחלשת, נשתלחה קללה בעומר ולחם הפנים ולא היה בו די לכל הכהנים [יומא לט.]. [ישנה דעה שתקופה זו החלה ב-3515 ליצירה]

לאחר מכן, מתחילה תקופת הזוגות שמנתה חמישה זוגות בארץ ישראל:

1. יוסי בן יועזר ויוסי בן יוחנן.
2. יהושע בן פרחיה ונתאי הארכלי

3. יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח.
4. שמעיה ואבטליון. [י"א שהיו גרים אך המהר"ל כותב שרק אביהם היה גר ואילו אמם הייתה ישראלית]
5. הלל [שהחליף את בני בתירא, לאחר שעלה מבבל, והוכיח את ידיעותיו] ושמאי [שהחליף את מנחם].⁴¹
- הלל תיקן לישראל את הפרוזבול, שמטרתו לעקוף את שמיטת הכספים ע"י מסירת שטרות החוב לבי"ד. מאחר שראה שהמלווים ממאנים להלוות, מחשש לאיבוד כספם בשמיטה.

בשנה זו אף החלה מלכות יוון, ומכאן סופרים את המניין לשטרות. [גמ' ע"ז ט.]. יש הטוענים, שמנין השטרות החל עוד קודם כפי שמביא בצמח דוד. הטעם למנין זה נעוץ ברצונו של אלכסנדר מוקדון שישימו צלם שלו בבית המקדש, אך חכמים ריצו אותו ע"י מנין השטרות מזמן מלכותו. יש הטוענים ששמעון הצדיק הבטיח לו את זה בתמורה לאי החרבת ירושלים. מנגד יש שטוענים, שאין במנין השטרות קשר לאלכסנדר מוקדון, כי הוא מת כעשור לפני תחילת המנין. אך יתכן שלפי חשבון ר' אברהם הנשיא במנין השטרות, הדברים יסתדרו. מנין השטרות בעולם היהודי היה נהוג עד המאה ה-9 לערך, ובעדה התימנית עד ימינו אנו.

ג' אלפים תנ"ה 3445 ליצירה 7 לשטרות

זנון הפילוסוף מייסד את המחשבה הסטואית, שאומרת שהאדם בא לעולם כדף נקי [טבולה ראסה] ועליו לרשום רק את הדברים הרצויים, והכל מתוך שלוות נפש, ואפילו יכול להרוג עצמו, העיקר שיהיה בשלוות נפש וכו'.

ג' אלפים ת"ס 3460 ליצירה 12 לשטרות

⁴¹ מזמן תלמידי הלל ושמאי רבו המחלוקות בישראל ממספר אפסי [מחלוקת אחת בהתחלה על סמיכת הקרבן ביו"ט בזמן יוסי בן יועזר [תמורה] ואח"כ 3 מחלוקות – שבת יז.]. לאלפי מחלוקות בכל עניי היהדות וברוב המחלוקות ההלכה נפסקה כבית הלל חוץ מ- 18 מקומות שבהם ההלכה כבית שמאי + ששה מקומות נוספים [עיין תוספות בסוכה דף ג.]. בגמרא מובא שנפסקה הלכה כבית הלל מפני שהיו ענווים וכביכול מסמלים את מידת הרחמים, אך לעתיד לבוא ההלכה תהיה כבית שמאי שמסמלים את מידת הדין שתשלוט לעתיד לבוא.

לרוב הדעות, החלה אז תנועת הצדוקים והביתוסים להתפשט [שיצאו מצדוק וביתוס, תלמידי התנאים שסרחו], ולטענתם – רק התורה שבכתב נכונה, ואילו בתורה שבע"פ אין ממש. אפיקורוס היווני מפרסם את שיטת הפילוסופים, ולפיה על האדם לחיות חיי אושר וכי נפשו של האדם מורכבת אף היא מאטומים, וכשמת מתפרקים האטומים, ונשמתו הולכת ומתאדה.

אך כפי הידוע כיום, ובהגיון תמיד, נצחיות הנשמה מוכרחת ולתיאוריה זו אין בסיס.

ג' אלפים תס"ה

3465 ליצירה

17 לשטרות

ממלכת רומי, שהחלה עוד בשנת 3007 ליצירה, מתחילה להתחזק לאחר כיבוש חלקים נרחבים באיטליה. לאחמ"כ הופכת לרפובליקה גדולה עם כיבוש איטליה הדרומית, אך עקב חילוקי דעות בין הקונסולים לסנאט, מתפרקת הרפובליקה, ורומא הופכת למעוז קפיטליסטי בעל סקטורים מנוגדים [הפלבים שהם הפשוטים, והפטריקים שמייצגים את הגזע החשוב].

בין המלחמות שנלחמה רומי, ידועות ומפורסמות המלחמות הפוניות - פניקיה [צידון], מלחמות אלו התרחשו בשלשה זמנים שונים: הראשונה החלה ב-3496 עד ל-3519, בקרב זה מאבדים הרומאים רבים מחייליהם. השניה משנת 3542 עד 3559. והשלישית החלה ב-3611 והסתיימה ב-3617, בניצחון גורף של רומי.

ג' אלפים ת"ק

3500 ליצירה

52 לשטרות

טולימאוס [או תלמי פילדלפוס] מלך מצרים מבקש את תרגום כל הכ"ד ספרים ללטינית, עקב חשקו העז לעיין בספרי כל המדינות. ואכן חפצו התמלא, וזה האחרון מכבד את התורה כבוד רב.

י"א, שהתרגום נעשה ע"י תלמי מלך יוון [בשנת 3515], שגזר לתרגם את התורה ליוונית [ספטואגינטה], והושיב שבעים חכמים מישראל בשבעים חדרים נפרדים, ואלה שקדו על התרגום, ונעשה להם נס, שכולם כיוונו לאותם שינויים כדוגמת: ואת צעירת הרגליים במקום הארנבת, מהסיבה שכך קראו לאשתו של תלמי. ונחשך העולם ג' ימים. לכן עד היום יש שנהגו לצום בתאריך ח' טבת, כזכר לאותו יום שהתחילו לתרגם את התורה ליוונית.

תרגום התורה לשפות אחרות מהווה מקור לצער ולא לשמחה, כי כידוע התורה אינה אוסף סיפורי היסטוריה, אלא קודים שמסתתרים במילים גשמיות, כפי שהארכתי ב"זמן שלפני הזמן".

ברגע שמתרגמים אותה לשפה אחרת, התורה נהפכת ונראית כספר מיתולוגיה עממי, ותו לא.

ג' אלפים תקי"ג

3513 ליצירה

65 לשטרות

חניבעל מגבורי המלחמה נגד הרומאים, נולד בשנה זו, וכמעט שכובש את איטליה. אך בשנת 3577 הקיפו את ביתו חיילים רומאים, וכשרואה שכלתה אליו הרעה, מתאבד.

ג' אלפים תקל"ו

3536 ליצירה

88 לשטרות

סליקוס כובש את ארץ ישראל, ומאז מתחילה מלכות הסלווקים בארץ. אך לא לאורך זמן עד שתלמי הרביעי מלך מצרים כובש את ארץ ישראל, ומשליט את מלכותו עד ל-3558, בה מגיע אנטיוכוס מלך סוריה, נלחם בתלמי החמישי וכובש את הארץ מידיו.

אחריו מולך סליקוס הרביעי. ואחריו עולה אנטיוכוס אפיפנס [יווני] לשלטון. בתקופה זו חלה הרעה משמעותית ביחס השלטון ליהדות [החל מהמעשה בו אסף המלך חסידים רבים למערה, והרג אותם לאחר שמיאנו להמיר את דתם]. מצב זה נמשך עד לשנת 3622 ליצירה [וי"א 3590], כשמתתיהו ובניו החשמונאים מורדים ביוונים, ובניגוד לכל התחזיות מנצחים החשמונאים, שהיו כח דל אמצעים מול העוצמה היוונית, מטהרים את בהמ"ק, ומדליקים שוב את המנורה בשמן טהור שמצאו. השמן שהיה אמור להספיק ליום אחד בלבד, הספיק בנס לשמונה ימים. כהודאה וזכר לניסים אלו, חוגגים אנוב עד היום את נס החנוכה, שביטא את ניצחון הרוח על החומר. לכן בחג זה אומרים הלל, בניגוד לפורים, שאז היתה הגזירה על הגוף בלבד. לאחר מאורעות אלו תופס יהודה המכבי את המלכות ["מכבי" – ביוונית "גיבור". ור"ת: מי כמוך באלים י-ה']. לדעות רבות, בשנה זו בחודש סיוון אירע אף הנס עם יהודית [או חנה] שהורגת את שר הצבא הולופרנס (נקרא גם אליפורני, אליפורנוס וי"א שהוא ניקנור), שהזיק לישראל בגזרותיו. יש חולקים על אמיתות הסיפור וטוענים שלא התרחש במציאות.

בתקופה זו אף מחבר שמעון בן סירא את ספר חכמת בן סירא, המהווה אוסף משלים ופתגמים שמוזכרים פעמים אחדות בתלמוד. [י"א שהיה בן ונכד לירמיהו הנביא, כתוצאה מפעם אחת שמספר אנשים שנתפסו מוציאים ז"ל ע"י ירמיהו הנביא, הכריחו אותו גם להוציא, אחרי זמן קצר הגיעה בתו למרחץ, והזרע שנשמר גורם לה להתעבר וללדת את בן סירא, שמספר את כל הסיפור עוד בטרם מלאה לו שנה.]

ג' אלפים תרכ"ג

3623 ליצירה

175 לשטרות

אלעזר אחי יהודה מת במלחמה נגד היוונים, לאחר שהרג בחרבו פיל גדול מימדים שנשא עליו מחנה יווני, והפיל נפל עליו ונמחץ תחתיו.

ג' אלפים תרל"ד

3634 ליצירה

186 לשטרות

יהונתן מת ואחיו שמעון מולך תחתיו [מלך שלישי לחשמונאים]. שמעון מת כעבור 8 שנות מלכות, ובנו יוחנן – הורקנוס (ינאי) מולך תחתיו ומשמש אף ככהן גדול במשך 80 שנה אך לבסוף יוצא לתרבות רעה והופך לצדוקי, לאחר שאלעזר בן פועירה מסית אותו כנגד הפרושים, הצדיקים שבדור. [אמנם היו את החברים שטיהרו את עצמם יותר והיו אף את עמי הארץ שהיו חפים מכל מידע הלכתי. כמו"כ, בתקופה זו אף חיו האיסיים, שהיו מתבודדים, ובאמונתם כפרו בתחית המתים. ובגלל שרובם היו רופאים נקראו איסיים, רופאים בארמית, יש הטוענים שהאיסים היו מיתוס בלבד.]

ג' אלפים תרמ"ב

3642 ליצירה

194 לשטרות

ינאי המלך [שנהפך לצדוקי, וכפר בתורה שבע"פ], הורג את כל חכמי ישראל. אך שמעון בן שטח, בן אחותו, מצליח להימלט עד שוך חמת ינאי. אז חוזר ומחזיר עטרה ליושנה ואת כבוד החכמים למקומו הראוי.

ג' אלפים תרמ"ח

3648 ליצירה

220 לשטרות

אריסטובלוס בן יוחנן מולך לאחר מות אביו. [מלך שישי לחשמונאים].

ג' אלפים תרס"ח

3668 ליצירה

240 לשטרות

אלכסנדריוס [שלומציון] אשתו של אלכסנדר, מולכת תחתיו.
[בתקופה זו מורד ספרטקוס ברומאים על רקע העבדות].

ג' אלפים תרצ"ג 3693 ליצירה 245 לשטרות

מלחמת אחים קשה מתחילה בירושלים בין אריסטובולוס להורקנוס ורבים נופלים במלחמה זו.

ישנם דעות, שכבר בשנה זו מגיע פומפיאוס הרומאי ומתחיל לשלוט ביהודים. ומזמן זה מתחילה מלכות רומי לשלוט בישראל תחת נציבים מטעמה, שמפקחים מלמעלה על חכמי היהודים, כפי שיפורט לקמן.

ג' אלפים תרצ"ז 3697 ליצירה 24 לשטרות

אריסטובולוס בנה של אלכסנדרה, מולך תחת אמו [מלך תשיעי לחשמונאים].
בשנה זו, לחלק מהדעות נרצח חוני המעגל.

ג' אלפים ת"ש 3700 ליצירה 252 לשטרות

הורקנוס מולך תחת אריסטובולוס [מלך עשירי לחשמונאים], אך שלטונו כבר נתון לשליטת הרומאים.

בשנה זו, נכרתה הברית המשולשת ["הטריומוראט"] המורכבת מהצירים קרסוס, פומפיאוס וקיסר, שחותרים תחת שלטון רומא. ואכן לבסוף מצליחים הם לשלוט.

ג' אלפים תש"ג 3703 ליצירה 255 לשטרות

גבניוס מתמנה ע"י הרומאים לנציב רומא בסוריה, ומתחיל לשקם את הערים בישראל ע"י הבאת נכרים רבים לארץ.

היהודים מתקוממים על פעולה זו, ואלכסנדר בן אריסטובולוס אף לוחם נגדה. אך לא מצליח לנצח, רק כעבור עשרים שנות התקוממות מקוטעות, דועכים גלי ההתנגדות.

באותה שנה, מבטל הנציב גבניוס את הסנהדרין הגדולה. [מאז נאסר לשורר בבית משתה כמבואר בגמ' מסכת סוטה].

ג' אלפים תשי"ב 3712 ליצירה 264 לשטרות

אליוס נעשה קיסר רומי.

ג' אלפים תשי"ח 3718 ליצירה 270 לשטרות

אליוס מת, ואוגוסטוס בן אחיו מולך תחתיו.

בתקופה זו, זומן הורדוס למשפט על שהרג קבוצת יהודים, אך החכמים מפחדים לשופטו. שמאי הזקן מקלל אותם שימותו, ואכן כך קורה לאחר שהורדוס חוזר מבריתו הורג הוא את אותם חכמים.

ג' אלפים תש"כ 3720 ליצירה 272 לשטרות

אנטיגנוס כובש את ירושלים ומולך. [מלך 11 שנים והיה המלך האחרון לחשמונאים].

ג' אלפים תשכ"ב 3722 (וישנם דעות 3724) ליצירה 274 לשטרות

הורדוס בן אנטיפטר הורג את אנטיגנוס, המלך האחרון מהחשמונאים. מכל בית חשמונאי, נשארת ילדה אחת, שמרוב פחד להנשא להורדוס היא מתאבדת, לפני כן עלתה לגג הארמון והכריזה כי הטוען שהוא מבית חשמונאי הינו שקרן ועבד, מאחר שהיא השריד האחרון, וכעת היא בדרך למות [ב"ב ג:].

עונש זה, שלא נשתייר מהם זכר, הגיע לחשמונאים בגלל שלקחו את המלכות, שלא הגיעה להם ע"פ דין, לפי שהיו לויים, והמלכות שייכת לבית שבט יהודה.

לאחר שהורדוס הורג את החכמים, מתעורר מצפונו, והוא מבקש מהחכם היחיד שהשאיר [לאחר שעיוור את עיניו] - בבא בן בוטא, תיקון לחטאו. החכם נותן להורדוס עצה להתעסק בעינו של עולם, כלומר, לבנות את בית המקדש. ואכן, כך הוא עושה. כעבור שמונה שנים של שיפוצים, מוציא הורדוס מתחת ידיו דבר מפואר, כפי שמעידה הגמ' [ב"ב ד:], שמי שלא ראה בנין הורדוס, לא ראה בנין יפה מימיו.

כעבור 37 שנות מלכות, מת הורדוס, וארילוק בנו מולך במשך כשמונה שנים. לאחמ"כ מולך אחיו, ולאחר 11 שנים מולך נכד הורדוס, אגריפס, ואחריו מולך מונבז [בן המלכה הילני שהתגיירה].

[בזמן זה אירעה רעידת אדמה בירושלים, ונהרגים כעשרת אלפים נפשות].

ג' אלפים תשכ"ו 318 לשטרות 6 לספירה

בתקופה זו, מתחילה תקופת הנציבים השניה ששלטה בא"י, כשלוחה של מלכות רומי:

1. קופניוס ששלט 3 שנים.
2. אמביבליוס ששלט אף הוא 3 שנים.
3. רופוס 3 שנים.
4. גראטוס 11 שנים.
5. פילאטוס 10 שנים.
6. מרצלוס שנה אחת.
7. מרולוס 8 שנים.

ג' אלפים תשכ"ח 320 לשטרות 8 לספירה

הלל ושמאי מסיימים את תקופת הזוגות. ומתאריך זה בערך, מתחילה תקופת התנאים [יש אומרים שהתקופה עצמה התחילה ב - 3768 כששמאי והלל נפטרו].

הלל אף מתחיל את מוסד הנשיאות בישראל.

תקופת הנשיאים מנתה 14 נשיאים. יצויין, כי במספר הנשיאים וסדר הקבלה, יש דעות רבות, אך כתבתי את הפשוטה שבהם.

הלל הזקן, רבי שמעון בן הלל, רבן גמליאל הזקן, רשב"ג, רבן גמליאל השני [היה זמן בו הוחלף עקב תקיפותו, בר"א בן עזריה]. רשב"ג השלישי, רבי יהודה הנשיא, רבן גמליאל השלישי, רבי יהודה נשיאה, ר"ג בנו, רבי יהודה השני, ר"ג החמישי, רבי יהודה השלישי והלל.

התנאים חיו במשך חמש דורות בארץ ישראל :

הדור הראשון, נפתח ע"י בנו של הלל הזקן – ר' שמעון.

הדור השני, החל מתלמידי רבי יוחנן בן זכאי.

הדור השלישי, מרבי עקיבא בן יוסף.

הדור הרביעי, מרבי מאיר בעל הנס.

והדור החמישי, היה הדור של רבי יהודה הנשיא, חותם המשנה.

תקופת התנאים:

תקופת התנאים החלה ב-3768, וי"א 3728 ליצירה. וארכה למעלה ממאה חמישים שנה.

מס' התנאים הכולל המופיע במשניות, מגיע ל- 128 תנאים, כפי שכותב הרמב"ם בהקדמה למשניות. חוץ מאלה המופיעים במשניות, יש את הכתובים בברייתות ובתוספות. ובסה"כ מספרם מגיע ל- 236 תנאים.

מהבולטים שבהם :

דור ראשון: רבן גמליאל הזקן. רבן שמעון בן גמליאל הזקן. רבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול. רבן יוחנן בן זכאי. יונתן בן עוזיאל. [שהיה תלמידו של הלל ואף תירגם את הנביאים לארמית. בגמרא מובא שרצה להמשיך לכתובים, אך משמים מנעו ממנו כדי שלא יגלה את סודות הכתובים-מגילה ג.] בבא בן בוטא. רבי חנינא בן דוסא. רבי חנינא סגן הכהנים.

דור שני: רבן גמליאל דיבנה. רבי יהושע בן חנניה. רבי אליעזר בן הורקנוס. רבי אלעזר בן ערך. רבי נחוניא בן הקנה. נחום איש גמזו. רבי חנינא בן עקביא.

דור שלישי: רבי עקיבא. רבי טרפון. רבי יהודה בן בבא. רבי ישמעאל. רבי אלעזר בן עזריה. רבי יוסי הגלילי. רבי חנינא בן תרדיון. רבי יוחנן בן ברוקה. בן זומא. בן עזאי. אונקלוס. רבי חנינא בן אנטיגנוס. חנניה בן חכניאי .

דור רביעי: רבן שמעון בן גמליאל. רבי יהודה. רבי יוסי. רבי מאיר. [אשתו ברוריה] רבי שמעון בר יוחאי. רבי אלעזר בן שמוע. רבי נחמיה.

דור חמישי: רבי יהודה הנשיא. רב הונא קמא בבבל. רבי יוסי ברבי יהודה. רבי ישמעאל ברבי יוסי. רבי אלעזר ברבי שמעון. רבי נתן. רבי שמעון בן אלעזר. רבי אלעזר הקפר.

שאר התנאים: רבי אלעזר [בנו של ר' יוסי הגלילי]. רבי אליעזר בן יהודה. רבי אלעזר בן שמוע. רבי אלעזר בן פרטא. רבי אלעזר בן ר' שמעון. רבי דוסתאי ברבי ינאי. ר' אלעי. ר' חנינא בן אנטיגנוס. ר' חנניה בן גמליאל. רבי חוצפית. רבי יהושע בן חנניה. רבי יהושע בן בתירא. רבי אליעזר בן יעקב. רבי אלעזר בן עזריה. רבי אלעזר בן צדוק. רבי אלעזר חסמא. רבי אלעזר בן פאבי. רבי דוסתאי איש כפר דמאי. רבי אבא

שאל. ר' חנינא סגן הכהנים. רבי חנינא בן חכינאי. רבי יהושע בן קרחה. רבי יהושע בן הורקנוס. ר' יהודה בר אלעי. ר' יהודה בן בתירא. רבי יהודה בן בבא. יהודה בן טבאי. רבי שמעון ברבי גמליאל. רבן שמעון בר יוחאי. רבי שמעון שזורי. רבי שמעון בן ננס. רבי שמעון בן הסגן. רבי שמעון בן שטח. שמעון התימני. רבי שמעון בן עזאי. רבי שמעון בן זומא. רבי שמעון בן אלעזר. רבן שמעון ברבי יהודה. רבי שמעון בן בתירא. שמעון אחי עזריה. רבי נחוניא בן אלחנן. רבי ישמעאל. רבי נחמיה. ר' נחמיה איש כפר הבבלי. רבי יוחנן בן נורי. רבי יהודה בן אבא. יוחנן כה"ג. רבן יוחנן בן זכאי. רבי יוחנן בן ברוקא. יוחנן בן גודגדא. רבי יוחנן הסנדלר. רבי יוחנן בן ישוע. רבי יוסי. רבי יוסי בן משולם. רבי יוסי בן החוטף. יוסף בן יוחנן. ר' יוסי בן רבי יהודה. ר' יוסי הכהן. יוסי בן חוני. רבי טרפון. רבי מאיר. רבי עקיבא. רבי נתן. נחום הלבלר. רבי מיאשא. רבי צדוק. נחום המדי. רבי דוסא בן הרקינס. רבי כובר. רבי פפיאס. רבי מתיא בן חרש. רבי זכריה בן הקצב. אדמון. רבי ידוע הבבלי. רבי יקים איש חדיד. מנחם בן חנטאי. רבי יעקב. רבי יהושע בן לוי. רבי אליעזר הקפר. רבי אליעזר בן ערך. רבי אלעזר המודעי. יהודה בן תימא. רבי שמעון ברבי נתנאל. רבי שמעון בן עקשיא. רבי שמעון בן חלפתא. רבי חנינא בן דוסא. רבי חנינא בן חזקיה בן גרון. רבי חנינא בן תרדיון. רבי נחוניא בן הקנה. רבי ישמעאל בן פאבי. רבי יוחנן בן החורני. רבי יוסי בן דורמסקית. רבן גמליאל בן רבי יהודה הנשיא. רבי שמעון איש המצפה. חוני המעגל. [בירושלמי מובא שהיו שניים, אחד בסוף בית ראשון ואחד בתקופת רבי שמעון בן שטח] רבי הורקנוס. רבי ינאי. רבי נהוראי. אנטיגנוס איש סוכו. רבי חלפתא איש כפר חנינא. רבי לויטס איש יבנה. רבי יונתן. שמואל הקטן. בן בג. בן הא. אליהויעני בן הקוף. חנמאל המצרי. רבי שמעון בן מנסיא. אבא שאל בן בטנית. זכריה בן קבוטל. בבא בן בוטא. רבי ישמעאל בן ר' יוחנן בן ברוקא. רבי ישמעאל ברבי יוסי.

התהוות הנצרות

בשנה זו לרוב הדעות נולד יש"ו - [מכונה גם : ישוע- כריסטוס – התלוי – אותו האיש. י"א שבן סטדא שבגמרא הוא יש"ו ויש שחולקים ע"ז.] מן העיר נצרת, כפי שיורחב לקמן.

מנגד, יוסף בן מתתיהו ב"קדמוניות היהודים" טוען, שישוע נולד בשנת ארבע לספירה. וכך אף כתוב בברית החדשה, שנולד בשלהי מלכות הורדוס. אך הספירה הנוצרית נקבעה ע"י אקסיגוס [525 לספירה], שסבר שישוע נולד ארבע שנים אחרי מות הורדוס.

בספר צמח דוד מביא, שנולד שנה אחרי הספירה. לעומתו, כתב בספר היוחסין שנולד 89 שנה לפני הספירה, ואולי התכוין לישוע שהיה בזמן רבי יהושע בן פרחיה כפי שנפרט להלן.

ישו נולד בנצרת [ומכאן השם "הנוצרי", ודת הנצרות], לאמו מרים ולאביו יוסף פנדירא [י"א יוחנן שהיה שכנו, ובא על אמו בזנות].

לגבי דינו כיהודי כשר, ישנם הטוענים שנקרא ממזר, אך מנגד שיטת הרמב"ם שעכו"ם הבא על ישראל, הולד כשר.

בהשלמות הצנזורה, לגמ' שבת קד:, נכתב שישו נולד לאמו סטדא, לאביו הרשמי פפוס בן יהודה, ולאביו האמיתי, יוסף פנדירא.

בעייתיות נוספת שקיימת, מי הייתה אמו, כי לכאן' הסיפור על מרים המגדלית (מריה מגדלנה), היה בתקופת ר' ביבי שחי כמה מאות שנים לאחר הספירה, מה שיוצר קושי בזמנים. יש לציין שתוספות שם הרגיש בעניין, וכתב שהסיפור עם מרים אירע בתחילת הספירה, רק שרב ביבי שמע על זה בזמנו מאות שנים אחרי כן.

ביום שנולד טענו רועי בית לחם שנתבשרו על כך, ועשו אותו ליום משתה [סגידת הרועים]. באירוע דומה היו מעורבים שלושה אמגושים [מיסטקנים פרסיים], ולימים נקרא סגידת האמגושים .

הגמ' [סוטה מז.] מביאה, שהיה תלמידו של ר' יהושע בן פרחיה. וזה מתאים עם הדעות שהיו שני ישוע, כפי שכותבים רבים, מכיוון שר' יהושע בן פרחיה נפטר בשנת 150 לפנה"ס, וישוע נצלב ע"י הנציב הרומאי פונטיוס פילאטוס שחי כמאה חמישים שנה אחריו!.

אם כי, במספר ספרי היסטוריה מובא, שבשנת 3704 [56 שנה לפני הספירה] חזר ר' יהושע בן פרחיה ממצרים. [ה"צמח דוד" מביא, שר' יהושע בן פרחיה שימש בהוראה עוד בשנת 3580, והאריך ימים לכל הפחות עד שנת 3704, ולפי זה יוצא שחי שנים ארוכות.] ולפי זה יתכן שיש"ו הנוצרי כן חי בזמנו, ולא בהכרח שהיו שניים, רק נצטרך לומר שהספירה התחילה עם מותו של יש"ו.

וכמו שכתב בספר הניצחון, מחמת גמרא נוספת במסכת כלה, שמספרת על ר"ע שזיהה אותו כממזר ובן הנידה, והרי רבי עקיבא חי כמאה וחמישים שנה אחרי רבי יהושע בן פרחיה.

לכן יש שטוענים [כמו הרשב"ץ בספרו קשת ומגן, ועוד] ש"ישו" זה רק ר"ת ל - ימח שמו וזכרו. וכל האנשים שנהרגו בגין משיחיות, הסתה לע"ז וכדומה קיבלו את השם הזה, מחמת המנהג של חכמי ישראל שלא לבטא שם של רשעים.

אך מנגד טוען הראב"ד שהיה רק ישוע אחד, רק שיש חילוקי דעות לגבי התקופה בה חי. בכתבי הרמב"ן מובא, שישוע חי כמאתיים שנה לפני חורבן בית שני [שנחרב בשנת 70 לספירה].

ואולי דעת הרמב"ן תתאים לסוברים שחי בזמן רבי יהושע בן פרחיה, רק שהנוצרים איחרו את זמנו ביותר ממאה שנה בשביל לחבר את ישוע עם הנבואות שמובאות בספר דניאל.

לדעת הנצרות, ישוע נולד מהאלוהים שנכנס בגוף אמו [אך משום מה, בנצרות דאגו לייחסו לדוד המלך דרך אביו הגשמי, על אף שאין לו חלק בישוע, כדי לטעון שמגיעה לו מלוכה היות והוא מזרע דוד המלך. דא עקא בספרי תלמידיו ישנה סתירה מביכה בסדר הדורות ובשמותם בשלשלת הדורות שהם כותבים שם בייחוסו לדוד].

לגבי המהות של ישוע, האם היה בן אדם או אלהים, חלוקות הדעות בין המאמינים בו כדלהלן:

היו את המונטיטים, שהאמינו כי לישו היה את האיכות האלוהית, אבל לא את הכמות. והיו שטענו שלישו היה טבע משולב כאדם וכאלהים.

והיו אף את הדוסטינסטים שטענו, שישו היה נראה כאדם, אך טבעו היה כשל אלוהים מושלם.

רק לאחר שהנצרות הפכה לדת הקיסרית של רומא, טענו הנוצרים שישו היה אלוהים לכל דבר. [אם כי, בועידת ניקיאה הכריזו על ישו כאדם וכאלוהים יחד].

אף לגבי "השילוש הקדוש" [מונח שטבע טרטוליאן מקרתגו במאה השלישית לספירה, כרעיון של הנצרות, אף כי אינו מוזכר בברית החדשה], יש חילוקי דעות רבים: היו ששללו את המושג מכל וכל, והיו שראו את השילוש בישו עצמו [בהתחלה כאב אח"כ כבן, ולבסוף כרוח הקודש לנצח].

היו שראו את השילוש באמו רוח הקודש וישו, עד שלבסוף בועידת כלקדון [451 לספירה] הטביעו את השילוש כרעיון מרכזי של הנצרות. (מושג זה נקרא "טריניטי" בלשונם.)

השילוש עצמו, אינו חידוש נוצרי, בהינדואיזם, השילוש [הטרימורטי] מופיע כחיבור בין שלושה אלים, שיווה, וישנו וברהאמה. [המשמיד, המשמר והבורא] אף ביהדות ישנו מושג של "שילוש קדוש" כמו שאומרים בקדושה: "המשלשים בשילוש קדושה בקודש", אברהם, יצחק ויעקב. תורה, נביאים וכתובים. הקב"ה, ישראל והתורה. כהן, לוי וישראל וכן על זה הדרך. המספר שלוש ביהדות מהווה מספר טיפולוגי לקדושה.

ויכוח נוסף, שאף גרם לפילוגים באיזור המאה הרביעית לספירה, נוצר כשהגיע הכומר אריס וטען שיש"ו הינו נחות דרגה מהאלהות שכביכול השתמשה בו, וא"כ האלוהות נמצאת למעלה ממנו. הזרם האריאני שרד באירופה עד אמצע ימי הביניים ונמוג עם התפשטות והשתלטות הכנסייה מזרם הנצרות הקתולית.

פילוג נוסף בנצרות הוא, הפילוג הנסטוריאני: הנסטוריאנים הוכרזו כמינים בועידת אפסוס ב-431, נרדפו, וחלקם המאורגנים בכנסייה האשורית ובכנסייה הכלדית שרדו רק בזכות כך שחיו בשטחי איראן של ימינו, מקום בו לכנסייה הקתולית לא הייתה דריסת רגל. המאבק היה בעיקר בין נסטוריוס לקירילוס על טבעו של ישו. נסטוריוס טען כי לישו היה טבע אנושי ובנוסף הייתה לו השראה אלוהית. ואלו קירילוס טען שלישו היה טבע אלוהי בגוף גשמי. הפלגיאנים, שהאמינו כי האדם יכול להיות טוב גם ללא עזרת האל, הוקעו בוועידת אפסוס כמינים ולא שרדו.

אחריהם הגיע הפילוג בין המונופיזיטים שפרשו או הוצאו מהזרם הדיאופיזיטי אחרי ועידת כלקדון ב-451 אחרי ויכוח שמייצגיו היו אויטיכס שטען שלישו היה רק טבע אלוהי וליאו הגדול שטען שלישו היו שני טבעים, טבע אנושי וטבע אלוהי, טבעים אלו אינם נבדלים זה מזה ולא התאחדו לטבע אחד. המונופיזיטים התפלגו לזרמים שונים המכונים נצרות אוריינטלית וכן למיאפיזיטים ומונותליטים שקיבלו את דעתו של קירילוס האלכסנדרוני, שני זרמים אלו נמוגו ואף המארונים נטשו את הגישה המונותליטית.

ב-1054 היה הפילוג הגדול בין הכנסייה המערבית [הקתולית] לבין הכנסייה המזרחית [האורתודוקסית].

במאה ה-16 התרחש הפילוג בין הכנסייה הקתולית לפרוטסטנטית, ע"י מרתין לותר, כומר צעיר שמאס במעשי הכמרים שכיפפו את הדת בהתאם לצרכיהם ולאורח חייהם הרהבתי.

באוקטובר 1517 פרסם לותר את "95 התזות" שלו. הנושא העיקרי היה התנגדות למכירת ה"אינדולגנציות", שטרי מחילת העוונות שהעניקו הכמרים לכל המרבה במחיר. בנוסף, הוא עירער על הצורך בתפילת המיסה ואמר שמספיקה סעודת האדון, ולא צריך את הכומר בשביל להפוך את הלחם והיין לגופו של ישו. לותר צימצם את הסקרמנטים ההכרחיים לשניים: טבילה וסעודת האדון. לדבריו, הנישואין המשותפים לבני כל הדתות אינם סקרמנט. בנוסף, טען שאין צורך בנזירים, התנזרות או מנזרים, וכי את התפילה צריך לערוך בגרמנית, שפת העם.

כל העקרונות הבסיסיים של התורה הלוותנית עומדים על שלושה דברים: "אמונה בלבד", "חסד בלבד", ו"כתבי הקודש בלבד" אלה, ורק אלה, הם האמצעים לגאולה.

הנוצרים טרחו למצוא תיאוריה שישוע הגיע מרוח הקודש, בגלל שמעשה ההזדווגות לדעתם שורשו רע, ולא יתכן שהדמות הכי גבוהה שלהם הגיעה משורש רע. אך לעומתם ביהדות, אין מושג רע מוחלט ולכל דבר רע יש צד טוב – וכעין זה לכל דבר בתורה, יש מ"ט פנים להיתר ומ"ט פנים לאיסור.

יש שמסבירים את מקור טעותם בפרשנות מוטעית של הפסוק "הנה העלמה הרה ויולדת בן וקראת שמו עמנואל" [ישעיהו פ"ז], ותרגמו את המילה "עלמה" – 'בתולה', וקישרו את זה ללידת הבתולה את יש"ו [מוזר שלא קראו לו עמנואל], על אף שמי שמסתכל בפסוק רואה, שמדובר על תקופת אחז מלך יהודה שהיה 600 שנים קודם ליש"ו, והדבר פשוט.

בספר חנוך מובא, שניר אחיו של נח פרש מאשתו צופנימה, וזו ילדה את מלכיצדק ללא בעילת גבר.

מקרה דומה מובא ברבינו חננאל, על אשה שהייתה בתולה וילדה בן.

ישוע בראשית חייו נהג כפי הפרושים. אך מאז שהורה לתלמידיו לבטל את נטילת הידיים, החרימו אותו הפרושים, ואף החלו לרדוף אחריו ואחרי האלפים שהחלו להיסחף אחריו.

אם כי כפי שנראה לקמן, ישוע נשאר שומר מצוות עד למותו, ורק לאחר מותו נפרדו תלמידיו מהיהודים.

שיכור מהצלחתו, החל ישו להפיץ את השמועה שהוא בן אלוקים, ואף לקח לעצמו שנים עשר תלמידים כמנין השבטים, במטרה להפיץ את תורתו והגיגיו.

בשנת 3795 האשימו אותו היהודים בשימוש בכישוף בשם האליל "בעל עקרון" [שמקורו בפלישתים ומוכר כ"בעל זבוב"], אך הוא טען בלהט שכל כוחו הוא כח אלוקי-רוחני בלבד, כיאה לבן האלוקים. אי לכך החליטו החכמים להעמיד זאת במבחן המציאות.

יהודה איש קריות מסרו לידי הרומאים, והנציב פונטיוס פילטוס דן אותו לצליבה, אם כי הסכים אחר כך לשחררו. אך חכמים מעדיפים שישחרר את האסיר בר אבא תחתיו. כעבור זמן מה נצלב ישו על עץ [שתי וערב], ומת. וי"א שאף הולקה ונסקל קודם.

כך או כך, מותו היווה סטירת לחי לאלפי מאמיניו. אך הם לא נסוגו והפיצו את בדיית המונטיזם – האומרת שישו יצא מהקבר ועלה [בסערה!] השמימה, שלושה ימים לאחר מותו.

מנגד החכמים טורחים להכחיש זאת, ומוציאים את גופתו מהקבר ועורכים לה סיבוב בירושלים, בכדי להראות קבל עם ועדה שמשום מה הוא לא הצליח לעלות לשמים. אך עד היום, נחשב יום ראשון אצל הנוצרים כיום שבת, כזיכרון ליום שבו "עלה השמימה".

עץ זה שבו נתלה ישו נעשה לסמל בדת הנוצרית, ולשיטתם על כל אחד מאנשי העולם להשתחוות לצלב דמוי העץ שעליו נתלה ישו.

מעשה הריגתו מהווה עד היום מקור לשנאה תהומית מצד הנצרות כלפי היהודים. יתרה מזאת, לטענתם אלוקים אף הוא מאס ביהודים עקב המעשה המחפיר, והעביר את בריתו לנצרות וזוהי ה"ברית החדשה".

השופט חיים כהן בספרו, "משפטו ומותו של ישו הנוצרי" מביא ראיות שחכמי ישראל ניסו להציל אותו, אך הרומאים התעקשו להורגו.

מקום קבורתו של ישוע, אינו מוסכם. רבי חיים ויטאל כותב שזה באיזור צפת, בשו"ת ציץ אליעזר [חלק י"א סימן ס"ו] מביא את דעת האברבנאל שישוע נקבר מחוץ לירושלים.

הנוצרים ברובם סוברים שמקום קבורתו נמצא בכנסיית הקבר, הממוקמת באיזור העיר העתיקה, ברובע הנוצרי. יש כיום טענות שקברו של ישוע ומשפחתו נמצאו בשכונת תלפיות.

כך או כך אין הסכמה מוחלטת איפה נקבר ישוע.

ספר היסוד לנצרות הוא "הברית החדשה" המחולק לעשרים ושבעה כרכים [בסה"כ 130,000 אותיות].

ארבעת החלקים הראשונים [אוונגליונים = בשורות] מדברים על חייו וניסיו של ישו [כדוגמת ההליכה על מימי הכנרת, והפיכת המים לייין], ומיוחסים לארבעת תלמידיו: מתיתיהו, מרקוס, לוקס ויוחנן. [שישנה דעה שאף הם נצלב].

החלק החמישי נקרא "מעשי השליחים" ומהווה המשך לבשורה של לוקס, ותמצית סיפור הנצרות. שאר החלקים מיוחסים לשליח פאולוס והם עיקרי הנצרות, והחלק האחרון הוא חזון יוחנן, שבו מקובצים "חזיונות העתיד". כל אלה התחברו עד סוף המאה השביעית לספירה ובלשון יוונית.

ספר זה מונה כיום כמאה וחמישים אלף גרסאות!

חוץ מהסתירות הפנימיות שבתוך הספר, כפי שרואים שבחלק אחד נכתב שישוע אמר בדרשה על ההר, "יעברו השמיים והארץ אם יעבור אות אחת או תג אחד מן התורה, וקטון יקרא במלכות שמים האדם שיקצץ במצוות".

אומר אני לכם ממשיך ישוע, "אם לא תהיה צדקתכם מרובה מצדקת הסופרים והפרושים, לא תכנסו למלכות שמים".

ואילו בבשורה אחרת שמירת השבת מתבטלת, בגלל שהאדם הוא אדון השבת. וכו'

לנצרות יש אמונות טפלות רבות כדוגמת ה"הוסטיה"- ה"לחם הקדוש", ולדעתם כשהנוצרי מרים את הלחם והיין, מגיעה נשמת ישו נכנסת בלחם ומקדשת אותו. [אגב, במהלך ההיסטוריה סבלו היהודים רבות מאמונה זו, והואשמו בחילול ה"לחם הקדוש" במסגרת עלילות רצחניות].

את עיקר הפיצול בין היהדות לנצרות גרם תלמידו של ישו – שאול התרסי [פאולוס], שהוקסם מתורת ישו החברתית שקראה להתגבר על המידות. [כדוגמת האימרה הידועה שאם הכה אותך אדם בלחי הימנית, הגש לו גם את השמאלית]. מיד לאחר מותו של ישו, מגיע שאול ומספר לאנשים שישוע היה המשיח והיהודים מאסו בו, מה שנותן לשאר האנשים את הזכות לקבל אותו עליהם ולזכות בכל הטוב.

בשביל לגרוף מאמינים רבים, הוא טוען שאחרי מות המשיח, ההנהגה של העולם עוברת לחסד. ולא צריכים לקיים מצוות כלל.

מאות שנים אחר כך מגיע אוגוסטינוס וטוען, שהיהודים צריכים לשמש כעדים על הבשורות. כל עוד הם מתחמקים מזה צריך וחובה להשפיל אותם לעיני כל. מדברים אלו ניכר ההבדל בין האנטישמיות הישנה, שרק חיפשה את העדות מהיהודים והתנגדה לחיסול שיטתי שלהם, לבין האנטישמיות המודרנית שקוראת לחיסול סופי של היהודים.

אם כי, על פי דברי חז"ל, את הפילוג העיקרי גרם שמעון הקלפי [שמעון בר יונה, כיפא], שנשתל ע"י חכמים במטרה להפריד את הנוצרים שחיו בתוך היהודים, ונחשב למי שחיבר את הפיוט של "נשמת כל חי" שאומרים בשבת, ואף את סדר העבודה – "אתה כוננת" של יום הכיפורים, כפי שנראה בציטוט שלקמן.

יש שטוענים שהוא היה "בן פטורא" שמוזכר בתלמוד, אך בספר חסידים מובא כרשע שמצווה לכנותו "פטר חמור" וכן מחזור ויטרי מביא שמי שאומר כך [שפטרס הוא חכם יהודי], כשיבנה בית המקדש יצטרך להביא חטאת שמנה.

מקור נוסף ניתן להביא לתאוריה זו, מהגהות רבי ברוך פרענקיל לשולחן ערוך [סימן תק"פ] על תענית של ט' בטבת, שנכתב בשו"ע שזוהי תענית שלא ידוע למה קבעו אותה, ומבאר הרב הנ"ל שקבעו אותה על יום פטירת רבי שמעון הקלפי שהושיע את עם ישראל תשועות גדולות. לפי הדעה הנ"ל קל להבין למה לא פירסמו את סיבת התענית.

הגיונית ניתן לקבל את התאוריה הזאת, כי היא מסבירה יותר טוב את השינוי שבין הנצרות כיום, לנצרות שישוע תכנן: דת שהיא חלק ממסורת ישראל ללא שום שינויים! כפי שהבאתי בציטוטים לעיל מהברית החדשה.

לעומת זאת, בנצרות נחשב שמעון הקלפי ל"פטרס הקדוש", שהיה גם האפיפיור הראשון ונחשב לדמות חשובה מאוד בנצרות. [ולפי דבריהם נצלב אף הוא לבסוף, אך בצורה הפוכה מיש"ו].

הסיפור במלואו (כפי שמובא באוצר המדרשים):

יהי אחרי הדברים האלה ותגדל המריבה בין הנוצרים ובין היהודים, כי כאשר ראה נוצרי את יהודי היה הורג אותו, והצרה הייתה הולכת ותוקפת עד שלשים שנה. ויתאספו הנוצרים

לאלפים ולרבבות, וימנעו את ישראל מלעלות לרגל, והייתה צרה גדולה בישראל כיום שנעשה בו העגל, ולא היו יודעים מה לעשות. אך אמונתם מתחזקת והולכת.

ויצאו שנים עשר אנשים ויתהלכו בשנים עשר מלכיות ויתנבאו בתוך המחנה נביאותיהם, ויטעו ישראל אחריהם, והם היו אנשי שם, ויחזקו את אמונת ישו כי אמרו שהם שלוחיו, ויתלקמו אחריהם עם רב מבני ישראל.

ויראו החכמים את הדבר הרע הזה וירע להם מאד, ויאמר איש אל רעהו: "אוי לנו כי חטאנו שבמינו נהייתה הרעה הזאת בישראל אשר לא שמענו אנחנו ואבותינו", ויצד להם מאד וישבו ויבכו וייעצו עיניהם אל השמים ויאמרו: "אנא ה' אלוהי השמים תן לנו עצה מה לעשות, כי אנחנו לא נדע מה לעשות ועליך עינינו כי נשפך דם נקי בקרב עמך ישראל על אודות אותו האיש. עד מתי יהיה זה לנו למוקש שתחזק יד הנוצרים עלינו והורגים אותנו כמה וכמה, ואנחנו נשארים מעמ. ובעוון מוקשי עמך בית ישראל נעשה זאת ואתה למען שמך תן לנו עצה מה לעשות להיות נבדלים מעדת הנוצרים".

ויהי ככלותם לדבר ויקם זקן אחד מן הזקנים ושמעו שמעון כיפא והיה משתמש בבת קול, ויאמר להם: שמעוני אחי ועמי, אם טוב בעיניכם דברי אבדיל את האנשים האלה מעדת בני ישראל ולא יהיה להם חלק ונחלה בקרב ישראל, אך אם תקבלו עליכם את העוון. ויענו כלם ויאמרו: נקבל עלינו העוון אך כאשר דברת עשה.

וילך שמעון כיפא בתוך ההיכל ויכתוב את השם הגדול ויקרע בשרו וישם הכתב בתוכו ויצא מן המקדש ויוציא את הכתב וילמוד את השם, וילך אל עיר מטרופולין של הנוצרים ויצעק בקול גדול ויאמר: כל מי שיאמין בישו יבוא אלי כי אני שלוחו, ויאמרו לו: תן לנו אות ומופת, ויאמר להם: מה אות אתם מבקשים ממני, ויאמרו: האותות אשר עשה ישו בחייו עשה לנו גם אתה.

ויאמר: הביאו לי מצורע, ויביאו לו, וישם ידיו עליו והנה נרפא. ויאמר להם עוד: הביאו לי מת אחד, ויביאו לפניו, וישם ידיו עליו ויחי ויעמוד על רגליו. ויראו האנשים האלה ויפלו לפניו ארצה ויאמרו לו: באמת אתה שלוחו של ישו כי הוא עשה לנו כך בחייו. ויאמר להם שמעון כיפא: אני שלוחו של ישו והוא ציווה עלי ללכת אליכם. הישבנו לי אם תעשו ככל אשר אני מצווה אתכם,

ויענו כלם ויאמרו: כל אשר תצוונו נעשה.

ויאמר להם שמעון כיפא: דעו כי ישו היה שונא לישראל ותורתם כמו שניבא ישעיה חודשיכם ומועדיכם שנאה נפשי, ועוד דעו לכם, שאינו חפץ בישראל כמו שניבא הושע כי אתם לא עמי, ואף שיש בידו לעקור אותם מן העולם ברגע אחד מכל מקום אינו רוצה לכלותם, אך הוא רוצה להניח אותם כדי שיהיה תלייתו וסקילתו לזיכרון לדורי דורות. ורוב עינוי הגדול שהיה סובל כל הייסורים כדי לפדות אתכם מן הגיהנום.

ועתה הוא מזהירכם ומצווה לכם: שלא תעשו עוד רעה לשום יהודי - ואם יאמר יהודי לנוצרי לך עמי פרסה ילך עמו שתי פרסאות, - ואם יכנו יהודי על הלחי השמאל יטה לו גם הלחי הימין כדי שיאכלו שכרם בעוה"ז ובעולם הבא יהיו נדונים בגיהנום, - ואם תעשו כך תזכו לשבת עמו במחיצתו,

והנה הוא מצווה עליכם: שלא תחוגו את חג המצות אך תחוגו את יום מיתתו, ובמקום חג השבועות תחוגו ארבעים יום משנסקל ועלה לרקיע אח"כ, ובמקום חג הסוכות תחוגו יום לידתו וביום השמיני ללידתו תחוגו היום אשר נמול בו. ויענו כולם ויאמרו: כל אשר דברת נעשה אך אם תישאר אצלנו,

ויאמר: אנכי יושב ביניכם אם תעשו לי כאשר ציווה עלי לבלתי לאכול שום מאכל רק לחם צר ומים לחץ, ועליכם לבנות לי מגדל בתוך העיר ואשב בו עד יום מותי.

ויאמרו: כדברך כן נעשה. ויבנו לו מגדל ויהי לו המגדל לדירה ויתנו לו חוק דבר יום ביומו עד יום מותו לחם ומים וישב בתוכו, ויעבוד את אלוהי אבותינו אברהם יצחק ויעקב ויעש פיוטים לרוב מאד וישלחם בכל גבול ישראל למען יהיה לו לזיכרון בכל דור ודור, וכל פיומיו אשר עשה שלח לרבותיו.

וישב שמעון בתוך המגדל שש שנים וימת ויצו לקבור אותו במגדל ויעשו כן. אחר כך בנו עליו בנין מפואר ועדיין מגדל זה ברומי וקורין אותו פיטר והוא שם של אבן, שישב שם על האבן עד יום מותו.

[אוצר המדרשים עמוד 557]

ובסיכום, הנצרות מבוססת על בעיות רבות, שהרי מסתבר שישו כלל לא התכוון ליצור דת חדשה, כפי שדרש על ההר: "אל תדמו כי באתי להפר את התורה, או את דברי הנביאים. לא באתי להפר, כי אם לקיים".

ובבשורה לתלמידיו אף מוסיף: "אל דרך הגויים אל תלכו ואל עיר השומרונים אל תבואו. לכו אל הצאן האובדות אשר לבית ישראל".

מה שקרה זה, שהנצרות קיבלה עיצוב מחודש כל כמה מאות שנים: אם לגבי הדת עצמה, לגבי תורתה, או לגבי המנהיג - שלא ברור מה היה, ואיזה כח היה לו. כל ועידה שקמה עיצבה את ישו כפי הבנתה. ואין דברים ברורים ומוכחים בענין הזה.

כך שיוצא, שאם ישוע יגיע ויחפש את מאמיניו, הוא לא יכיר אותם ולא יראה בהם מאמינים, מחמת השינויים שחלו בנצרות במהלך השנים, מה שלא חלם בחלומותיו הפרועים ביותר.

יש הטוענים, שהסיפור על יש"ו אינו חדש, הקדימו אותו רבים במיתולוגיות שונות.

דוגמת: הורוס - אל השמש המצרי [3000 לפנה"ס], נולד ב 25 בדצמבר מהבתולה איזיס, לווה ע"י שלושה מלכים שסגדו לו, הוטבל במים וחולל ניסים רבים. בסוף חייו נבגד ע"י תלמידו ונצל, כמובן ששלושה ימים לאחר קבורתו קם לתחייה.

הורוס לא לבד, סיפורים מאוד דומים נקשרו בשמם של האלים: אטיס, קרישנה, דיוניסוס, מיתרא ועוד עשרות אלים בהיסטוריה.

כמובן שמבחינה היסטורית אין בסיס שאכן נולדו ב 25 בדצמבר וכו', בייחוד ישו שנולד באיזור אפריל. אלא שנעשה כאן מאמץ לשלב את לידתם עם תאריך חשוב זה, [כדוגמת המוסלמים שסידרו את תאריך הלידה של מוחמד עם שנת הפיל].

גם הצלב ושאר המוטיבים המרכיבים את הדת הנוצרית אינם חדשים אלא העתקה של מיתולוגיות עתיקות. ולמשל: צלב עם עיגול היה ביטוי לגלגל המזלות. ולכן יש"ו תמיד מופיע עם ראשו במרכז הצלב. 12 תלמידים סימלו תמיד את 12 המזלות.

סגידת המלכים, סימלה את שלושת הכוכבים הבהירים בחגורת אוריון שכונו שלושת המלכים, בתאריך 24 בדצמבר שלושתם מיישרים קו עם הכוכב הבהיר ביותר סיריוס, וביחד מצביעים על מקום הזריחה של השמש, מה שמסמל את תחילת הזריחה, ועוד יותר, תחייתה של השמש לאחר שלושה ימים שכביכול הייתה מתה, בשיא החורף. כלומר המלכים סוגדים לשמש, לזריחה, למושיע, במילים אחרות ליש"ו, קרישנה, הורוס ושאר האלילים.

[טענות אלו מבוססות על הסרט "Zeitgeist". כמובן שיש אפשרויות לדחות חלק מהטענות, אבל בסיכום סופי יותר הגיוני להאמין בהם.]

הרד"ק מביא טענה נוספת על הנצרות: הרי ידוע שעובר במעי אימו ניזון מדם הווסת [ולכן האשה לא מקבלת ווסת בזמן ההריון], ואף אח"כ ניזון מהחלב של האמא שמקורו הוא הדם, לכן כשנולד אין בכוחו ללכת, כי דם הווסת רעיל.

לעומת זאת, הבהמה ניזונה מדם הלב, ולכן הולכת מיום היוולדה.

ואם יש"ו נוצר מרוח הקודש, למה לא יכל ללכת מיד ברגע היוולדו, מה גרם לו לחולשה האנושית? [לפי הרפואה כיום הנתונים שונים, ומן הסתם הרד"ק הסתמך על הדעה שרווחה באותו זמן].

יש שנוהגים לא ללמוד כל אותו הלילה שנולד בו יש"ו, וי"א כל אותו הלילה שמת בו ונקרא יום ה"ניטל" - נטילתו מהעולם.

לגבי התאריך של יום זה, יש שעושים אותו רק ב- 25 בדצמבר [זהו תאריך שנקבע לחג המולד ע"י יוליוס הראשון, שהיה הבישוף של רומא. אך יש שטוענים שברגע שתיקנו את הלוח הגרגוריאני [שתוקן ע"י גרגוריוס קיסר], זו ה"ניטל" לשישי או השביעי בינואר, למרות שלכאורה יש"ו נולד באיזור אפריל].

בעדות המזרח ורוב האשכנזים ואף חלק מהיושבים בארץ ישראל לא נהגו במנהג זה כלל, אך החסידים ומיעוט מהאשכנזים שנהגו, החלו את מנהגם בגלל שבליילה זה הנוצרים היו אורבים לעם ישראל והורגים בהם. וכן י"א שהלימוד בלילה זה הולך לכוחות הטומאה בעולם.

לגבי תורתו של ישוע עצמו במקורות היהודיים, ישנן מספר דעות, כדלהלן :

בגמרא בסנהדרין [מג.] משתמע, שהוא עצמו הסית והדיח לע"ז. וכן אף דעת הרמב"ם. אך הרמב"ן ורבינו תם טוענים, שעל אף שישוע החזיק את עצמו לאלוה, אין בזה משום ע"ז, כי בני נח לא הוזהרו על השיתוף. יש אף את דעת רבי יצחק פרופיאט שטוען שישוע לא החזיק עצמו לאלוה. וכפי שמסביר רבי יעקב עמדין, שישוע יסד רק דת חדשה לעובדי האלילים בני זמנו, ולא במטרה להרחיק יהודים מדתם. ולא זו בלבד, אלא אף גרם הרבה טובה בעולם, שזנחו את האלילים.

דעת הרמב"ם, שנוצרים הינם עובדי עבודה זרה גמורים. אך הרס"ג ב"אמונות ודעות" מחלק את הנצרות לארבעה חלקים, וטוען שלא כולם עובדים עבודה זרה. ואילו התוספות [סנהדרין סג.] והמאירי טוענים, שהנוצרים לא נחשבים כלל לעובדי עבודה זרה.

רבי אריה די מדינא מביא בספרו "מגן וחרב", את האני מאמין של הנוצרים, בו הוא מראה שהם מאמינים באל אחד, ובישוע כמשיח האלוקים, וא"כ אין להם דין של עובדי ע"ז.

יצוין כי למחלוקת זו יש השלכות רבות על חיי היומיום. לדוגמא, האם מותר להכנס לכנסייה שלא בזמן תפילתם ועוד [אם כי יש שטוענים שאסור להכנס לכנסייה, אפילו אם הם לא נחשבים כעובדי ע"ז. ולשיטתם אסור להכנס גם למסגד, על אף שמוסלמים ודאי שלא נחשבים לעובדי ע"ז].

אף לעניין יין נסך יש נפקא מינה, אם כי כיום מחמירים אפילו ביין שנגע בו מוסלמי. ויש אף שטוענים שגם למוסלמים יש דין של עובדי ע"ז, כי עושים דברים שהם נגד השכל, כהתאבדויות וכו'.

[לכאורה גם היהודים עושים דברים נגד השכל – חוקים, אך כמובן שהיהודים עושים את זה לכבוד הקב"ה וזה העבודה המתבקשת, וודאי שלא עבודה זרה.]

הלוח הנוצרי הולך ע"פ השמש הן בחודשים והן בשנים.

ראשיתו של הלוח עוד לפני הספירה, כשיוליוס קיסר מגיע בארבעים ושש לפנה"ס ומתקן את הלוח, ומחלק את השנה לשנים עשר חלקים בני 31\30 יום כל חלק, מלבד פברואר שמונה 29 יום בלבד, ובכל שנה רביעית נוסף לו יום. [הלוח היוליאני] אחריו מגיע הקיסר אוגוסטוס ומוריד מפברואר עוד יום לטובת החודש שע"ש אוגוסט, שיהיה כחודש יולי [שע"ש יוליוס].

עד שלבסוף מגיע גרגוריוס השלוש עשרה [1582] ומתקן את הלוח עוד יותר, ומשמיט עשרה ימים מההתחלה, עקב העודף שהצטבר מהעבר המקולקל, ומוריד אף את היום שנוסף לפברואר. וכיום הלוח המקובל בנצרות הוא "הלוח הגרגוריאני" כדלהלן:

ינואר [ע"ש ינוס אל המלחמות] 31 יום.

פברואר [מלשון טהרה, שבו נטהרו המקדשים] 28\29 יום. [בכל שנה רביעית יש לו 29]

מרס [ע"ש אל המלחמה] 31 יום.

אפריל [מלשון פתיחה, שבו נפתחים הצמחים] 30 יום.

מאי [ע"ש אלת האביב, מיה] 31 יום.

יוני [ע"ש יוניוס ברוטוס, מייסד הרפובליקה הרומית] 30 יום.

יולי [ע"ש יוליוס קיסר, שתיקן את הלוח] 31 יום.

אוגוסט [ע"ש אוגוסט קיסר] 31 יום.

ספטמבר [מלשון שביעי, כי חשבו שמרס הוא הראשון] 30 יום

אוקטובר [מלשון שמיני, כי חשבו שמרס הוא הראשון] 31 יום

נובמבר [מלשון תשיעי, כי חשבו שמרס הוא הראשון] 30 יום

דצמבר [מלשון עשירי, כי חשבו שמרס הוא הראשון] 31 יום.

לנוצרים יש אף את החגים הבאים:

חג המולד, שמציין את לידתו של ישו. [25 בדצמבר]

חג העליה, שמציין את עלייתו של ישו לשמים. [40 לאחר ה"תחייה"]

חג הפסחא, שמציין את "תחיית המתים" של ישו, שכביכול עלה מקברו, שלושה ימים לאחר שמת.

חג ההתגלות, שמציין את "ההתגלות האלהית".

חג הבשורה, מציין את הבשורה שקיבלה אם ישו שהיא הרה. נחגג בתאריך ה 25 במרץ, 9 חודשים לפני ה"מולד", וחג השבועות, שמציין את רוח הקודש שנפלה על השליחים, חמישים יום לאחר הצליבה. רעיון מועתק מחג השבועות היהודי בו אנו מקבלים את התורה.

במהר"ל מובא, שתקופת טבת מתחילה בכ"ה כסלו. [כפי שתקופת תשרי התחילה בכ"ה באלול, התאריך של בריאת העולם. ולפי דעתו מבריאת העולם החל חשבון התקופות, אך זה קצת קשה שהרי התקופות הולכות לפי השמש, והשמש נבראה ביום רביעי.] כפי שמוכא בגמרא במסכת עבודה זרה. אדם הראשון בתקופת טבת עשה 8 ימים טובים לשם שמים, והגויים לקחו את זה לעבודה זרה. לכן אנו מתחילים את חנוכה ב - 25 לחודש כסלו, חוגגים שמונה ימים עם נרות לזכר נס חנוכה, וגם כסימן לאור היום שהתארך בתקופה זו, ואדם הראשון עשה לכבוד כך חג. ולהבדיל הנוצרים חוגגים גם ב - 25 לחודש דצמבר [המקביל], אף הם חוגגים 8 ימים ומדליקים נרות. בקולומביה יש חג נרות נוסף שנחגג לזכר ה"בתולה" בתאריך 7 בדצמבר, יש הטוענים שחג זה מקורו במנהג האנוסים שהסוו ע"י את חנוכה.

כיום הנצרות מונה למעלה מ- 2,100,000,000 מאמינים בכל העולם כולל כל הזרמים.

■ ■ ■ ■

רבי צדוק מתחיל להתענות, בכדי לבטל את גזירת החורבן [סה"כ התענה 40 שנה].
ובזמן זה גולה הסהנדריין מירושלים ליבנה.

ג' אלפים תשצ"ד 347 לשטרות 35 לספירה

שמואל הקטן מתקן את ברכת המינים לאחר משפט ישו. ברומא עולה קיוס קליגולה לשלטון.

קיימת אי בהירות בנוגע לזמן חייו של שמואל הקטן יש הטוענים, שחי בימי רבן שמעון בן גמליאל, בסוף ימיו של בית המקדש השני.

ויש שטוענים ששמואל הקטן חי בדור שאחרי החורבן, בימי רבן גמליאל דיבנה, ויש עוד הטוענים שהיו שניים שקראו להם "שמואל הקטן".

ג' אלפים תת"ג 356 לשטרות 44 לספירה

מתחילה תקופת הנציבים האחרונים ששלטו בא"י, נמשכה כעשרים שנה ומנתה שבעה נציבים: פאדוס, קומנאוס, פליקס, פסטוס, אלבניוס ופלורוס.

ג' אלפים תתכ"ה 378 לשטרות 66 לספירה

שמעון בר גיורא מנהיג מרד נרחב נגד הרומאים, אך ממשלת רומי מתמתנת והמרד נרגע קצת. לאחמ"כ יוחנן מגוש חלב עולה למרוד, ושמעון בר גיורא מתייצב נגדו, וכך פורצת מלחמת אחים בין שמעון ליוחנן.

אך לבסוף, משתלטים הבריונים על העיר ומנהיגים מצב של מלחמה. אבא סיקרא ראש הבריונים, בן אחותו של רבי יוחנן בן זכאי, מייעץ לר' יוחנן לצאת מהעיר כמת, וכך הוא עושה. מחוץ לעיר הוא נפגש עם אספסינוס הרומאי ומכנה אותו, קיסר. ואכן תיכף מגיעה שמועה מרומי שהוא הפך לקיסר, עקב מות הקיסר הקודם. אספסינוס מתפעל ומסכים למלא שלוש בקשות של ריב"ז, שמבקש: להציל את יבנה וחכמיה, רופאים לרבי צדוק, ושלא להחריב את מוסד הנשיאות.

בזמן הזה, מחבר יוסף בן גוריון את הספר ההיסטורי "יוסיפון", בו הוא מגולל את סיפורי החורבן.

ג' אלפים תתכ"ח 382 לשטרות 68 לספירה

לאחר מצור ממושך, נחרב בית המקדש השני ע"י טיטוס מלך רומי, ובכך תמו 420 שנה, שעמד בית המקדש השני על מכונו. י"א שבית המקדש עמד 419 שנים, י"א 421, י"א 428, הרלב"ג כותב 437 וחצי ויוסיפון כתב 639 וחצי.

חורבן זה, הגיע בעיקר בעוון שנאת חנם שהייתה בעם ישראל. כלי המקדש, נלקחו לרומי ונראו בפעם האחרונה ב 4238 ליצירה, כשהועברו לבירת הוונדלים באפריקה הצפונית, לאחר שרומא מפסידה במלחמה מולם. יש אומרים שבית המקדש נחרב בשנת 3834 ליצירה. ואילו בשם רבינו תם מובא שנחרב בשנת 4249 אך כמובן שזו טעות סופר.

שנים לאחמ"כ, בשנת 362 לספירה, הציע הקיסר יוליאנוס ליהודים באנטיוכיה לבנות את בית המקדש מחדש, יוליאנוס גיבה את הצעתו עם חומרי בנייה. ואכן היהודים החלו בבניית הבית השלישי, פחות משנה לאחמ"כ הפסיקה הבנייה כתוצאה ממותו של יוליאנוס.

[ניסיון זה נחשב, לניסיון הרציני ביותר להקים את בית המקדש השלישי. במהלך ההיסטוריה היו שהקימו להם אלטרנטיבות לבית המקדש. כדוגמת יהודי יב – באזור מצרים, באזור המאה השביעית לספירה].

ג' אלפים תתמ"ה 398 לשטרות 86 לספירה

הסהנדרין עוברת לאושא.

ג' אלפים תתפ"ט 442 לשטרות 130 לספירה

בשנה זו, החלה להפציע קרנו של שמעון בר כוזיבא [כונה אף בר כוכבא – "דרך כוכב מיעקב" ולבסוף נקרא בר כוזיבא שכיזב בעם ישראל]. בר כוזיבא, החל להלחם ברומאים לאחר שנקעה נפשו מגזירותיו של אדריאנוס. ואכן בר כוזיבא מצליח להשתלט על כאלף ערים, ויהודים רבים מתחילים ללכת אחריו כמשיח, עד שאפילו רבי עקיבא טועה בו וחושב אותו למשיח [רמב"ם הלכות מלכים]. אך האברבנאל טוען שחשבו למשיח בן יוסף. צבאו האדיר של בר כוזיבא מנה כ 580,000 חיילים מסורים, שנבחנו ע"י האומץ לקטוע את אצבעם בשיניהם [ירושלמי תענית פ"ד]. כשראה זאת בר כוזיבא זחה עליו דעתו, וקרא להקב"ה לא לעזור ולא להפריע לו ח"ו.

בר כוזיבא, היה אחיינו של ר"א המודעי, אך זה לא הניא אותו מלהרוג אותו, לאחר שר"א הכחיש שהסתודד עם כותי מרגל.

עם הזמן, החלו לחוש חכמי ישראל בחוסר האמת שבבר כוזיבא ור"א שאף שפטו אותו [סנהדרין צג:]. אך הירושלמי טוען שנהרג ע"י נחש. האברבנאל, טוען שאין כאן מחלוקת, אלא שהבבלי טוען שחכמי ישראל רק שפטו אותו ובפועל נהרג ע"י הגויים, ואילו הירושלמי מביא שמת במיתה טבעית. לאחר מותו מלך בנו רופוס תחתיו.

במשך הזמן, ככל שהתרבו הצרות בעם ישראל גברה הכמיהה למשיח, כמיהה שגרמה לכל משיח שקר לחוש בקרקע בטוחה להפצת רעיונותיו המשיחיים.

נסקור בקצרה מהידועים שבהם כדלהלן:

בכתבי יוסיפון, מובא משיח שמוצאו היה ממצרים שהבטיח גאולה ונפילה של חומות ירושלים, בתקופת הנציב אנטוניוס פליקס [שנת 55-60 לספירה]

מאוחר יותר בשנת 448 לערך, הופיע בכרתים יהודי בשם משה, שטען כי בכוחו לפצל את הים לשניים ולהוביל את יהודי כרתים בחרבה לארץ ישראל. מאמיניו, הלכו אחריו לתוך הים וטבעו, למעט אלה שניצלו על ידי דייגים מקומיים.

כשלוש מאות שנים אחריו, קם יהודי בשם שריע ומקים כת שטוענת כי חוקי ההלכה ובכלל זאת חוקי הטהרה אינם חלים עוד. לאחר שנעצר על ידי הח'ליף יזיד, ביקשו תומכיו לחזור לקהל ישראל. הבקשה עוררה מחלוקת בין הגאונים, אם יש לקבלם חזרה ללא תנאים, או שעליהם לעבור גיור [בשל התנהגותם כגויים בפרהסיה]. רב נטרונאי בר רב נחמיה גאון החליט לקבל את אלה ששימרו את דיני הטהרה, בתנאי שיחזרו בתשובה, אך לגבי אלו שילדיהם ממזרים, אין לקבלם חזרה, מחשש לטומאה.

בתקופה זו [יש אומרים שחי חמישים שנה קודם], חי גם משיח שקר בשם אבו עיסי, [יצחק בן יעקב עובדיה אבו עיסי, המכונה "אל אספהאני" על שם העיר אספהאן בפרס (כיום איראן)], שקרא למרד נגד השלטונות בפרס, עקב רצונו להביא את המשיח. הרמב"ם אף מזכירו באיגרת תימן המפורסמת, בנו יהודה המשיך להנהיג את הכת שהקים אביו, עד שלבסוף המאמינים בו הפכו לכת נוספת באסלאם.

אבו עיסי, חיבר ספרים על אף שלא ידע קרוא וכתוב [כפי שטוענים על מוחמד]. כמו כן ציוה להתפלל שבע פעמים ביום ואסר לאכול בשר ולשתות יין. הוא גם ראה בישו ובמוחמד נביאי אמת שנשלחו לגויים.

מאוחר יותר בתימן, קם [בשנת 1127] משיח שקר שעורר את יהודי תימן לכתוב איגרת לרמב"ם, שכתב להם בחזרה את "איגרת תימן" בה הוא מעודד אותם ומורה להם את הדרך הנכונה להתמודד עם משיחי שקר. [שם הוא מזכיר משיחי שקר נוספים כאבן אריה ומשה דרעי] התימנים מצידם, גומלים לו ומזכירים אותו בקדיש. מאות שנים לאחר מ"כ, קמים בתימן שני אנשים נוספים המתיימרים להיות המשיח אך גם הם נשכחים ונאבדים מן העולם.

בתקופה זו, חי גם דוד אלרואי שנחשב למשיח שקר, וקרא למרד נגד השלטונות האסלאמיים בבגדד במאה ה-12. בשנת 1160 לערך, הוא הוציא מכורדיסטן קול קורא ליהודי אסיה למרוד בשלטונות האסלאמיים. תומכיו כינו אותו מנחם ואף הקימו כת "מנחמים".

מספר שנים לאחר מ"כ בשנת 1270, טוען ר' אברהם אבולעפיה כי זכה לגילויי נביאות. עקב כך קם הרשב"א מולו ובזמנו נחשב כמשיח שקר, אך עם הזמן החלו להתקבל כתביו בקרב המקובלים כדוגמת רבי חיים ויטאל ועוד.

כמאתיים וחמישים שנה אחריו סערה פרשת רבי שלמה מולכו [1500 בערך], חלק מן החוקרים רואים בחזיונותיו רעיונות משיחיים ולפיכך רואים בו משיח שקר, אך מנגד יש הרואים בו מקובל שעסק בעניני גאולה ותו לא. כך או כך בסוף מועלה ר' שלמה ע"י האנקוויזציה על המוקד באיטליה. בתקופתו מוצג אף אשר לעמלין בתור משיח, אך לאחר מותו מתנצרים מאמיניו ודמותו נשכחת.

בתקופה מאוחרת יותר מגיע משיח השקר המפורסם, שבתי צבי כפי שנאריך לקמן.

ג' אלפים תתצ"ג

447 לשטרות

135 לספירה

לאחר 13 שנות מרד ולחימה, נלכדת העיר ביתר ע"י הרומאים. ונהרגים אלפי יהודים ששהו בתוכה.

לאחר מכן מתקנים חכמים את ברכת הטוב והמטיב שבברכת המזון. "הטוב" שלא הסריחו גופות ההרוגים, "והמטיב" שניתנו לקבורה.

עשרה הרוגי מלכות:

סיפור הרוגי מלכות החל עוד בשנות החורבן ונמשך עד שנה זו. וי"א שהריגתם באה לתקן את חטא עשרת השבטים, שמכרו את יוסף. והם בעצם היו גלגול שלהם.

לגבי שמותיהם יש מחלוקת, כדלהלן:

רבי יהודה בן בבא, רבי עקיבא בן יוסף, רבי ישמעאל בן אלישע, רבי שמעון בן גמליאל, רבי ישבב הסופר, רבי אלעזר בן שמוע ורבי חנינא בן תרדיון. לגבי השאר יש מדרש האומר שהיו אף רבי חנינא בן חכנאי ורבי חוצפית המתורגמן. וי"א שהיו רבי יוסי, רבי שמעון בן עזאי, רבי יהודה הנחתום ויש המוסיפים אף את רבי טרפון.

ג' אלפים תתקכ"ח 482 לשטרות 170 לספירה

הסהנדרין עוברת לבית שערים. שם נשארת 30 שנה ולאחמ"כ עוברת לציפורי.

ג' אלפים תתקמ"ח 501 לשטרות 189 לספירה

חתימת המשנה:

לאחר שראה רבי יהודה הנשיא שהתורה שבע"פ הולכת ונשכחת מעם ישראל, וכורח השעה לכתוב את התורה שבע"פ, עמד וליקט את כל השמועות והמשניות והעלם על גבי הכתב, וזוהי המשנה [ישנה דעה שרבי רק ליקט בע"פ ולא ע"ג כתב]. רבי יהודה חילק את המשנה לשישה סדרים עיקריים הכוללים בסה"כ שישים ושלוש מסכתות. [מסכתות אלו הם רק חלק מכל מה שנשכח כמו שמביאים בתשובות הגאונים, שהיה חכם שהיה יודע את כל השש מאות סדרי משנה שנשכחו מימות הלל הזקן, כמו"כ בתלמוד [ע"ז יד:] מסופר שלאברהם אבינו היו 400 פרקים במסכת עבודה זרה]. המשנה נקראת משנה ע"ש התנאים ששנו. טעם נוסף יש בגלל שהיא כמשנה למלך-דהיינו: התורה שבכתב.

רבי יהודה הנשיא סיים את כתיבת המשנה בשנת 1948 וי"א 1978, או 1979 ולרמב"ם 1928.

שישה סדרי משנה:**סדר זרעים:**

ברכות, פאה, דמאי, כלאיים, שביעית, תרומות, מעשרות, מעשר שני, חלה, ערלה, ביכורים

סדר מועד:

שבת, עירובין, פסחים, שקלים, יומא, סוכה, ביצה, ראש השנה, תענית, מגילה, מועד קטן, חגיגה.

סדר נשים:

יבמות, כתובות, נדרים, נזיר, סוטה, גיטין, קידושין.

סדר נזיקין:

בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא, סנהדרין, מכות, שבועות, עדויות, עבודה זרה, אבות, הוריות.

סדר קדשים:

זבחים, מנחות, חולין, בכורות, ערכין, תמורה, כריתות, מעילה, תמיד, מידות, קינים.

סדר טהרות:

כלים, אוהלות, נגעים, פרה, טהרות, מקוואות, נידה, מכשירין, זבים, טבול יום, ידיים, עוקצין.

כמו"כ, התחברו בזמן זה עוד חיבורים במטרה לבאר את המשניות.
רבי הושעיה ובר קפרא חיברו את הבריות שהם דברי התנאים בהרחבה שלא נכללו במשנה.

רב [רבי אבא בר אייבו] חיבר את הספרא והספרי שמבארים את המשנה [המלבי"ם בהקדמה לספר ויקרא כותב שרבי חייא חיבר את הספרא ור"ש את הספרי, לעומתו

באיגרת רב שרירא גאון כתוב שרבי יהודה חיבר את הספרא ור"ש את הספרי ואילו בפרק ו' מביא בשם ספר היוחסין שרב חיבר את הכל].
רבי חייא חיבר את התוספתא שגם מבארת את המשנה.
חזן מספרים אלו אף התחברו בזמן התנאים:
 פרקי דר"א שהוא כעין אוסף מדרשים שחיבר רבי אליעזר בן הורקנוס.
 המכילתא שחיבר ר' ישמעאל.
 ורבי עקיבא שאסף גם הוא את כל ההלכות וסדרם בשישים קבצים ואלו הם המשניות דר"ע.

כמו"כ מתקן הלל את שבע המידות [הכללים] בהם נדרשת התורה. ורבי ישמעאל בן אלישע מוסיף עליהם עוד שישה כללים ובסה"כ שלוש עשרה כדלהלן:
 ק"ו, גז"ש בנין אב, כלל ופרט, פרט וכלל, דבר הלמד מענינו ומסופו, כלל ופרט וכלל, כלל שהוא צריך לפרט ופרט שהוא צריך לכלל, כל דבר שהיה בכלל ויצא ללמד על הכלל יצא, דבר שיצא מהכלל לטעון כענינו יצא להקל, ושלא כענינו להחמיר, ובדבר חדש אין להחזירו לכללו עד שהכתוב יחזירו, ושני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים.

190 לספירה

502 לשטרות

ג' אלפים תתקמ"ט

תקופת האמוראים מתחילה מרב תלמידו של רבי יהודה הנשיא, רב נחשב גם כאמורא וגם כתנא ולעיתים מזכירה הגמרא שבגלל זה יכל לחלוק על דברי תנאים.

תקופה זו, אורכת למעלה משלוש מאות שנים שבסיומה נכתבים כל המימרות של האמוראים על ביאור המשנה ונאספים לגמרא. [הידועה בשם תלמוד בבלי המהווה כעין פירוש לשישה סדרי משנה ע"י האמוראים וסודר על ידי רבינא ורב אשי בבבל].
 התלמוד כולל כיום 2711 דפים על 37 ממסכתות המשנה שחיבר רבי בתקופת התנאים. האמוראים, קיבלו על עצמם שלא לחלוק על דברי התנאים אך היו אמוראים כמו רב, שחיו בתקופת המעבר ולעיתים מצינו שחולק אף על תנאים [רבינו יונה בשטמ"ק ב"ב קל"א].

בספר הסמ"ג, מופיע שהתלמוד בבלי נחתם סופית בזמן הגאונים, כשראו שא"א לזכור את כל התלמוד שנסדר בעל פה. **תקופת האמוראים** החלה עם תחילת מתן פירוש למשנה וע"כ נקראים אמוראים = מתורגמנים.

האמוראים בתלמוד בבלי, בדרך כלל מוזכרים בשם "**רב**" (כדוגמת רב אשי, רב חנינא וכו') וכך אף קראו לראשון האמוראים מבבל - רב, בניגוד לתנאים שנקראים בתואר "**רבי**" (כדוגמת רבי יהודה, רבי יהושע וכו') שכן קראו לאחרון התנאים - רבי.

בסה"כ נזכרים בתלמוד כ- 3000 אמוראים. ולגבי מספרם המדויק ישנם מספר דעות שנעות בין 773 ל 3400. תקופת האמוראים, מתחלקת לשמונה דורות בבבל ועוד ששה דורות בארץ ישראל [כשכל דור נמשך כשלושים שנה].

רב אשי נפטר בשנת 4186 ולא הספיק לסיים את עריכת התלמוד בעצמו, עד שבשנת ד' אלפים ר"ס הסתיימה העבודה [ע"י רבנן הסבוראים שהעלו אותו על הכתב בשנה זו], י"א רס"ה, וי"א שרב אשי התחיל בד"א קכ"ז.

מסכתות התלמוד הבבלי:

סדר זרעים: ברכות.

סדר מועד: שבת, עירובין, פסחים, ראש השנה, יומא, סוכה, ביצה, תענית, מגילה, מועד קטן וחגיגה.

סדר נשים: יבמות, כתובות, נדרים, נזיר, סוטה, גיטין וקידושין.

סדר נזיקין: בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא, סנהדרין, מכות, שבועות, עבודה זרה והוריות.

סדר קדשים: זבחים, מנחות, חולין, בכורות, ערכין, תמורה, כריתות, מעילה ותמיד.

סדר טהרות: נידה.

ברמב"ם בהקדמה לפירוש על המשניות כותב שיש 35 מסכתות בתלמוד ולכאורה החשיב את בבא קמא, מציעא ובתרא כאחת. אך כפי שידוע, י"א שיש 36 מסכתות [הליכות עולם לו, אלה הדברים, לולב, ל"ו צדיקים וכנגד ל"ו שעות שהאור הגנוז שימש ו- 36 ימים שמשא ביאר את התורה לפני מיתתו מר"ח שבט עד ז' באדר] ולכאורה לפי מה שיש לנו ישנן 37 מסכתות, ואפשר שסנהדרין ומכות נחשבות כאחת.

חוץ מאלו נשארו עוד 26 מסכתות שאין לנו עליהם גמרא [ויש שמביאים 24 כנגד 24 משמרות הכהונה וי"א 25].

כמאה שנים קודם לכן, נחתם בארץ ישראל התלמוד הירושלמי, שאף הוא נכתב כפירוש על המשניות [התלמוד הירושלמי מקיף 39 מסכתות ובו כ- 1600 דפים] והוא נחתם ע"י רבי יוחנן בארץ ישראל. [י"א שנחתם בשנת 4128 י"א בשנת 4180 וי"א בשנת 4028 – 80 שנה אחרי חתימת המשנה]

מסכתות התלמוד ירושלמי:

סדר זרעים:

ברכות, פאה, דמאי, כלאיים, שביעית, תרומות, מעשרות, מעשר שני, חלה, ערלה, ביכורים.

סדר מועד:

שבת, עירובין, פסחים, יומא, שקלים, ראש השנה, סוכה, ביצה, תענית, מגילה, חגיגה, מועד קטן.

סדר נשים:

יבמות, כתובות, נדרים, נזיר, גיטין, קידושין, סוטה.

סדר נזיקין:

בבא קמא, בבא מציעא, בבא בתרא, שבועות, מכות, סנהדרין, עבודה זרה, הוריות.

סדר טהרות:

נידה.

אמוראי ארץ ישראל

הדור הראשון : [עד שנת 4010 לערך]: רבן גמליאל ברבי. רבי חייא. רבי ינאי בעכברא. רבי אושעיא בקיסריה. רבי אפס בציפורי. רבי יהושע בן לוי בלוד. רבי חנינא בר חמא. לוי. בר קפרא. אבוה דשמואל. רבי אושעיה בר חיא. אושעיה בן חמא. אבא בר אחא. אחי. אליפא. אייבו. אנטיגנוס. רבי אלעזר דמן רומא. רבי אפס. רבי בנאה. בר קפרא. רב גמליאל בן רבי. רב הונא בר ברכיה. הלל. זבדי. ר' זכריה. רבי חוניא. רבי חייא. חזקיה. רבי חלפתא בן שאול. רבי חלפתא דמן חיפה. רבי חלפתא דמן הונא. רבי חנינא בר חמא. יהודה בן ר' חיא. ר' יהודה בן חנינא. ר' יהודה בן לוי. ר' יהודה בן נריה. ר' יהודה בן פדיה. ר' יהודה ברבי שמעון. רבי יוחנן. רבי יוחנן בן ארזא. רבי יוחנן בן שאול. רבי יוחנן חקוקא. רבי יונתן. רבי יוסי בן עקינאי. רבי יונתן בן עכנאי. רבי יוסי בר אביי. ר' יוסי ב"ר אלעזר. ר' יוסי בן זימרא. ר' יוסי בן יהושע. ר' יוסי בן פטרוס. ר' יוסי בן קצרתא. ר' יוסי בן נהוראי. ר' יוסי בן ממלחיא. רבי יוסף רישבא. רבי יעקב מעפרתים. רבי ינאי. ר' מישא. רבי מנחם. רבי מנחם ברבי סמא. רב מרינוס. רבי מנחם יודפאה. נחום. רבי פילא. רבי סידור. רבי צדוק. רבה בר חנא. רבינאי חוזאה. רב שמעון בן יהוצדק. רבי שמואל בר נחום. רבי תחליפא.

הדור השני : [עד שנת 4040 לערך]: רבי יהודה נשיאה. רבי יוחנן - ראש ישיבת טבריה. ריש לקיש. רבי אלעזר. רבי יוסי ברבי חנינא.

הדור השלישי : [עד שנת 4070 לערך]: רבן גמליאל הרביעי. רבי אמי - ראש ישיבת טבריה. רבי אסי. רבי אבהו. רבי חייא בר אבא. עולא. רבי זירא. רבה בר בר חנא. רבי אלעאי.

הדור הרביעי : [עד שנת 4100 לערך]: רבי יהודה נשיאה השני. רבי ירמיה. רבי אחא. רבי ברכיה. רבי יוסי. רבי יונה.

הדור החמישי : [עד שנת 4135 לערך]: הלל נשיאה. רבן גמליאל החמישי. רבי יוסי ברבי בון. רבי מנא.

הדור השישי : [עד שנת 4160 לערך]: רבי יהודה נשיאה השלישי. רבי תנחומא. רבי חנניה דציפורין. רבי שמואל בן רבי יוסי ברבי בון.

אמוראי בבל

הדור הראשון [עד שנת 4010]: רב - ראש ישיבת סורא. שמואל - ראש ישיבת נהרדעא. מר עוקבא - ראש הגולה. רב שילא. רב אסי. אבין תורן. איסי בר היני. רבי אבא בן חנן. אבטולוס. רבי אלעזר זעירא. רבי אסי. גניבא. זוגא. רב יחזקאל. רב זעירי. ר' חונא ביבי. ר' חנינא בר שילא. ר' יחזקאל בר שליא. רב כהנא. מר בר רב אדא. בבוג. רב סיסיא. רב ענן. פנחס בר אבא. קרנא. רבינא בר שילא. ר' שילא. ר' שמואל בר מריתא. ר' שמואל בר שילת.

הדור השני [עד שנת 4040 לערך]: רב הונא - ראש ישיבת סורא. רב יהודה - ראש ישיבת פומבדיתא. רבה בר אבוה. רב כהנא. (השני)

הדור השלישי [עד שנת 4070 לערך]: רב נחמן ורב ששת. רב חסדא - ראש ישיבת סורא. רבה ורב יוסף - ראשי ישיבת פומבדיתא. רב יוסף בר חמא. רבה בר רב הונא.

הדור הרביעי [עד שנת 4100 לערך]: אבוי - ראש ישיבת פומבדיתא. רבא - ראש ישיבת מחוזא. רמי בר חמא. רב אחא בר יעקב.

הדור החמישי [עד שנת 4130 לערך]: רב נחמן בר יצחק - ראש ישיבת פומבדיתא. רב פפא. רב הונא בריה דרב יהושע. רב זביד. רב פפי.

הדור השישי [עד שנת 4160 לערך]: רבינא. רב אשי - ראשי ישיבת סורא. אמימר - ראש ישיבת נהרדעא. מר זוטרא.

הדור השביעי [עד שנת 4190 לערך]: רב יימר. מר בר רב אשי. רפרם. רב אחא בריה דרבא.

הדור השמיני [עד שנת 4260 לערך]: רבה תוספאה. רבינא האחרון בסורא. רבה יוסי בפומבדיתא - ראשון הסבוראים.

ד' אלפים ר"מה 797 לשטרות 485 לספירה

בשנה זו נולד הילד נחמן חטופא לאביו רבי פנחס ואמו רחל, עם לידתו התחיל לדבר אך אביו שהיה מקובל גדול גזר עליו שתיקה, אך בגיל 12 לאחר הפצרות חוזרות ונשנות מצד אמו שרצתה לראות את בנה היחיד מדבר, פתח את פיו ואמר 3 נבואות על אחרית הימים בלשון ארמית ואח"כ נפל ומת.

ד' אלפים ר"ס 813 לשטרות 501 לספירה

לאחר שמסתיימת תקופת האמוראים, מתחילה תקופה קצרה שאורכת פחות ממאה שנה, [י"א שארכה כמאתיים שנה] שנקראת [רבנן סבוראי] **סבוראים**- המסבירים, ובעלי סברא. הם אף השלימו את התלמוד, חלקם אף מובאים בתלמוד, כרב אחא ורבי אבהו, אך רבי שמשון מקינון בספר הכריתות כותב שהם עצמם הוסיפו בתלמוד אחרי רב אשי.

כיום יש בידינו רק שמות של מעטים מהם כדלהלן:

רבה יוסי מפומבדיתא. רב אחאי מבי חתים [בר חנילאי]. רב סמא. רב ריחומי. רב שמואל בר יהודה. רב שמואל בריה דרב אבהו. רב תחנא. רב עינא מסורא. רב אחא בר נהלי. רב סימנא. רב גידא מסורא. רב גביהא מארגיזא. מר זוטרא בריה דרב חמא. רבינא בר אמוציא. רב אחדבוי. רב רבאי דמן רוב. רבה בר יוסף. רבי יוסי. רב אחאי בר הונא. רב תחליפא. רב יצחק. רב מארי. רב חיננא ורב בוסאי.

■ ■ ■ ■ ■

התהוות האיסלם.

לרוב הדעות, בתאריך זה נולד מוחמד במכה [כיום ערב הסעודית], לאביו עבדאללה בן עבד אל מטלב.

יצויין שאין אפשרות לדעת את תאריך לידתו המדויק, וככל הנראה החליטו שנולד בשנה זו, במטרה לחבר את לידתו עם "שנת הפיל" – השנה שבה התרחש לטענתם הנס הגדול, במעשה השליט החבשי מתימן שהגיע עם עשרות פילים לכבוש את הכעבה, ונעצר ע"י הציפורים שיידו בו אבנים עד שנאלץ לסגת.

בהיותו כבן ארבעים התחיל להפיץ את תורתו, לאחר שלטענתו זכה להתגלויות שמימיות. עם הזמן הגדיר הוא את תורתו בכך ש"אין אלהים מלבד אללה ומוחמד הוא שליחו". שלוש שנים אחרי זה, מחרימים אותו בני קורייש ומחשיבים אותו לכופר. בעקבות כך, בורח מוחמד ממכה ליתריב [מדינה], שם מקים את ביתו - ולימים המסגד הראשון בהיסטוריה. [החל משנה זו מתחיל הלוח המוסלמי את חשבוננו-ההג'רה].

בשנת 630 לספירה כובש מוחמד את מכה [בצמח דוד מביא שהתחיל ללחום בשנת 617 לספירה ונחשב כמלך], לאחר שלטענת מאמיניו, מקיף את אבן הכעבה [אבן ששמשה כמקום קדוש לערבים]. לאחר שנתיים מת ממחלה. מאז נחשב לחותם הנביאים של המוסלמים ולמייסד דת האיסלם, שפירושה נאמנות וכניעה בפני האל. [כיום ישנם כ-1.4 מיליארד מאמינים ברחבי העולם: 80% סונים, 15% שיעים- שהתפלגו עקב חילוקי דעות באיסלם, במאה השביעית. ו 5% מזרמים נוספים.] אמנם לפי אנשי כת הבאהית נביאם, הוא ממשיכו של מוחמד ומוחמד לא היה האחרון.

עשרים שנה לאחר מ"כ, מתגבש ה"קוראן" שנחשב לספר היסודי שבאיסלם. הקוראן כולל בתוכו 114 פרקים [סורות], שמתארים את דברי מוחמד למאמיניו, דברים שכביכול קיבל בצורה ישירה מהשמים.

אחרי מות מוחמד מסדר אבו בכר - החליף הראשון, את הספר. הוא מוסיף עליו עוד נבואות שהיו שגורות בפי המאמינים. בעריכת הספר לא חיברו את הפרקים הקשורים זה לזה בזמן במקום או בתוכן, אלא נתנו את הפרקים הארוכים בראש הספר ואת הקצרים בסופו. לכן אין מוקדם ומאוחר בקוראן.

לאחר מותו של אבו בכר תיקן החליף השלישי עותמאן את נוסחאות הקוראן, הסיר שיבושים רבים שנמצאו בכתב היד, והשמיד את הגירסאות האחרות.

מוחמד לא ידע קרוא וכתוב, כפי שהעיד בעצמו [פרק מ"ז כ"ב]. לכן נאלץ ללמוד מפי אחד היהודים "עבד אללאה בן סלאם". וכפי שנראה מהקוראן, זה האחרון מסר לו רק שברי רעיונות וקטעים, ולא ידיעות שלמות וכוללות. ולכן הסדר של הסיפורים מבולבל מכל הכיוונים. לדוגמא, פרעה בעצת המן וקורח החליט להרוג את משה - דבר שמופרך מעיקרו. כמו כן המוסלמים צמים את צום ה"עאשורא", בגלל שמוחמד ראה את בני ישראל צמים ביום כיפור, בעשירי בחודש והם הסבירו לו שהצום נקבע בגלל הנצחון על פרעה. מה שגם תלוש מהמציאות. [אם כי, יש שטוענים שלא יתכן שמוחמד לא ידע לכתוב ולקרוא כלל. מאחר והיה סוחר עשיר והיה אמור לדעת את הידע הבסיסי.]

לא ברור אם המורה היה הבעייתי, או התלמיד שלא ידע קרוא וכתוב, או גם לקה בשמיעה.

יש אף שטוענים, שאחד מכותבי הקוראן היה יהודי.

חוץ מהקוראן יש לאיסלאם את ה-"סונה", שזה כביכול התורה שבע"פ. בו מתוארת ההיסטוריה של מוחמד, וחמש עמודי היסוד [המצוות] של האיסלאם: הצדקה, התפילה [חמש פעמים ביום], הצום [בחודש הרמאדן], העליה לרגל למכה פעם בחיים וכמובן-האמונה בעיקרי האיסלאם [השהאדה]. השיעים מוסיפים גם את ה'וולאיה', שפירושו, שהאימאם חייב להיות מזרע עלי, והוא היחיד שיכול להחליט בעניני הדת.

יש שמוסיפים לעיקרים את הג'יהאד - מלחמת הקודש בכופרים בדת. יצויין, שהמילה 'ג'יהאד' מתפרשת כמאמץ, השתדלות. ולא כמלחמה בכופרים. מוחמד עצמו מטיף כמה פעמים, לא לכפות את הדת על הכופרים. הג'יהאד של היום הוא בעצם מוטציה של הג'יהאד המקורי. כמו כן הרעיון של שבעים ושתיים הבתולות, הינו המצאה של כוהני דת, כמה מאות שנים אחר כך.

נוסף לספר זה יש למוסלמים אף את ה"שריעה", שזהו ספר ההלכות לאיש המוסלמי.

פסקי ההלכות יכולות להשתנות לפי רוח המופתי שהוציא את ה"פתווה", כיום ישנה רוח של רפורמה בתחום הזה, ועם הזמן היא מתרחבת למצוא פתחים בהלכה המחמירה. הן לגבי ההתנהגות היומיומית, והן לגבי היחס לנשים, היות ומתוך הקוראן מתקבל יחס יותר הוגן לנשים ממה שנהוג באיסלאם כיום.

פסקי ההלכות והמשפט המוסלמי תלויים לפי הזרם ממנו בא המאמין, לדוגמא, האסלאם הסוני נחלק לארבע אסכולות משפטיות: החנפית, החנבלית, המאליכית והשאפעיית. האסכולה החנבלית היא המחמירה ביותר, ואילו האסכולה השאפעיית היא המתונה ביותר מבין הארבע.

המוסלמים חוגגים את ה"ראמאדן", שזה החודש התשיעי בלוח המוסלמי. ובו כביכול התרחשה ההתגלות הראשונה למוחמד, ועל המאמינים לצום מעלות השחר עד צאת הכוכבים משך כל החודש. לאחמ"כ חוגגים את "עיד אל פיטר" - חג המסמל את סיום הרמאדן. כמו כן חוגגים המוסלמים את חג הקרבן, שמציין את יום העליה לרגל, כשבעיקרו עומד הסיפור עם "עקידת ישמעאל" - סיפור המקביל לסיפור התנכ"י על עקידת יצחק. את יום השבת חוגגים המוסלמים ביום שישי. לשיעים יש עוד מספר חגים.

מוחמד נשא בחייו בין תשע לשלוש עשרה נשים. כפי הנראה, מוחמד נשא שפחות רבות במהלך חייו ולכן גם המספר הזה לא מוחלט.

בהיותו בן 25, נישא לח'דיג'ה, בת ה-40, סוחרת אלמנה, ומעסיקתו של מוחמד. מוחמד היה נשוי לה במשך 25 שנה עד שנפטרה בגיל 65. מנישואין אלו נולדו לו שני בנים שמתו בצעירותם ובת אחת.

זמן קצר אחרי מותה של ח'דיג'ה, בהיותו בן 50, נישא לסודא בת זמעה, אלמנה בת 55, משבט קורייש, שבטו של מוחמד. אחרי פטירתה נישא לעאישיה בת ה-9. יש שטוענים שהיא קדמה לסודא.

במהלך כיבוש מכה נהרגו גברים רבים וכתוצאה מכך נשים רבות התאלמנו. מוחמד ניצל את ההזדמנות והתחתן עם חלקן, ביניהם: חפסה בת עומר, זינב בת חוזיימה, הינד [אום סלמה].

אחרי קרב השוחה שניהל מוחמד, לקח כשפחה את ריחאנה, במקורה בת שבט בני נדיר ואלמנתו של אחד מבני שבט 'בנו קוריזה' היהודים. יש הטוענים שהיא התאסלמה קודם ויש שטוענים שכלל לא נישאה לו.

ב-628, בהיותו בן 58, נישא לג'והריה בת אל-חרית, אלמנה שבויה בת 20 מהקרב נגד שבט בנו מוסטליק. בסוף אותה שנה נישא לרמלה [אום חביבה], טקס הנישואין נערך באתיופיה בלי נוכחותו של מוחמד, רק 6 שנים מאוחר יותר נסעה למדינה והצטרפה למוחמד.

שנה אחר כך, מוחמד נישא לצפיה בת ה-17, יהודיה בת שבט בני נדיר.

פחות משנה לאחמ"כ נישא למיימונה. האחרונה בנשותיו [לכאורה] הייתה מריה הקופטית, רווקה נוצריה בת 20, אשר נשלחה אליו כשפחה.

היחס של מוחמד ליהודים היה אוהד בתחילה, אך כשראה שהיהודים מתנכלים לו, שינה את יחסו והחל להטיף נגדם [בספר "מאחורי הקוראן" מביא המחבר שמוחמד גר אצל יהודים, ואף היו לו שורשים יהודיים]. לכן המתבונן בקוראן יראה פסוקים בעד היהודים, ופסוקים נגדם:

- "אם יש לך ספק כלשהו בדבר מה [מן הקוראן] שהורד אליך שאל את [בני ישראל] שקיבלו ולמדו את הספר לפניך." (סורה 10 פסוק 94).
- "הוי בני ישראל, זכרו הטוב אשר עשיתי אתכם ואשר העדפתי אתכם על-פני כל האדם" (סורה 2, 122).
- "לפניו ניתן ספר למשה כהדרכה וחסד וספר זה מאשר אותו בשפה הערבית" (סורה 46, 11).
- "אל תתווכחו עם בני עם הספר אלא בצורה מהוגנת ואמרו להם: אנו מאמינים במה שהורד אליכם כי ריבוננו וריבונכם אחד הם ולו אנו מסורים" (סורה 29 פסוק 45).
- "ולפנים, נתנו לבני ישראל את הספר והחכמה והנבואה ונכלכלם מן המטעמים ונפלה אותם מכל האדם" (סורה 45, 16).
- "משה אמר לבני עמו, בני עמי זכרו את החסד שנטה לכם אלוקים, בהקימו בכם נביאים ובעשותו אתכם למלכים, ובנותנו לכם את אשר לא נתן לאיש משוכני העולמים, בני עמי היכנסו אל הארץ הקדושה אשר כתב לכם אלוקים, ואל תיסוגו אחור פן תלכו לאבדון" (סורה 20, 21).
- "הוי המאמינים אל תקחו לכם למגינים את אלה אשר ניתן להם הספר זה כבר, [היהודים, י.ג.] אשר שמו את דתכם ללעג ולקלס, ולא את הכופרים" (סורה 57, 5).

יחס האיסלם לנצרות

הקוראן לא מקבל את התאולוגיה של השילוש הקדוש, ואף מכנה ככופרים את החושבים כך. הוא אף טוען שישו לא היה בן האלוהים, אלא נביא בשר ודם, אשר ירד מן השמים באחרית הימים ויבשר על יום הדין. ובמסורת המאוחרת יותר, על בואו של ה"מהדי": המשיח.

יש זרמים אסלאמים, הרואים בישו לא רק את מבשר בואו של ה"מהדי", אלא את ה"מהדי" עצמו. אך מוחמד הזהיר את החושבים את ישוע לאלוהים, שיתנו את הדין על כך.

■ ■ ■ ■ ■

588 לספירה

902 לשרות

ד' אלפים שמ"ט

לאחר שמסתיימת תקופת הסבוראים, מתחילה תקופת הגאונים שאורכת קרוב לחמש מאות שנה. יש שטוענים כי תקופת הגאונים התחילה עם פתיחת ישיבת פומבדיתא ב-4349 ליצירה, אך דעת הראב"ד [רבי אברהם אבן דאוד בספרו סדר הקבלה] שתקופה זו החלה כמאה שנים מאוחר יותר [עם פטירת רב ששנא ראש ישיבת סורא].

הגאונים חיו במספר מדינות [ישראל, עירק [בבל], מצרים וסוריה. ובעיקר פירשו את דברי קודמיהם [התנאים, האמוראים והסבוראים].

מבין המפורסמים היה רב אחאי גאון, שפירסם את השאלות דרב אחאי. אך תוספות בזבחים [קב.] טוען שהיה מן הסבוראים וכ"כ בשער הגלולים. יש החולקים וטוענים כי מחבר השאלות היה רב אחא משבתא, וכי היה גלגול של אותו רב אחאי מהסבוראים.

התקופה הסתיימה עם פטירת רב האי גאון בשנת 4798 ליצירה. [היו גאונים שחיו בבבל עד תקופה יותר מאוחרת, 5048 ליצירה]

שמות נוספים של גאונים:

רב מר בר רב הונא. רב חנינא (חיננאי). רב הונאי (הונא). רב ששנא (משרשיא בר תחליפא). רב חנניה הכהן מנהר פקוד (חיננאי). רב נהילאי (הילאי) הלוי מנרש. רב יעקב הכהן מנהר פקוד. רב שמואל גאון מפומבדיתא. רב מרי הכהן מנהר פקוד. רב חנן מאישקיא. רב מרי בר רב דימי סורג. רב רבה. רב בוסאי (בוסתנאי). רב הונא מרי בן מר יוסף. רב חייא ממישן. רב רביא בן רב אביי (מורונאי), רב נטרונאי בן נחמיה (בר מר ינקא). רב יהודה גאון [חיבר את ספר ההלכות גדולות אך יש שטוענים שחיברו ר' שמעון קיירא שחי כשמונים שנה לפניו]. רב יוסף גאון (בר כותנאי). רב יהודאי בן נחמן, [מחבר הספר הלכות פסוקות]. רב אחונאי (אהונאי), כהנא בן פפא. רב מרי הלוי בן משרשיא. רב ביבוי הלוי בר רבא מנהר פקוד. רב הילאי בן מרי. רב איבומאי אחיו של רב מרדכי. רב צדוק בן אשי (יצחק בן ישי). רב הילאי בן חנניה. רב קימאי בן אשי. רב משה (משרשיא) גאון בר רב יעקב. רב כהן צדק בן איבומאי. רב שר שלום בן בועז. רב נטרונאי גאון בן הילאי. רב נטרוי כהנא בן אמונה. רב אברהם כהנא. רב דודאי בן נחמן (רב דוראי). רב חנניא בן משרשיא. רב מלכא בן אחא. רב רבא (אבא) בר דודאי. רב חנינאי כהנא בן אברהם. רב הונא הלוי בן יצחק. רב מנשה בן יוסף. רב ישעיה הלוי בן אבא. רב יוסף בן שילא משלחי. רב רבבי כהנא בן חנינאי. רב יוסף בן אבא. רב אברהם בן שרירא. רב יוסף בן מר חייא. רב יצחק בן חנניה. רב יוסף

בן רברבי. רב פלטוי בן אביי. רב אחא כהנא בן מר רב. רב מנחם בן יוסף בן חייא. רב מתתיהו הכהן בן רברבי בן חנינא. רב אבא (רבה) בן אמי בן שמואל. רב נחשון בן צדוק. רב צמח בן חיים. רב מלכא. רב האי בן נחשון בן צדוק. רב הילאי בן נטרונאי בן הילאי. רב ישראל הכהן בן שמואל בן חפני. רב עזריה הכהן בן ישראל. רב צמח בן פלטוי. רב נחמיה בן כהן צדק.

רב שרירא גאון. [העביר בחייו את התפקיד לבנו רב האי גאון. האיגרת שחיבר נחשבת למקור היסטורי מהחשובים בתולדות היהדות]

רב האי גאון בן רב שרירא. רב חזקיה בן דוד ראש הגולה, (נרצח על ידי החליף המוסלמי). [יש מן החוקרים הסבורים שלא שימש כגאון] רב שלום בן מישאל. רב יעקב בן נטרונאי. רב יום טוב כהנא בן יעקב. רב סעדיה גאון בר רב יוסף אלפיומי. רב יוסף בן יעקב בר סטיא. רב צמח צדק בן יצחק. רב שמואל הכהן בן חפני, היה חותנו של רב האי גאון וחיבר ספרים רבים. רב דוסא גאון. בנו של רב סעדיה גאון. רב האי בן דוד. רב מבשר הכהן בן קימיו. רב כהן צדק בן יוסף. רב צמח בן כפנאי. רב חנניה בן יהודה. רב אהרן הכהן בן יוסף.

היו גאונים נוספים בתקופה מאוחרת יותר כדלהלן:

רב יצחק בן סוכרי. רב עלי. רב שלמה. רב שמואל בן עלי. רב זכריה בן ברכאל. רב אלעזר בן הלל בן פהד. רב יצחק בן ישראל אבן אלשוויח. רב דניאל הכהן בו שמואל בן אבי אלרביע. רב עלי בן זכריה. רב שמואל הכהן בן דניאל.

ד' אלפים תשצ"ח

1351 לשטרות

1039 לספירה

בערך בתקופה זו אחר פטירת רב האי גאון, החלה תקופת הראשונים. [אם כי הייתה עדיין חפיפה כלשהי עם אחרוני הגאונים שחיו בבבל].

הראשונים חיו בעיקר באירופה [גרמניה, צרפת וספרד] ופעילותם התרכזה בפירוש דברי הגמרא ופסיקת הלכות.

את התקופה פותח רבי קלונימוס ממגנצא [שיש הטוענים כי הוא קיבל בחלום את נוסח התפילה שבראש השנה "ונתנה תוקף" מרבי אמנון] מבני דורו היה רבינו גרשום מאור הגולה, שהתפרסם עקב תקנותיו הרבות כגון "חרם דרבינו גרשום" [שכולל מקבץ חרמים על הנושא

שתי נשים. ומגרש אשה בעל כרחה. ופוחח מכתב שקיבל מחברו ועוד.] יש שטוענים שחרם דרבינו גרשום היה תקף רק לזמנו או עד סוף האלף החמישי ואח"כ נמשך כבר מכת המנהג.

כמו"כ תיקן מספר תקנות נוספות : שאסור להזכיר לשב בתשובה את עברו. אסור להגיה ספר מהגיון וסברא. אורחים צריכים להשתתף במתנות לאביונים בפורים וכו'.

בין הראשונים הבולטים נודעו:

רבינו חננאל [הר"ח] - אפריקה הצפונית - 1053 - 980

רבי יצחק אלפסי [הרי"ף] - מרוקו וספרד - 1103 - 1013

רבינו נתן ב"ר יחיאל [בעל ספר הערוך, המפרש מילים קשות בעברית ומוזכר פעם אחת ברש"י שבת יג.] רומא 1106 - 1035

רבי שלמה יצחקי [רש"י] - צרפת - 1105 - 1040 [חיבר את הפירוש הידוע על התנ"ך והש"ס הנקרא פירוש רש"י שהפך לאבן יסוד לכל לומד ומעיין]

רבי שמואל בן מאיר [רשב"ם] - צרפת - 1174 - 1085

רבי יעקב תם [רבינו תם] - צרפת - 1171 - 1100 [מבעלי התוספות, שחיברו אף הם פירוש מקיף על הש"ס והתורה, פירוש המודפס על הגמרא לצד פירושו של רש"י. פעמים רבות אף נחלקים הם על שיטת רש"י בהבנת הסוגיות, רבינו תם נודע במחלוקתו על רש"י בסדר כתיבת הפרשיות בתפילין ועד היום יש שמניחים את התפילין של רבינו תם, ישנן עוד שתי דעות בסדר הנחת הפרשיות בבתים [השימושא רבה והראב"ד], יש הטוענים שהמחלוקות נוצרו עם הזמן, ויש שטוענים שמן התורה אין הקפדה על הסדר וכשבאו לקבוע סדר מסוים נוצרו המחלוקות.

לדעת רש"י : קדש, והיה כי יביאך, שמע, והיה אם שמוע.

לדעת ר"ת : קדש, והיה כי יביאך, והיה אם שמוע, שמע.

לשימושא רבא : והיה אם שמוע, שמע, והיה כי יביאך, קדש.

לראב"ד : שמע, והיה אם שמוע, והיה כי יביאך, קדש.

בליקוטים מהגאון מווילנא מובא, שיש 64 סוגי תפילין למי שירצה לצאת ידי חובת כולם, 4 דעות שנזכרו לעיל, + ע"פ תוספות במנחות לג. שיש מחלוקת אם לשים את הפרשיות עומדים או שוכבים, לפי כל הדעות = 8, + ע"פ הספק בטור יו"ד, אם לכתוב במקום הבשר או במקום השיער של הקלף, = 16, + הספק בפתוחות ובסתומות = 32, + האם דיו מעשן עצים או ממי עפצים = 64 סוגי תפילין לפי כל הדעות וכל הספיקות.

רבי אברהם בן דוד [ראב"ד] - פרובאנס - 1199 - 1120

רבי משה בן מימון [הרמב"ם] - ספרד ומצרים - 1205 - 1135 [חיבר את ספר ההלכות הגדול "משנה תורה" [היד החזקה], פירוש למשנה, ספר מלות ההגיון, וספר מורה נבוכים העוסק בפילוסופיה יהודית, על משנה תורה חוברו ספרים רבים כדוגמת הראב"ד בהשגותיו, הגהות מיימוניות שחיבר רבינו מאיר ב"ר יקותיאל הכהן, המגדל עוז לרבינו שם טוב בר אברהם, הרמ"ך לרבי משה ב"ר מאיר מלוניל, המגיד משנה לרבינו וידאל די טולושא ורבינו יוסף קארו שחיבר את הכסף משנה.]

רבי משה בן נחמן [הרמב"ן] - ספרד וישראל - 1270 - 1194

רבי שלמה בן אדרת [הרשב"א] - ספרד - 1310 - 1235

רבי מנחם המאירי [המאירי] - פרובאנס - 1315 - 1249

רבי יו"ט בן אברהם אלאשבילי [הריטב"א] - ספרד - 1330 - 1250

רבינו ניסים [הר"ן] - ספרד - 1380 - 1320

הרבינו בחיי אבן פקודה [1161] שחיבר את חובת הלבבות ופירוש על התנ"ך.

רבי אברהם אבן עזרא שחי אף הוא באותו זמן וחיבר את פירושו על התנ"ך ועוד חיבורים רבים ומגוונים.

רבי דוד קמחי [הרד"ק] - שכתב פירוש על התנ"ך.

רבינו יונה מגירונדי שחי כמאה שנה אחריהם וכתב את הספר "שערי תשובה" שמהווה ספר יסוד לכל לומד מוסר והלכה.

רבינו אשר בן יחיאל [1250-1327] שחיבר את פירוש הרא"ש על הש"ס.

רבי יעקב בנו של הרא"ש, חיבר את הארבעה טורים לאחר שראה את ריבוי הבלבול בהלכות, והגיע למסקנה שעליו לחבר ספר שיתמצת את כל ההלכות האקטואליות. לפרסומו הגדול הגיע הספר לאחר שכתב סביבו ר' יוסף קארו את חיבורו "בית יוסף" שהיה בסיס לספרו "שולחן ערוך", גם הרמ"א פירסם את הגהותיו לספר בחיבור הנקרא בשם "דרכי משה", בו הוא מביא את פסקי האשכנזים הראשונים [לאחר שגנז את חיבורו המקביל]. לאחמ"כ נוספו הפירושים: ב"ח ["בית חדש"] לר' יואל סירקיש, "דרישה ופרישה" לר' יהושע פלק כ"ץ האשכנזי, ו"כנסת הגדולה" לר' חיים בנבנישתי הספרדי.

כמו כן היו עוד ראשונים רבים שחיו בישראל, אירופה ואפריקה שהטביעו את חותמם ביהדות. לדוגמה, רבי יהודה הלוי שחיבר את ספר הכוזרי, המתאר ויכוח בין היהודי למלך כוזר הגוי שלבסוף משתכנע, מתגייר וסוחף את כל עמו עימו, אל העם היהודי.

תקופת הראשונים מסתיימת עם חיבור השו"ע ע"י רבי יוסף קארו [בשנת 5325 ליצירה], אם כי, בדרך כלל נחשב רבי יוסף קארו בתקופת האחרונים.

יש הרואים בגירוש ספרד את סיום תקופת הראשונים.

משנים אלו מתחילה תקופת האחרונים, אף הם מפרשים את הגמרא אך דנים גם בדברי הראשונים.

ה' אלפים שכ"ה	1845 לשטרות	1569 לספירה
---------------	-------------	-------------

עם סיום תקופת הראשונים מתחילה תקופת האחרונים, ובעצם זוהי התקופה האחרונה עד היום הזה.

תקופה זו מתאפיינת בפירוש דברי הראשונים והגמרות, כשבתוך כך מתחברים ספרי יסוד רבים המהווים כיום נכסי צאן ברזל לעם היהודי.

כל זאת על אף הצרות הרבות והרדיפות מבית ומחוץ בעיקר באירופה מרכז פעילותם, כפי שנראה להלן.

במאה שנים הראשונות חיו :

דון יצחק אברבנאל הוגה דעות חשוב, שנודע אף בפירושו על הנ"ך.

רבי עובדיה מברטנורא מפרש המשנה.

רבי עובדיה ספורנו מפרש התנ"ך.

רבי יוסף קארו, מחבר את השולחן ערוך, חיבור שהפך לאחד החיבורים היסודיים בהלכה היהודית.

יש שטוענים [מהרח"ו ויטאל, המהריק"ש] שאת השולחן ערוך חיבר הר"י קארו בסוף ימיו, ולכן יש בו סתירות לפעמים. אך כבר הוכיחו רבים, שסיים את חיבורו כעשרים שנה לפני פטירתו.

כמו"כ הוכיח מרן החיד"א שהר"י כתב את הכל, ולא כפי שכתב בשו"ת דבר שמואל אבוהב והמאמר מרדכי, שרבי יוסף קארו העביר את ה"שולחן ערוך" לתלמידיו, שהוסיפו בו כרצונם.

הספר שולחן ערוך כולל ארבעה חלקים כדלהלן :

אורח חיים : מקיף את כל חיי היהודי – מהרגע שאדם קם בבוקר: נוטל ידיים, מתפלל, קורא בתורה, עד לכתו לישון, דרך השבתות וחגי ישראל.

יורה דעה : עוסק בנושאי שחיטה, כשרות, צדקה, בשר וחלב, כיבוד הורים, אבלות קריעה וקבורת המת וכו'.

אבן העזר : עוסק בנושאים הקשורים לעזרו של הגבר כלומר, האשה: כתובות, גירושין וכו'.

חושן משפט : עוסק בכל הדינים הקשורים בדיני ממונות.

השולחן ערוך נכתב כספר הלכות אקטואלי לזמננו, ולכן אינו עוסק בכל מיני דינים כדוגמת הקרבנות, בניגוד לרמב"ם שכתב אף הלכות טהרות, קרבנות, מלכים וכו'.

פירושים רבים נכתבו על השולחן ערוך וספרים רבים התבססו על דבריו, כדלהלן:

מגן אברהם – [מג"א] על אורח חיים. נקרא בתחילה גם "נר ישראל" [ר"ת של נר יפה של רבי אברהם לוי]. על "מגן אברהם" נכתבו הפירושים "פרי מגדים" ו"מחצית השקל".

טורי זהב – [ט"ז] ספרו של רבי דוד הלוי סגל, חתנו של הב"ח. נקרא בתחילה "מגן דוד". נכתב על כל חלקי השו"ע.

שפתי כהן – [ש"ך] ספרו של רבי שבתי כהן, על יורה דעה וחושן משפט.

מאירת עינים – [סמ"ע] ספר מאירת עינים, לרבי יהושע פלק על חושן משפט/

באר היטב - לרבי יהודה אשכנזי, על כל חלקי השו"ע.

שערי תשובה - ר' חיים מרדכי מרגליות, על אורח חיים.

פתחי תשובה - לרבי אברהם צבי הירש אייזנשטט, על יורה דעה, אבן העזר וחושן משפט.

ביאור הגר"א - לרבי אליהו מווילנא, על כל חלקי השו"ע.

בית שמואל – [ב"ש] לרבי שמואל ב"ר אורי שרגא פייבוש, על אבן העזר.

חלקת מחוקק - [לרבי משה לימא].

משנה ברורה - ספרו של החפץ חיים [רבי ישראל מאיר הכהן מראדין] על אורח חיים מקובל כספר פסיקה, בעיקר אצל האשכנזים.

■ ■ ■ ■

הרמ"א [רבי משה איסרליש] בעל ה"הגהות לשולחן ערוך", שגנז את חיבורו המקורי, מפני שרבי יוסף קארו הקדימו, ופרסם חיבור דומה לשלו.

האר"י הקדוש [רבי יצחק לוריא] חידש מושגים רבים בתחום הקבלה, ובעצם נחשב כמי שגילה שיטה חדשה בכל מה שקשור לקבלה, בייחוד בבריאת העולם, וכן בהבנת

ספר "הזוהר", שהתגלה במאה השלוש עשרה, ע"י ר' משה די לאון. [הספר "מטפחת ספרים" ליעב"ץ מעלה טענות, שחלק נכבד מהזוהר נכתב ע"י ר' משה די לאון, ואינם דברי רשב"י, אך הבן איש חי, חולק עליו וטוען שהכל דברי קודש מרשב"י].

האלשיך הקדוש מפרש התנ"ך.

המקובל רבי משה קורדובירו [הרמ"ק] בעל "פרדס רימונים".

המהר"ל מפראג [רבי יהודה לייב ליואי] יוצר הגולם [דבר הנתון במחלוקת האם היה במציאות או לא], במטרה להגן על עם ישראל שסבל רבות מעלילות הדם השונות. חיבר ספרים רבים בהלכה ובאגדה, וכן ספרי יסוד במחשבת ישראל.

רבי בצלאל אשכנזי בעל ה"שיטה מקובצת".

רבי חיים ויטאל תלמידו המובהק של האר"י. בעל הספרים "עץ חיים", "פרי עץ חיים".

השל"ה הקדוש רבי ישעיהו הורביץ, נקרא כך על שם ספריו "שני לוחות הברית".

המהרש"א [רבי שמואל אליעזר איידל'ס] מפרש הש"ס.

הב"ח [בית חדש – חובר על ידי רבי יואל סירקיש, חותנו של בעל הטורי זהב] מפרש הטורים.

ה' אלפים תנ"ו

1700 לספירה [בערך]

1976 לשטרות

הש"ך [רבי שבתאי כהן].

הט"ז [טורי זהב] חובר על ידי רבי דוד הלוי סגל.

המגן אברהם [רבי אברהם אבלי] ממפרשי השולחן ערוך.

רבי יום טוב ליפמן הלר בעל ה"תוספות יום טוב" על המשניות.

ורבי יהודה רוזאניס בעל ה"משנה למלך על היד החזקה להרמב"ם.

■ ■ ■ ■ ■

בתקופה זו חי שבתי צבי, מגדולי משיחי השקר שקמו בעם ישראל. שבתי צבי נולד באיזמיר ביום שבת ט' באב ה'שפ"ו [1 באוגוסט 1626]. הוא היה בנו השני של מרדכי צבי, סוחר עופות וביצים. שמו - שבתי, ניתן לו על פי המנהג, לקרוא לילד שנולד ביום השבת בשם שבתי.

בצעירותו למד שבתי אצל רבני איזמיר: רבי יוסף איסקפה, ורבי יצחק די אלבה. הוא נסמך לתואר "חכם" בידי רבי יוסף איסקפה, והיה מקובל בין חכמי איזמיר. לקראת היותו בן עשרים, החל שבתי צבי להתבודד רבות ולעסוק במיסטיקה ובקבלה, וכן נהג לסגף את עצמו בצורות שונות. בתחילת שנות העשרים לחייו נישא פעמיים, אך נאלץ להתגרש, מאחר שלא התקרב כלל לנשיו. בני איזמיר תלו את התנהלותו זו בגודל קדושתו ופרישותו.

בכ"א בסיוון ה'ת"ח [1648] חווה שבתי צבי התפרצות גדולה של ההתקפים מהם סבל, ולדבריו בחזונו נאמר לו כי הוא משיח ישראל. הוא החל מלפרסם את חזונו ברבים, והחל לנהוג מנהגים זרים בפומבי. [יתכן שעיקר החזון נבע מדברי הזוהר ש"בשנה הזאת תשובו איש אל אחוזתו" שזוהי שנת ה' ת"ח].

התאריך כ"א בסיוון, שבו "התגלה" שבתי צבי, נחגג בידי מאמיניו במשך שנים רבות. עם הזמן החמירו שגעונותיו, ובאחד הימים עלה עם תלמידיו אל אחת הגבעות בסמוך לאיזמיר וניסה לעצור את מהלך השמש, בדומה למעשהו של יהושע בן נון. עם מעשה זה פקעה סבלנותם של רבני איזמיר, ובראשם רבו, רבי יוסף איסקפה, והם החלו ברדיפות נגדו על מנת שיעזוב את איזמיר. לאחר תקופה קצרה גורש שבתי צבי מן העיר. לאחר כמה שנות נדודים בערי יוון, הגיע שבתי צבי בשנת 1658 לקושטא עם קהל מעריציו. הוא החל במנהגיו המוזרים, בפרט כשחגג את שלושת הרגלים ביום אחד, כאשר ישב בסוכה, חגג בה את ליל הסדר וקרא בתיקון ליל שבועות. בתקופה זו הופיעה אף נטייתו לברך בעת הפרות הלכתיות את הברכה החביבה עליו "ברוך מתיר איסורים", על בסיס מדרש קדום ממנו הסיק, כי בימות המשיח יותרו איסורים הלכתיים. גם את קושטא נאלץ לעזוב תוך זמן קצר, והוא חזר לעיר מולדתו איזמיר. משם המשיך שבתי צבי לירושלים, בה עסק בסיגופים ובלמוד קבלה. למרות שיגיונותיו ומנהגיו המוזרים היה מעמדו נכבד, והוא נבחר לשליח שיצא בשליחות ירושלים, למצרים.

עם פגישתו בנתן העזתי החל רעיון המשיחיות להתגלגל. נתן העזתי שכנע את שבתי צבי כי אכן הוא המשיח המובטח, וגילה באוזניו את נבואותיו. שבתי צבי מצידו ציווה עליו לשנות את שמו מאברהם נתן, לנתן בנימין. שבתי צבי יצא לירושלים להביא את בשורתו, ואילו העזתי הפיץ את ה"בשורה" לכל קהילות ישראל במכתבים, והציג את עצמו כנביא המנבא את משיחיותו של שבתי. רעיונות אלו לא מצאו חן בעיני רבני ירושלים ובראשם רבי יעקב חגיז ורבי יעקב צמח. ובעקבות כך הם פרסמו חרם חמור, ולמרות האהדה הציבורית נאלץ שבתי צבי לעזוב את העיר. הוא החל במסעו לאיזמיר, ועבר בדרכו בצפת, דמשק ובחאלב, בה שהה מספר חודשים, ובה גייס תמיכה עצומה מרבני העיר.

התפרצותו הגיעה לשיאה כאשר יצא את איזמיר לכיוון קושטא ב-30 בדצמבר 1665, לדברי חסידיה על מנת להסיר את כתרו של הסולטאן ולמלוך תחתיו. בהמשך אף קרא לביטול הצומות, ואכן מאמיניו אכלו לשובע בצומות ואף בתשעה באב.

בזמן זה פגש שבתי צבי את נחמיה כהן, ולאחר שפרץ ביניהם ויכוח על עניני משיחות, הלך נחמיה לסולטן והאשים את שבתי צבי במגוון האשמות. הוא גם ביטל את חששותיו של הסולטן מכוחו של שבתי צבי. ההאשמות זכו לאוזן קשבת, ושבתי צבי הובא למשפט בפני מועצת הסולטאן באדריאנופול, בט"ז באלול תכ"ו. שבתי הכחיש כל קשר לתנועה המשיחית סביבו ולשיגעונות המיוחסים לו, אך טענותיו לא התקבלו, והוא התבקש לבחור בין מוות ובין התאסלמות. הוא בחר להתאסלם, ושמו המוסלמי נקרא מוחמד אפנדי. הוא קיבל את התואר "באשא קאפיגי" [שומר החצר], ונקבעה לו קיצבה ממשלתית מכובדת מקופת הסולטאן.

התאסלמותו של שבתי צבי הכתה בתדהמה את העולם היהודי, וגרמה לרוב מאמיניו לזנוח את האמונה בו. ידועים אף מקרים של יהודים שהתנצרו או התאסלמו, בעקבות ההמרה.

הזרם המרכזי [בניגוד למעטים שנתפשו ברשתו] ביקש להשכיח את החרפה. כדי למנוע מקרה נוסף של אדם שיכריז על עצמו כמשיח, הוטלו במזרח אירופה בידי ועד ארבע ארצות הגבלות על לימוד הקבלה, ורק לאלו הבקיאם בתלמוד ובהלכה הותר ללמוד אותה.

באוגוסט 1672 נסע שבתי צבי עם אנשיו לקושטא, שם הוסיף לנהוג בטקסיו. בתחילת ספטמבר נעצר בידי השלטונות בשעה שהתפלל באחד מבתי הכנסת בעיר, והועבר תחת

משמר כבד לאדריאנופול בעוון בגידה בדת המוסלמית. הוא הוחזק במאסר ארבעה חודשים, ובינואר 1673 הוגלה למבצר יולכון באלבניה.

שבתי צבי מת בשעת תפילת נעילה ביום הכיפורים ה'תל"ז [1676], והוא בן 50. אך נביאו נתן העזתי, הפיץ בקרב המאמינים את הרעיון, לפיו שבתי צבי לא מת אלא "נעלם באורות העליונים" כלומר, הפך לחלק מהאלוהות, ובמהרה יתגלה שנית ויגאל את ישראל.

ספיחי השבתאות שרדו במזרח אירופה עד אמצע המאה ה-18, אז הופיעה בפולין התנועה הפרנקיסטית שבראשה עמד יעקב פרנק, אשר גררה את מרבית השבתאים האחרונים. לאחר התנצרות הפרנקיסטים ב-1759 גוועה השבתאות באירופה. גם בבלקן בטורקיה ובאיטליה, מעוזיהם האחרונים של השבתאים, גוועה השבתאות עד אמצע המאה ה-18. **אמנם בטורקיה** קיימת עד היום קבוצה מוסלמית-שבתאית של צאצאי המתאסלמים עם שבתי צבי, שנקראת דונמה.

■ ■ ■ ■ ■

ה' אלפים תק"ו

2026 לשטרות

1750 לספירה[בערך]

רבי חיים בן עטר ה"אור החיים" הקדוש.

רבי יחיאל אלטשולר בעל המצודות על הנ"ך.

רבי יעקב יהושע פולק בעל ה"פני יהושע" על התלמוד.

רבי ישראל בעל שם טוב מייסד החסידות.

הרמח"ל [רבי משה חיים לוצאטו] בעל "מסילת ישרים", דעת תבונות, דרך ה', קל"ח פתחי חכמה ועוד.

רבי אריה ליב גינצבורג בעל ה"שאגת אריה".

רבי יחזקאל לנדא בעל שו"ת "נודע ביהודה".

המקובל רבי שלום שרעבי [י"א שהיה ניצוץ של האר"י הקדוש].

ותלמידי הבעל שם טוב: המגיד ממזריטש, רבי פנחס הלוי הורביץ בעל ה"הפלאה" ורבי יעקב יוסף הכהן מפולנאה בעל ה"תולדות יעקב יוסף ועוד רבים.

ה' אלפים תקנ"ו

2076 לשטרות

1800 לספירה[בערך]

תלמידי המגיד ממזריטש: רבי מנחם מענדל מוויטעבסק בעל "פרי הארץ", רבי אלימלך מליזענסק בעל "נועם אלימלך", רבי שניאור זלמן מלאדי בעל ה"תניא" והשלחן ערוך, החוזה מלובלין, רבי לוי יצחק מברדיצ'וב בעל "קדושת לוי", ורבי ישראל המגיד מקוזניץ בעל "עבודת ישראל".

החיד"א [רבי חיים יוסף דוד אזולאי] חיבר ספרים רבים במגוון נושאים.

רבי רפאל מיוחס מחבר ספר "פרי הארץ" על הרמב"ם שניהן אף כראשון לציון [הרב הראשי] בירושלים.

רבי אריה ליב הכהן בעל "קצות החושן".

רבי אברהם דנציג בעל "חיי אדם".

רבי יעקב מליסא בעל "נתיבות המשפט".

רבי נחמן מברסלב מייסד חסידות ברסלב.

רבי חיים פאלאג'י מאיזמיר.

רבי עקיבא איגר מגדולי מפרשי הש"ס.

רבי ישראל מרוז'ין מייסד חסידות רוזין.

רבי מנחם מענדל מקוצק.

רבי משה סופר בעל ה"חתם סופר".

רבי מנחם מענדל בעל ה"צמח צדק", ורבי חיים מצאנז בעל ה"דברי חיים".

רבי ישראל המגיד מקוזניץ בעל "עבודת ישראל".

ה' אלפים תר"ו 2126 לשטרות 1850 לספירה [בערך]

האדמו"ר רבי אהרון מקרלין בעל "בית אהרון".

האדמו"ר רבי שמואל מליובאוויטש בעל "תורת שמואל".

האדמו"ר רבי יצחק מאיר מגור בעל "חידושי הרי"מ".

רבי שלמה גנצפריד מחבר ה"קיצור שלחן ערוך".

רבי יוסף באבד בעל ה"מנחת חינוך".

רבי מאיר ליבוש "המלבי"ם", שנודע בפירושו על התנ"ך.

רבי ישראל סלנטר מייסד שיטת המוסר.

הנצי"ב [רבי נפתלי צבי ברלין] מוואלוז'ין.

רבי יצחק אלהנן ספקטור מקובנה בעל "באר יצחק.

מהרי"ל [רבי יהושע לייב] דיסקין.

הגרי"ד [רבי יוסף דוב] סולבייצ'יק בעל "בית הלוי".

רבי חיים חזקיה מדיני בעל ה"שדי חמד".

רבי יוסף חיים מבגדד בעל "בן איש חי" וכן רב פעלים, בניהו ובן יהודע על אגדות התלמוד, בן איש חיל ועוד.

רבי שלום מרדכי שבדרון בעל שו"ת מהרש"ם.

רבי אברהם מסוכצ'וב בעל "אבני נזר".

ה' אלפים תרנ"ו 2176 לשטרות 1900 לספירה[בערך]

רבי ישראל מאיר מראדין בעל ה"חפץ חיים" ה"משנה ברורה" "אהבת חסד" ו"ליקוטי חסד" ועוד.

רבי מאיר שמחה מדווינסק בעל ה"אור שמח".

האדמו"ר מגור בעל "שפת אמת".

האדמו"ר ממונקאטש ר' חיים אלעזר שפירא בעל "מנחת אלעזר".

האדמו"ר רבי שלום דובער שניאורסון מליובאוויטש המכונה: "הרמב"ם של תורת החסידות".

רבי חיים הלוי סולבייצ'יק מבריסק בעל "חידושי הגר"ח".

רבי מאיר שפירא מלובלין מייסד "הדף היומי".

רבי יוסף ראזין מרוגאצוב בעל "צפנת פענח".

רבי חיים עוזר גרודז'ינסקי בעל "שו"ת אחיעזר".

רבי יעקב סופר בעל ה"כף החיים" על השו"ע.

ה' אלפים תש"ו 2226 לשטרות 1950 לספירה [בערך]

הראי"ה [רבי אברהם יצחק הכהן] קוק, הרב הראשי לישראל.

רבי יוסף חיים זוננפלד רב החרדים בארץ הקדש.

רבי איסר זלמן מלצר בעל "אבן האזל".

רבי יחזקאל אברמסקי בעל "חזון יחזקאל".

הגאון רבי יוסף זאב סולובייצ'יק מבריסק.

הרב יצחק אייזיק הרצוג הרב הראשי לישראל.

הגאון רבי אברהם חיים נאה בעל "קצות השלחן".

האדמו"ר רבי אהרון מבעלזא.

רבי שלמה יוסף זווין עורך האנציקלופדיה התלמודית.

האדמו"ר רבי יואל טייטלבוים מסאטמר בעל "ויואל משה".

רבי משה פיינשטיין בעל "אגרות משה".

הרב יעקב ישראל קנייבסקי [הסטייפלר].

הרב אברהם ישעיה קרליץ [החזון אי"ש].

הרב יוסף שלום אלישיב נודע כגדול הפוסקים לעדות אשכנז.

הרב עובדיה יוסף נודע כגדול הפוסקים לעדות המזרח.

ובעצם עד ימינו אנו, עדיין ממשיכה תקופת האחרונים עם רבנים בני ימינו.

ויה"ר שגזכה להמשיך רשימה זאת ברבנים שינהיגו את עם ישראל בצורה הראויה לו, ולחתום אותה בקרוב במנהיג הגדול – המשיח [האמיתי].

■ ■ ■ ■

חלק ב'

כור ההיתוך

הצרות והצוררים של עם ישראל בהיסטוריה

אשרי הגבר אשר תייסרנו

י-ה ומתורתך תלמדנו

[תהילים ס"ו]

פתיחה

אמר רב הונא כל שהקב"ה חפץ בו מדכאו בייסורים שנאמר וה' חפץ דכאו החולי.
[ברכות דף ה.].

יש לאלוקים כוונה נסתרת הבאה מחכמה עמוקה בהארכת
גלותינו ונבאר זאת במשל: זרע הנופל באדמה למראית עין
הוא נרקב שם ומתבטל במים ובזבל ולא משאיר שום רושם
מוחשי, והנה ריקבון זה לא די שלא מכלה את הזרע אלא
עוד מחזקו ע"י שסופג את המים והאדמה בקרבו. וכשהזרע
משריש אף שורש קטן דוחה הוא את הקליפה והסובב אותו,
כך היא תורת ישראל שהכל ביום לה עד אשר תגדל תפרח
ותוציא את השורש [שהיה חבוי] ואז יודו כולם יפארו ויוקירו
את השורש אשר בזה
[ע"פ דברי הכוזרי במאמרו הרביעי]

■ ■ ■ ■ ■

עוד בטרם נשתרש גרעין העם היהודי והתהווה לאילן רב שורשים ואיתן, נתבשר אבי
האומה [אברהם אבינו] על הייסורים שעתידים לבוא על בניו - העם הנבחר, וכפי
שהקב"ה מודיע לו בברית בין הבתרים, נכונה גלות ממושכת לעמו תחת עול מצרים
ששתעבדו בהם 400 שנה:

"ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה"

ואכן בנ"י יורדים למצרים, וכעבור זמן מה מפטירת השבטים העם משתעבדים למצרים
למשך 210 שנה [וע"פ החישוב מלידת יצחק, מצטרפים השנים לארבע מאות].

בתום שנות חרפת השיעבוד, יוצאים בני ישראל ממצרים ביד חזקה, באותות ומופתים בדרכם לקבלת התורה. במעמד זה הם הופכים להיות העם הנבחר, לעיני כל העמים, בקולות וברקים.

אך גם שם, לא תם הדם, בעם הקם לרם, ואף שנאה יורדת להומם.

[סיני - ע"ש השנאה שירדה לישראל]

וכפי שנאמר בהגדה של פסח "שבכל דור ודור עומדים עלינו לכלותינו והקב"ה מצילנו מידם".

מתחילת ההיסטוריה, עברו בני ישראל דרך כור היתוך נוקשה בדמות שרשרת צרות במאות וריאציות, הן מהבחינה הגשמית שהתערערה בשצף היסורים אותם סבלו בכל עת שעה וזמן, והן בחלק הרוחני שאיים להטשטש אל מול ניסיונות הכור לחצוב בצור שנשאר איתן עד עצם היום הזה.

לאור חשכת הגלות המתמשכת וסאת היסורים הנגדשת, קמה ונצבת השאלה: על מה ולמה נגזר על העם הנבחר לסבול את כל הסבל הגדול הזה?.

■ ■ ■ ■ ■

בכדי לענות על שאלה זו נצטרך לעיין בשאלה נוספת, שאלה שטרדה את הכל: הרי על פי הידוע הקב"ה מהותו טוב ומדרך הטוב להיטיב, אם כן מדוע ברא את העולם בצורה של מצוות ועבירות, שכר ועונש. הלא ראוי שיעניק מטובו בכל עת ללא קשר למעשינו וללא צורך בהם? [וידועה התשובה שמחמת הבושה "נהמא דכיסופא" שהיה לנו וכו', אך זה איננו מספק, שהרי יכול היה לברוא את העולם ללא רגש זה].

יתכן, שחלק מהתשובה לזה היא, שאכן בראשית העולם הכל היה מוענק בטבע ללא קשר למעשי האדם, כפי שרואים אצל אדם הראשון שהיה בגן עדן מרגע היווצרו, מבלי שקיים מצוות ואסף זכויות.

אך כיון שחטא, גרם לחלק הרע להכנס לעולם ולתוככי האנושות, ורק ע"י המצוות מתגברים אנו על החלק הרע וזכאים לחלק הטוב. חלק הטוב משתנה בהתאם לריבוי הטוב שנאסף והרע המתמעט.

[אומנם בגמרא בסנהדרין [נו:]] וברמב"ם שם מובאות דעות שאדם הראשון אכן הצטווה במצוות עוד לפני שחטא, ואולי מצוות אלו נועדו רק לשמור על מדרגתו הגבוהה ולקדמו למצב גבוה יותר.]

קיימים אף גורמים חיצוניים, שבכוחם למחוק את הרע ואף להוסיף טוב למאגר הזכויות של האדם.

גורמים אלו נקראים "יסורים", ומחולקים לשתי קטגוריות עיקריות: האחת באה לתקן את הרע, והשניה לחזק את הטוב [יסורים של אהבה, כפי שרואים בברכות דף ה.].

כשנגיע לעוה"ב נראה את הייסורים כחוט בלתי נראה, ואת מציאות העוה"ז כחלום. [ואף נברך עליהם "הטוב והמטיב"]

וכמו שאדם המתעורר מחלום רע, נהיה שמח כשרואה שהכל היה רק חלום - כך גם אנו, כשנגיע לעוה"ב ניווכח שהעוה"ז היה חלום, כמו שכתוב: "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים".

יוצא א"כ שהמציאות היא חלום, רק עבה יותר, ולפיכך שהחלום הוא מציאות דקה יותר. וכפי שידוע שכל החומר בעולם הוא אשליה אופטית, שהרי המרחק בין האלקטרונים לפרוטונים גדול יותר [באופן יחסי] מהמרחק בין השמש לכדור הארץ, ורק בגלל המהירות שלהם אנו רואים חפצים פיסיים, ומה שמחיה אותם זה בעצם אנרגיה רוחנית. א"כ בגלל שאנו נמצאים במעין חלום אנו חשים את החומר כמציאות, על אף שלמעשה הוא לא קיים.

דבר זה מוזכר בתלמוד במעשה עם חוני המעגל, שהצטער על הפסוק "היינו כחולמים" והוקשה בעיניו, איך יתכן שכל החיים הינם חלום בלבד, ולכן הראו לו שכביכול ישן 70 שנה, ואח"כ כשהתעורר, חבריו לא הכירו אותו. וזהו מסר לאדם, שיתכן והוא נחשב לישן כל חייו וכשיגיע לעולם הבא לא יכירו אותו.

وهוא מה שמובא בתלמוד "הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע" מי שחי את השבעים שנה בלי לחשוב ולהבין שהוא רק בחלום – נקרא רע.

[מה שצריך לזכור, שאפילו שזה חלום אנו קוראים לזה מציאות, כלומר – היות ואין מציאות אחרת כרגע, נחשב החלום של העולם הזה למציאות מבחינתנו].

וכפי שהבאנו לעיל את משל הזרע באדמה, כך יעברו על עם ישראל מספר תקופות: הראשונה היא העוה"ז שהוא בבחינת השרשת הזרע באדמה שזהו "**הסתר מוחלט**" ומכיון שכך, ישנם קשיים רבים, אך זה יהיה הגורם להתפתחות האילן [שככל שיקבל יותר מים – תורה, כך יצמח יותר].

לאחמ"כ תהיה תקופת ימות המשיח, שהאילן כבר בחוץ, רק טרם הוציא פירות. וכפי שהוזכר בראשונים בתקופה זו תהיה הבחירה נוטה לצד הטוב, עד לתקופת עולם הנצח, שם נזכה לאכול מפרי האילן שאנו גידלנו.

ורעיון זה הודגם בראשית הבריאה שכן בתקופה של טרום חטא עץ הדעת, אדם הראשון אכל מפירות האילן [נהנה מהטוב] בלי שעבד וקיים מצוות, וכך אף נבראו האילנות, בלי זרעים ובלי הסתר פנים אלא בקומתם, ורק אחרי שחטא גרם לצורך של ההסתר פנים.

כמובן שעדיין קשה, למה אלוקים יצר את האפשרות הזאת מלכתחילה, למה הוא שם לאדם הראשון את עץ הדעת?

מה העניין לברוא את תחושת ה"נהמא דכיסופא" – לחם הבושה? לכאורה עדיף שהעולם יהיה נטול תחושה זו, וכולם יקבלו את הטוב ללא עבודה.

צריך להבין שא"א להבין ה כ ל, **ואי ההבנה לא יוצרת העדר**. [מי שלא מבין את אלוקים, לא יכול להגיד שהוא לא קיים].

דבר נוסף, כל אדם ולו גם הטיפש הגדול יכול להבין, שאם הוא נכנס חמש דקות, לראות טלנובלה שמשתרעת על 50 פרקים בני שעה, לא יוכל להבין מה העלילה, ואין לו את הזכות להתלונן שהסרט לוקה בחוסר צדק ותחכום בגלל שאדם מסויים מת בו לפתע, או שאר שאלות טיפשיות... אדם שבאמת רוצה להבין מה הולך שם, צריך לראות את כל הסדרה.

מי שרוצה להבין את הסרט של העולם שאורכו – **6000 שנה**, צריך לחיות 6000 שנה. יהיה זה טפשי מאוד מצד אדם שחי 70 שנה, להתחיל לשאול שאלות על העולם, על הצרות ושאר הדברים שקורים בעולם.

למשל קורח נבלע באדמה, ורבים שואלים מה החטא הגדול שבשלו נענש להבלע באדמה?

אך מי שמעמיק, מגלה שקורח בא לתקן חלק מקין שהכניס את אחיו הבל לאדמה, ועכשיו משה - שמגלם את הבל ומתקן אותו, מכניס את קורח – קין, לאדמה. שמואל שיוצא מקורח מסיים את התיקון שלו, ולכן כתוב שחנה עצרה את הירידה של קורח בגינם.

המצרי שמשה הרג, הגיע אף הוא לתקן חלק מסויים שנשמת קין, וכן יתרו שנקרא גם קיני, הגיע לתקן חלק נוסף בקין [לכן הוא נותן למשה את הבת שלו, בשביל לכפר על הפעם הקודמת, בה קין – יתרו, לקח את התאומה השניה של הבל – משה], וכולם פוגשים את משה שמתקן לכל אורך הדרך את הבל.

וכך על זה הדרך, עניין הגלגולים [לחלק הדעות המסכימות עם רעיון זה] ועוד, מראים שהזמן שאנו חיים בעולם הוא חלק קטן מאוד ממהלך גדול מאוד.

דבר נוסף שחשוב לדעת: עצם אי ההבנה יוצרת הגנה מיוחדת על עם ישראל. כלומר, כשאנו עושים דברים בלי להבין, אז גם הקב"ה עושה דברים שהם ללא הבנה, ונותן לנו שפע, בריאות ועוד... גם אם לא מגיע לנו.

למשל על מצוות שופר נאמר "תקעו בחודש שופר... כי חוק לישראל הוא משפט לאלוהי יעקב", הטעם לתקיעת שופר זה חוק! אין הבנה! אך כתוב שכשעם ישראל תוקעים בשופר, ה' קם מכסא דין ועובר לכסא רחמים כנגד רצונם של המקטרגים, ולשאלתם מדוע, הוא משיב, שבגלל שעם ישראל עושה את החוקים בלי להבין, הוא גם עובר לכסא רחמים בלי הבנה. [אם אתה מקיים כחוק, אז "חוק לישראל" – אתה מקבל משפט כישראל, שמורה על השם החזק שלנו. אך אם אתה רוצה משפט – הגיון אז אתה מקבל "משפט לאלוהי יעקב" – והדין בשם החלש שלנו].

וזהו העומק בחוקים שאלוקים נתן לנו ככלאיים ופרה אדומה, כמו שמובא שם במדרשים שה' נתן חוקים בשביל למנוע קטרוג על ישראל. אנחנו מקיימים בלי הבנה וה' נותן לנו בלי הבנה! לכן לפעמים עדיף להשאיר לא מבינים ולקיים את מצוות הבורא!

■ ■ ■ ■ ■

נוסף על כל זה: מתוך היסורים, הרדיפות, וכל הסבל, מתגדלים עם ישראל ומתעצמים בעיני הגויים, כפי שהתבטאו רבים מהאומות [עיין בפתיחה לספר], על הפלא הגדול שבקיום העם היהודי, אל מול כל הרדיפות שעובר מבלי להעלם בעבר, לעומת עמים עצומים וחזקים ממנו שנשמדו ועברו מן העולם.

דבר זה מהווה אף הוכחה לקיום הא-ל [כפי שטען המרקזיז ז'אן בטיסט]. כמובן שזו לא סיבה לתת לעם היהודי יותר צרות, אפשר לגדל את שמו בדרכים אחרות.

עם ישראל תמיד סבל יותר מכולם, אחת הסיבות היא, מפני שעם ישראל לקח על עצמו [ע"י אברהם אבינו] חלק גדול בתיקון העולם, ולכן הוא נדרש לעבודה קשה יותר. לכן כשאברהם שואל את הקב"ה, איך אדע שבני יהיו העם הנבחר, עונה לו ה', ידוע תדע, כי הם יהיו עבדים במצרים. מה פשר התשובה הזאת? זה ראייה לעם הנבחר? אלא שזה מהות העם הנבחר, עם שנבחר לתקן את קילקול אדם הראשון. והראיה לזה היא, הצרות של העם, שע"י הצרות והרדיפות הוא מתקן את העולם כולו.

הסבר נוסף על הצרות של עם ישראל, ניתן למצוא בדברי הרמב"ם בספרו "מורה נבוכים" [חלק ג' פרק מ"ו]. שם הוא מביא שטעם עניין הקרבנות בא לכפר על חטאי האומות. כלומר, ישראל צריכים לכפר על הגויים, שלולא זה ייענשו. כעין זה מובא אף בספר ישעיה האומר "נחמו נחמו עמי", ומסביר שם רש"י את כפילות הנחמה שבאה בעקבות כפילות העונש. ויתכן להסביר, שהעונש הוכפל בגלל מעשיהם הרעים של האומות. ולכאורה הדבר תמוה, מה לנו ולהם [כפי שמקשה הרמב"ן בפרשת ויקרא], ויתכן שהרמב"ם סובר שבהשגחה הכללית של האומות נשפטים הם ביחס לישראל אם ראויים לשרתם, אך ברגע שישראל יורדים בדרגתם א"א להעניש את האומות על עוונותיהם - כי ביחס לישראל שחטאו, הם עדיין ראויים לשרתם על אף העבירות שבידם, וממילא על ישראל האחריות. ובתוספת ביאור, כשישראל חוטאים הם מקלקלים את הבריאה [כמש"כ על דור המבול שאף הבהמה הושחתה בהשפעתם], וכתוצאה מכך יורדים אף האומות לחטוא. אך הרמב"ן נזעק על דברים אלו, וסובר שאין קשר בין האומות לישראל, והייסורים של ישראל מגיעים אך ורק מתוצאות מעשיהם. [ועיין עוד על נושא הקרבנות, מה שכתבתי בשנת 2449].

חז"ל מגורם החטאים שמביא את הייסורים, יש גורם נוסף לזה והוא "המזל". ר' יהונתן אייבשיץ בספרו "יערות דבש" (א'-רצ"ז) מביא, שישנם שני סוגי יסורים: האחד, לכפרת עוונות, והשני נגרם כתוצאה מהמזל הרע שיש לאדם המתייסר. זה קורה בעת הסתרת פנים של הקב"ה מאותו אדם, מכל מיני סיבות, והוא נשאר תלוי במזלו. לפי דבריו הייסורים שנגרמים לו אינם מכפרים על העוונות, ולא מוסיפים לו מאומה בעוה"ב.

עוד מוסיף הוא להסביר, שבחו"ל הקב"ה מנהיג את עם ישראל דרך המזל שלרוב מהווה גורם ליסורים של עם ישראל, ורק ע"י תפילה וזכויות ניתן לשנות את הדין. משא"כ בארץ, הפעולה קלה וישירה, כי ה' מנהיג אותנו בצורה ישירה.

וחשבתי להסביר את כוונתו ועומק דבריו:

עם ישראל לאורך כל ההיסטוריה סבל מאנטישמיות, כפי שנראה לקמן. הסיבה הנראית לעין מהתבוננות בהיסטוריה היא שבכל פעם שעם ישראל ניסה להתקרב לגויים ולהיות כמוהם, צצה האנטישמיות והרגה בהם רבים.

זה התחיל עוד בבני ישראל במצרים שלאחר פטירת יוסף, כשיצאו מארץ גושן והחלו להתמקם במצרים - לתפוס משרות בשלטון וכו', ומאז התחילו לשנוא אותם ולהעביר אותם. והמשיך דרך היהודים שהלכו למשתה של אחשוורוש התערבבו בעמים וכמעט שנגזר עליהם כיליון, והלאה במשך ההיסטוריה דרך הרדיפות בימי הביניים, תקופת ההשכלה ועד לשואה, כפי שכתבו הוגים רבים - ניסו היהודים להתקרב לאומות ולשכוח מיהדותם, אך בפועל נעשו אויבי המדינה, ולמעשה בגדו בעצמם בכך שהפכו לאויבי היהדות [רוברט וולטש 1933].

כפי שאמר המגיד מקלם, שכנגד השו"ע הרפורמי יעשו השונאים "שולחן ערוך" משלהם, במטרה להרוג את היהודים - דברים שנאמרו עוד כשבעים שנה לפני השואה. וכפי שניבא יחזקאל (כ' לב.): "והעולה על רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגויים... חי אני נאום ה' אלוקים אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם".

ובדברי עזרא הסופר (ט' יד.): "הנשוב להפר מצוותך ולהתחתן בעמי הארצות...הלא תאנף בנו עד כלה".

ולכאורה כל כך למה?

אולי אפשר להסביר, שכידוע לכל אומה, יש שר בשמים שממנו מקבלת האומה את כל השפעותיה, והוא האחראי לשלומה ובטחונה וכו'. כמו שראינו בשרו של עשיו שהגיע להלחם ביעקב, ועוד...

אך היהודים, בניגוד לשאר האומות, נשלטים ע"י הקב"ה בעצמו והוא המשפיע עליהם. לכן בארץ ישראל תמיד יש צורך להתפלל לגשם ולשאר דברים, שבמקומות אחרים נראים חלק מהמציאות. וזה הפירוש: "ארץ אשר תמיד עיני ה' אלוךך בה". [לדוגמא, בארץ מצרים הנילוס היה משקה אותה ולא נצרכו לגשם, וזה בעצם כמו הקללה של הנחש שמאכלו יהיה עפר, כלומר - שאת מאכלו יוכל למצוא בכל מקום, ואף פעם לא יחוש במחסור, כי כביכול ה' לא רוצה אפילו לשמוע אותו מבקש, שיקח וילך].

כל זה כשעושים את רצונו. אך אם נראים כגויים ועושים כמעשיהם, ממילא כביכול ה' לא מזהה את עמו הנבחר, ואומר: אם אתם כמותם, מה הסיבה שתזכו לפריבילגיה עליהם, וממילא מסיר השגחתו. כיוון שכך, עם ישראל נשארים ללא מקור השפעה, כי שר אין להם והקב"ה לא איתם ח"ו.

אז אוטומטית נכנסים להשפעת המזל והוא זה שגורם למציאות, מה שבדרך כלל גורם לצרות ויסורים.

לפי זה נבין את המיוחדות של בנ"י במצרים, שלא שינו שמם, לבושם ולשונם. שכיכול נשארו תחת אותה איצטלה עד שזכו לגאולה. בנוסף, יש איסור מיוחד לעשות "ככל חוקות הגויים", לשרוט למת וכו', כי דברים אלו גורמים להסתרה בהנהגת הקב"ה. כמו כן, יש איסור להתקרב לגוי ע"י נתינת מתנות בחינם, כי זה דבר המקרב. וכן מצווה לקחת ריבית מגוי, וכו'.

זה מה שאנו אומרים בליל הסדר "והיא שעמדה לאבותינו" מגביהים את היין ומצביעים על המצה, להראות את השמירה והזהירות שלנו מיין נסך ופת עכו"ם, שנאסרו כדי שלא נתקרב לגויים. "היא" שעמדה לאבותינו ולנו- כי היא השאירה את החיבור להשפעה מהקב"ה. ולכן הקב"ה אומר: "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש", "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי"- תעשו הבדלה מן הגויים, ואני אקדש אתכם.

"הן עם לבדד ישכון ובגויים לא יתחשב".

-זוהי סיבת הצלחתו של העם היהודי לאורך כל הדורות. וכפי שמוכח היום במקומות בהם ההתבוללות גדולה – השנאה ליהודים גדלה, והקהילה היהודית מצטמצמת. אף הערבים, מבססים חלק מזכותם בארץ, על כך שהיהודים כבר לא שומרים את מצוות הא-ל.

וכמשל הידוע על השמש והרוח, שהתווכחו מי יוכל להסיר את מעילו של האיש שצעד לתומו ברחוב, הרוח התחילה במאמציה אך ככל שגברה הרוח כך הצמיד האיש את המעיל לגופו, כך שלאחר זמן קצר התיאשה ופינתה את מקומה לשמש. זו האחרונה יקדה במלוא עוזה, ורגעים ספורים אחר כך, החל האיש לפשוט את מעילו, הוריד את הסוודר, וכמעט החל לפרום את כפתורי חולצתו. כך עם ישראל מתעטף במלבושים להגן על נשמתו, וכשיש רוחות – צרות, הרי שעם ישראל מהדק את המגן ומתבצר עוד יותר, אך כשמגיעה השמש- האמנציפציה, כביכול אהבת הגוים לישראל, אז הסכנה גדלה והיהודי עלול להסיר את המגן.

המדרש באיכה מספר על פילוסוף מחכמי אתונה, שיצא לבדוק את חכמת ילדי ירושלים שהתפרסמו בכל העולם בתקופת בית המקדש השני. כשפגש הפילוסוף את אחד הילדים פנה אליו ושאלו: ראה, יש בידי שתי גבינות, האחת נחלבה מעז שחורה, והשנייה נחלבה מעז לבנה, התוכל להבחין בהבדל?

הילד, במקום לענות, רץ לביתו חזר עם שתי ביצים ואמר לאתונאי: שמעני אדוני, יש בידי שתי ביצים, אחת הטילה תרנגולת שחורה, ואחת הטילה תרנגולת לבנה, האם תוכל להבחין ביניהם? סיים הילד בפני הפילוסוף חפו.

כמובן שהויכוח לא היה על נושא המחירים של החלב וביצים, ומי מביא מוצר יקר יותר! אלא טענת הפילוסוף היתה, אתם היהודים קוראים לעצמכם "העם הנבחר" – הגזע הלבן, קיבלתם את התורה ואתם מחזיקים את העולם וכו', הנה יש בידי שתי גבינות שנראות שוות, ומקורם השונה לא משנה במצבן הנוכחי. כך אתם, העם היהודי, אולי במקור הייתם העם הנבחר, אבל מאז עברו מים רבים בים סוף, וחלו שינויים, עובדה שהיום יש יהודים שנראים כגויים ואין הבדל כלל.

אך הילד ענה: המטפורה שצריכה לשחק פה, היא, הביצים ולא הגבינות. על אף שאין אפשרות לדעת איזו ביצה הטילה תרנגולת שחורה ואיזו לבנה, כשהתרנגולת תדגור על הביצים ותחמם אותם, יצאו אפרוחים. ואז לפי הצבע של האפרוח נראה מאיפה הגיע כל אחד, מהשחור או מהלבן. נכון שכרגע חלקם נראים כגויים, אך כשנחמם קצת את הניצוץ היהודי, תראה מה יצא ואז תבין את המיוחדות של העם היהודי.

בתלמוד מופיע אותו סיפור רק הפוך, שם רבי יהושע בן חנניא התווכח עם חכמי אתונה, רק הם הביאו לו ביצים והוא החזיר בגבינות.

שם מסבירים הפרשנים, שביצה, מזמן הווצרותה עד בקיעת האפרוח, יש 21 יום. חכמי אתונה טענו לריב"ח, לכם היהודים יש שתי תקופות של 21 יום: האחת, מראש השנה עד הושענא רבה, וכביכול ימים אלו הם ימים "לבנים", ימי סליחה וכפרה, ימי רצון. אבל מצד שני יש לכם את ה – 21 יום השחורים מ"ז בתמוז עד תשעה באב, וזה מראה שהזמנים הלבנים שלכם לא הועילו כלום ונשארו הזמנים השחורים.

אך רבי יהושע לא נבהל, ומראה להם שתי גבינות עיזים עם מקור שונה [לבן ושחור] בו הוא מנסה לרמז להם על שני השעירים, שאת האחד מקריבים בבית המקדש [הלבן] ואילו השני, השחור מושלך לעזאזל. אך כפי שאנחנו יודעים שהשני המושלך לעזאזל, מהווה חלק אינטגרלי מתהליך הכפרה של יום כיפור. אותו דבר מסביר ריב"ח, ימי בין המצרים נראים כימים שחורים, אך הם חלק בלתי נפרד מהכפרה של עם ישראל.

אנו רק צריכים לשמור על התדמית שלנו, שנראה כמו חלק מהעם הנבחר ולא רק בזמנים הלבנים והיפים שאז זה לא קשה, אלא דווקא בזמנים השחורים של העם היהודי, אז צריכים לחמם את הניצוץ היהודי עד שלבסוף יצא ה"אפרוח הלבן", שיגיע וישיג את מטרתו.

יש לציין כפי שכתבתי בפרק "התאוריה של הכל" שאין בגויים פסול כלשהוא, ואדרבה, הם גם חלק מהתכנית האלוהית ומהווים חלק בתיקון העולם. הם חשובים מאוד, אך זה לא סותר את העובדה שעם ישראל צריך לשמור על הפרדה. הגויים נמשלו למים, "מים רבים אדירים". והעם היהודי נמשל לעפר "והיה זרעך כעפר הארץ". המים כשלעצמם הם טובים ונצרכים, העפר גם הוא חיוני. אך אם מערבבים אותם ביחד, נוצר בוך. בכל סימפוזיה יש כלי נגינה רבים וע"י ההרמוניה ביניהם יוצאת מנגינה מיוחדת, אך אם לא ישמרו על הסדר זה ישמע כמחול שדים. בשביל לשמוע את המנגינה המושלמת צריכים אנו לשמור על הסדר!

ויהי רצון שכתוצאה מכל האמור, נזכה לראות את הגאולה וה' יאמר לצרותנו די, וכל מה שנראה לקמן, ישאר כאמצעי להגדלת זכויותנו בעתיד הנקי מכל זה.

■ ■ ■ ■ ■

ליצירה 3760

1 לספירה

טיבריוס נציב רומא מגרש את היהודים מתחום שיפוטו.

ליצירה 3798

38 לספירה

פרעות ביהודי אלכסנדריה ע"י המון משולהב לאחמ"כ נסגרים היהודים במתחם צפוף - לימים גטו. (יצויין שזהו הגטו הראשון בהסטוריה).

ליצירה 3970

210 לספירה

האחים חסינאי וחנילאי אוספים סביבם אנשים מרי נפש ומטילים חיתתם על היושבים בארץ, עד שבאים הסורים ומגרשים אותם.

ליצירה 4085

325 לספירה

לאחר כינוס ועידת ניקיאה נקבע ע"י ראשי הכנסייה כי על היהודים להמשיך לסבול למען הנוצרים.

ליצירה 4219 – 4246

459 – 486 לספירה

המלך פירוז הרשע מצווה להעביר את ילדי איספהן, הנותרים מהטבח שטבח בהם, לאמגושם- שם יתחנכו על ברכי הדת הפרסית. הונא, בנו של ראש הגולה דאז, קורא נגדו תיגר ומנסה להילחם בו. אך כעבור שבע שנות מאבק מר, נתפס ונהרג.

ליצירה 4394

634 לספירה

הערבים ממציאים לראשונה את אות הקלון, ומחייבים את היהודים, הנוצרים והפרסים לענוד אותו, עם הזמן היווה הדבר כמודל לחיקוי לשאר העמים.

ליצירה 4398

לספירה 638

נופלת החלטה בטולדו, לפיה רק קתולים מורשים להתגורר בספרד.

ליצירה 4772

לספירה 1012

יהודי מגנצא מגורשים.

ליצירה 4826

לספירה 1066

טבח ביהודי גרנדה, בתקופה זו מתחילה התיישבות המונית באנגליה.

ליצירה 4851

לספירה 1091

עלילת הדם הראשונה בהיסטוריה מתרחשת בצרפת, נהרגים שישה יהודים בעוון שימוש בדם הנוצרים לשם לישת מצה [מה שמופקע לחלוטין]. חלקם של העלילות הסתיימו בטוב.

כדוגמת העלילות באירופה בתקופת המהר"ל מפראג, שיש שטוענים שאף יצר גולם-סוג של אדם שטיפל וחשף את השקרים בעלילות הדם. מאוחר יותר, בחאלב ובדמשק שבסוריה ניצלו היהודים מעלילות דם ע"י עזרתם של יהודים מבחוץ.

אך חלקם, כפי שנפרט להלן, הסתיימו ברצח יהודים, ועילה לפוגרומים וכו'. לאחר תקופה ארוכה, בשנת 1264 מפרסם הנסיך בולסלב מקאליש את הפריבילגיום (כתב זכויות), שבו פורטו ב-37 סעיפים זכויותיהם של היהודים. אך רק כשבעים שנה לאחר מכן מאשר אותו מלך פולין כשהדגש על סעיף 32, שבו נכתב שאין להאשים את היהודים על שימוש בדם, מאחר וזה אסור ע"פ דתם.

ליצירה 4856

לספירה 1096

בשנה זו, מתחיל מסע הצלב הראשון, אז נוצרים רבים מוסתים לכבוש את ירושלים, ולמסעם שהחל בצרפת, מתלווה אש יוקדת של שנאה ל"כופרים". אלפי יהודים נהרגים על קידוש ה', לאחר שמסרבים להתנצר.

כשלוש שנים לאחר תחילת המסע, מצליחים הנוצרים לכבוש את א"י תוך 40 יום, אך בשנת 1138 הארץ נכבשת שוב, ע"י מוסלמים (וזנגי מנהיגם, שמאחד את הנסיכויות בעירק ובסוריה).

אך כיבוש זה לא מחזיק מעמד זמן רב ובשנת 1145 מתחיל מסע הצלב השני, שמטרתו כמטרת הראשון, והוא מתעורר כתוצאה מקריאתו של ברנר מקרלבו. לאחמ"כ מתרחש מהפך נוסף בשלטון ובשנת 1189 יוצאים הנוצרים למסע הצלב השלישי (שאורך כשלוש שנים) כתוצאה מהכרזתו של גרגוריוס השמיני. מספר שנים לאחמ"כ, החל גם מסע רביעי, אך הוא נקטע בתחילתו. כמו"כ היו עוד מספר מסעי צלב עד למאה ה-16, אך ברובם לא כוונו לארץ ישראל.

4904 ליצירה

1144 לספירה

בנרוביץ שבאנגליה מופצת עלילת דם נוספת, ופרעות איומות פורצות בשל כך.

4931 ליצירה

1171 לספירה

עלילת דם בבלואה (בלוש) שבצרפת. בעקבות העלילה מועלים 38 יהודים על המוקד, וקהילת בלואה נחרבת.

4933 ליצירה

1173 לספירה

בנימין מטודלה ["היהודי הנודד"] מבקר בסלוניקי ומוצא שם קהילה המונה כחמש מאות איש בשלטון הביזנטיים, אך בשנת 1545 פורצת שם מגיפה שממיתה המונים וכשבע שנים לאחמ"כ אף משתלטים עליהם שודדים).

4949 ליצירה

1189 לספירה

פרעות איומות ביהודי אנגליה הנקראות פרעות תתק"ן תתקנ"א.

4954 ליצירה

1195 לספירה

פרעות ביהודי שפירא ובופראד.

1212 לספירה 4971 ליצירה

פרעות ביהודי טולדו.

1215 לספירה 4974 ליצירה

ועידת הלטרן ה-3 מתכנסת ומטילה גזירות קשות על יהודי איטליה בפרט ואירופה כולה, ואף מחייבת אותם לשאת אות קלון.

1227 לספירה 4986 ליצירה

עלילת דם בברסלוי.

1235 לספירה 4994 ליצירה

עלילת דם בפלודה שבגרמניה, בגינה פורצות פרעות ביהודי המקום.

1236 לספירה 4995 ליצירה

בעקבות עלילות זדוניות נטבחות הקהילות פואט, אנג'ו, ואנגלס. כשלושת אלפים חמש מאות יהודים נהרגים, ורבים אף ממירים את דתם.

1240 לספירה 4999 ליצירה

גירוש יהודי אוסטריה, וכפייה לנצרות.

1246 לספירה 5005 ליצירה

עלילת "הלחם הקדוש" בבעליץ.

1250 לספירה 5009 ליצירה

האלמוחדין כובשים את קורדובה והורגים שם מאות יהודים.

ליצירה 5014

לספירה 1255

עלילת דם בלינקולן, בגינה נהרגים כשמונה עשר יהודים.

ליצירה 5023

לספירה 1264

בעקבות אסיפה בווינה נגזר על היהודים לחבוש מצנפת בעלת קרניים, ועל הנשים נגזר ללכת עם שני סרטים כחולים על צעיפם.

ליצירה 5026

לספירה 1267

בעקבות עלילת דם בבאדן נרצחים עשרות יהודים.

ליצירה 5029

לספירה 1270

יהודי אנגליה מואשמים בזיוף מטבעות, רבים נתלים בעוון זה ועוד אחרים מושלכים לכלא.

ליצירה 5038

לספירה 1279

יהודי קסטיליה שבספרד נכלאים ורכושם נבזז.

ליצירה 5042

לספירה 1283

עלילת דם במגנצא ובבכרך.

ליצירה 5044

לספירה 1285

לאחר הרעות הממושכות והטפות מצד הכמרים ולבסוף אף עלילת דם נחרבת קהילת מינכן.
שנה לאחמ"כ מופצת עלילת דם בבופרד.

ליצירה 5048

לספירה 1288

13 יהודים נשרפים בטרויש (טרואה) עקב עלילה זדונית.
בשנה זו נכלאים יהודי אנגליה, ונפדים תמורת כופר רב.

ליצירה 5050

לספירה 1290

בפאריס נהרגים זוג יהודים בעוון עלילת דקירת "הלחם הקדוש" של הנוצרים שם.
בשנה זו (ויש הכותבים בשנת 1292) מגרש המלך אדוארד הראשון את כל יהודי
אנגליה בסה"כ כ-60 אלף יהודים, שמורשים לחזור רק ב - 1680, אז קבלו גם שוויון
זכויות.
שנה לאחמ"כ נפטר המהר"ם מרוטנבורג בבית הכלא שבגרמניה, לאחר שסירב
להשתחרר ע"י כופר גבוה, ע"מ למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד.

ליצירה 5051

לספירה 1291

פרעות ורציחות של אלפי יהודים בפרס ועיראק.

ליצירה 5052

לספירה 1292

יהודים רבים ממירים את דתם באיטליה ולאחמ"כ אף מבוצע גירוש ביהודים.

ליצירה 5058

לספירה 1298

בגרמניה מופצת עלילת "הלחם הקדוש", כמאה ארבעים ושמונה קהילות נחרבות,
ולמעלה ממאה אלף יהודים נהרגים.

ליצירה 5059

לספירה 1299

נהרגים יהודי העיר היילברון על קידוש ה'.

ליצירה 5066

לספירה 1306

גירוש יהודי צרפת (וספרד) ע"י פיליפ הרביעי, למשך 9 שנים- עד לשנת 1315, אח"כ חוזרים, נשאים לכמה שנים ושוב מגורשים.

ליצירה 5088

לספירה 1328

פרעות איומות בעיירה נבארה.

ליצירה 5108

לספירה 1348

בשנה זו פורצת המגיפה השחורה באירופה, שהפילה כעשרים וחמש מליון נפשות. כשהמגיפה מתפשטת לאיטליה מתגלגלת האשמה על היהודים כגורם למגיפה בטענה שהרעילו את הבארות. מקץ זמן קצר נתפס בסאווי שבאיטליה יהודי בשם אגימט ש"הודה" באשמה לאחר סדרת עינויים קשה. למרות התנגדות מצד האפיפיור קלמנט השישי, פורצות הפרעות ואלפי יהודים מוצאים את מותם בתקופה זו. סה"כ נחרבו שלוש מאות קהילות, ורק שנתיים לאחר מכן, ב-1350, הופרכה העלילה והזעם שכך.

ליצירה 5120

לספירה 1360

גירוש יהודי הונגריה.

ליצירה 5151

לספירה 1391

גזירת קנ"א בספרד.

ליצירה 5154

לספירה 1394

עלילת דם בפוזנא.

1398 לספירה

5158 ליצירה

טבח ביהודי פראג שבצ'כיה, בשנים אלו נערכות גם פרעות ביהדות ספרד, וכן המרות דת במקרים מסויימים.

1407 לספירה

5167 ליצירה

עלילת דם בקראקא.

1420 לספירה

5180 ליצירה

גירוש יהודים מהעיר ליון שבצרפת, כשנה לאחר מכן מגורשים יהודים מאוסטריה בעקבות עלילת זדון, וכמאתיים מתוכם נשרפים, ורק לאחר מאתיים שנה הם מורשים לחזור.

בשנת 1669 הם מגורשים שוב, בהשפעת אשתו הספרדיה של ליאופולד הראשון [מלך אוסטריה], מלבד האמידים שבהם שהורשו להשאר במשך שנה נוספת, ולאחמ"כ גורשו שוב כ- 4,000 יהודים. לאח"מכ הורשו חלקם לחזור, ביניהם ר' שמואל אופנהיימר שהיה מקורב לשלטון ועזר לרוב היהודים לחזור ולהשתכן בווינה, אך עדיין סבלו מרדיפות המלכה מריה תרזה, עד לשנת 1780 בה עולה בנה יוזף לשלטון ומיטיב עמם את היחס והישוב היהודי פורח עד לכמות של למעלה מ- 2,250,000 איש באוסטרו הונגרייה המאוחדת, אך מלחמת העולם הראשונה קצרה בהם ולאחר המלחמה השניה נותרו באיזור רק כ-8,000 נפשות.

1435 לספירה

5195 ליצירה

טבח אכזרי ביהודי מאיורקה. כשנה לאחמ"כ מגורשים היהודים מאוגסבורג.

1453 לספירה

5213 ליצירה

גירוש יהודי ברסלאו.

5235 ליצירה

1475 לספירה

עלילת דם בטרנט שבאנגליה, בגינה פורצים פרעות ולאחמ"כ מגורשים יהודים ממגנצא.

5240 ליצירה

1480 לספירה

האינקוויזיציה הארורה מוקמת בספרד לאחר שמוקמת כמאה שנים קודם לכן ופעולתה העיקרית לגלות כופרים (אינקוויזיציה = חקירה).

במהלך 354 השנים ששלטה שם, מובאים לפניה כ-400 אלף נאשמים, וכ-300 אלף נשרפים, ברובם יהודים.

האינקוויזיציה בספרד הונהגה בצו המלך פרידננד ואישתו איזבלה. תומס דה טורקמודה ימ"ש ממונה כראש האירגון, ומנהיג את האוטו-דה-פה = מעשה האמונה, בו נשרף הכופר לעיני כל.

הטקס נערך לראשונה בשנת 1481 ועד לאחרון ב-1765.

בשנת 1492 הוצא צו גירוש כולל לכל יהודי ספרד שמאנו להתנצר.

אך היו רבים שהתנצרו למראית עין בלבד, ונקראו אנוסים.

האינקוויזיציה הוקמה גם בפורטוגל, מקסיקו, פרו וקולומביה.

5243 ליצירה

1483 לספירה

גירוש מוורשא.

5252 ליצירה

1492 לספירה

גירוש מסיציליה שבאטליה, מקסטיליה ומאראגון.

בשנה זו יוצא כריסטופר קולומבוס [יש שטוענים שהיה יהודי וכמובן יש חולקים] למסע בעולם וללא ידיעתו מגלה את יבשת אמריקה הצפונית, וטועה לחשוב שמצא קיצור דרך להודו, ולכן בתחילה נקראת "איי הודו" רק בשנת 1501 מבין אמריגו וספוצ'י שזו יבשת חדשה ולא דרך נוספת למזרח הודו כפי שחשבו.

1495 לספירה 5255 ליצירה

גירוש יהודי ליטא, עד לשנת 1503.

1496 לספירה 5256 ליצירה

גירוש מפורטוגל לממאנים להתנצר, המונים ממירים את דתם למראית עין, במטרה להתחמק מצו הגירוש.

1499 לספירה 5259 ליצירה

גירוש מנירנברג שבגרמניה.

1506 לספירה 5266 ליצירה

טבח באנוסי ליסבון בירת פורטוגל (שם מוקמת האינקוויזיציה ב 1531). בגרמניה הופצה הדיבה, לפיה היהודים שלחו יד ב"לחם הקדוש", בעקבות כך נשרפים חיים 38 יהודים, ועל הנותרים נגזרה גזירת גירוש.

1516 לספירה 5276 ליצירה

מוקם הגטו הראשון בוונציה.

1541 לספירה 5301 ליצירה

גירוש יהודי נפולי.

1544 לספירה 5304 ליצירה

מרטין לותר מפרסם כתב שטנה נגד היהודים.

ליצירה 5305

לספירה 1545

גירוש מבוואריה שבגרמניה, ומז'נבה.

ליצירה 5313

לספירה 1553

שריפת התלמוד באיטליה, והטלת צנזורה על הספרים העבריים.

ליצירה 5327

לספירה 1567

גירוש מרפובליקת גנואה שבאיטליה, ומאוחר יותר גם ממקומות נוספים באיטליה.

ליצירה 5408 – 9

לספירה 1648 – 49

הקוזאקים, שהיו בעיקר איכרים וכפריים קשיי יום בהנהגת בוגדן חמילניצקי, מורדים בשלטון הפולני שבאוקראינה, והורגים בדרכם כ-100,000 יהודים, משלוש מאות קהילות שמסרבות להתנצר. בתקופה זו, כותב רבי יצחק אבוהב, גירשו את היהודים ממצרים וירד להם מן מהשמים כמו ביציאת מצרים.

ליצירה 5410

לספירה 1650

הגבלות על יהודי תוניסיה וצמצום שטחי המגורים לרבעים מסויימים בלבד.

ליצירה 5415

לספירה 1655

מעשי טבח ביהודים באירופה בעקבות מלחמת פולין מול שוודיה ורוסיה.

ליצירה 5430

לספירה 1670

גירוש מווינה ועלילת דם במץ שבצרפת.

1712 לספירה 5472 ליצירה

עלילת דם בפולין שלאחריה מגורשים היהודים.

1715 לספירה 5475 ליצירה

האפיפיור פיוס מחדש את ההגבלות נגד היהודים.

1745 לספירה 5505 ליצירה

גירוש מפראג.

1768 לספירה 5528 ליצירה

טבח ביהודי אומן.

92 – 1790 לספירה 5550 – 5552 ליצירה

הרג והרס בקהילות יהדות מרוקו.

1791 לספירה 5551 ליצירה

מוקמים 25 מחוזות ברוסיה בשביל מגורי היהודים שמוגבלים לגור במקומות אחרים ברחבי רוסיה.

1805 לספירה 5565 ליצירה

טבח ביהודי אלג'יריה.

1819 לספירה 5579 ליצירה

פרעות נגד יהודי גרמניה, שלאחמ"כ מתפשטות אף לדנמרק, פולין, לטביה ובוהמיה. לימים נקראו פרעות אלה: פרעות העפ- העפ, ע"ש קריאת הגנאי ליהודים.

ליצירה 5587

לספירה 1827

מונהגת חובת שירות צבאי ליהודים ברוסיה, ונלקחים אף צעירים מתחת לגיל 18, להכנה לקראת הצבא.
גזירה זו מכונה בשם "גזירת הקנטוניסטים".
מס' שנים לאחמ"כ מפרסם הצאר ניקולאי הראשון חוקה נגד היהודים.

ליצירה 5600

לספירה 1840

עלילת דם בדמשק.

ליצירה 5613

לספירה 1853

עלילות דם נוספות ברחבי רוסיה.

ליצירה 5638

לספירה 1878

אדלוף שטקר, גרמני אנטישמי מייסד את מפלגת הפועלים החברתית שבעצם מתחילה את התנועה האנטישמית בגרמניה.
שנה לאחמ"כ נטבע המונח "אנטישמיות" ע"י וילהלם מר.

ליצירה 5641- 5644

לספירה 84 – 1881

פוגרומים ביהדות רוסיה, כשבסופם מגורשים מגרמניה כ-10,000 יהודים שנמלטו מהפוגרומים לגרמניה.
בשנים אלו אף מתכנס הכינוס האנטי- יהודי הראשון בגרמניה.
בנוסף, מנסח הצאר אלכסנדר השלישי את "חוקי מאי", שמטרתם להפלות את היהודים לרעה.

ליצירה 5651

לספירה 1891

גירוש ממוסקבה שברוסיה, ועלילת דם בגרמניה.

1894 לספירה 5654 ליצירה

משפטו של אלפרד דרייפוס בפריז, קצין יהודי בצבא צרפת שנחשד בבגידה הושפל לעיני כל ונשלח למאסר, עד שלבסוף הוכחה חפותו.

1899 לספירה 5659 ליצירה

עלילת דם בבוהמיה.

1903 לספירה 5663 ליצירה

פוגרום בקישינב שברוסיה בעקבות עלילת דם. שנתיים לאחמ"כ מתרחשות פרעות ברחבי אוקראינה, במהלכם נהרגים מאות יהודים.

1906 לספירה 5666 ליצירה

פרעות נוספות ברוסיה.

1909 לספירה 5669 ליצירה

חרם פולני נגד היהודים.

1911 לספירה 5671 ליצירה

משפט עלילת דם בקייב.

1912 לספירה 5672 ליצירה

פוגרומים בעיר פאס שבמרוקו.

5674 ליצירה

1914 לספירה

מלחמת העולם הראשונה.

בשנה זו, פורצת מלחמת העולם הראשונה, בעקבות דרישה לעצמאות וחופש בארצות הבלקן, התפשטות המהפכה התעשייתית שמביאה שינוי מחשבתי והתחזקות תעשיית הנשק ברחבי אירופה. העילה למלחמה היתה, רצח יורש העצר האוסטרו-הונגרי ע"י מתנקש סרבי. לאחר שפוקע האולטימטום שמציבים ההונגרים לרוסים פורצת מלחמה. גרמניה, אוסטריה ואיטליה נלחמות מול צרפת, בריטניה ורוסיה שמאוחר יותר פורשת בשל המהפכה הקומוניסטית וחותרת הסכם שלום עם גרמניה. ארה"ב הצטרפה למלחמה במועד מאוחר עקב פגיעה באוניותיה, וכתוצאה מכך גרמניה שכמעט ניצחה, מפסידה מול ארה"ב, עד שבסוף המלחמה (1918) היא חותרת על הסכם כניעה למדינות הברית. במלחמה זו, נעשה לראשונה שימוש בתחמושת חדשה: רובים אוטומטיים, טנקים, מטוסים ועוד... במלחמה השתתפו אף יהודים רבים, שלחמו משני צידי המתרס [כל א' לפי מקום מגוריו], דבר שהוביל להרג הדדי. כיום מעריכים שבמלחמה זו השתתפו כרבע עד חצי מליון יהודים וכעשירית מהם מתו. אעפ"כ הואשמו היהודים בבגידות, ואף בגרימת המלחמה, ולפי ההערכות נהרגו כ-100,000 יהודים רק בפרעות שפרצו לאחר המלחמה.

5679 ליצירה

1919 לספירה

פרעות ביהודי הונגריה, נהרגים כ-3,000 יהודים.

השוואה- מלחמת העולם השנייה

1925-27

אדלוף היטלר מפרסם את ספרו "מיין קאמפף" (-מלחמתי), בו הוא פורש את משנתו על היהודים ונחותי הדרגה, שמאיטים את העולם ועליהם למות.

1933 לספירה:

הנאצים עולים לשלטון בגרמניה ומתחילים לחוקק חוקים נגד היהודים, ובשיא התהליך מחוקקים את חוקי נירנברג ששללו את האזרחות מהיהודים. בעקבות כך מהגרים מגרמניה כ-40,000 יהודים. בשנה זו בחודש מרץ פורצות פרעות רבות ביהודי גרמניה.

1938 לספירה:

גרמניה כובשת את אוסטריה ומחילה את חוקיה האנטישמיים גם שם. בשנה זו מתרחש "ליל הבדולח" (ע"ש הזכויות הרבות שנופצו באותו לילה). כשבליילה אחד מנפצים ובוזזים חנויות של יהודים שורפים מאות בתי כנסת, מכים יהודים, שודדים ואף רוצחים עשרות ושולחים כשלושים אלף יהודים למחנות ריכוז.

1939 לספירה:

גרמניה פולשת לפולין ותוך כחודש נחלקת פולין בין גרמניה לבריה"מ, כך שכשני מליון יהודים, נוספים לידיה של גרמניה. כשנה לאחר מכן פולשים הגרמנים לדנמרק, נורבגיה ואח"כ אף להולנד, בלגיה ולוקסמבורג ובהמשך גם לצרפת. שנה לאחר מכן כובשים את יוגוסלביה ויוון. הגרמנים מקימים גטאות במטרה לרכז את היהודים כדי להעביד אותם בעבודת פרך, לנצל את כוחם ואת הנותרים להרוג. לאחר מכן פולשים הגרמנים לבריה"מ ורוצחים שם מיליוני אנשים, בהם יהודים רבים. לאחר מכן הוגים הגרמנים את רעיון "הפתרון הסופי" במטרה להשמיד במהירות יהודים רבים [וכן צוענים וכו'], תוך כדי שימוש במחנות השמדה המוניים. בתחילה מקימים הגרמנים שלושה מחנות השמדה גדולים: טרבלינקה, סוביבור ובלז'ץ'. לאחר מכן מפעילים אף את "מאידנק" כמחנה השמדה, ובסוף שנת 1942 מקימים את "אשוויץ" בו לפי ההערכות נהרגו למעלה ממיליון וחצי איש, רובם יהודים.

שנה לאחמ"כ מתחילים הגרמנים לחוש בהפסד ולספוג אבידות, ובעקבות כך הם מאיצים את קצב ההשמדה תוך כדי צעדות מוות שבמהלכן נהרגו מאות אלפי יהודים, ורעיונות שטניים נוספים.

בסה"כ נהרגו בשואה, לפחות כשש מיליון יהודים וכחמישה מיליון צוענים, מפגרים, חולי נפש ועוד.

מספר כה גבוה של נספים, נבע מחוסר האמון של מדינות העולם בטבח שהתחולל בגרמניה ובעקבות כך המנעות מתקיפה מאסיבית. ולקח זמן רב עד שכוחות הברית הביסו את גרמניה בצורה טוטאלית ב-1945.

יצוין, שגם בזמן המלחמה היו גויים רבים שסייעו ליהודים, חסידי אומות העולם שהבריחו יהודים תוך כדי סיכון עצמי.

בשנים שלאחר המלחמה (1945-49) נשפטו כחמשת אלפים פושעים נאציים, רבים מתוכם הוצאו להורג ואחרים נידונו לעונשי מאסר ממושכים, בעוון פשעים נגד האנושות.

בשנת 1961 הועמד אדולף אייכמן [שהיה אחראי על ה"פתרון הסופי"] למשפט בישראל, ונידון למוות.

שאלת השואה מעלה עד היום הזה לרבים ספקות באמונה, איך יתכן שאלוקים איפשר לטבח כה נוראי להתרחש? על אף הטיועונים בדבר ההתבוללות ועבירות נוספות שגרמו לזה.

אין שום הסבר היכול להניח את הדעת, מגודל הטרגדיה והצורה בה נהרגו כששה מיליון יהודים.

יום השואה:

ללא ספק, זה היום הכי קשה בשנה.

ללא ספק, זהו הנושא הטעון ביותר שיש.

וללא ספק זהו היום, שכל הספקות על האלוקים עולים וגועשים.

איפה היה אלוקים בשואה?

לפני הכל, השאלה היא, איפה נמצא האלוקים מתי שיש לי כאבי ראש, איפה הוא מתי שאני צריך לשלם לרופא שיניים שמתעלל בי, אחרי שהשיניים התעללו בי. איפה הוא

נמצא כשחיילים מתים במלחמה, איפה הוא נמצא כשאנשים סובלים, איפה הוא היה במצרים, איפה הוא היה באינקוויזיציה ואיפה הוא היה בפרעות ת"ח ות"ט. וסתם ככה, לאן הוא פתאום נעלם לנו... איפה, איפה ואיפה.

אחרי הכל, כשאני ארויח בלוטו אני אצחק בגרון נחר, יש אלוקים! כשאני אקבל במתנה מכונית חדשה אני אצפור במחווה לאלוקים. כשביתר ירושלים יכניסו גול, כולם יצחקו, יש אלוקים. אם אתאיסט יהיה במטוס והוא יפול, אך ברגע אחרון משומקום הוא ינצל בדרך ניסית, הוא יצווה ככרוכיא, יש אלוקים!

אז יש, או אין?

אולי אנחנו מאמינים בדת של זרתוסטרא שיש אלוקים של אור ויש אלוקים של חושך. יש את האלוקים הטוב ויש את הרע. אנחנו מעדיפים את הגירסא המקוצרת: אלוהי האור וכל הדברים הטובים וזהו.

פעם קראתי בעיתון מקומי, ראיון עם האישה הזקנה ביותר. היא הייתה בגיל 117. שאלו אותה איך הגעת לגיל הזה, מה הסוד? היא ענתה להם, כנראה שאלוקים שכח ממני. אתם קולטים. אלוקים רק לוקח חיים, אלוקים רק עושה רע. מי נתן לך את החיים עד עכשיו? זה לא אותו אלוקים ששכח ממך? לזקנה פתרונים.

התרגלנו לדמיין את אלוקים כאבא טוב ורחום. ומכאן, בכל דבר רע שקורה אנחנו מתפלאים איפה אלוקים. זה לא מסתדר עם הפיגורה שייצרנו לעצמנו.

היה אדם שאיים על ילדיו השובבים, השכם והערב, אם לא תטיבו את מעשיכם, יבוא האריה ויטרוף אתכם.

הם פחדו, אבל לא לזמן רב, אחרי שנה של איומים, יום אחד כשהאבא פצח בשירת האיומים, ענו לו הילדים, תביא אותו. נראה אותך. האבא יצא מהבית, לבש מסיכה של אריה, נכנס לבית והחל לשאוג לכל עבר. הילדים התעופפו בכל רחבי הבית כי נפל פחד האריה עליהם. הצעקות הרקיעו שחקים וכמעט שפרחה נשמתם מהם.

האבא החליט שזהו, ויצא. לאחר דקה כשנכנס. התנפלו עליו הילדים, וסחו לו את כל הקורות אותם ואת פרשת האריה וכו'. מבין פרצי הבכי. שאלו אותו הילדים, א ב א. איפה אתה היית כשהאריה הגיע???

איפה היה אלוקים ? בשואה !

הוא עשה אותה!!!

למה? אנחנו לא תמיד מבינים!

(אגב, ואיפה היה האדם, בשואה? אנחנו לא מבינים את האדם. ורוצים להבין את אלוקים...)

מדוע אם אצטט את נילס בוהר על תיאוריית הקוואנטים, כל אחד ימלמל, פשפש... עמוק מאוד. תיאורייה שעל פניה נראית הזוייה. החתול של שרדינגר, יכול להיות חי ומת באותה נשימה. זה נשמע הגיוני. רוב העולם לא מתחיל להבין, אבל כולם מבינים שאי ההבנה שלהם לא מבטלת את התיאורייה.

למה כשמדברים על אלוקים, (נושא קצת יותר עמוק) כל מוכר פיצה כבר מבין אותו עד לנקודה האחרונה? כל אחד מדבר על האחד והיחיד.

אלוקים הוא לא טוב, או רע.

טוב ורע זה מושגים יחסיים שאנחנו המצאנו. אלוקים הוא אבסולוטי. המציאות שלו, לא תלוייה בשאלות שלנו.

אלוקים נמצא מעבר להגיון שלנו.

לפעמים עדיף לא להבין, מאשר למהר להסיק מסקנות מוטעות. היה "חכם" שהגיע למלון יוקרתי ששילם בו \$500 ללילה, נכנס בארשת חשיבות. אך כמה דקות אחר כך, התחיל לצעוק ולהשתולל, גנבים, שודדים. על זה אתם לוקחים

כסף? אין כאן מיטה, אין מזגן, אין טלוויזיה ואין כלום! אמר לו הפקיד: אדוני אל תרתח, זה סך הכל המעלית. העולם הזה, לא מושלם. הוא מלא בצער וכו'. אין לנו דרך להבין את הכל. גם אנחנו רק במעלית.

ועיין בהקדמה לחלק זה להשלמת העניין.

■ ■ ■ ■

מדינת ישראל

במאה ה-19 נוסדה התנועה הציונית במטרה להקים בית לאומי לעם היהודי בארץ ישראל.

התנועה הוקמה ע"י בנימין זאב הרצל שאיחד את כל התומכים ברעיון "המדינה היהודית".

לאחר "הצהרת בלפור" בשנת 1917 בידי ממשלת בריטניה, שקבעה כי ליהודים יש זכות לבית לאומי בא"י, נסללה הדרך לרעיון "המדינה היהודית".

עד ש-1948 החליט האו"ם על חלוקת א"י לשתי מדינות: ליהודים וערבים, - דבר שפתח את מלחמת העצמאות בין הערבים ליהודים, וב-14 במאי 1948 הכריז דוד בן גוריון על הקמת מדינת ישראל, מה שגרם למלחמה להתעצם, כשמצרים, לבנון, סוריה, ירדן ועירק מצטרפות למלחמה נגד ישראל.

לאחמ"כ, בתחילת יוני הכריז האו"ם על הפסקת אש, במהלכה הוקם צבא ההגנה לישראל- מה שסייע לבלימת ההתקפה מול ישראל ובשנת 1949 הוכרזה הפסקת אש ונקבעו גבולות המדינה.

ב-1956 פתחה ישראל במבצע קדש במטרה לכבוש את חצי האי סיני ולשלוט על תעלת סואץ.

לאחמ"כ, ב-1967 פרצה מלחמה נוספת מול ישראל, לימים נקראה, מלחמת ששת הימים, בה מנצחת ישראל את צבאות ערב (מצריים, סוריה וירדן) וכובשת את חצי האי סיני, רמת הגולן, רצועת עזה ועוד.

אך גם לאחר מלחמה זו ממשיכה מלחמת ההתשה מול מצרים עד שנת 1972.

בשנים אלו מתחילים ארגוני הטרור הפלסטינים בפעולות טרור נגד ישראל, השיא היה ברציחת 11 ספורטאים באולימפיאדת מינכן ב-1972.

כשנה לאחמ"כ, ביום הכיפורים 1973 הפתיעו צבאות סוריה ומצרים את ישראל במלחמה קשה כשבתחילה מאבדת ישראל מס' רב של חיילים אך לבסוף גוברת ויוצאת מנצחת, אך עם אבדות קשות בנפש.

רק לאחר הסכם שלום שנחתם בין מנחם בגין- ראש ממשלת ישראל דאז, לאנואר סאדאת- ראש ממשלת מצרים, במרץ 1979, מחזירה ישראל למצרים את חצי האי סיני שנכבש במלחמת ששת הימים.

בשלישי ביולי 1976, חילצה ישראל את חטופי המטוס "אייר פראנס" שנחטף ע"י ערבים, והוטס לאנטבה שבאוגנדה, במבצע שנקרא "מבצע אנטבה", או "מבצע יונתן"- ע"ש יונתן נתניהו שנהרג במהלך המבצע.

בשביעי ביוני 1981, תקפה ישראל במבצע אופרה את הכור הגרעיני בעירק, במטרה לסכל את תכניות הגרעין שלהם.

ב-1982, לאחר ריבוי מעשי טרור תקפה ישראל את לבנון במטרה למגר את ראשי הטרור והגיעה עד ביירות, בירת לבנון, והצליחה לגרש את ראשי הטרור מביירות לתוניס מה שלימים נקרא "מבצע שלום הגליל", ע"ש הצורך בהצלת ישובי הצפון מפני הטרור.

אך עם הזמן יצאה ישראל מלבנון עד 1986, אז יצרה רצועת חיץ להגנה וב-24 במאי שנת 2000, יצאה ישראל בהנהגת אהוד ברק מלבנון בצורה חד צדדית וסופית.

ב-1987, פתחו הערבים באינתיפאדה הראשונה נגד ישראל, בה ביצעו בעיקר פיגועי דקירה וירי ברחבי ישראל.

לאחמ"כ במהלך מלחמת המפרץ ב-1991, הותקפה ישראל בטיילי סקאד מצד עיראק בראשות סאדאם חוסיין, כשבנס כמעט ולא היו נפגעים. ישראל דאז, בראשות יצחק שמיר נמנעה מלהגיב ולהגרר למלחמה ע"פ בקשת ארה"ב.

בספטמבר 1993 חתם ראה"מ דאז, יצחק רבין הסכם שלום עם ירדן ולאחמ"כ חתם את הסכמי אוסלו בספטמבר 1993, כשבמסגרתם ניתנו לפלסטינים אוטונומיה ונשק, הסכם שגרם להתלהמות ברחוב הישראלי-פלסטיני, וכדוגמת רצח 29 ערבים במערת המכפלה ע"י ברוך גולדשטיין.

כשנה לאחמ"כ ברביעי בנובמבר, נרצח לראשונה ראש ממשלה בישראל- יצחק רבין. שמעון פרס מחליף אותו לזמן קצר- עד לעליית בנימין נתניהו לשלטון ב-1996. נתניהו השתדל למגר את פיגועי הטרור שהתרחשו חדשים לבקרים.

זמן קצר לאחר עלייתו לשלטון, מוסר נתניהו את רוב העיר חברון לשליטה ערבית. לאחמ"כ, ב-1999 עולה אהוד ברק לשלטון, וזמן קצר לאחר שמוציא את ישראל משליטת לבנון מתחילה הרעה נוספת ביחסי הערבים ליהודים, כשבשיאה- באוקטובר שנת 2000 מתקוממים הערבים. במהלך המהומות נהרגו 13 ערבים ויהודי אחד.

במהלך תקופה זו מתעצמים הפיגועים נגד ישראל, ויהודים רבים נהרגים במקומות שונים בארץ.

נהוג לציין שהסלמה זו החלה עם עלייתו של אריאל שרון- ראש האופוזיציה דאז-להר הבית.

אינתיפאדת אל אקצה, ממשיכה אף בתקופת שלטונו של אריאל שרון (משנת 2001).

שנה לאחמ"כ, הוא מוציא את צה"ל למבצע מיגור הטרור, שנקרא "חומת מגן", מבצע שהניב תוצאות, אם כי לא מוחלטות. כתוצאה מהאינתיפאדה מחליטה ישראל לבנות את גדר הפרדה בקו הירוק במטרה להפחית את הטרור באזור.

בשנת 2005, מבצע שרון נסיגה חד-צדדית מרצועת עזה וצפון השומרון. מה שנקרא "תכנית ההתנתקות" - כשבמהלכה מפונים אלפי יהודים מבתיהם. לקראת הבחירות ב-2006 מקים שרון את מפלגת קדימה, אך מקבל אירוע מוחי ומתאשפז במצב של קומה עד מותו. [בתחילת 2014]

אהוד אולמרט מחליף אותו ונבחר לראשות הממשלה, זמן קצר לאחר היבחרו חוטפים החיזבאללה שני חיילים [לימים מוחזרות גופותיהם], וגורמים לפתיחת מלחמת לבנון השנייה. באותו הזמן [2007] נחטף גם החייל גלעד שליט, שהוחזר לביתו בריא ושלם בשנת 2011.

במרץ 2009, עולה לשלטון בנימין נתניהו שנכון להיום [2015] עדיין מכהן כראש הממשלה.

בסיכום- מאז קום המדינה השקט לא מחזיק מעמד זמן רב, ומידי פעם מופרע ע"י פורעים ומפגעים, שעד היום מצליחים לפעמים לבצע את זממם ולטבוח בתושבי ישראל, כך שעד עכשיו נהרגו עשרות אלפי יהודים.

למרות שטחה הקטן של ישראל שמונה 22,072 קמ"ר בלבד, ואוכלוסייה שמונה קצת יותר משבע מליון תושבים (מתוכם רק 75% יהודים). כולם שומעים עליה, כולם מעוניינים בה ומנהלים מלחמות עליה ונגדה ללא הפסקה, מה שמראה את הייחודיות שלה.

המדינה, בעד ונגד.

בשנת 1959 פירסם האדמו"ר ר' יואל מסאטמר, את ספרו "ויואל משה". באחד המאמרים שנקרא "שלושת השבועות", העלה טיעונים חזקים לכאורה נגד זכות קיומה של מדינת ישראל.

טענתו מתבססת בעיקר על שלושת השבועות שהשביע ה' את עם ישראל, לבל יתגרו באומות ע"י הקמת שלטון יהודי (ב"ב דף ח'). ולדבריו, אף כשיש הסכמה באומות-עדיין השבועה קיימת, ויש בהנהגת המדינה משום דחיקת הקץ, שאף היא כנגד שבועה מפורשת.

מאמר זה מתבסס על גדולי ישראל במהלך הדורות, שהתבטאו והסבירו שרצון ה' הוא: שעד הגאולה ישהו בנ"י ברחבי העולם, ורק ע"י פיזורם תבוא הגאולה. וגם כשתגיע הגאולה נאלץ לעבור בכעין מדבר, עד שנוכה להכנס לארץ [רמב"ן, רש"י, מהר"ל ועוד].

סיכום דבריו הוא, כי כל קיום המדינה מעמיד בסכנה את הגאולה, מעכב אותה וגורם לגזרות קשות דוגמת השואה וכו'.

לחיזוק דבריו טוענים תלמידיו ומתנגדים אחרים, שהיטלר קיבל את טירופו להשמיד את היהודים בגלל ששמע על הכינוס הציוני.

כמו כן טוענים שהמעפילים מתו בעוון הזה, בן כוזיבא מת בגלל השבועות [אך זה קשה כי כתוב בירושלמי שהחכמים נתנו לו עצה איך לבדוק את החיילים]. ולראיה הם מביאים אף את הרשב"ש, שכתב על עניין השבועות.

בעקבות זאת, אנשים אלו וכמוהם אף קבוצה ירושלמית המכונה "נטורי קרתא" מתנגדים בתוקף לקיום המדינה, נמנעים מלהשתתף בבחירות, וחלקם אף חוברים לערבים, במטרה למגר את השלטון היהודי מארץ ישראל.

אך כפי שנראה, יש רבים החולקים עליו ופורכים את טיעוניו. [בעיקר כיום אחרי שכבר קמה המדינה, גם מי שהתנגד בעבר, היום כבר מסכים שאחרי ההקמה אין איסור להיות בארץ וכו'].]

1. שלושת השבועות מקורם במדרש אגדתי, ולפיכך אין להן תוקף הלכתי מחייב כדברי הרמב"ם, שאין להתחשב במדרשים לשם פסיקת הלכה. וכמו שכותב, שה' השביע על דרך משל, וכן כתב הפני יהושע שהשבועות הם אגדות חלוקות [כמו"כ רוב הפוסקים, הראשונים והאחרונים כדוגמת הרי"ף הרא"ש, הרשב"א ועד לחפץ חיים בעל ה"משנה

ברורה", לא מזכירים כלל מעניין השבועות הללו, ואף צידדו בעליה לארץ. אך הרבי מסאטמר כותב שאין זו הוכחה, כי בזמן הראשונים הנושא לא היה רלוונטי. ולכאורה זו טענה קשה, כי רואים פעמים רבות שהראשונים כתבו הלכות על בית המקדש או שאר דברים, שאינם רלוונטים אף בזמננו.

2. רבי חיים ויטאל כותב שיש ברייתא מבית מדרשו של רבי ישמעאל, שמסייגת את תוקפן של שלוש השבועות, ומצמצמת אותן לאלף שנה. יצויין, שהרבי מסאטמר מוכיח לשיטתו שזה חוסר הבנה ברבי חיים ויטאל, וכי חלק מהדברים מזויפים.

3. על פי מה שנפסק בשולחן ערוך כי "שניים שנשבעו לעשות דבר אחד, ועבר אחד מהם על השבועה, השני פטור ואינו צריך התרה", ומכיוון שהגויים הפרו את חלקם, דהיינו רדו בישראל יותר מדי, פקע גם תוקפן של הצד השני - היהודים, ובטל האיסור לעלות בחומה. [על זה טוען הרב מסאטמר, שהשבועות לא קשורות זו בזו].

4. הצהרת בלפור, וההחלטה על תוכנית החלוקה של האו"ם ברוב קולות, מהווים רישיון להקמת מדינה מהאומות, ולפיכך הקמת מדינה אינה נחשבת כמרידה באומות. וכן כתב ר' חיים פלאג'י ב"נשמת כל חי".

ומעבר לזה, מעולם לא עלו כולם ביחד ובמלחמה, כמו שפירש הרש"י על השבועות - שהכוונה רק למקרה בו יעלו בחומה, דהיינו בכח. וכמו שכותב המהר"ל במסכת כתובות דף ק"ב, שכל השבועה היא רק מתי שאין אפשרות ובכל זאת מנסים לעלות. וכן כתב בשו"ת הריב"ש קא/שפז. וכן פסק פאת השולחן.

5. הגר"א כתב שהשבועה איננה מכוונת לעלייה לארץ, כי אם לעלייה שמגמתה בנין בית המקדש.

6. הרב פנחס הורוביץ, בעל ספר ההפלאה, כתב שנוסח השבועה מקפיד שיהיו בבבל דווקא, שנאמר (ירמיהו כז כב): "בבלי יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אתם נאם ה' והעליתם והשיבותים אל המקום הזה", כי שם, בבבל, נמצא כבוד השכינה והתורה. ולכן מארצות אחרות מותר לעלות לישראל.

7. רבי זירא, "בעל השבועות" חזר בו. [מדרש שיר השירים, ח, על הפסוק "אם חומה היא"] מסופר שר' זירא יצא לשוק לקנות דבר מה, ואמר לשוקל: שקול יפה. אמר לו אותו אדם: אין אתה זו מכאן, בבלי שהחריבו אבותיו את בית המקדש! באותה שעה אמר ר' זירא: וכי אין אבותי כמו אבותיו של זה?! נכנס ר' זירא לבית המדרש ושמע קולו של ר'

שילא שהיה יושב ודורש "אם חומה היא" - אילו עלו ישראל חומה מן הגולה, לא חרב בית המקדש פעם שנייה. אמר ר' זירא יפה לימדני עם הארץ". מכאן מוכח שחזר בו ממה שאמר "שלא יעלו בחומה".

יצויין שלא הובאו כל המקורות שעליהם מתבססים חסידי סאטמר, אך השתדלתי להביא את העיקריים שבהם.

פוליטיקה, חרדים וצבא.

ממשלת ישראל עצמה מורכבת מהגוש הימני והגוש השמאלי, כדלהלן: הגוש הימני כולל את המפלגות: ליכוד, ישראל ביתנו, מפד"ל [הבית היהודי] וכו'.. הטוענים [בדרך כלל] שאת הטרור יש למגר אך ורק ע"י פעולות צבאיות, וכי הסכמי שלום לא מתאימים לערבים, ולא ניתן להשיג דרכם דבר. יצויין, שזוהי השקפתו של הימין הקיצוני יותר, אך גם הימין המתון מזדהה ברובו עם רעיונות אלו.

בעומק השקפה זו ניתן להבין, שהסכסוך הישראלי-ערבי אינו כסכסוכי שאר הארצות שמתחילים ומסתיימים על שטחים בלבד - כאן מדובר על מלחמת אמונה באמונה, וכאשר כל אחד מאמין בצדקת דרכו ומחנך כך את דור ההמשך, הפתרון רחוק מלהגיע, והמלחמה הופכת לבלתי-נמנעת.

כמובן, אם אין לנו אמונה בתנ"ך שהזכות על א"י שייכת ליהודים, קשה למצוא הסבר מניח את הדעת על הכיבוש הישראלי נגד הערבים, וקל הרבה יותר להבין את השמאל שמתקומם נגד הכיבוש הישראלי, והפקרת הערבים במחנות הפליטים לעוני ומחסור. ביחוד כאשר הם מאמינים בכל ליבם שהזכות על א"י ניתנה לישמעאל, בנו הבכור והנבחר כביכול של אברהם [ולדבריהם גם העקדה נעשתה בישמעאל, כי עקדת יצחק מערערת את הטיעון- שישמעאל הוא הנבחר].

ברגע שנאמין בתנ"ך ולא נסתמך רק על החלטות האו"ם [כי הם יכולות לבוא גם לרעתנו, כפי שרואים את המאמצים כיום להביא להחלטת האו"ם על מדינה פלשתינאית] - נוכל להזדהות עם הימין המתון בישראל ולשבת בטח בארצנו. גוש הימין מורכב אף מדתיים לאומיים שדוגלים ברעיון "ארץ ישראל השלמה", ורואים במדינת ישראל את ניצני הגאולה וראשית צמיחתה. החרדים ברובם מזדהים עם הימין, אם כי בעבר אף ישבו בממשלות שמאל, ע"מ לקדם אינטרסים מגזריים.

חשוב לציין, כי הכיבוש נגד הערבים לא באמת קיים, הכיבוש הוא בעד הערבים! הערבים שמחים ומעדיפים להיות תחת שלטון ישראלי דמוקרטי ולא תחת שלטון ערבי הנתון לכל מיני קיצוניים המשליטים את דתם בכוח הזרוע, הערבים נהנים משלל זכויות ומחופש דת ועוד מצרכים יקרי המציאות בשלטון ערבי.

רוב הציבור החרדי אינו מתגייס לצבא, ומשקיע את זמנו בלימוד התורה המהווה תשתית הכרחית להגנה על העם כולו, כפי שכתוב בתנ"ך [שעל סמך דבריו כבשנו את המדינה. וזוהי התשובה לכל העולם הצועק נגד הכיבוש הישראלי כפי שהתבטאו מדינאים רבים בנאומיהם ברחבי העולם, משוררים לאומיים שכתבו בדבר החשיבות שבשימור הגחלת היהודית, ועוד רבים שהבינו זאת].

את הדבר הזה, הבינו כל צוררי ישראל לאורך ההיסטוריה, וניסו למנוע את העיסוק בתורת האמת. זוהי ההבטחה שניתנה לעשו: כשעם ישראל יתבטל מהתורה, יוכל הוא לשלוט עליהם. כך גם הבין פרעה כי התורה מהווה שמירה על העם, ובכדי לשמור על עבדיו, ויתר לשבט לוי שעסק בתורה על השיעבוד במצרים.

היוונים שנלחמו נגד עם ישראל בסך הכל רצו שיפסיקו ללמוד, ואז היו מניחים להם, וזה בגלל שהבינו את החשיבות שבלימוד התורה.

בשואה, נשלח מכתב לראשי הגסטאפו שלא להשאיר שום רב שלומד תורה, כי אם יישאר, אז יוכל להצמיח שוב את היהדות.

ה"אמנה הפלסטינית" של החמאס מבוססת על 3 פסוקים מתוך "סורת אל עמרן" – פרשה מהקוראן העוסקת בבני ישראל היהודים בני עמרן (עמרם), אביו של משה רבנו, פסוקים ק"ו–ק"ח, מוכיחים כי עם ישראל הינו העם הנבחר, אך "על תנאי", וכדלהלן. שלשת פסוקים אלו הפכו למעין "עשרת הדיברות" של החמאס, סיסמת הדגל במלחמת הג'יהאד.

"חמאס, פלסטין. 1 מוחרם 1409-18 אוגוסט 1988"

"בשם אלוקים הרחמן והרחום"

"(היהודים), הייתם הטובה באומות שהוצעו לבני האדם, מצווים את הטוב, ושוללים את הרע, ומאמינים באלוקים, לו האמינו אנשי הספר (היהודים) - כי אז היה להם טוב. יש מהם מאמינים אך רובם מושחתים".

"הם לא יזיקו לכם (היהודים) אלא במעט, ואם ילחמו בכם - ייסוגו מפניכם, ולא ינצחו אתכם. הם נידונו להשפלה היכן שיהיו, **אלא אם כן יחזיקו במוסרותיו של האלוקים**".

"היהודים, כי העלו את חמתו של האלוקים הם נידונו לחיי מסכנות, כי כפרו בפסוקי האלוקים. הם נידונו לכך משום שמרדו ועברו על החוק"
[תרגום מערבית: ראובן פז במסגרת סדרת פרסומי "מרכז דיין". "אינתיפאדה", אהוד יערי וזאב פיש, עמוד 353].

על פי אמנת החמאס, שלשת פסוקי הקוראן מעידים על כך שישנו חוזה רוחני נסתר בין היהודים לאלוקים. ומהות החוזה: במידה והיהודים ילכו בדרך התורה, וישמרו על פסוקי התורה, ולא "יעלו את חמתו של אלוהים", במציאות כזו מתחייב האלוקים להעניק ליהודים טוב. במציאות כזו לא ניתן לנצח את היהודים משום שהאלוקים יעמוד לצידם. "לו האמינו אנשי הספר (היהודים) כי אז היה להם טוב". אבל במידה ולא ילכו היהודים בדרך האלוקים והתורה, יענישם האלוקים וידון אותם לחיי מסכנות והשפלה.

לסיכום אחרי שראינו שמוכרחים להאמין בתנ"ך בשביל להשאר בארץ ישראל, חייבים אנו להאמין בכל התנ"ך!

בתנ"ך כתוב שכשחזקיה מלך יהודה הכריח את כולם ללמוד תורה, לא היה צריך ולו לחייל אחד. ה' מלמעלה לחם נגד כל צבא סנחריב. לעומת זאת בדור של דוד, כשלא כולם למדו, נולד הצורך לצבא שילחם בדרך הטבע נגד הצוררים, כשברקע מקבלים הגנה מהציבור שכן נותר ללמוד.

יוצא, שככל שילמדו יותר תורה, כך יקטן הצורך בצבא. אך כשמתמעטים הלומדים, גדל הצורך בצבא.

כמובן שהחיילים שלוחמים במישור הגשמי יש להם מעלה גדולה, עד כדי כך שהנופלים במלחמות נקראים קדושים, שמתו על קידוש השם.

אך עם כל זאת, אסור לזלזל בהגנה הרוחנית, שמצמצמת את הצורך להלחם בצורה הגשמית.

ויותר חשוב לא לנסות למעט בלומדי התורה, כי זה רק מגדיל את הצורך הגשמי.

השמאל, ובד"כ אף המרכז, מאמינים רק בדרך של הסכמי שלום והידברות עם הערבים. תוך כדי הבנה לצרכיהם ואף הצורך בהקמת מדינה משלהם.

לדבריהם, דבר זה ירומם את קרן ישראל עצמה בעיני שאר האומות, וישפר את קשרי החוץ של המדינה ויוביל ליחס הוגן מצד ממשלות העולם.

אך דבר זה בלתי אפשרי, כפי שראינו אחרי אמונה בתנ"ך ואחרי התבוננות במציאות הקשה, שהערבים נלחמים עם האמונה על **כל** א"י, וכפי שהוכח- שאפילו נתינה חד צדדית של ישראל, גורמת לנזק רב יותר, מכיוון הקיצוניים שבהם - דבר שמונע את הסכמי השלום איתם, מחמת הסיכון הרב שטמון בנאמנותם כלפי המדינה. כמו שאמר דוד המלך: "אני שלום וכי אדבר- המה למלחמה" [אלא אם כן, נקפל ציוד ונלך כולנו לאוגנדה, או כל מקום אחר].

אולי הארץ בכלל לא של היהודים? אולי באמת הפלסטינים היו כאן קודם ובכלל הרי הארץ קדושה גם להם!?

האמת רציתי לסכם גם את ההיסטוריה של העם הפלסטיני אבל ממש לא מצאתי...

ירושלים לא מוזכרת בקוראן גם לא פעם אחת, לעומת ירושלים שמוזכרת 656 פעמים. גם הפלשתינים אינם מוזכרים בקוראן לעומת זאת "בני ישראל" מוזכרים גם בקוראן וגם בחאדית 64 פעמים.

בכל הרשומות של הרומאים (provincia IVDAEA) מוזכרים רק יהודים. אין זכר לשום עם אחר.

גם ההיסטוריונים הערבים הקדומים אינם טומנים ידם בצלחת

"אבן ח'לדון" מתאר בספרו המפורסם "מוק'דימה (مقدمة ابن خلدون), עמ' 55 את ארץ ישראל כ"מקום מושבו הבלעדי של העם היהודי"
 "יאקות אל-חמאווי" מציין בספרו (معجم البلدان) : "מכה שבערב הסעודית קדושה למוסלמים, ירושלים קדושה רק ליהודים"
 "אבן תימיה" מציין בספריו: "אין שום מקום בירושלים שאפשר לקרוא לו קדוש, והדבר נכון גם לגבי הקברים בחברון"
 "מוחמד אבן אל-חנפיה" טען בספרו: "הנביא מוחמד מעולם לא דרך או ביקר בירושלים".

המוסלמים כיום, טוענים שמוחמד טס בן לילה על סוס מכונף [בוראק] כל הדרך ממכה אל "מסגד מרוחק" שלדבריהם נמצא על הר הבית, לכן ירושלים קדושה גם למוסלמים הם רק שכחו לציין שההיסטוריון הערבי "אל-ואקיד" טוען בספרו "ספר הקמפינים" (كتاب المغازي) שמסגד "אל-אקצה" ("המרוחק") נמצא לא רחוק ממכה בעיר בשם ג'רנה.

מה גם, שבזמן מותו של מוחמד בשנת 632 לא עמד שום מסגד על הר הבית אלא כנסייה בסגנון ביזנטי, שנקראה כנסיית סיינט מרי אוף גאסטיניאן.
 מוחמד המריא עם סוס מכונף מכנסיה ביזנטית?
 אגב, כיפת הסלע נבנתה ע"י בנאים נוצרים וצורתם הנפוצה של מסגדים היום היא העתק ארכיטקטוני של כנסיות ביזנטיות מימי הביניים וע"ע "איה סופיה".

לפי כל הנאמר לעיל ועוד. אין לערבים שום זכות היסטורית בארץ ישראל.
 יש להם 22 מדינות גדולות, והם ייאלצו להסתפק בזה.

ולפי התנ"ך, שבו מאמינים גם הנוצרים והמוסלמים וכבר ראינו שהם כותבים במפורש שהארץ של היהודים. מי אנחנו שנחלוק עליהם?

כפי שכבר הקדמנו בעניין היסורים שפוקדים את עם ישראל במהלך ההיסטוריה, נסיים ונאמר, שההתבוננות בהיסטוריה מעלה את שאלת השאלות: "איך ייתכן שעם כ"כ קטן וכ"כ מפוזר, מחזיק מעמד מול כל הגוים והאומות הגדולות שרדו בו במשך השנים הם נעלמו מן העין כלא היו, השאירו דף בדברי הימים ונעלמו לבלתי שוב ואילו העם הנרמס עדיין קיים.

אין זה אלא, סימן לחשיבותו של עם זה ולרצון הבורא, שייחד את עם ישראל מכל העמים.

כפי שכתוב, עם ישראל דומה לירח – כמו שהירח מנקודת המבט שלנו, לעיתים גדל ולעיתים קטן, עד שכמעט ואינו נראה.

כך העם היהודי: לעיתים גדל, לעיתים קטן ע"י פרעות ועוד, אך תמיד נשאר באותו גודל! רק המבט שלנו משתנה.

רק צריך לזכור, שכל השינויים בגודל הירח הוא רק בלילה, שמסמל את הגלות הארוכה בה לעיתים עם ישראל קטן.

אך לעתיד לבוא נזכה להגיע למצב סטטי- נצחי, בו אין תמורות, פרעות וייסורים- הטוב הנצחי!!

■ ■ ■ ■ ■

התאוריה של

הכל

אין ערוך לך ה' אלוקינו בעולם הזה
ואין זולתך מלכנו לחיי העולם הבא
אפס בלתיך גואלנו לימות המשיח
ומי דומה לך מושיענו לתחיית המתים
[קטע מתפילת שחרית של שבת]

אפילוג

סוף דבר הכל נשמע את האלוקים ירא ואת מצוותיו שמור
כי זה כל האדם [קהלת]

באופק שמי התכלת, מעל הים התיכון שקעה השמש לאיטה. האור הועם, הזוהר ניטל ושעון הזמן עצר ממרוצתו רבת השנים, שובת במפתיע, מותיר יצורים עמלים, בפה פעור לנצח.

המשמעות הגשמית אפסה ואת מקומה תפסה רוחניות, שהלכה והתפשטה, בדרכה לנצח נטול זמן, מפנה עורף להשגה הגשמית.

כיון שכך, נפתחו שערי הסקרנות, וספקולציות רבות הופרחו לחלל הדומם. רבים רחרחו, ירדו ללקוט והעלו קוצים ודרדרים, אשר התפתחו להשערות בדבר הסוף, וביקשו לעורר את האהבה בטרם חפצה.

היו שידעו, אך הם סכרו פיותיהם ומיאנו לגלות את הקץ. למצער נתנו בהם סימנים לבוא העקבות המשיחיים.

במהלך הדורות היו אף שספרו כי להם נתגלו ובקשו לומר די לשעבוד הגלות, אך כשהוסר המעטה נותר הנושא עמום כמקודם ונחשף פרצופם האומלל.

אי הבהירות קראה לתיאוריות רבות, שניבאו את הסוף, דוגמת תיאורית 'הריסוק הגדול', שהעלו מספר פיזיקאים לאחר חישוב מעמיק. לדבריהם, בעוד מספר מיליוני שנים יתקפל יקומנו בשאון אדיר, ויעלם כלא היה.

מהם שחזו, שיתכן ויתאפשר מעבר ליקום מתחדש, יקום שהאנרגיה בו טרם כהתה ועומדת ביופייה לקלוט חיים חדשים, שיפרחו בה.

תיאורית 'הריסוק הגדול' תתכן רעיונית [להבדיל] לדעת הרמב"ן, שלדבריו, ההתחלה הייתה אף היא הדרגתית, וא"כ הסוף יהיה כבתחילה. מיותר לציין שדבר זה ייעשה ע"י הא-ל הגדול.

דבר זה אף מרומז ב"קדמוניות היהודים" [ליוסף בן מתתיהו], האומר שאדם הראשון ראה, כי היקום ייהרס, חלקו באש וחלקו במים.

אך דבר ברור הוא, לדעת היהדות ולעוד, שהסוף החומרי הינו מעבר ונקודת התחלה לעולם רוחני, שיבוא ברבות הימים, לאחר תהליכי זיכוך, שיאפשרו את המעבר מן הגשמיות הגסה לרוחניות.

אמנם לגבי התהליך המדויק ישנם חילוקי דעות בקרב חכמי ישראל, כפי שנפרט לקמן: התהליך עלול לפרוץ בכל רגע, בכל עת ובכל שעה. דבר זה תלוי במעשי האנושות, כפי שהשיב אליהו הנביא לרבי יהושע בן לוי, שהמשיח יבוא "היום אם בקולו תשמעו" [סנהדרין צ"א].

והיה, ומעשיה של האנושות לא יצדיקו את ביאת המשיח עד סוף האלף השישי, לרוב הדעות יחריב העולם [סנהדרין צ"ט. עבודה זרה ג']. וכך ימתין העולם אלף שנה, י"א חמשת אלפים וי"א שבעת אלפים [סנהדרין צ"ט]. לאחמ"כ יבואו ימות המשיח, [בגמרא מובאים מספר דעות בנוגע לזמן שתארך תקופה זו, י"א 40 שנה, י"א 70 שנה, י"א 365 שנה, י"א 400 שנה, י"א מבריאת העולם עד לגאולה כלומר אותו זמן שעבר, י"א מנח עד הגאולה ובמדרש תהלים מובא שזה יהיה 60 שנה]

ימות המשיח יתחילו לאחר בוא משיח בן יוסף, שיהיה מופקד על הלחימה. לאחריו יבוא המבשר, 'אליהו הנביא', ויבשר על המשיח שבדבר זהותו חלוקות הדעות: י"א אומרים שהוא חזקיה המלך, [בתלמוד מובא שהוא הפסיד זאת בגלל שלא אמר שירה], י"א שחנינה שמו, י"א שילה, י"א ינון, י"א מנחם בן חזקיה שמו וי"א חיוורא דבי רבי שמו.

יש שמסבירים, שאין הכוונה לשמות ממש, כי אם צורות של התגלויות, למשל מנחם – אחרי מלחמות הוא יגיע לנחם.

אז יחלו הימים, בהם יהיו ישראל בדרגת אדם הראשון קודם החטא, והבחירה בטוב תהיה מושרשת בטבע. השאיפה תהיה ממוקדת בהשגת הדרגה, שהייתה אמורה להיות אילולא חטא אדם הראשון [רמב"ם הלכות תשובה ורמב"ן ספר דברים].

לאחמ"כ תבוא תחיית המתים, שלגבי מהותה חלוקות הדעות, כדלהלן:

דעת הרמב"ם: תחיית המתים היא לצדיקים, שבידוע שלא יחטאו. הגוף לא יעלה לעולם הבא, ויתפשט מהגשמיות בהדרגה. ולאחר שיזכו להשלמת הדרגה הרצויה, ימותו כל הגופות, תכלה הגשמיות ויעלו לדרגה רוחנית, שאין למעלה הימנה. אז יכנסו לשלב הנצחי, שהוא עולם הבא, בו אין מושג של עבר, הווה ועתיד. הכל נכנס לרגע של נצח בכל רגע.

תהליך זה של נצחיות יתהווה בהדרגה. כרגע מגלם ההווה שנייה, שא"א לעמוד עליה כי מיד היא נכנסת לעבר, ורגע לפני אותו הווה שייך לעתיד. אך כשיגיע הנצח, ההווה יתארך, ויהפוך להווה ממושך לבלי סוף. זהו הנצח. עולם זה מכונה אף "עולם הגמול" – שבו קוצרים בני אדם את פרי עמלם, שעמלו בעוה"ז ובימות המשיח.

דעת הרמב"ן [בשער הגמול] וכן דעת הרס"ג, שונה מהרמב"ם: הם סבורים, שהצדיקים שיקומו לתחיית המתים יעלו עם גופם, לאחר זיכוך, לעוה"ב. ומבאר הרמח"ל שזאת מפני שגופם היה אף הוא שותף להשלמת התיקון.

רבינו בחיי מהלך בין הרמב"ם לרמב"ן: לדעתו, נשמה שהושלמה, תעבור לעוה"ב ותשהה בנצח, אך נשמה שטרם הושלמה, תכנס שוב לגוף ותקום בתחיית המתים. אחר כך תזדכך ותעבור לעולם הבא, בו תיטול את גמולה בלבוש רוחני. [עוד בעניין הזה ראה מסכת ראש השנה י"א; עבודה זרה ג' ט'; סוכה נ"ב, סנהדרין צ"ו-צ"ט; שבת קנ"א-ס"ג].

מלחמת גוג ומגוג, הביאה רבים להדבקת השמות הללו על כל מיני מלחמות ומלכים בהיסטוריה, או לפיתוח תאוריות על סוף העולם שיושמד ע"י צמד מפחיד שישליך פצצות אטום לכל עבר.

לעומת זאת, ישנו מדרש המביא, שהכוונה לסוף תהליך היסטורי של נסיונות כוח הרע להשמיד את הכוח הטוב.

זה התחיל בקין שהרג את הבל, בכדי למגר את הכוח הטוב שהיה טמון בהבל. אך שכח שאביו עדיין מוליד. ואכן נולד שת, שממנו יצאה האנושות.

אחריו הגיע עשו שאמר, שלאחר פטירת אביו – יצחק, יהרוג את יעקב [שגילם את הכוח הטוב].

ואז מגיע פרעה ואומר, שהקודמים לו היו טפשים, כי עד שעשו המתין לאביו שימות – הביא יעקב 12 שבטים, שהיוו אף הם המשך לכוח הטוב. לכן פרעה החליט להרוג את כל הזכרים ברגע לידתם ולכלות את הכוח הטוב.

אחריו מגיע המן, ומכנה גם את פרעה טיפש, שלא ידע שהיהדות נקבעת לפי האימא וממילא נשאר המשך לחלק הטוב, כי את הבנות השאיר בחיים. לכן מבקש המן להרוג את כל העם היהודי מגדול ועד קטן, ללא שום יוצא דופן.

ממשיך המדרש: לעתיד לבוא יגיע גוג ומגוג ויאמר שכל הקודמים, כולל המן - טפשים מטופשים, שלא הבינו שאת העם היהודי אפשר להשמיד ח"ו רק ע"י ניתוק בינם להקב"ה, ואת זה הוא ינסה לעשות.

יוצא שהמלחמה היא אידיאולוגית, במטרה לנתק את העם היהודי משורשו. וכפי שרואים, מלחמה זו כבר כאן, כך שעלינו לנסות לשפר את החיבור בינינו לבורא העולם.

■ ■ ■ ■ ■

התאוריה של הכל

במילה עולם, כידוע, ישנה גם משמעות של "עולם" - לא מובן. וכפי שכל אחד מבין, אי אפשר להבין הכל [כפי שנכתב בהקדמה לחלק ב', שם מפורטות הסיבות לכך שהעולם בנוי על עמימות].

ברם, אין זה מכריח אותנו להתנהג כסומים בארובה חשוכה, אלא לנסות להבין את מה שכן מובן!

על מנת להבין טוב יותר את מה שקורה בעולם, ניאלץ לחזור אחורה עד לנקודה שבה התחיל הכל, משם נוכל לנסות ולהבין על פי מה שגילתה לנו התורה, נקודות קטנות בדברים הגדולים, העומדים ברומו של עולם.

■ ■ ■ ■ ■

כשאדם הראשון נברא, היו כלולים בו כל הנשמות שקיימות בעולם. אלמלא החטא, היה האדם עובר את השבת, מתאחד עם אשתו וזוכה לטוב האינסופי. [השבת מבטאת השלמה של הבריאה, כיוון שיום זה הוא המשלים את השבוע של הבריאה]. כלומר, אדם הראשון היה נשמה אחת, מורכבת מכל הנשמות⁴².

כפי שידוע, האדם אכל מפרי העץ האסור, המרה את ציווי האל, וכתוצאה מכך התפרדו כל הנשמות שהיו כלולות בתוכו, מעין מפץ נשמות.

קצת קשה להבין איך אנחנו סובלים עד היום מחטא של אדם אחד שאכל איזה אתרוג! יקר ככל שיהיה, הרי אנחנו מכירים את המושג של התשובה שמכפרת על הכל.

⁴² יתכן לומר, שהאדם נשאר מחובר לחווה בנשמתו, והיו אחד, ולפי זה נבין שהרי אלוקים ציווה את האדם לבדו על עץ הדעת, עוד בטרם נוצרה חווה, ולכן כשאלוקים מגיע לדון את האדם, הוא מתייחס לאדם בלבד, למה אכלת מהעץ אשר צויתך לבלתי אכול ממנו. אך לפי מה שאמרנו זה מובן, וגם חווה צוותה, כי הייתה חלק מנשמת האדם ממש והיו כאחד לגמרי, בתחושה של שניים נפרדים.

ניקה אדם שעשה את כל העבירות האפשריות במשך כל חייו, כפי שמסופר על רבי אלעזר בן דורדיא. ואפילו הוא, בשעה אחת כיפר על הכל! איך אדם הראשון שבסך הכל אכל איזה פרי, וכפי שכתוב עשה תשובה במשך 130 שנה [לא שעה אחת], ועדיין לא התכפר לו!?

בשביל להבין זאת, ננסה לראות את החטא בפרספקטיבה שונה, סוג של חטא שגרר תוצאה הכרחית של פירוד הנשמות, פירוק הפאזל. מה שמכריח אותנו [שבעצם היינו חלק מזה], לעבוד קשה בשביל לחבר את הפאזל מחדש.

חטא עץ הדעת יתפרש כחטא של ניתוק, דעת = חיבור, חטא בדעת = ניתוק. לכן הוצרך האדם אחרי חטאו להביא ילדים, מה שמחבר ומאחד שוב את נשמות הזוג, כמו שכתוב "והאדם ידע את חוה אשתו", תיקון החטא מתפרש שוב כידיעה = חיבור מחדש.

עץ הדעת היה סוג של פרי הדמיון. כלומר, ע"י אכילה ממנו נכנסו לאדם דמיונות [תאווה לעיניים, והייתם כאלוקים וכו'], והוא נכנס למעין תרדמת – עולם של דמיון, גשמיות.

גופו התחלק לשישים ריבוא שורשי נשמות ועוד ניצוצות וחלקי נשמות קטנים שנשארו מהפילוג, ומהם נשמות הגרים, הקטנים מהם נשמות הגויים, והחלקיקים הממש קטנים הם נפשות החיות, הצומח והדומם.

אבל השורש הוא אחד, כי הרי כולם הגיעו ממנו!

לכן בנ"י במתן תורה, כשחזרו לדרגת אדם הראשון קודם לחטא היו "כאיש אחד בלב אחד" ממש!

כביכול התעוררו מהעולם הגשמי, הדמיוני שלנו. לכן כל החולים התרפאו – הכל תוצאה אוטומטית של החזרה לשורש האמיתי.

אך כיוון שחטאו שוב בדמיון [דמיינו שמשה מת, ובאמת משה היה בתהליך של טרנספיגורציה, הפיכה לחלק מהם, (ולכן אומרים שמשה הוא שורש כל נשמות ישראל) והיו רגע אחד לפני הסוף הגדול, החזרה לשורש, א"כ גם לא פלא שדמיינו שהעגל הוציא אותם ממצרים], נגזרה עליהם המיתה – "אכן כאדם תמותון" [אדם מלשון דמיון].

לסיכום, גם הגזירה של המיתה על אדם הראשון, וגם המיתה שנגזרה על עם ישראל - היא תוצאה אוטומטית של המצב הדמיוני.

כלומר, רק בעולם של דמיון כשלנו ניתן להתעורר שוב לעולם האמיתי. להתעורר בבוקר שייך רק אצל אדם שהלך לישון, ואם כן - המוות הוא בסך הכל יקיצה מהתרדמה.

אמנם לא לגמרי, אלא לתרדמת נוספת של עולם, בו אנו מקבלים שכר ועונש על מה שעשינו בעולם הזה [גן עדן וגהינם] – סוג של שינת צהריים, במטרה להתנקות בדמיון על החטא שהיה בדמיון, ואז להגיע לעולם הנצח - העולם האמיתי.

א"כ יוצא, שכל החטאים שהביאו אותנו לתרדמת הזו, היו בדמיון - ולכן התיקון הוא ע"י דמיון, ע"י המצוות שאנו מכוונים בעשייתם באמצעות הדמיון אנו מכפרים על הדמיון הרע [לכן לפי רוב הדעות "מצוות צריכות כוונה"], למשל: צריך לכוון כאילו יצאנו ממצרים, קורעים מסכים ומחיצות של רוע, ועוד אינסוף כוונות של כאילו. לכן מעשה ללא מחשבה, נחשב כגוף נטול נשמה, כי הרי זה העיקר. לפי זה אף מובן למה הרהורי עבירה קשים מעבירה: כי ההרהור הוא בדמיון, ושם עיקר התיקון.

ואפשר להבין, למה לעתיד לבוא מצוות בטלות [ויתכן שגם לדעה שהמצוות לא בטלות הכוונה לימות משיח או לעולם הגמול, אך בעולם הנצח כולם סוברים שאין מצוות]. שכן כעת המצוות משמשות כאמצעי בלבד להגיע למטרה עליונה – לרכוש דרגות גבוהות, אך כשנגיע כבר לשם לא נצטרך אותם.

וכהוכחה לכך, כתוב שיעקב אבינו הניח תפילין. ולכאורה קשה איזה סוג של תפילין הניח, ומה היה כתוב בהם, שהרי לא יתכן שכתב בהם יציאת מצרים, הרי השיעבוד עדיין לא התחיל... אלא ודאי שיעקב הצליח להגיע לאפקט דומה לתפילין, ללא התפילין. דוגמא נוספת היא המחלוקת על תאריכי האירועים עם האבות. למשל, הברכות שיצחק נתן ליעקב: מצד אחד כתוב שהיה זה בפסח, ולכן יצחק ביקש שני גדיים. ואילו בזוהר מובא שזה היה ביום כיפור, ובשני גדיים היה רמז לשני השעירים.

כמו כן כתוב שאברהם נימול ביום הכיפורים, ואילו שלושה ימים אחר כך כתוב שהמלאכים באו לבקר אותו, והכין להם מצות, כי זה היה בפסח. איך פתאום קפצנו מיום הכיפורים לפסח תוך שלושה ימים?

אך ניתן להסביר זאת באותה צורה: האבות לא חגגו את החגים לפי הלוח שלנו, אלא לפי ההארות שהיו להם באותו זמן. כלומר, בזמן הברכות יצחק היה בהארה של פסח – נתינת ברכות. אך יעקב היה צריך לרמות ולהכנס כעשו, וזה מה שאנחנו עושים ביום כיפור עם השטן, לכן חגג כביכול יום כיפור.

כלומר באותו זמן יצחק חוגג פסח, ואילו יעקב חוגג את יום כיפור. כל אחד הגיע לדרגה אחרת, והיה במצב אחר. [על פי זה ניתן יהיה להסביר את המחלוקת על העקידה, הברית של אברהם ועוד.]

כלומר, האבות הקדושים השיגו דרגות גבוהות ללא צורך במעשים פיזיים! ולפי זה אף נבין את מה שכתוב, שלעתיד לבוא יתבטלו המועדים, וזה משום שנגיע לשלב רוחני שנמצא מעל החגים, שלב שלא מצריך מעשים פיזיים בשביל להתקדם. רק צריך לדעת בידיעה ברורה שכיום אנחנו חייבים את המעשים הפיזיים בשביל להתקדם, ולא כמו אנשים מסויימים, שמרגישים כאברהם אבינו שלא נצרך להם.

דבר נוסף נוכל להבין לפי זה:

למה האישה ביהדות נדחקת כביכול לצד, פטורה מרוב המצוות, לא יכולה להניח תפילין, לעלות לתורה וכו'?

או במילים אחרות, האם היהדות באמת שוביניסטית? כפי שכבר כתבתי לעיל, מטרת המצוות היא להתקדם ולתקן את הדרוש תיקון! האישה הינה חלק מהגבר, שבעולם הזה יורד מחולק לשניים. הם מתאחדים ע"י הבאת ילדים, ובכך מתקנים את עצמם.

האישה כפי שהבאתי, נבראה מהאדם, בניגוד לאדם שנברא מהאדמה. דרגתה גבוהה יותר והיא יותר קרובה לתיקון מהגבר, לכן אין לה צורך במעשים הפיזיים – במצוות, בשביל לתקן את עצמה. מבחינה הלכתית, אם היא רוצה להניח תפילין היא יכולה! [כפי שמיכל בת שאול וברוריה אשת ר"מ הניחו], רק שאין לה שום צורך בכך!

וכמו שלנזיר קוראים חוטא, על אף שעשה מעשה נאצל - אסר על עצמו לשתות יין, נקרא חוטא! והסיבה לכך היא, שאלוקים ציווה איסורים מסויימים, והוא מוסיף על עצמו איסורים נוספים. כביכול הבין משהו שאלוקים לא הבין, ולכן הוא מחמיר!

כמו כן, מי שיושב בסוכה בזמן שיורד גשם, נקרא שוטה! טיפש אמרו לך לצאת, צא!

אשה יכולה לעשות מצוות שאינה חייבת בהם, אבל בשביל מה, הלא מתקנים דבר שעובד!!

כל המוסיף גורע!

[ומה שמברכים בבוקר שלא עשני אשה, זה מפני שלגבר יש כביכול תפקיד יותר גדול בעולם, העולם שלנו הוא עולם העשייה אז מצד זה לגברים יש עדיפות, אבל בסופו של דבר הנשים מתוקנות יותר]

לגבר מותר להתחתן עם מספר נשים, אך אשה מוגבלת לגבר אחד. ולמה? מאותה סיבה, גבר בשביל להתחבר ולתקן את עצמו יתכן שיצטרך כמה נשים. אך אישה עם גבר אחד מתקנת את עצמה, חוץ ממקרים מיוחדים בהם היא נצרכת להתחתן שוב.

צריך גם לזכור, שביחס לשאר הדתות שראו באישה יצור מאוס [הנוצרים רואים באשה יצור שלא מתאים לכמרים. שלא לדבר על המוסלמים, שראו בה סמל החטא]. - היהדות רואה באשה את החצי השני של הגבר, שבלעדיה הוא נחשב חסר, והוא חייב לאהוב אותה כגופו ולכבדה יותר מגופו ורק איתה הוא נחשב לאדם השלם וכו'.

ומעבר לזה, האשה היא חלק מהגבר, וכפי שנראה, כולם בסופו של דבר שורש אחד! וכל אחד מחויב לעשות את תפקידו בשביל לחבר את הפאזל הכללי! וממילא לא שייך להתלונן – כולנו אחד!

בשביל להבין טוב יותר את הדברים, אנסה לבאר אותם מזווית קצת שונה.
כפי שידוע מבחינה פיזיקלית, העצמים הנראים לעין, הינם תוצאה של אשליה אופטית, שמקורה בסיבוב המהיר של האטומים החגים בתוך עצמם [אלקטרונים, פרוטונים ונייטרונים]. וכפי שהזכרתי, המרחק בין האלקטרון, לפרוטון והנייטרון, גדול יחסית, מהמרחק בין כדור הארץ לשמש [150,000,000 ק"מ]. א"כ יוצא, ששולחן הוא צירוף מסוים של אטומים מהירים, אך בעצם אין כאן כלום.
בשביל לסבר את האוזן, ניקח מאוורר שיש לו שני כנפיים, כשהוא מסתובב מהר הוא נותן אשליה של פלטה שלמה שמסתובבת, ורק כשנאט אותו נגלה שמה שראינו היה תוצאה של אשליה אופטית, כתוצאה ממהירות המאוורר.
מהירות האטומים בגוף שלנו שווה!
כלומר, אנחנו כרגע באותו מימד של השולחן [אותה מהירות אטומית], ולכן אני רואה שולחן וכביכול השולחן רואה אותי.

באותו עולם שאנו חיים יתכנו דברים נוספים שנמצאים מול עינינו, אך נעים במהירות אטומית שונה משלנו. כך שאם נהיה במימד שלהם, כלומר במהירות שלהם - נראה אותם.

לדוגמא, הגר שפחת אברהם מוצאת את עצמה במדבר ללא מים. מספרת התורה, שאחרי שהתפללה ה' פקח את עיניה, ולפתע ראתה באר מים. לא כתוב שה' ברא את הבאר, אלא פתח לה את העיניים.

כלומר, הבאר הייתה תמיד! היא לא נוצרה מנס, אלא שהגר לא ראתה אותה, וה' היה צריך לפתוח את עיניה, כלומר, להראות לה מימד נוסף שבו יש דברים אחרים. לעיתים ניתן לעבור מימד דרך נס - סוג של "חור תולעת", המאפשר מעבר בין מימד למימד.

וזה עומק המושג נס וטבע: הטבע הוא המימד הרגיל, ונס זה מעבר למימדים אחרים.

אם במימד הרגיל ראובן מנסה לרצות את שמעון, כששמעון עובר למימד אחר ע"י נס, ראובן כבר לא יכול לראות אותו, כי הוא במהירות אטומית שונה.

קיימות גם דוגמאות למימדים שונים בשאר החושים. למשל: בת הקול שיוצאת וגונחת על הגלות, בקול רעש גדול בכל יום, ואנו לא שומעים.

על אותו רעיון, בשנת 1968 המציאו באנגליה אזעקה שמשמיעה למעלה מ- 20,000 תנודות בשניה. האדם לא מסוגל לשמוע זאת, אך עכברים נטרדים מעוצמת הרעש ונעלמים. א"כ יוצא, שיש קולות באוויר שאנו לא מסוגלים לשמוע, ואילו בעלי חיים אחרים כן.

כך גם בחוש הריח: הגמרא מספרת שאליהו הנביא הריח ריח של עבירות מאדם שהגיע לקראתו, ואילו רבי יהושע בן לוי שהלך איתו, לא הריח כלום.

דבר זה מזכיר את מכניקת הקוונטים, עם פרשנות העולמות המרובים: אותו חלקיק יכול להתקיים פה, אצלנו, ויכול בו זמנית להיות במקום אחר. [פירוש העולמות המרובים, לב וייזמן, אנציקלופדיית סטנפורד למדע ופילוסופיה]
האדם עושה כאן מעשים שמשפיעים על דמותו שקיימת במימד אחר – יקום אחר כביכול.

על פי האמור לעיל, נוכל להבין את הפיזיקאים שטוענים, שיתכן שהנקודה הסינגולרית [הנקודה ממנה התחיל העולם להתפשט] - התחילה מכלום. כי לפי זה, אין בריאה ממשית כלל. יש רק אשליה. וכלום יכול להיווצר מכלום. [המקרא – בראשית ברא, יתפרש, בראשו ברא. כלומר הבריאה היא בראש – בדמיון]

לפי זה אפשר יהיה להבין, למה אדם לא מסוגל להגיע לסיפוק פנימי מתאוות גשמיות. כמו שרואים למשל, כשבנ"י מתלוננים על משה ומבקשים בשר, ה' אומר למשה 'אספה לי 70 זקנים', והרי בשר ביקשו, ולא זקנים.

דבר נוסף: משה טוען כלפי האלוקים, איך יתכן שתוכל להשביע את העם הרעב הזה, הרי גם אם תשחוט את כל הצאן והבקר, תאסוף את הדגים, תמציא דברים - הם ימשיכו להתלונן. וזה לא מובן, הרי לא יתכן שמשה מפקפק ביכולות של אלוקים הכל יכול? לכן צריך להסביר, שכל הרצונות מקורם בנפש. הגוף לא רוצה כלום, כי אם למלא את חוסר הסיפוק שמרגישה הנשמה. וידוע המשל, על כפרי שמתחתן עם בת המלך, ומנסה לשמח אותה במתנות אורגניות, גידולי שדה ופירות יער. הוא אינו מבין שעגבניות לא מסוגלות לשמח אותה, אלא דברים ברמה גבוהה בהרבה, כמו תכשיטי יהלומים, וכדו'. זוהי דוגמה למה שקורה עם הגוף והנשמה: הגוף מנסה לרצות את הנשמה [-בת המלך], אך במושגים הגשמיים שלו, והנשמה נשארת לא מרוצה, וחסרת סיפוק.

לפי זה ניתן להבין את טענת משה להקב"ה: הרי הנפש לא תתמלא ע"י בשר וכדומה, א"כ יוצא, שבנ"י ישארו תמיד חסרי סיפוק, גם אם תתן להם את כל האוכל שבעולם. וע"כ עונה לו ה': תן להם שבעים זקנים שילמדום תורה. כך יתמלא החסר שלהם, והם יפסיקו לחפש את האושר בגשמיות.

ולפי דברינו נבין, שהנשמה לא יכולה להיות מסופקת מגשמיות. כי גשמיות זו אשליה אופטית, אשליה של מימדים, אשליה שאין לה שורש במציאות האמיתית. משא"כ הנשמה היא אמת, מציאות בלתי תלויה, ודבר שהוא אמיתי אינו יכול לקבל סיפוק מדברים שהם לא אמיתיים, עם דמיונות ואשליות לא קונים במכולת.

אחר הדברים האלו נוכל להבין:

אדם הראשון לפני החטא היה במציאות אמיתית נטולת מימדים ואשליות. לכן הוא ראה הכל, מתחילת העולם ועד סופו, ללא המעצורים שקיימים אצלנו. לכן הוא גם היה חי לנצח, כי רק אשליה יכולה להתנפץ - אבל הרוח לעולם עומדת. כלומר, הרוחניות היא מציאות, ומציאות לא נעלמת.

אך כשחטא, עבר האדם לעולם של אשליות - לעולם שלנו, שתלוי במימדים ובמהירות של אטומים, שמה שמניע אותם זה אנרגיה רוחנית - שהיא היחידה שקיימת, וכל השאר זה תוצאה של מהירות.

החטא הקדמון גרם לכל ניצוצות הקדושה [-חלקים רוחניים] להתפרד ולהתפזר בעולם, באנשים, בחיות או באוכל. התפקיד שלנו הוא לחבר את כל החלקים בחזרה, ע"י שאנו אוכלים ושותים עם הברכות וכו'.

במילים פשוטות יותר, הרוח האדירה של אדם הראשון נפלה לאשליות, לחומר שאנחנו מכירים, וכביכול התגשמה בו.

לכן כשאדם לא אוכל ולא שותה, הנשמה הולכת (-האדם מת). מדוע?

האוכל שאנו רואים הוא רק לבוש גשמי [אשלייתי], לשורש רוחני שעלינו לגאול ולצרף לחלק הרוחני שבנו. ואם הנשמה לא מקבלת את הרוח שהיא צריכה לאסוף, אין לה קיום.

בתוספת הסבר, הניצוצות נפלו גם בחי, צומח, מינרל ודומם. ככל שהדבר הוא יותר גשמי יש בו יותר רוח – ניצוצות, שיש לעלות ולחבר. בגלל שהחומר הוא רוח שנותנת אשליה של חומר, אז ככל שיש יותר חומר – יותר אשליה, מוכרח שיש יותר רוח שגורמת לזה.

לכן צרכי האדם מתחלקים לפי הצורך של העולם, להעלות את הניצוצות. כלומר, האדם יכול להתקיים ללא החי – בהמות וכו', קשה לו לחיות ללא הצומח, אך בלתי אפשרי ללא מים. ובמשך היום האדם מוכרח לדרוך או להתחכך בדומם.

לכן היו מביאים קרבנות מבהמות, או אוכלים אותם כדת וכדין, ע"י שחיטה וכו'. והמטרה בזה היא, להעלות את הרוח שבהם. [אם לא מכוונים לזה, אין התר אתי לאכול בהמות. אין סיבה שבשל תאוות אנושיות, נוכל להרוג בהמות. אך אם מעלים את הרוח שבהם, יש הגיון בשחיטה וכו'.]

בצמחים יש יותר רוח, ולכן האדם נצרך להם יותר, בכדי שיזקק את הרוח שבהם. במים, בנוסף לשימוש הרגיל של השתייה, יש גם שימוש לטהרה כמקווה, נטילת ידים ועוד. כי שם הרוח יותר דומיננטית.

האדם עצמו נוצר מעפר [שיא הרוח בשיא החומר], ובסופו של דבר חוזר לשם, כך שאחרי המוות הוא מעלה גם את הרוח שבעפר. מכאן נובעת החשיבות שבקבורה היהודית. [רשב"י למשל הצליח לקחת מהעפר את הרוח גם בחייו, ולאחר שהתחפר בעפר 13 שנים, הגיע למדרגה גבוהה, שהצליח לחבר את ספר הזוהר.]

בני ישראל מקבלים את התורה במדבר, מקום שאין בהמות, צמחים או מים. רק עפר. שם יש מקסימום רוח!

התורה עצמה נכתבת על קלף העשוי מעור של בהמה, שאכלה עשבים שגדלו מהאדמה, ובכך עולים כל חלקי הרוח (שנמצאים בחי, צומח ודומם), וכפי שמוכר בספרים הקדושים: ברגע הוצאת הספר, האור נשפך על הקהל, שמתחבר לניצוצות הרוח, שנמצאים באור.

גם כששוחטים חיה, מכסים את דמה בעפר. זהו סוג של משיכת הרוח שבאדמה ע"י המצווה, והעלאת נפש החיה בחיבור עם העפר.

עכשיו מובן, מדוע דגים לא צריכים שחיטה, כי הם לא קילקלו עם אדם הראשון. לכן יש אומרים, שצדיקים שצריכים לחזור בגלגול, מתגלגלים בדגים. ומטעם זה בצדיקים לא כתוב שמתו, אלא שנאספו, כדגים - שאסיפתם זוהי מיתתם ותיקונם.

לכן הנשמה ירדה לעולם הזה – עולם הגשמי, שלכאורה רק מזיק לנשמה, כי המטרה היא לחבר את הפאזל, וללקט את הניצוצות שחסרים לה. כלומר, יש פה רוח לאסוף. בשמים אין מה לאסוף, יש רק את מה שנאסף כבר. לכן כתוב "במיתם חופשי". לכן גם כל אחד אוהב מאכלים אחרים, שבעצם הם החלקים שחסרים לו. זו הסיבה, שאסור לאכול בהמות טמאות, כיוון שהניצוצות הרוחניים שלהם שרשם בטומאה, ואין לנו ענין להתחבר להם, ולהיפך הם רק יזיקו. וברגע שהנשמה לא אוכלת את השורשים הרוחניים האלה, דרך הלבוש הגשמי שעוטף אותה, היא הולכת – אין לה קיום, אין לה דלק.

יוצא, שבמקום לסגף את הגוף, עדיף לאכול ולשתות בצורה הנכונה. צריך רק לדעת איך להפריד את הרוח מהחומר, וזאת עושים ע"י ברכות מתאימות לכל מאכל, ובעצם מהוות כביכול נוסחה כימית בשביל לאסוף את חלקי הרוח. בשבת וימים טובים - שנוספת באדם נשמה יתרה, יש עניין לאכול יותר. יש אפשרות לאסוף יותר רוח. ולכן עושים קידוש, כלומר, מוציאים את הרוח שנפלה לחומר.

לכן בשבתות וחגים, בר מצווה, חתונה, ברית וכל סעודה שיש לה קשר למצווה, יש מצווה לאכול והרבה, ולא זו בלבד, אלא שהקב"ה מבטיח להחזיר את ההוצאות. אם אנחנו עם כל כך רוחני, אז למה כל האוכל והגשמיים הזאת? אלא זוהי המטרה! להעלות את הרוח. וכשעושים מצוות, יש יותר כוח וסיכוי להעלות את ניצוצות הרוח שנפלו ונעשו חומר.

גם שאר המצוות נועדו למטרת האיסוף והחיבור: סוכה, ארבעה מינים, מצה, שופר. בכל דבר יש את השורש הרוחני, שע"י קיום המצוות אנחנו מתחברים אליו. ובעצם, המצווה להתחתן לכאורה היא שיא החומריות, ובעצם בה יש את שיא הרוחניות. וכל הבית היהודי מושתת על זה.

יום כיפור, שנראה החג הכי רוחני, מהווה רק דוגמה ליום הכי רוחני – פורים [כיפורים = כ- פורים], שנראה לכאורה היום הכי חומרי בשנה, אך בעצם הוא היום הרוחני ביותר. לכן גם מתחפשים, להראות שהעולם כולו בתחפושת של רוח בחומר.

לפי זה נוכל להבין את מאמר חז"ל: "אשריהם ישראל כשהם עולים, עולים עד למעלה. וכשירדדים, יורדים עד לתהום". ולכאורה, מה "אשריהם" בזה שהם יורדים עד לתהום? אלא, שזה מראה שיש להם את שיא הרוח, וממילא כשהיא נופלת, היא יוצרת את שיא החומריות.

ככל שהאדם נמצא יותר למעלה, כך הנפילה יותר קשה.

אחרי שנקדש כל אחד את החלקים הקשורים אליו, נוכל להתחבר שוב בעולם הנצח [אחרי גן עדן וגהנום], למציאות הראשונה בה כולנו אחד.

לאור כל זה, נבין את המושג "עולם השקר" - עולם הפוך: מה שנראה לנו כשיא החומריות, יש בו את שיא הרוחניות.

[בדרך הלצה, ניתן לומר שלכן מי שיש לו ראייה אופטימלית, אומרים שיש לו 6/6, שקר בגימטריה קטנה = 6. גם מי שרואה הכי טוב, רואה בעצם שקר על שקר.]

על פי זה, נוכל להבין דבר נוסף:

כל הרע בעולם מקורו בגשמיות. כלומר, הרע תלוי במימדים שלנו- אשליה אופטית. כמובן אנו מרגישים את הרע כמציאות לכל דבר, אך זה כיוון שהמושג "מציאות" שונה אצלנו. כלומר, ביחס לגוף שלנו, שהוא גם אשליה, יש סבל. אך ביחס למציאות נטולת האשליות, אין סבל.

בעצם הרע אינו בריאה, אלא אשליה נגזרת מכל המציאות האשלייתית שלנו.

אך הטוב מקורו רוחני, והוא בריאה אמיתית. כך שלעתיד לבוא, בעולם הנצח- העולם האמיתי, יהיה רק טוב אינסופי ללא רע, שיתנדף בעשן עם שאר האשליה.

לכן מובן, איך ה' שהוא מהות הטוב, יכול ליצור רע. תשובה: הוא לא ברא רע, הרע זה חלק מהאשליה הכוללת של העולם.

היצר הרע, הוא פרי טיפוח של האשליה הגשמית. ככל שנכניס עצמנו לעניינים גשמיים, כך היצר הרע נהיה גדול יותר.

היצר הרע עובד דרך הגשמיות, ומצייר לאדם הדמיות בראש למה שיקרה אם יחטא, כעין מה שעשה לחווה, כשהכניס לה דמיון שאם יאכלו את הפרי הקסום, יהפכו להיות כאלוקים. [עיין במה שכתבתי בזה בחטא אדם הראשון]

אך היצר הטוב עובד דרך הנשמה, דרך הרוחניות, הוא אמיתי.

הבעיה, שבעולם שלנו האשליות הם שקובעות, מה שאנו רואים כמציאות [תאווה העולם הזה וכו'] אלו אשליות, ומה שאנו רואים כאשליות [עולם הבא, רוחניות, מיסטיקה ערטילאית וכו'] זו המציאות.

נלך צעד אחד קדימה ונגלה, שגם הבחירה החופשית שיש לאדם כאן בעולם שלנו הוא סוג של דמיון, כי הרי הכל צפוי וכל מה שקרה בהיסטוריה הכל היה צריך לקרות בדיוק איך שקרה.

אך עד כמה שאנו חיים בעולם דמיוני מתחייב שגם הבחירה היא סוג של דמיון שאני מחליט ובזה האדם מתקן את מה שהוא צריך לתקן ע"י שבדמיונו כרגע מדמיון שבוחר את הצד הטוב.

והתשובה הנפוצה, שהקב"ה הוא מעל הזמן, וכשהוא רואה את העתיד הוא לא שולל את הבחירה, ובדומה לנביא שלא נוטל את כוח הבחירה ממושא הנבואה - מתאימה רק לפייס מוחות רופסים! כי הידיעה של הקב"ה נגזרת מרצונו להנהיג את ההווה שלי בצורה מסוימת.

כלומר, אחרי שבחרתי דבר מסויים נתגלה שהיה זה כורח המציאות, ולא יכלתי לבחור אחרת, נגד ידיעתו של הבורא, רק מבחינת המחשבה שלי [הדמיון שלי] זה נחשב לבחירה חופשית.

והסיבה היא, שלעולם יש דרך מסוימת למטרה מסוימת, אין לנו את הכוח לשנות ולהסיט עולם שלם מהמטרה שלו.

אמנם לא נוכל להבין אותה – מי ירצה אלוקים שהוא מבין, אלוקים צריך להיות מעבר להבנה, ערטילאי. זה הכוח של הכל יכול להראות לנו איך הכל היה לטובה, דבר שאף קרוץ מחומר לא יוכל לעשות, להפוך את הקערה על פיה ולהראות את הרע כטוב [ולדוגמא ניקח את השואה שלא יעזרו אלפי הסברים, השכל והרגש ממאנים להנחם ורואים בזה את תכלית הרע, אך הכל יכול מעלתו היא להפוך את המחשבה בכדי שנראה את האמת, ובאמת נחשוב ונראה את הטוב שבשואה].

וכראייה לזה שאין בחירה, כתוב שהאדם מושפע מהמזל שלו, מההורים שלו ומעוד אלפי סיבות, אם כן ודאי שיש לו מטרה אותה לא יוכל להחליף ולבחור.

ובתוספת הסבר, ניקח שוב את השואה לדוגמא. אם אלוקים תיכנן אותה ובמילים אחרות היטלר היה רק שליח למשהו שכבר היה כתוב, אז אלוקים יוכל להסביר לנו מדוע זה קרה. היום אנחנו יכולים להבין שאי אפשר להבין הכל, אבל לעתיד לבוא הקב"ה יסביר לנו את צורת הנהגתו.

אך אם השואה הייתה רק תוצאה של הבחירה החופשית של היטלר, אז לא אלוקים הוא זה שתיכנן את זה אלא תוצאה של הבחירה החופשית שהוא נתן, והיטלר החליט לנצל את זה לרעה ואנחנו הפסדנו. אלוקים לא יוכל להסביר לנו דבר שהוא לא עשה ולא תיכנן.

כמו כן, גם את זיווגו האדם לא בוחר [כפי שאינו בוחר את התא המשפחתי שלו], ומה' אשה לאיש! ועוד 40 יום לפני שנולד מכריזים על זיווגו. יוצא, שכמו שלא יכול לבחור את הוריו, ודאי אינו יכול לבחור את אשתו. ורק בדימיון נראה לאדם שהוא מחפש, בוחר וכו', אבל בפועל זה כבר כתוב.

כמו שמסופר על שלמה המלך, שראה בכוכבים שבתו תתחתן עם עני, ובשביל למנוע את זה שם אותה במגדל באמצע הים עם שומרים שישגיחו שלא יתקרב לשם שום אדם, אך מתכנן התוכניות רצה אחרת וגרם שנער עני יצא מביתו ויחפש מחסה מהקור, עד שלבסוף מצא מקום בתוך נבלת שור, דקות ספורות לאחמ"כ הגיע נשר וסחב את נבלת השור לראש המגדל וכשהאיר הבוקר ראתה לפתע בת שלמה עלם צעיר מעל לחלון, כמה ימים אחר כך כבר נישאו כדת וכדין והביאו ילד, עד ששלמה שבא לבדוק את מצב בתו, גילה להפתעתו שלושה אנשים נצבים עליו, מה שגרם לו להודות שאין אפשרות להמלט מהגורל!

על האדם רק לדעת שאם את המטרה הוא לא יכול לשנות, ואין ביכולתו לברוח מהגורל, לפחות שאת הדרך יעשה בשמחה! ולא יסבך לעצמו את הדרך, שהרי בסופו של דבר יגיע לאותו מקום!
לכן התביעה על האדם היא, "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב" תעבור את הדרך בשמחה למטרה שכבר נגזרה עליך!

וכמו שכתבתי בעניין המזלות, יש את המטרה המסומנת מראש, אותה אי אפשר לשנות! רק בדמיון ניתן לחשוב שאנו משנים משהו. [עץ הדעת, חטא העגל וכו', כל אלו דברים שהיו חייבים להתרחש בצורה אולי קצת שונה, אבל עם אותו יעד ותוצאה.]
 יש את הדרך למטרה עליה אנו מתפללים, **בוחרים**, ומשתדלים שהדרך למטרה תהיה נוחה יותר, קצרה יותר, למטרה הנעלמת של הבורא – הטוב הנצחי.

כעת נוכל לגשת למטרה.

המטרה שלנו היא, לחזור שוב לדרגה של אדה"ר קודם לחטא, לעבור את המכשול של הדמיון, לעבור את עולם הגמול בו נבריק את עצמנו עד שנוכל להתחבר שוב לשורש האחד.

["אין בן ישי בא עד שיכלו נשמות מן הגוף"]

הרווח הגדול בזה שכולם נהנים בצורה שווה מכולם כי כולם זה אחד!

לכן כל ישראל ערבים זה לזה, כי מי שלא עובד על תיקונו בעולם – מעכב ומונע מכולם את הקץ והסוף של חיבור הפאזל. וזה ההסבר במשנה "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" - לכולם יש חלק בפאזל ובתיקון, ואי אפשר להנות אם יש חסרון בגוף, כמו פאזל חסר שאיננו מושלם.

רעיון זה מיישב קושיות רבות באמונה, למשל:

ניקח את משה רבינו, הרי הוא נולד כמושיע, כצדיק, כל הבית התמלא אור בלידתו, נולד מהול וכו'. ואלוקים עוד טורח לשכנע אותו שינהיג את עם ישראל. [וכבר הכחישו את מה שמובא בתפארת ישראל שמשה נולד עם פרצוף/מידות של רוצח]. וכמו משה, יש עוד רבים שמתחילה נועדו לגדולות! א"כ למה מדרגתם בגן עדן גבוהה יותר? [ולא יעזור להגיד שמשה ניצל את הפוטנציאל שלו, כי ה', כביכול בא אלינו בעלילה, כלומר, זה חלק ממהלך העולם, ולכל אחד יש פוטנציאל שונה כדי להגיע למטרה שונה].

להבדיל, ניתן לראות זאת אצל עשו, שעוד לפני שנולד כבר סיפרו החכמים לרבקה אמו, שהוא יהיה רשע גדול וראש למלכות אדום וכו', ועוד כשהיה בבטן אימו כשעברה ליד בית עבודה זרה, רצה לצאת ולהנות.

זה גם ההגיון של "קונה עולמו בשעה אחת", כרבי אלעזר בן דורדיא שחטא בכל סוגי החטאים ובשעה האחרונה של חייו בכה מתוך חזרה בתשובה, עד שיצאה נשמתו ובת קול אמרה שהוא מזומן לחיי העולם הבא.

כמו כן, הרשע ששרף את רבי חנינא בן תרדיון, ברגע שהתחרט והוציא את ספוגי המים (- שהיו מיועדים להגביר את יסוריו של רבי חנינא), נכנס עמו לאש וזכה לגן עדן. איך יתכן שאדם רשע ברגע אחד יקבל הכל, ואילו השני יצטרך לעבוד כל חייו, וגם אז לא בטוח שיקבל ישר גן עדן?

אך ע"פ האמור לעיל זה מובן, כי בעולם הנצח כל אחד מאיתנו יהנה מכולם, גם ממשו רבינו, כי הוא גם בפאזל. וא"כ כולנו נהנה ממנו והוא יהנה מאיתנו, כי **כולם זה כולם!!**

שאלה נוספת שמיושבת ע"פ הסבר זה, איך יחיו בעולם הנצח, כלומר אם ניקח בחשבון את כל הגלגולים, מי יקום?
אך לפי מה שכתבתי זה מצויין, כולם יקומו, כולם חלק בפאזל!

למה אחד עשיר ואחד עני, אחד נהנתן והשני עטוף בייסורים, האחד יפה וחריף ואילו חבירו מכוער וטיפש וכו'... , שוב, כולם מגיעים מאותו שורש (כמו שיד ימין של האדם לא תתלונן למה היא לא כמו הרגל), בסוף הנצחי נוכל להבין את חוסר ההגיון שבטענות הקיפוח, צדיק ורע לו וכו'.
לעתיד לבוא נהיה במציאות אחת שתיישב את כל השאלות.

שאלה נוספת שאפשר ליישב על פי זה: איך אפשר לומר שנגיע לעולם הנצח, אם עכשיו אנו לא בנצח - הרי הנצח מקיף הכל! ואם עכשיו אנו מנותקים מהנצח, אז שוב לא נוכל להגיד שאנו נחיה בעולם של נצח. אלא שלפי מה שכתבתי זה מתיישב, שהרי השורש קיים בנצח! רק שהחלק שלנו נמצא כרגע בתרדמת ארוכה, דימיון וכו', אבל השורש ממשיך להתקיים בנצח.

נמשיך את הרעיון ונראה מה יקרה עם הגויים,
אם דיברנו על פאזל, אז אפשר לקחת את הגויים כמסגרת לפאזל. כלומר, גם חלקם נמצא בפנים [לא יתכן שה' ברא עולם, באופן שרוב העולם לא יזכו בסוף לטוב האמיתי],

רק שעם ישראל מתקן חלק יותר מרכזי בפאזל. ולכן סבל וסובל לכל אורך ההיסטוריה, הרבה יותר מכל אומה אחרת.

כמו שכשאברהם שואל את הקב"ה בברית בין הבתרים, "במה אדע כי ארשנה" - איך אהיה בטוח שבני יקבלו את הארץ המובטחת?
הרי לא יתכן שאברהם לא מאמין להבטחה האלוקית. הרי ה' מבטיח לו וכורת עימו ברית.

אלא, אברהם שואל, באילו מעשים נזכה להיות העם הנבחר. על זה עונה לו ה': **"ידוע תדע, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה" -** תסתכל בייסורים שנגזרו על בני ישראל, משם תבין מה גרם להם להיות העם הנבחר, ומה התוצאה של זה.

ושוב נדגיש שכמובן, כל זה אחרי הזיכוך שיצטרך כל אחד לעבור בגהינם וכו', מי יותר ומי פחות. אבל לאחר תום כל ההליכים, מוכרח שכולם יגיעו למצב של הנאה מושלמת ונצחית [כולם מכולם].

זה מה שמובא במדרש, שאיוב רטן על ייסוריו והקב"ה ענה לו, שאין לו קצה של הבנה בתכלית העולם, והוא נטול ידיעה מאיזה חלק בגופו של אדם הראשון יצא, ומה עליו לתקן!

וכפי שמביא בספר פרי צדיק, שאפילו אלה שנמנו עם אלו שאין להם עולם הבא, יש להם תיקון, ואפילו יש"ו הנוצרי יתוקן.

וכן מובא בשם רבי חיים ויטאל, שבלעם ובלק באו בגילגול לאר"י הקדוש, לקבל תיקון לנשמתם. וא"כ גם לגויים יש אפשרות לתקן בעולם, רק מראש העבודה שלהם קטנה יותר [ולכן יש להם פחות מצוות ופחות שכר בעולם הגמול אך לא ביחס לעולם הנצח].

ועיין בכתבי האר"י בפרשת בא, שם הוא כותב שהחלק היחיד שיכול להיפגם הוא הנפש, אך בחלקי הנשמה האחרים, היותר גבוהים [נשמה, רוח, חיה ויחידה], אין אפשרות לפגום כלל.

ולכן תמיד כתוב "ונכרתה הנפש ההיא". ויתכן שגן עדן וגהנום זה תגמול לנפש בלבד, ואילו עולם הנצח הוא התגמול לכל חלקי הנשמה, לאחר כל שלבי הזיכוך.

וא"כ יוצא לסיכום, שכולם בעולם הזה צריכים לתקן חלק מסויים מהפאזל [ואין עניין לתקן חלק אחר, כמו שהאר"י אמר לרבי יוסף קארו שלא ילמד קבלה, כי אין זה תיקונו].

רק יש אדם שצריך לתקן חלק מסויים, ויש אדם שצריך לתקן חלק יותר עדין, קריטי בפאזל ולכן מראש נולד בנשמה גבוהה יותר, ועבודתו מסתכמת להגיע ל – 100% מהמקום של – 97%, ואילו אדם אחר צריך להגיע רק ל – 13% מ – 10%, ובעצם בסופו של דבר כל אחד צריך לעבוד על 3% בלבד.

ולכן כל אדם צריך לעבוד על חלקו, ע"מ שנוכל להגיע כמה שיותר מהר לתמונה המושלמת של הפאזל.

יוצא, שגם גן עדן וגיהנום מהווים חלק מתהליך הרכבת הפאזל, במטרה להגיע לעולם הנצח, עולם ההנאה הבלתי מוגבלת.

כך אף נוכל להבין את אחת השאלות הקשות ביותר: הרי מדרך הטוב להיטיב, ואם ה' הוא הטוב המוחלט, איך יתכן שיהיו בריות שלא יהנו בסופו של דבר? [נכון שחטאו וכו',

אבל לא יתכן שיהיה יצור שיגיע לעולם הנצח ויגלה שרע לו! כי סוף סוף אלוקים יכל לסדר שכולם יהנו, כדוגמא לאבא שמעניש את בנו במטרה שיצמח טוב ובסוף יראה את הטוב, וכמובן שהדוגמא לא מכסה את המקרה שלנו, בו אנו מדברים על הכל יכול.

שוב, לא נוכל להבין למה העולם בנוי בצורה כזאת [ולא חייבים לדעת, ועדיף לא לדעת, כפי שכתבתי בסוף החלק השני - שאי ההבנה זוהי ההגנה שלנו מקיטרוגי השטן, כי הקב"ה עונה לו שכמו שעם ישראל עושה דברים בלי להבין, אף הוא מחזיר להם באותה מידה, ומשפיע עליהם מטובו בלי הבנה].

אבל כן נוכל להבין, שהעולם בנוי בצורה כזו, שבסוף כולם יתחברו לאחד ויהנו בצורה שווה, כמובן אחרי שמי שצריך יעבור את הניקוי הנדרש, אבל בסוף, **כולם** יגיעו לטוב. **וכפי** שמסופר על תלמיד הרמב"ן, שבא אליו בחלום מעולם האמת לאחר שהבטיח לרמב"ן להסביר לו את כל הקושיות שיש בעולם הזה, אך התלמיד הגיע לבסוף ללא מילים וסיפר לרמב"ן שהמציאות בעולם האמת כל כך ברורה, עד שפשוט אין שאלות כלל!!

אחרי שהבנו את זה נוכל להמשיך ולהעמיק, ולהבין שבסופו של דבר כולנו חלק אלו-ה ממעל, וכשיגיע הזמן, כולנו נתחבר לקב"ה, ויהיה ה' אחד ושמו אחד. הכל יהיה מציאות אחת של טוב אין סופי. וזוהי ההבנה בכפילות ה' **אחד** ושמו **אחד**, שמו של הקב"ה מבטא צורת הנהגה לבריות. כרגע, שמו מתחלק לשבעים ושתיים שמות [70 אומות, ישראל –דין ורחמים], לפי מעשי הבריות. אבל לעתיד לבוא כולנו נהיה אחד, ואז גם השמות של ה' יתחברו לאחד, כלומר, כל צורות ההנהגה יתאחדו להנהגה אחת, ברורה ומאירה.

כך אף נבין את הטעם בירידת הדורות, שככל שהפאזל למעלה מתקרב לשלמותו, כך נשארים פחות חלקים לתקן [ולכן חיים פחות], ואז כוח הטומאה מתגבר, כמו שכתוב בעמלק "ויזנב בך כל הנחשלים אחריך" עמלק מגיע לנחשלים, לקטנים, שם כוחו! וכך תמיד לפני הסוף, הוא מגיע ומנסה להזיק לחלקים הקטנים, האחרונים. וזה **עומק** כוונת הפסוק, שאין שמו של ה' שלם עד שנמחה את עמלק: ברגע שאפילו בפרטים הקטנים נמחק אותו, נוכל לסיים את התיקון, לחבר את כל שמות ה' לאחד, ואז ה' יהיה שלם. וזוהי מחיית עמלק – מטאפורה לבלימת הכוח שמונע את שלמות הפאזל.

אם נרצה להעמיק יותר, נוכל לומר שבעצם כל מקום ביקום מכיל את ה', כלומר, ה' מלוא כל הארץ כבודו. אפילו בדבר הפחות ביותר, המאוס ביותר, יש אלוקים. [על משקל האמור "אם ישאלך אדם היכן אלוקיך, אמור לו בכרך גדול של רומי" ובמילים שלנו בלאס וגאס].

אם נגיד שיש מקום שהוא מאוס כל כך שאלוקים יצא ממנו, בעצם יוצא שיש מקום שאלוקים מוגבל ממנו. וזה לא אפשרי, אלוקים לא מוגבל.

דבר נוסף, לא יתכן שאלוקים יהיה חלק ממהו רע. ואם נחבר $1+1$, יצא שאין רע בעולם.

ממילא אין צורך בבחירה בין רע לטוב, כי יש רק טוב.

אך עדיין תשאר בעיה, כי אנחנו יודעים שיש אין ספור איסורים בתורה וכו', כלומר ניקח לדוגמא חזיר, הוא רע ליהדות, ואסור לאכול אותו. אם כן, לפי זה יש עדיין בחירה.

אך נצטרך לומר, על פי האמור לעיל, שהמטרה שלנו בעולם היא לחבר את הפאזל הקדמון. וזה נעשה ע"י איסוף חלקי הרוח מכל דבר, החל מהאכילה והשתיה ועד לנישואים.

התורה נותנת לנו הוראות מדויקות איך לחבר את החלקים. אם אוכל חזיר, אגרום לחיבור לא נכון. **זה לא חיבור רע!** זה חיבור לא מתאים כרגע! לעתיד לבוא חזיר יהיה כשר, כלומר נוכל לחבר אף אותו. אבל זה אחרי החיבור של העולם הזה. שמוגבל לחלקים מסוימים שרק אותם צריך לחבר.

יוצא, שבאמת אין רע, אין דבר שהוא פסול מיסודו! כי כל דבר מכיל אלוקים. רק יש דבר שנקרא אלהים אחרים. כלומר חיבור אחר, חיבור שלא מתאים כרגע.

ידוע, שהמשכן משמש כמטאפורה לכל אדם באשר הוא, שע"י חיבור לנקודות הנכונות הוא הופך למשכן של האלוקים בתוכו, כפי שכתוב "ועשו לי משכן ושכנתי בתוכם".

ממילא הבחירה לחבר את החלקים נעשית ע"י האלוקים שבתוכו והוא הבוחר! כך שזה לא מתנגד לסתירה בין הבחירה האנושית לידיעה האלוקית.

אך אם אדם מכניס לעצמו חלקים שלא מתאימים, הוא יוצר כביכול סוג של אלוהים אחרים בתוכו, כוחות אחרים. מה שימשוך חלקים דומים בעתיד – עבירה גוררת עבירה.

ניקח למשל את ראש השנה, אנחנו יודעים שזה יום דין, אבל יש משמעות נוספת ליום זה. זהו יום של חשבון נפש אישי של כל אחד. בין הרשעים לצדיקים והבינונים. כלומר, בין החיבורים שלו עצמו.

החיבורים הטובים – יגזור עליהם חיים, כלומר ימשיך איתם.

החיבורים הרשעים – יגזור עליהם מוות. כלומר, יפסיק אותם. ואת הבינוניים – הנייטרלים, לכוון לאפיק הטוב. זוהי העבודה של ראש השנה, להמליך את הקב"ה עלינו, כלומר ברגע שכל החיבורים שלי [האוכל, המעשים, הסביבה וכו'] טובים, אז הקב"ה הוא המלך שלי, בתוכי. אחרי שהמלכתי את ה', מגיע יום כיפור שדרכו האדם מנקה את עצמו מהחיבורים הרעים. ואחר כך מגיע סוכות, בו אפשר לבנות משהו חדש, סוג של משכן שמסמל את הסוכה האישית שבנינו בתוך עצמנו.

ולסיכום, ה"אני" של כל אחד מורכב מחלק של אלוקות + חלק מהתמונה השלמה - אדם הראשון. לאדם יש יכולת לבחור רק את הדרך למטרה, כלומר, איך להגיע למטרה שלו, אבל לא לשנות את ייעודו בחיים, את התיקון האישי בתמונה הכללית. האדם יכול להשפיע רק על הזמן של השלמת הפאזל, השלמת התיקון. ומאחר שלגבי אלוקים אין מושג של זמן הוא לא מושפע מזה, היחידים שמושפעים מזה הם הבני האדם, ולכן חשוב שכל אחד יתרכז במטרה שלו.

רעיון זה מיישב את אחת הקושיות הגדולות על ראש השנה, אם דנים רשעים למוות לאלתר, למה הם ממשיכים לחיות. ולהפך אם הצדיקים דינם לחיים טובים לאלתר, למה זה לא תמיד קורה?

אלא שהדין הוא אישי, כל אחד דן את עצמו [עם האלוקות שבתוכו] ומבדיל בין החיבורים הצדיקים – הטובים, לרשעים, הלא מתאימים. זה הכוונה במשפט, "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים" הדבר היחיד שהוא בידינו זה לחבר את השמים, כלומר, את הכוחות השמימיים אלינו.

אחר כל הדברים האלה, הגיעה העת לסיים. בתפילה חרישית נישא עינינו למרום, שימחר את הרגע המיוחל ויחיש את הגאולה, שתסתום את הגולל על ריבוי הצרות. לנצח!

נספח:

י"ג עיקרים

יגדל אלהים חי וישתבח. נמצא ואין עת אל מציאותו :
אחד ואין יחיד כיחודו. נעלם ואין סוף לאחדותו :
אין לו דמות הגוף ואינו גוף. לא נערוך אליו קדשתו :
קדמון לכל דבר אשר נברא. ראשון ואין ראשית לראשיתו :
הנו אדון עולם לכל נוצר. יורה גדלתו ומלכותו :
שפע נבואתו נתנו אל אנשי סגלתו ותפארתו :
לא קם בישראל כמשה עוד. נביא ומביט את תמונתו :
תורת אמת נתן לעמו אל. על יד נביאו נאמן ביתו :
לא יחליף האל ולא ימיר. דתו לעולמים לזולתו :
צופה ויודע סתרינו. מביט לסוף דבר כקדמותו :
גומל לאיש חסיד כמפעלו. נותן לרשע רע כרשעתו :
ישלח לקץ ימין משיחנו. לפדות מחכי קץ ישועתו :
מתים יחיה אל ברוב חסדו. ברוך עדי עד שם תהלתו :
אלה שלש עשרה הם עיקרים. יסוד תורת משה ונבואתו

י"ג עיקרים

אדם שמאמין בדבר כלשהו, חייב לדעת במה הוא מאמין ואלו דברים עומדים במרכז אמונתו!

הראשון שסידר עיקרים לאמונה היה הפילוסוף פילון [ידידיה] האלקסנדרוני. שמנה חמישה עיקרים:

מציאות ה', אחדות ה', בריאת העולם, האדם נוצר יחידי והשגחת ה' על הבריאה.

אחריו, דן בנושא ר' סעדיה גאון, [על אף שבגמ' קודם לכן נאספו עיקרים של האמונה, כדוגמת דברי הלל הזקן, ר' עקיבא ורב שמלאי (מכות כ"ד), ועוד תנאים ואמוראים]. שחילק את עיקרי האמונה ל-3 חלקים:

אמונה במציאות הא-ל ואחדותו.

אמונה בגאולה.

ואמונה במצוות, שכר ועונש וכו'.

רבינו חננאל, הוסיף אף את האמונה בנביאים כעיקר באמונה.

ואילו ר' יוסף אלבו קבע את מציאות ה', תורה מן השמיים והשגחת ה', כעיקרי האמונה.

כמו"כ במהלך הדורות, ניסו ראשונים נוספים לנסח עיקרים לאמונת ישראל.

המפורסם שבהם היה הרמב"ם, שניסח את 13 העיקרים ופסק שהכופר באחד מהם אין לו חלק לעוה"ב.

היו אף מחכמי ישראל כדוגמת הרדב"ז, שהתנגדו לקביעת עיקרים, מאחר וכל התורה ניתנה מהשמיים, ואין בה עיקר או טפל.

הקראים ימ"ש, ניסחו אף הם עשרה עיקרים לאמונתם הדומים לעיקרי הרמב"ם.

וננסה לפרט ולפרש את העיקרים שסידר הרמב"ם בתמצות.

כל עיקר נפתח במילים: "אני מאמין באמונה שלמה" – מאחר ואדם לא מסוגל להגיע למאה אחוז של אמונה, ותמיד תוכל להתעורר הספקנות, כפי שהרמב"ם עצמו מראה ב"מורה נבוכים", שתמיד יהיו שאלות שהתשובות עליהם לא יספקו את השואל.

אעפ"כ על האדם לידע שגם אם במציאות יש רק 90%, הרי שבהעדר המאה אחוז, נהפך ה-90% למאה אחוז.

שאלות אלו, המתעוררות אצל כל אחד, מקורם ביצירת אפשרות בחירה לאדם. כי הרי דבר שהוא ברור כשמש כולם היו רצים לעשות, וכך היתה נמנעת הבחירה.

דבר נוסף, על האדם לדעת שהוא לא צריך להבין הכל, כמו שאמרו: "לו ידעתי- הייתי".

אדם החי במדינה מסויימת, יעורר אנדרלמוסיה במדינה אם יבקש להבין כל דבר לפני שהוא עושה.

אם אדם יחליט שלפי דעתו צבע אדום ברמזור מורה על חובת נהיגה פרועה, כי אדום על פי הקבלה מרמז לדין, ולכן צריך לברוח מהר כשהרמזור אדום - הוא עלול להעצר ולהענש על כך.

כל אדם אמור לציית לכל חוקי המדינה, גם כשאינו מבין מה פשרו ומטרתו של כל חוק וחוק.

לכן כל אדם צריך להאמין ב- 13 העיקרים, שהופכים את האמונה ל-90%, שאצלנו זה כבר 100% [בהעדר המאה המקורי].

האדם צריך לקיים הכל ולדעת ששאלות ואי-הבנה אינם יוצרים פטור ממחויבות.

ועיין עוד במה שכתבתי על חטא אדם הראשון, ובהקדמה לחלק ב', להשלמת הנושא.

העיקר הראשון:

"שהקב"ה מצוי ומשגיח ומנהיג את כל הברואים"

הרמב"ם טען נגד הפילוסופים הקדומים, שהאמינו שלא ייתכן שאלוקים, שהוא כ"כ גדול, יתערב במעשי הבריות הפחותות.

לדעתו דווקא גדלות ה' מאפשרת את היחס שלו אפי' לייצורים הכי קטנים, וזוהי גדלותו.

רק כשהאדם יגיע להבנה שהבורא משגיח ומנהיג, הוא יוכל להיטיב את דרכיו, כי תמיד כשמישהו מסתכל לעומקם של דברים, יש התעוררות לדברים טובים.

בעניין ההשגחה הפרטית או הכללית עיין בתחילת הספר בנושא הבריאה, שם הארכתי בנושא.

בספרו "מורה נבוכים", מציג הרמב"ם מהלך קצת אחר, בשביל להסביר את ההשגחה הכללית, ולפיה שכל האדם שמקורו באלוקות משגיח על האדם מפני נזקי העולם.

העיקר השני:

"הקב"ה אחד ויחיד והוא לבדו היה הווה ויהיה"

הדבר היחיד שיכול להיות אחד זה אלוקים, מאחר וכל דבר בבריאה מחולק, אפ' האטומים מחולקים לפרוטונים נייטרונים ואלקטרונים.

ממילא, אין שום דבר שלא מורכב ושאין סופו להתפרד, ולכן אין דבר נצחי. כי הזמן משמש כמימד הרביעי של שלושת מימדי המרחב, א"כ כל דבר במרחב יש לו צד של זמן [ע"פ תורת היחסות].

אך הבורא הוא היחיד שהמציאות שלו היא "אחד".

הוא לא מורכב מכלום, ולכן מהותו היא נצחית.

יתכן גם שלעתידי לבוא כל חלקי הנשמות שלנו יתאחדו וממילא נזכה אף אנחנו לנצחיות.

העיקר השלישי:

"לבורא יתברך אין גוף ולא ישיגוהו משיגי הגוף ואין לו שום דמיון".

הרמב"ם התבטא בחומרה בעניין זה, וטען שמי שמייחס גשמיות לבורא אין לו חלק לעוה"ב.

אך הראב"ד טוען, שא"א להחמיר ולקרוא לאדם שמייחס גשמיות לבורא, כופר, מאחר שבמקרא ובתלמוד מוזכרים תארים גשמיים לבורא ואפשר לטעות. אך כמובן שגם הראב"ד מסכים שלבורא אין גוף, ואין בו שום מושג גשמי.

דבר נוסף, הרמב"ן טוען, שלא ייתכן להגיד שה' שמח במצוות שאנו עושים, או מתעצב מחטאינו. מאחר ושמחה או עצבות, הן תוצאה של גשמיות. כלומר, שמחה היא תוצאה של השלמת חסר [-עצבות]. כשאדם מצליח במשהו שלא היה לו מקודם, הוא נעשה שמח. והרי אלוקים לא חסר כלום.

ומה שאנו אומרים לפני כל תפילה ומצווה "לעשות נחת רוח ליוצרנו" הכוונה, שע"י המצוות שאנו עושים, אנו יוצרים כעין מנחת – מקום ראוי להשכנת השכינה בתוכנו.

כעין זה מובא, שבלעם ידע לכוון את הרגע שאלוקים כועס. ולכאורה, אלוקים לא יכול לכעוס. כעס זה רגש אנושי – לא אלוקי. כעס נובע מחסר מסוים, ואלוקים לא יכול להיות מושפע מכל אחד שיעשה עבירות ויכעיס אותו, או יגרום לו לאי נוחות.

אלא, אלוקים ברא את העולם עם סיסטמה של טבע, בטבע יש כוחות פיזיקליים, כוחות שקובעים את הכללים. למשל, אדם שקופץ מבניין של 50 קומות, מן הסתם הוא ימות. אפשר לקרוא לזה, מטאפורית, שהטבע כועס עליו.

על אותו עיקרון, אלוקים טבע בטבע כוחות רוחניים, במידה ומפירים אותם- הטבע עלול להשתולל. כלומר, העולם עומד על שלושה דברים: חסד, תורה ותפילה. כשהם לא קיימים, אז מגיעים עד לשלושת החטאים הגדולים שמקבילים אליהם: רצח, גילוי עריות ועבודה זרה = רגע, וזה הרגע שבלעם ידע לכוון בשביל להכעיס את אלוקים, כלומר, להכעיס את הטבע [=אלוהים] להכעיס את הסיסטמה שקורים לה - אלוקים.

העיקר הרביעי:

"שהבורא ראשון והוא אחרון"

כפי שראינו לעיל, הבורא הוא אחד ולא מורכב, ממילא אין לו נקודת התחלה וסוף.

ועיין גם בפתיחה של בריאת העולם, שם הארכתי מדוע לא ייתכן שהמפץ הגדול התחיל מחומר, כי חומר הוא מורכב.

וגם אם נקבל את התאוריה, נאלץ להגיע להתחלה רוחנית בלתי מורכבת,

שכמובן היו לה כוחות והייתה נצחית.

כך ששוב חזרנו לאלוקים (רק בשם קצת אחר).

העיקר החמישי :

"שלה' לבדו ראוי להתפלל ואין ראוי להתפלל לזולתו"

ה' שומע אף את תפילת הרשע והקטן ביותר, מאחר ולגדלותו אין סוף והיא מגיעה עד הפרט הקטן [כמו ששלמה המלך בחכמתו הבין אף את שפתם של בעה"ח הקטנים, מה שהוכיח על גדלותו, ולא להפך].

על פי זה נוכל להסביר את הסיפור עם מנשה מלך ישראל, שנשבה ע"י מלך אשור והיה בשערי מוות, אחרי כל התפילות לאלילים שלו, הוא פנה לאלוקים וטען כלפיו שאם הוא לא יצילו, הרי שהוא ככל שאר האלילים שלו.

לבסוף ה' הצילו, על אף דברי הקינטור שלו. כי טענתו היתה, שאם ה' לא יענה לתפילתו זה אומר שהוא ח"ו מוגבל בכח, כי הוא לא יכול לשמוע אותו. לכן ה' שמע אותו, על אף שהיה בשפל המדרגה.

צריך אף לדעת, שכשמזכירים את המלאכים בתפילתנו, זה רק כדי שה' ישמע אותנו דרכם, והוא יכול לשמוע גם בלעדיהם, כי הם כשלעצמם אין להם כח לכלום, ואנו משתמשים בהם רק בכדי לעורר את זכויותינו.

וכן כשהולכים לבקש ברכה מצדיקים, זאת רק אפשרות נוספת שה' יזכור אותנו בזכות הצדיק שיגזור, וה' יקיים.

אף עצם התפילה מלמדת על אמונה, כי אם אני מבקש ממישהו את כל צרכי, זה אומר שאני מאמין בו שהוא מסוגל לספק לי אותם.

כמו שכתוב בגמרא [ר"ה ד.]. שהנותן סלע [כסף] לצדקה ע"מ שיחיה בנו, הרי זה צדיק גמור. וההבנה בזה, שברגע שאדם מבין שכל בעיה למטה [בארץ] יש לה שורש למעלה [בשמים], זוהי דרגה של צדיק גמור.

עיקר שישי ושביעי :

"שכל דברי הנביאים אמת"

"משה רבנו אבי הנביאים כולם ודבריו אמת"

ע"ן בספר במה שכתבתי בשנת 3448, שם הארכתי בעניין הנבואה ע"פ הרמב"ם שבניגוד לשאר הפרשנים טען, שהנבואה מתרחשת בתוך נפשו של הנביא, בשונה מנבואת משה רבינו שראה מבחוץ.

לכן הנביאים כולם היו נופלים מהנבואה, שהייתה מתרחשת כביכול בחלום ואילו משה חזה בהקיץ מחוץ לנפשו.

הנבואה ניתנה בשביל להעביר את רצון הבורא לנבראים, אך חכם שמבין את רצון הבורא בלי להזדקק לנבואה - עדיף מנביא.

עיקר שמיני:

"שכל התורה המצוייה בידינו היא הנתונה למשה מסיני"

עיין בפרק תורה מן השמים [שנת 2448] ובענין הקורבנות. [2449].

עיקר תשיעי :

"שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת".

כפי שכבר כתבתי בערך "תורה מן השמים", לכאורה הרי בגמ' (נידה כ"א) מובאת דעה שלעתידי לבוא "מצוות בטלות". [ולמשל חזיר, נקרא כך ע"ש שלעתידי לבוא יחזור להיות כשר]. איך זה יתכן בעוד אנו מאמינים שזאת התורה לא תהא מוחלפת?

לכן צריך להסביר שהיות ושורש התורה, הוא אור רוחני וגבוה, שאין לו סוף, וממנו אף נברא העולם.

ובאמת מהות המצוות שיש לנו כיום הן הגשמה של התורה, כלומר, בשביל שנוכל לקבל מהאור הרוחני של התורה, קיבלנו מצוות וגדרים שדרכם נוכל להתעלות ולרומם את נשמתנו. ולאחמ"כ נעלה שלב נוסף לרובד רוחני יותר, שם כבר לא נצטרך את ההגשמה של המצוות.

[כפי שמובא בספר "בית ישי" על הגמרא במסכת נדרים, שהתורה שבע"פ התחדשה בחטא העגל, כלומר, בגלל שחטאו בחטא העגל נוצר צורך באמצעי נוסף [תורה שבעל פה] בשביל לרכוש השגה בתורה שבכתב.]

ולכאורה אף הרמב"ם במורה נבוכים נוקט במהלך דומה, כשאומר שמשה כתב את התורה מתוך התבוננות בטבע. כלומר, שהתורה תתאים אלינו ודרכה נוכל להשיג את מה שניתן להשיג כאן בעוה"ז.

וזו היתה טענת המלאכים שרצו אף הם את התורה, וכי לא ידעו שכתוב שם "כבד את אביך.. וכו'?", אלא שטענו, שאת התורה אפשר להעביר גם למושגים שלהם, וממילא הם רוצים לקבל אותה.

אבל אז הקב"ה אמר למשה אחוז בכסא כבודי ואמור להם תשובה, כלומר, אף הכסא ושאר המושגים בבריאה מוגשמים ביחס לבני אדם, ומן הראוי שהתורה תינתן להם.

עיקר עשירי:

"שהבורא יודע כל מעשי בני"א וכל מחשבותם"

כפי שכבר הארכתי בפנים הספר, הידיעה של הקב"ה לא פוגמת בבחירה של האדם.

ולדוגמא, נביא שמנבא את העתיד לא נוטל ממני את כח הבחירה בהווה.

עיין גם בתאוריה של הכל על עניין זה.

צריך לדעת שלאחר מעשה עבירה, זוהי כפירה לומר שיכלתי לעשות משהו אחר, מכיוון שרק לפני המעשה ניתנה לי הרשות לשנות ולפעול, אך אחרי שהאדם חטא - זוהי ידיעת ה' שיחטא, ושם כבר א"א לפעול. אלא ע"י תשובה שהיא חידוש ביסודה, ניתן לבטל את שהיה.

עיקר אחד עשר:

"להאמין בשכר ועונש"

עיין במה שכתבתי באחרית דבר שלכאורה שכר ועונש זה מושגים במימד העוה"ב.

אבל לגבי עולם הנצח שם מגיעים כולם לתכלית, חוזרים לכביכול גוף אחד-נשמה אחת (פאזל שתוקן) ונהנים כולם בצורה שווה.

עיקר שניים עשר:**"להאמין בביאת המשיח"**

היו שלקחו עיקר זה ברצינות יתירה והולידו רעיונות הזויים, משיחי שקר שחשבו עצמם למשיחים וגרמו לרבים להאמין בהם כפי שהארכתי בספר.

כמובן שאדם צריך להאמין בביאת המשיח שמסוגל להגיע כל יום.

אך מכאן ועד לחשב את הקץ, הדרך ארוכה.

ולכן אין עניין בחישוב תאריכים, תקופות ומלחמות.

כי המשיח לא תלוי בדברים כאלה כי אם במעשינו.

העומק של האמונה במשיח הוא הכורח להאמין בתכלית העולם המתוקן, עולם שבו רק נהנים בשפע, ללא שום סבל, עולם שבו נוכל להנות מרוחניות ולהרגיש שזוהי ההנאה האמיתית.

וכשיוודעים את זה, חייבים לעבוד, בשביל שנוכל להגיע לתכלית זו מהר ככל האפשר.

עיקר שלוש עשרה:**"תחיית המתים"**

תחיית המתים אף היא "מוכרחת האמונה", כי אדם שאינו מאמין שיש המשך, בשביל מה יעבוד?

אדם שאינו מאמין שיהיה עולם נצחי עם טוב מושלם, הרי הוא כופר בהקב"ה.

כי לדבריו יוצא שכביכול הצליח ה' לברוא רק עולם חסר כמו שלנו, מלא סבל ומכאובים.

לכן מוכרחים לדעת, או לפחות להאמין, שיש תכלית גדולה בעתיד ושנחנו פה בשביל העתיד.

לגבי עצם תחיית המתים, ישנן דעות שסוברות, שתהא רק פעם אחת אחרי סוף העולם עם הגוף, ולאחמ"כ הגוף יחזור לעפרו, ובעולם הנצח יהיו רק נשמות.

אך הרמח"ל והריטב"א ועוד רבים טוענים, שתהיה תחיית המתים אחת לראות בבניין ביהמ"ק, ולאחמ"כ בשביל עולם הנצח. שהרי הגוף עבד ביחד עם הנשמה, ולכן אף הוא צריך לקבל שכר.

ואולי אפשר להסביר: שהגוף יתעלה בימות המשיח ויגיע לדרגה של רוחניות מושלמת כמו אצל אדם הראשון, שעל אף שנוצר מן האדמה, לפני החטא היה מתחילת העולם ועד סופו, שזוהי בעצם דרגה רוחנית.

יה"ר שנזכה להאמין ולדעת את העיקרים של האמונה, לפעול על פיהם, ולחיות את חיינו בהרגשה תמידית שיש משהו בשמיים שמשגיח עלינו בכל.

בבליוגרפיה

ע"פ א' - ב'

אבות דר' נתן – רבי נתן הבבלי.

אוצר המדרשים - יהודה איזנשטיין.

בית המדרש – אהרן ילניק.

בינו שנות דור ודור – ר' נתן הלוי רבינוביץ.

זוהר – ר' שמעון בר יוחאי.

ילקוט הגרשוני – ר' גרשון שטרן.

ילקוט ראובני – אברהם ראובן הכהן סופר.

ילקוט שמעוני – רבי שמעון אשכנזי.

מדרש הגדול – רבי דוד עדני.

מדרש רבה – מדרשי חז"ל.

מדרש תדשא – רבי פנחס בן יאיר.

מדרש תהילים – מדרשי חז"ל.

מדרש תנחומא – רבי תנחומא.

מכילתא – ר' ישמעאל.

מסכת אבות – רבי.

מעם לועז – רבי יעקב כולי.

סדר הדורות – רבי יחיאל הלפרין.

סדר עולם רבה/זוטא – רבי יוסי בר חלפתא / רבי יוסף יו"ט עלם.

ספר היצירה – אדם הראשון / אברהם אבינו – עם פירוש הר"י ברצלוני.

ספרא – רב / רב חייא.

ספרי – תנאים.

פסיקתא – ר' כהנא.

פרקי דר' אליעזר – רבי אליעזר בן הורקנוס.

תוספתא – רבי חייא.

תנ"ך – חמשה חומשי תורה, נביאים, כתובים.

תנא דבי אליהו – אליהו הנביא.

פירושים על התנ"ך

אבן עזרא – רבי אברהם אבן עזרא.

אלשיך – רבי משה אלשיך.

גור אריה – מהר"ל מפראג.

דעת זקנים – בעלי התוספות.

המבי"ט – רבי משה מטירני

המלבי"ם – רבי מאיר ליבוש בן יחיאל מיכל וייזר.

העמק דבר – רבי נפתלי צבי ברלין.

מנחת חינוך – רבי יוסף באבד.

ספורנו – רבי עובדיה ספורנו.

פירוש רש"י – רבי שלמה יצחקי.

פרשה מפורשה – יוסף עראקי.

רבינו בחי" – רבינו בחי" אבן פקודה.

רד"ק – רבי דוד קמחי.

רמב"ן – רבי משה בן נחמן.

תרגום אונקלוס.

תרגום יהונתן בן עוזיאל.

תלמוד בבלי –

סוטה – ז.

ברכות – לב. לד: נח: נט.

גיטין – ו. נז. סא.

שבת – יא. ל. נה. פח. קנו. קנז.

קידושין – ל. לח:

ערובין – יח: כז:

ב"ק – ב: פב.

פסחים – נד.

ב"מ – כז. קז:

ראש השנה – ג. י.

ב"ב – ד. טו. טז. כה: פד.

יומא – ט. כ. כב: נד:

סנהדרין – לז. לח: מג. נט. סג. פט.

סוכה – כט. נב.

צא. צד. צט. קא:

ביצה – ו.

מכות – כג:

תענית – ה. כב. כט.

שבועות – י"ז

מגילה – יד.

ע"ז – ג. ט. כד: מ. מא.

מו"ק – טז: כח.

הוריות – יא: יג.

חגיגה – יב. יד.

עדיות – טו:

יבמות – נ. סב. סג. סד.

זבחים – לה. קיג. קטז.

כתובות – ח: קב. קי. קיא.

מנחות – כט:

נדרים – ח: פא.

חולין – כז:

נזיר – ז.

בכורות – ז:

מסכת סופרים – פרק כא	ערכין ט: לג:
מסכת דרך ארץ	תמיד – לב.
מסכת כלה רבתי – פרק ט	נדה – סא.:

תלמוד ירושלמי –

- מעשרות – פרק ג.
- תרומות – פרק ב.
- עירובין – פרק א.
- שקלים – פרק ב.
- ראש השנה – פרק ג.
- תענית – פרק ד.
- סוטה – פרק ד.

פירושים על התלמוד

- אור שמח – רבי מאיר שמחה מדווינסק.
- אינצקלופדיה תלמודית – רבי שלמה יוסף זווין.
- בניהו בן יהוידע – רבי יוסף חיים מבגדאד.
- גליון הש"ס – רבי עקיבא איגר.
- חזון יחזקאל – רבי יחזקאל אברמסקי.
- חידושי המאירי – רבי מנחם המאירי.
- חידושי הר"ן – רבינו ניסים.

חידושי הרא"ם.

חידושי הריטב"א.

חידושי הרשב"א.

חתם סופר – רבי משה סופר.

מאור עיניים – רבי מנחם נחום מצרנוביל.

מהר"ם חגיז.

מהר"ם לטיף.

מהרש"א.

נודע ביהודה – רבי יחזקאל לנדא.

ספר ההפלאה – רבי פנחס הורביץ.

ספר המקנה.

ספר הערוך – רבי נתן מרומי.

ספר הערוך – רבינו נתן ב"ר יחיאל.

פני יהושע – רבי יעקב יהושע פולק.

צפנת פענח – רבי יוסף ראזין.

קרבן נתנאל – רבי נתנאל וויל.

רבינו חננאל.

שאלות דרב האי גאון.

שו"ת אחיעזר – רבי חיים עוזר גרודזינסקי.

שו"ת מהרש"ם – רבי שלום מרדכי שבדרון.

שו"ת רבי שמואל מוהליבר.

שיטה מקובצת.

שער המלך – רבי חיים קנייבסקי.
תפארת יונתן – רבי יונתן אייבשיץ.
תפארת ישראל – רבי ישראל ליפשיץ.

ספרי הלכה

אגרות משה – רבי משה פיינשטיין.
ארבעה טורים – רבי יעקב בן הרא"ש.
ברכת החמה בתקופתה – ר' מרדכי גנוט.
משנה ברורה – רבי ישראל מאיר מראדין.
משנה תורה – רמב"ם.
עין יצחק – רבי יצחק יוסף.
קצות השולחן – רבי אברהם חיים נאה.
שולחן ערוך – רבי יוסף קארו.
שיטות בקו התאריך בכדור הארץ – יהודה בלום.

ספרי מוסר קבלה והשקפה

אבן שלמה – רבי אליהו מוילנא.
אורות הראי"ה – הראי"ה קוק.
אטלס עץ החיים – ר' רפאל הלפרין.
בית ישי – רבי שלמה פיישר.
גבורות ה', באר הגולה, נצח ישראל, נר מצוה – מהר"ל מפראג.
דרך ה', מסילת ישרים, דעת תבונות, קל"ח פתחי חכמה – רבי משה חיים לוצאטו.

ויואל משה – רבי יואל מסאטמר טייטלבוים.

חובת הלבבות – רבינו בחיי אבן פקודה.

ליקוטי מוהר"ן – רבי נחמן מברסלב.

מורה נבוכים – רמב"ם.

מחזור ויטרי – רבי מנחם מויטרי.

מטפחת סופרים – רבי יעקב עמדין.

מציאת עשרת השבטים.

סדר הקבלה – ראב"ד.

סידור רבי שבתאי.

ספר הגימטריאות – רבי יהודה החסיד.

ספר הישר – רבינו תם.

ספר הכוזרי – רבי יהודה הלוי.

ספר העיקרים – רבי יוסף אלבו.

ספר חסידים – רבי יהודה החסיד.

עשרה מאמרות, גילגולי נשמות – רמ"ע מפאנו.

פרדס רימונים – רבי משה קורדובירו.

פרי הארץ – רבי רפאל מיוחס.

פרי צדיק, צדקת הצדיק – רבי צדוק מלובלין.

קשת ומגן – רשב"ץ.

שם משמאל – רבי שמואל בורנשטיין מסוכטשוב.

שער הכוונות, פרי עץ חיים, שער הגילגולים, כתבי האר"י – רבי חיים ויטאל.

שער הקבלה – רבי אברהם אררה.

שערי תשובה – רבינו יונה מגירונדי.
שנות דור ודור – דוד שפוטץ.
תפארת יונתן – רבי יהונתן אייבשיץ.

■ ■ ■ ■

ספרים נוספים

אותו האיש- יהודים מספרים על ישו – אביגדור שנאן.
אין אלוהים מלבד אללה – רזא סלמאן.
אקדמות לדברי ימי ישראל – יוליוס ולהאוזן.
דמות עולמי – אלברט איינשטיין.
דיאלוגים על הדת הטבעית – דייויד יום.
האופי ומבנה הגוף – ארנסט קרטשמר.
ההיסטוריה של המדע – ג'ון גריבן.
ההיסטוריה הטבעית של בעלי החיים חסרי החוליות – זאן בטיסט דה לאמרק.
ההצגה הגדולה בתבל – ריצ'ארד דוקינס.
היכל הטבע – ארסומאוס דארווין.
היקום על פי איינשטיין – נייג'ל קולדר.
המפץ הגדול – סימון סינג.
השואה והתקומה – יד ושם.

השען העיוור – ריצ'ארד דוקינס.

השערות בדבר התעודות שבהן השתמש משה לחבר את ספר בראשית – ז'אן אסטרוק.

התאוריה של הכל – סטיבן הוקינג.

חכמת בן סירא – בן סירא.

חיי ומותו של ישו הנוצרי – חיים כהן.

יוסיפון – יוסף בן גוריון.

כאוס – ג'ימס גליק.

כיצד אנו מאמינים – מייקל שרמן.

כתבי אפלטון – אפלטון.

לא כך כתוב בתנ"ך – יאיר זקוביץ.

מאחורי הקוראן – חי בר זאב.

מאמר תאולוגי מדיני – ברוך שפינוזה.

מוצא המינים – צ'ארלס דארווין.

מוצא היבשות והאוקיינוסים – אלפרד וגנר לותר.

מי כתב את התנ"ך – ריצ'רד אליוט פרידמן.

מיין קאמפף – אדולף היטלר.

מיתולגיה יוונית – אוספים.

מסע תענוגות לארץ הקודש – מארק טווין.

נחלי יוסף – הרב יוסף באגד.

עולמות מקבילים – מיציו קאקו.

עיר האלוקים – אוגיסטונוס ה"קדוש".

על השמים – אריסטו.

על מרחב – מיציו קאקו.

עקרונות מתמטיים של פילוסופיית הטבע – סר אייזיק ניוטון.

פירוש העולמות המרובים, לב ויידמן, אנציקלופדיית סטנפורד למדע ופילוסופיה.

צבא השמים – ניסים וידאל.

קדמוניות היהודים – יוסף בן גוריון.

קיצור תולדות הזמן – סטיבן הוקינג.

שלושת הרגעים הראשונים – סטיבן וינברג.

תכנית אב – סטיבן הוקינג.

El Corán

El Nuevo testamento

ISLAM – espiritu y forma – osama nuri topbas

La limitasion de cristo – tomas de Kempis

Ends and Means - aldous huxley

(des)Construindo a física – Fernando lima franco

